

Motion till riksdagen 2009/10:Fi261

av Lars Ohly m.fl. (v)

Investera Sverige ur krisen

1 Sammanfattning

Krisen är global men på grund av regeringens förda politik slår krisen hårdare mot Sverige än mot jämförbara länder. Fallet i bruttonationalprodukten (BNP) under 2009 är klart större i Sverige jämfört med EU-genomsnittet. Samtidigt stiger också den svenska arbetslösheten betydligt snabbare än EU-snittet och är nu för första gången högre än EU-snittet.

Arbetslösheten beräknas redan nästa år uppgå till 11,4 procent och sysselsättningsgraden sjunker till de nivåer som förelåg under 90-talskrisen. Inkomstklyftorna ökar kraftigt på grund av regeringens politik och är de största sedan SCB började mäta dem. Den antifackliga politiken har inneburit att antalet personer som är anslutna till a-kassan nu är ca 500 000 färre jämfört med när regeringen tog makten 2006, och neddragningarna innebär att arbetslöshetsförsäkringen inte längre garanterar en skälig inkomstrygghet vid arbetslöshet. Regeringen har dessutom infört en stupstock i sjukförsäkringen som tvingar ut sjuka människor på arbetsmarknaden. Det hade behövts kraftfulla finanspolitiska stimulanser för att mildra effekterna av krisen men inte förrän nu när valet närmar sig agerar regeringen. Men mer med en budget för valet än för jobbkrisen. Regeringen fortsätter att låna till permanenta skattesänkningar istället för att kraftsamla för jobben och värna välfärden i krisen. Vi borde istället investera i framtidstro, särskilt hos de unga, som ska bära upp samhället imorgon. För att ta oss ur krisen behövs en ekonomisk politik som framför allt prioriterar jobben.

Vänsterpartiets budgetmotion presenterar samhällsekonomiskt effektiva investeringar i vår gemensamma välfärd, i miljöteknik, infrastruktur, en utvecklad industriproduktion och i bostadsrenoveringar och nybyggnation.

Direkta satsningar på fler reguljära jobb och för att förhindra varsel och uppsägningar utgör kärnan i Vänsterpartiets budgetalternativ. Vi lägger fram ett förslag om ett investeringsstöd på 8 miljarder kronor till kommunsektorn under 2010. Stödet ska gå till investeringar som hotas i lågkonjunkturen, investeringar som vi behöver tidigarelägga för att stimulera ekonomin och skapa arbetstillfällen. Det handlar om satsningar på upprustningar av t.ex.

Fel! Okänt namn på

skolor och sjukhus, på infrastrukturen för el, vatten, fjärrvärme, vägar och bostäder. Förslaget beräknas skapa 12 000 arbetstillfällen.

Krisen slår hårt mot kommunsektorn. Under 2008 minskade antalet sysselsatta med 18 000 och i år beräknas ytterligare 23 000 förlora sina jobb inom välfärden. På så sätt kommer kvaliteten inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen att kraftigt försämrats och viktiga arbetsuppgifter inte längre utföras. Dessutom är satsningar på offentliga jobb det samhällsekonomiskt mest effektiva sättet att skapa jobb på. Vårt mål under krisen är därför att kvaliteten i välfärden ska värnas. Det behövs mindre grupper i förskolan, eleverna i skolan behöver ökad lärartäthet och hemtjänsten behöver mer tid för social omsorg av våra äldre. För att möjliggöra det vill Vänsterpartiet öka antalet sysselsatta inom kommunsektorn. Därför avsätter vi 10 miljarder kronor mer än regeringen i form av generella statsbidrag och tillfälligt konjunkturstöd för 2010. Dessa resurstillskott motsvarar ca 20 000 anställda. För 2011 och 2012 anslår vi 20 respektive 15 miljarder kronor mer än regeringen till kommunsektorn, vilket motsvarar 40 000 respektive 30 000 anställda.

Det är bostadsbrist i 124 kommuner i Sverige och flertalet kommuner uppger att det är brist på hyresrätter. Vänsterpartiet vill bygga bort bostadsbristen och inför ett nytt investeringsbidrag för nyproduktion av bostäder. Vi satsar drygt 4 miljarder de närmsta tre åren för nybyggnation. Vi inför även en stimulans för byggande av studentbostäder. För varje byggmiljard skapar vi minst 1 000 nya jobb. Vänsterpartiets mål är 40 000 nya bostäder per år, varav 20 000 ska vara hyresrätter. Vi har dessutom ett utökat ROT-avdrag tillsammans med våra samarbetspartier, som även omfattar flerfamiljshus. Stödet är tillfälligt under krisen och är 2,5 miljarder högre än regeringens.

Vi behöver satsa för att ta oss ur krisen, samtidigt behövs en nödvändig miljö- och klimatomställning. Därför föreslår vi att Sverige ska satsa på en Green New Deal. Det skapar förutsättningar för en vidareutveckling av industriproduktionen samtidigt som vi tar tillvara det kunnande och den kompetens som finns på området. På så sätt kan vi bli världsledande på området samtidigt som vi får fler jobb både på kort och lång sikt och en hållbar tillväxt. Förslaget innehåller satsningar på en svensk sol- och vindkraftsindustri, en utbyggd järnvägstrafik med bl.a. satsningar på höghastighetsbanor och ökat banunderhåll, en utökning av kollektivtrafiken, klimatsmarta hyreshus, ny miljöteknik, landsbygdsutveckling och en grön svensk fordonsindustri. Redan år 2010 medför våra ökade investeringar i infrastruktur att 4 500 nya jobb skapas.

Sverige står inför en stor generationsväxling på arbetsmarknaden. I flera branscher, inte minst i offentlig sektor, riskerar vi att stå inför en brist på kvalificerad arbetskraft inom bara några år. Samtidigt som arbetslösheten bland unga är hög finns det eftersatta behov av fortbildning i stora yrkesgrupper, exempelvis inom äldreomsorgen. Vänsterpartiet vill genomföra riktade insatser och utbildnings- och kompetenshøjningssatsningar som bidrar till att slussa in yngre i arbetslivet där pensionsavgångarna kommer att bli många framöver. Vi föreslår ett Kunskapslyft 2.0. Personerna som deltar i Kunskapslyftet ska få ett särskilt Kunskapslyftsstöd, som motsvarar hela studiemedlet, men utan återbetalningsskyldighet. Vi avsätter också medel för ett kompe-

Fel! Okänt namn på

tenshöjningsprogram för anställda i äldreomsorgen som samtidigt ger nytexaminerade omvårdnadsarbetare en möjlighet att få jobb. Vi bedömer att det finns behov av sammanlagt 3 000 månadsplatser i utbildningsvikariat år 2010 och 5 000 platser de kommande två åren. Samtidigt satsar vi på fler platser på såväl komvux som högskolor.

I en gemensam överenskommelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet gör Vänsterpartiet dessutom en rejäl ungdomssatsning som investerar i bland annat utbildning för unga som saknar gymnasiekompetens, lärlingsplatser samt trainee-program och praktikplatser i statlig förvaltning.

Vi vill öka beredskapen för krisen genom att stärka inkomstförsäkringarna så att de motsvarar människors behov av trygghet. Vi vill också se ett rättvisare skattesystem som motverkar de växande inkomstklyftorna i samhället.

Vänsterpartiet kommer att gå till val gemensamt med Socialdemokraterna och Miljöpartiet och begära mandat för en gemensam koalitionsregering. Denna motion är ett steg på vägen i detta samarbete. Därför är flera förslag i den här motionen gemensamma för alla tre partierna och kommer också att presenteras i allas budgetmotioner. Dessa förslag är markerade med texttrutor.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning	4
4	Förslag till riksdagsbeslut.....	8
5	Det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken.....	10
5.1	Finanskrisen.....	10
5.2	Globala konjunkturutsikter	12
5.3	Produktion och sysselsättning.....	12
5.4	Sverige halkar efter.....	17
5.5	Passiv finanspolitik: 2009 ett förlorat år!.....	24
5.6	Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner	30
5.7	Växande klyftor	32
5.8	Besparingar i välfärden.....	33
5.9	Privatiseringar av välfärden.....	36
5.10	Systemskifte i sjukförsäkringen.....	37
5.11	Generationsskiftet på arbetsmarknaden	39
5.12	Raserad och missriktad arbetsmarknadspolitik.....	42
5.13	En antifeministisk politik.....	43
6	Vänsterpartiets program för fler jobb: ”Investera Sverige ur krisen”	46
6.1	Ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal för Sverige	46
6.1.1	Investeringar som ger jobb på kort sikt.....	47
6.1.1.1	En svensk vindkraftsindustri.....	47
6.1.1.2	Klimatlyft bostaden och halvera energinotan	47
6.1.1.3	Gemensamt förslag från s, mp och v: Ett utvidgat ROT-avdrag för upprustade bostäder och 15 000 jobb	48
6.1.1.4	Stoppa tågkrånglet och öka tågkapaciteten	49
6.1.1.5	Fler och bättre kollektiva resor	50
6.1.1.6	Gemensamt förslag från s, mp och v: Ett miljöfordonspaket	50
6.1.1.7	Innovations- och riskkapitalfond för ny miljöteknik.....	53
6.1.1.8	Ett kraftfullt klimatinvesteringsprogram.....	53
6.1.1.9	Gröna jobb	53
6.1.2	Investeringar som ger jobb på längre sikt	54
6.1.2.1	Höghastighetsbanor	54
6.1.2.2	Solenergi.....	54
6.1.2.3	Hållbar turism och landsbygdsutveckling.....	54
6.2	Investera i välfärden	55
6.2.1	Den offentliga sektorn måste växa.....	55
6.2.2	Vänsterpartiets förslag för kommunsektorn.....	57
6.2.3	Förutsägbarhet och värdesäkrade statsbidrag.....	61
6.2.4	Investeringstöd till kommunsektorn	62
6.2.4.1	Gemensamt förslag från s, mp och v: Modernisera skolans lokaler	63

Fel! Okänt namn på

6.2.5	Hälso- och sjukvård.....	64
6.2.6	Skolan och skolbarnomsorgen.....	65
6.2.7	Förskolan.....	65
6.2.8	Äldre- och handikappomsorgen.....	66
6.2.9	Kulturen.....	67
6.3	Utbildning för jobb och aktiv arbetsmarknadspolitik.....	68
6.3.1	Bygg ut högskola och universitet.....	68
6.3.2	Fler yrkesutbildningar.....	69
6.3.3	Kommunala vuxenutbildningen.....	70
6.3.4	Aktiv arbetsmarknadspolitik.....	70
6.3.4.1	Generationsväxling på arbetsmarknaden.....	70
6.3.4.2	Program och anställningsstöd.....	72
6.3.4.3	Arbetsförmedlingen.....	73
6.3.4.4	Arbetslöshetsförsäkringen.....	74
6.3.5	Gemensamt förslag från s, mp och v: Ge unga en chans.....	75
6.4	En arbetsmarknad för alla.....	82
6.4.1	En jämställd arbetsmarknad.....	82
6.4.1.1	Rätt till fasta jobb på heltid.....	83
6.4.1.2	Rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid.....	84
6.4.1.3	Jämställd föräldraförsäkring.....	84
6.4.1.4	Bättre välfärdstjänster, bättre välfärdsjobb.....	85
6.4.1.5	Jämställda löner.....	85
6.4.2	Rätten till jobb på lika villkor.....	86
6.4.3	Stöd till personer med funktionsnedsättning.....	87
6.4.4	Arbetsmiljö och rehabilitering.....	87
6.5	Industri- och näringspolitik.....	88
6.5.1	Strategisk näringspolitik.....	88
6.5.1.1	Utveckla näringslivet i Sverige.....	88
6.5.1.2	Nya branschprogram.....	89
6.5.1.3	IUC-bolag.....	90
6.5.1.4	Staten som aktiv ägare.....	90
6.5.1.5	Framtidsprogram för tjänstesektorn.....	91
6.5.1.6	Gemensamt förslag från s, mp och v: Investering i besöksnäringen.....	92
6.5.2	Investera i småföretag och regional utveckling.....	93
6.6	En reformerad finanssektor.....	96
6.6.1	Skärpt finansiell reglering.....	96
6.6.1.1	Begränsa bankernas storlek.....	97
6.6.1.2	Internationella regelverk och tillsyn.....	99
6.6.1.3	Överför all handel med derivat till marknadsplatser.....	101
6.6.1.4	Reformera kapitaltäckningskraven.....	102
6.6.1.5	Ratinginstituterna.....	103
6.6.1.6	Den demokratiska processen.....	104
6.6.1.7	Konsumentskydd och produktreglering.....	104
6.6.1.8	Ersättningssystem.....	105
6.6.2	Öka statens roll i den finansiella sektorn.....	107

Fel! Okänt namn på

6.6.3	Sparbankernas roll för ökad konkurrens och regional utveckling	108
6.6.4	Kapitalförsörjning och likviditet	109
6.6.4.1	Gemensamt förslag från s, mp och v: Stärkt tillgång på riskkapital.....	110
6.7	Riktlinjer för finans- och penningpolitiken.....	110
6.7.1	Målet för de offentliga finanserna.....	111
6.7.2	Målet för kommunernas resultat	113
6.7.3	Inför en investeringsbudget i statsbudgeten	114
6.7.4	Reformera eller avskaffa systemet med utgiftstaken	114
6.7.5	Målen för penningpolitiken och styrningen av Riksbanken	115
6.7.6	Avslutande kommentar	117
6.8	Finanspolitisk inriktning och realekonomiska effekter av Vänsterpartiets budget	118
6.8.1	Utredningstjänstens analys av Vänsterpartiets förra budgetmotion	118
6.8.2	Sysselsättningseffekter och finanspolitisk inriktning	120
7	En politik för minskad segregation och utestängning	122
8	En stärkt sjukförsäkring	124
9	Höjda garantipensioner och höjt underhållsstöd	125
10	Skattepolitik.....	126
10.1	Målsättning med Vänsterpartiets skattepolitik.....	126
10.2	Rättvisa inkomstskatter.....	127
10.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter	128
10.4	Skatt på företag och kapital	129
10.5	Gemensamt förslag från s, mp och v: En ny rättvis rödgrön fastighetsskatt	129
10.6	Gemensamt förslag från s, mp och v: Program mot skattefusk och ekonomisk brottslighet.....	131
10.7	Vänsterpartiets förslag till inkomstförändringar	135
11	Finansiellt sparande	138
12	Utgiftsramar och fördelning av utgifter i statsbudgeten	140
12.1	Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	141
12.2	Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	141
12.3	Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	141
12.4	Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	142
12.5	Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.....	143
12.6	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	143
12.7	Utgiftsområde 8 Migration	144
12.8	Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	144
12.9	Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	145
12.10	Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	145
12.11	Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för föräldrar och barn.....	146
12.12	Utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.....	146

Fel! Okänt namn på

12.13	Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	147
12.14	Utgiftsområde 15 Studiestöd	147
12.15	Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	148
12.16	Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	148
12.17	Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	149
12.18	Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	149
12.19	Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	150
12.20	Utgiftsområde 21 Energi	150
12.21	Utgiftsområde 22 Kommunikationer.....	151
12.22	Utgiftsområde 24 Näringsliv	152
12.23	Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.....	153
13	Gemensamt förslag från s, mp och v: Effektivisera statliga myndigheter	153
13.1	Slå samman myndigheter för en effektivare myndighetsstruktur.....	153
13.2	Effektivisera myndigheters fastighetsanvändning.....	156
13.3	Öka samordningen mellan myndigheter.....	157
13.4	Benchmarking av statliga myndigheters verksamhet	158
13.5	Ansvarsfull hantering av anslagsbehållning	158
14	Gemensamt förslag från s, mp och v: Besparingspotential i försvaret	159

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att godkänna utgångspunkterna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i enlighet med vad som anförs i motionen (avsnitt 5.7).
2. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag till utgiftstak för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten för 2010 och 2011.
3. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag att godkänna beräkningen av taket för den offentliga sektorns utgifter för 2010, 2011 och 2012.
4. Riksdagen beslutar om förändrade inkomster för staten för 2010 enligt uppställning (tabell 14, avsnitt 9.7).
5. Riksdagen beslutar om förändrade utgifter för 2010 enligt uppställning (tabell 16, avsnitt 11).
6. Riksdagen beslutar att godkänna den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2011 och 2012 (tabell 16, avsnitt 11).
7. Riksdagen beslutar att godkänna beräkningen av Riksgäldens nettoutlåning i enlighet med vad som anförs i motionen angående investeringsbudget för väg- och järnvägsinvesteringar (avsnitt 5.7.3).
8. Riksdagen beslutar om ökade utbetalningar till ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten i enlighet med vad som anförs i motionen om ökad utbetalning av tilläggs pension (tabell 14, avsnitt 11.9).
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värdesäkring av statsbidragen (avsnitt 5.2.3).
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om ett ROT-avdrag.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om ett program för att uppmuntra omställningen till fler miljöfordon.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om ett ROT-avdrag för skollokaler.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om ett program för jobb, utbildning och praktik till unga.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om ett program för besöksnäringen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till inrättande av en ny riskkapitalfond.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om förändrad fastighets skatt.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett program mot skattefusk.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma med förslag om att effektivisera statliga myndigheter.

Fel! Okänt namn på

4 Det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken

4.1 Finanskrisen

Finanskrisen har resulterat i en global konjunkturedgång. Krisen utlöstes av en amerikansk fastighetsbubbla. När fastighetspriserna började falla fick alltför amerikanska hushåll svårigheter med sina huslån. Detta resulterade i stigande kreditförluster för banker och andra företag i den finansiella sektorn. När sedan de amerikanska myndigheterna i september 2008 meddelade att de inte tänkte gå in och rädda investmentbanken Lehman Brothers från konkurs drabbades de finansiella marknaderna av ren panik. Den omedelbara följden blev att aktiebörsen rasade och krediterna i princip upphörde.

Det visade sig snabbt att kreditförlusterna i Lehman Brothers bara var toppen på ett isberg. Den amerikanska fastighetsbubblan hade bl.a. drivits upp av s.k. subpremielån, dvs. bostadslån till låntagare med svag betalningsförmåga. Dessa lån hade sedan ompaketeras till olika typer av värdepapper¹ och sålts vidare på de finansiella marknaderna. När sedan fastighetspriserna började falla förlorade dessa värdepapper snabbt sitt värde. Eftersom dessa värdepapper sällan handlas på en marknad förelåg det betydande osäkerhet beträffande vilka finansiella företag som satt på vilka värdepapper. Paniken var därmed total på de amerikanska finansiella marknaderna under ett par veckor och det kapitalistiska systemet var hotat i grunden. I detta läge beslutade den amerikanska kongressen om ett gigantiskt räddningspaket till den finansiella sektorn på 700 miljarder dollar. Samtidigt sänkte den amerikanska centralbanken styrräntan till 0 procent. Dessa åtgärder förhindrade ett totalt samhällsekonomiskt sammanbrott. Men den finansiella krisen blottlade att den amerikanska ekonomin, och för all del hela världsekonomin, vilade på en bräcklig grund.

Problemen för företag och hushåll att få tag på krediter medförde ett kraftigt fall i efterfrågan i den amerikanska ekonomin. Den privata efterfrågan föll ytterligare på grund av att hushållens förmögenheter minskade som ett resultat av fallande priser på fastigheter och aktier. Denna efterfrågechock medförde direkt att många företag fick problem och antalet sysselsatta minskade snabbt. Denna utveckling – fallande tillgångspriser för framförallt bostäder och aktier, kreditförluster i den finansiella sektorn, ökad arbetslöshet och minskad efterfrågan – innebar att den amerikanska ekonomin hamnade i en negativ spiral. Ökad arbetslöshet leder till minskad efterfrågan på varor och tjänster och ökande betalningssvårigheter för de amerikanska hushållen, kreditförluster för bankerna, vilket leder till ytterligare kreditåstramning osv.

Det som började som en amerikansk finanskris utvecklade sig snabbt till en världsomspännande ekonomisk kris. Flera faktorer bidrog till detta. För det

¹ Så kallad värdepapperisering. Särskilt problematiska är de s.k. strukturerade kreditinstrumenten, där olika typer av värdepapper paketeras, bl.a. värdepapperiserade subpremielån, till ett instrument. Dessa instrument är ytterst sammansatta och därmed svåra att bedöma risken i. Dessutom är dessa instrument svåra att prissätta eftersom de ofta inte säljs på en marknad, utan skraddarsys för olika större placerare.

Fel! Okänt namn på

första innebär en djup amerikansk lågkonjunktur lägre efterfrågan för exportföretags varor och tjänster. På grund av den amerikanska ekonomins storlek medför en amerikansk efterfrågechock snabbt minskad efterfrågan i de flesta av världens länder. För det andra är de finansiella marknaderna och flera av de större finansiella institutionerna sammanflätade över nationsgränserna. Stora volymer av ompaketerade subpremielån har sålts till finanshus utanför USA, inte minst till företag i Storbritannien. På samma sätt som i USA resulterade detta i högre riskpremier på de finansiella marknaderna vilket spädde på kreditåtstramningen. Och, för det tredje, i den amerikanska finanskraschens spår uppdagades det att många andra länder hade sina egna fastighets- och kreditbubblor.

I samband med vår motion på 2009 års ekonomiska vårproposition och vår rapport "Hur bygger vi en fungerande finansmarknad" analyserade vi närmare finanskrisens förlopp och orsaker, vilka åskådliggörs i figur 1 nedan. Finanskrisens orsaker är komplexa, men i grund och botten är den ett utslag av en tämligen dogmatiskt marknadsliberal ideologi som varit förhärskande under de senaste 25 åren, där grundtesen har varit att om bara marknaderna får sköta sig själva, fria från statliga interventioner och regleringar, så maximeras välbefindandet – inte bara för storkapitalets aktörer – utan även för vanligt folk. Denna politik har nu prövats och visat sig inte hålla mot verkligheten. Istället har den resulterat i en världsomspännande djup lågkonjunktur där miljontals människor förlorat sitt levebröd och med överblickbara sociala konsekvenser. Vänsterpartiet lägger i denna motion fram en rad förslag för en reformerad finanssektor, vilka presenteras i avsnitt 5.6.

Figur 1 Analysram finanskrisen

Fel! Okänt namn

4.2 Globala konjunktutsikter

Den ekonomiska statistiken under sommaren tyder på en viss stabilisering av det globala konjunkturläget. Det förefaller som att den ekonomiska nedgången i de flesta större länder håller på att bottna. Bland annat kan nämnas preliminär statistik som tyder på att BNP i Tyskland och Frankrike steg andra kvartalet jämfört med första kvartalet. Att världsekonomin nu håller på att stabiliseras är framförallt ett resultat av de massiva räddningspaket till den finansiella sektorn som regeringar världen över genomförde hösten 2008, samt aggressiv penningpolitik i kombination med stora finanspolitiska stimulanspaket, främst i Kina och USA.

Samtidigt är osäkerheten om den fortsatta ekonomiska utvecklingen stor. Det mesta av bankernas ”dåliga lån” finns fortfarande kvar i balansräkningarna. Det finns också de som varnar för en ny fastighetskris i USA, fast denna gång framförallt beträffande kommersiella fastigheter. Även om mycket tyder på att de flesta större ekonomier snart kan ha nått botten är det troligt att den ekonomiska återhämtningen blir tämligen svag under de närmaste åren. Flera faktorer bidrar till detta.

För det första, i och med att den ekonomiska nedgången är global, finns det på kort sikt få länder som kan agera ”draglok” åt övriga länder. För det andra, finanskrisen medförde ett stort fall i privata (och offentliga) förmögenheter. När hushåll, företag och finansiella institutioner samtidigt försöker förbättra sina balansräkningar medför detta en svag efterfrågan, vilket påverkar konsumtion och investeringar. För det tredje kan det komma att ske en strukturell förändring av värdering av risk. Olika riskpremier bedöms därför inte falla tillbaka till de (onaturligt) låga nivåer som förelåg innan finanskrisen. Vidare kommer troligtvis (de faktiska) kapitaltäckningskraven att stiga för många kreditinstitut. Skärpta kapitaltäckningskrav och en mer rimlig värdering av risk är positiva förändringar som minskar risken för nya finanskriser, men de innebär samtidigt att ”priset på kapital” blir dyrare, vilket påverkar tillväxtförutsättningarna negativt.

För det fjärde kommer krisen med stor sannolikhet att medföra struktur- och omvandlingar i många länder, exempelvis i de länder som har en stor bilindustri. Detta kan på kort sikt hålla tillbaka tillväxten. Det är också troligt att USA:s stora bytesbalansunderskott, vilket var en central faktor bakom krisen, successivt kommer att minska. Detta kan komma att innebära påfrestningar för stora exportberoende länder som Tyskland och Kina. Slutligen har de offentliga skuldkvoterna i många länder stigit mycket snabbt under krisen, vilket minskar utrymmet för expansiv finanspolitik under de närmaste åren.

4.3 Produktion och sysselsättning

Enligt nationalräkenskaperna (NR) för det andra kvartalet 2009 har fallet i den svenska ekonomin bromsats upp. Jämfört med första kvartalet 2009 ökade BNP under det andra kvartalet med 0,2 procent. Men stabiliseringen av den svenska ekonomin sker efter ett mycket kraftigt fall. Jämfört med motsva-

Fel! Okänt namn på

rande kvartal 2008 har den svenska bruttonationalprodukten fallit med hela 6 procent. Framförallt är det produktionen inom tillverkningsindustrin som förklarar det stora fallet. Sex branscher inom tillverkningsindustrin, kopplade till motorfordons- och maskinvaruindustrin, stod för hälften av BNP-minskningen. Sammantaget minskade produktionen inom varuindustrin med 15,1 procent mellan det andra kvartalet 2009 och motsvarande kvartal 2008. Det som framförallt förklarar nedgången inom det varuproducerande näringslivet är ett kraftigt fall i investeringarna. Näringslivets investeringar föll med nästan 24 procent.²

Framförallt minskade investeringarna i tillverkningsindustrin och byggbranschen. Produktionen i byggsektorn faller under 2009 p.g.a. minskade investeringar i bostäder. Framförallt är det marknaden för nybyggnation som närapå kollapsat. Investeringsvolymen i nya bostäder beräknas för 2009 sammantaget bli 43 procent lägre än 2008. Investeringarna i flerfamiljshus faller än mer. Där beräknas investeringsvolymen för 2009 bli 47 procent lägre än 2008.³

Den privata tjänstenäringen har hittills klarat sig förhållandevis väl. Där stannade produktionsfallet vid 3,8 procent mellan det andra kvartalet 2008 och det andra kvartalet 2009. Under fjärde kvartalet 2008 var det främst handeln som drabbades. Därefter har produktionen inom handeln ökat. Produktionen inom företagssektorn har dock minskat under hela 2009.

Produktiviteten i näringslivet har utvecklats katastrofalt under den borgerliga regeringens samtliga år vid makten. Produktivitetstillväxten har varit negativ under samtliga år, såväl under högkonjunkturen 2007 och delar av 2008 som under lågkonjunkturens 2009. Det är svårt att tolka dessa siffror som något annat än ett kraftigt underbetyg åt regeringens ekonomiska politik. Samtidigt är siffrorna knappast förvånade. Direkt efter makttillträdet drog regeringen kraftigt ned på antalet platser inom högskolan, den kommunala vuxenutbildningen samt inom arbetsmarknadspolitiken. Istället har regeringen i den ekonomiska politiken satsat allt på ett kort: att genom olika åtgärder sätta press på de lägsta lönerna nedåt för att på så sätt tvinga fram en låglönamarknad inom framförallt den privata tjänstesektorn med lågt förädlingsvärde. Vi går närmare in på detta i avsnitt 4.6.

Den offentliga konsumtionen har utvecklats mycket svagt det senaste året. Mellan andra kvartalet 2008 och andra kvartalet 2009 har den offentliga konsumtionstillväxten varit noll. Det säger ganska mycket om regeringens finanspolitiska passivitet. I ett läge med ett stort efterfrågebortfall på det privata näringslivets produkter och tjänster borde det vara naturligt för en ansvarsfull regering att försöka motverka detta med ökad offentlig konsumtion. Regeringen har tyvärr inte tagit detta ansvar. Den kommunala konsumtionen har utvecklats än sämre, under samma jämförelseperiod minskade den med 0,3 procent⁴.

² SCB, Nationalräkenskaperna (NR).

³ Konjunkturinstitutet, "Analysunderlag augusti 2009".

⁴ SCB, (NR).

Fel! Okänt namn på

I spåren av lågkonjunkturen har kommunernas skatteinkomster rasat med 10-tals miljarder kronor. Skattebortfallet i kombination med kommunernas balanskrav har resulterat i en mycket svår ekonomisk situation för kommunerna. I stort sett alla tunga ekonomiska instanser, från Konjunkturinstitutet (KI) till regeringens finanspolitiska råd, uppmanade regeringen att i finanskrisens inledningsskede skjuta till rejäla tillfälliga resurstillskott för att täcka upp för skattebortfallet. Dessvärre lyssnade inte regeringen på dessa råd. Som nämndes ovan har detta fört med sig att den kommunala konsumtionen utvecklats mycket svagt under det senaste året. Detta leder till att sysselsättningen inom kommunsektorn beräknas falla med 23 000 personer under 2009.⁵ Den minskade sysselsättningen i kommunsektorn bidrar därmed till att förvärra lågkonjunkturen. Det är inte helt lätt att förstå varför kvaliteten inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen ska bli lidande på grund av ett tillfälligt efterfrågebortfall för det privata näringslivets varor och tjänster, i synnerhet som de svenska offentliga finanserna är mycket starka. Vi utvecklar vår kritik mot regeringens förda finanspolitik, dess politik gentemot kommunsektorn samt vår bedömning av de offentliga finanserna senare i motionen.

Utvecklingen på arbetsmarknaden är i det närmaste mardrömslik. Enligt KI beräknas antalet sysselsatta minska med hela 263 000 personer mellan 2008 och 2011.⁶ Sysselsättningen faller på bred front på arbetsmarknaden. Under det fjärde kvartalet 2008 och början av 2009 har industrin drabbats hårdast. Men som framgår av tabellen nedan väntas antalet sysselsatta i de privata tjänstenäringarna minska med hela 70 000 personer mellan 2009 och 2010.

Tabell 1 Antal sysselsatta per näringsgren enligt NR, 1 000-tal (dock ej diff. 08–11)

	2008	2009	2010	2011	Diff. 2008–2011
Varubrancher	1 134	1 075	1 010	1 001	–133 000
varav industri	719	669	622	615	–104 000
varav bygg	284	276	260	257	–27 000
Tjänstebanscher	1 986	1 956	1 886	1 882	–104 000
Stat	232	228	230	230	–1 000
Kommunsektorn	1 095	1 072	1 067	1 067	–28 000
Hushållens ideella organisationer	111	115	116	116	–3 000
Totalt	4 559	4 445	4 308	4 296	–263 000

Källa: KI, "Analysunderlag augusti 2009".

Minskningen av antalet sysselsatta avspeglas naturligtvis i att arbetslösheten stiger. Under valrörelsen 2006 sade Reinfeldt att vi hade massarbetslöshet i Sverige. Arbetslösheten låg vid tidpunkten för valet på ca 6,5 procent. Och det är förvisso en hög arbetslöshet, men den var samtidigt klart lägre än genomsnittet i EU som vid denna tidpunkt låg på ca 7,8 procent. Efter tre år av borgerligt styre är nu situationen den omvända. Nu är den svenska arbetslösheten för första gången någonsin högre än EU-snittet. Enligt regeringens egna

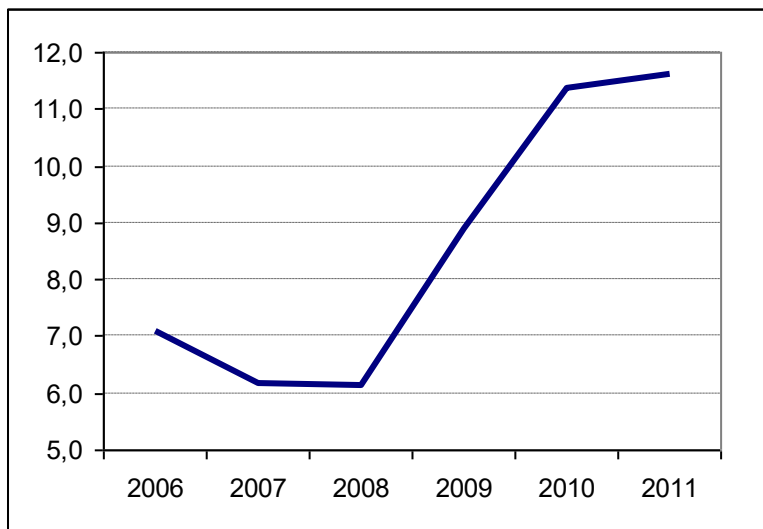
⁵ KI, "Analysunderlag augusti 2009".

⁶ KI, "Analysunderlag augusti 2009".

prognoser kommer vi fram till 2011 att närma oss en arbetslöshet på 12 procent.

Diagram 1 Öppen arbetslöshet

Procent av arbetskraften, 1–64 år

Källa: Budgetpropositionen för 2010.

Finansminister Anders Borg har motiverat sin ekonomiska politik med att den sänker den s.k. jämviktsarbetslösheten.⁷ Vänsterpartiet har vid ett flertal tillfällen ifrågasatt detta begrepp⁸, då vi menar att begreppet saknar såväl teoretisk stringens som empirisk evidens, inte minst avseende dess bestämningsfaktorer. Men om vi tills vidare köper själva begreppet, så har regeringen misslyckats även i detta avseende. Diagrammet nedan visar Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslöshetens utveckling.

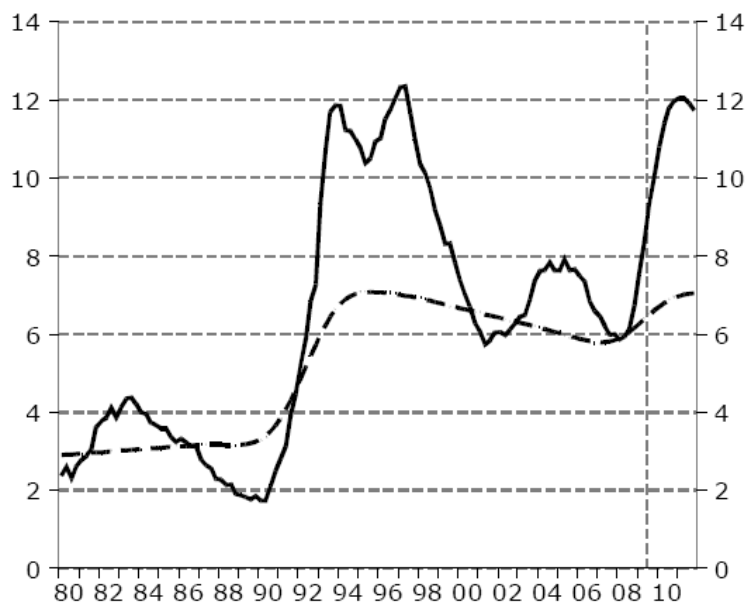
⁷ Den nivå på arbetslösheten som är förenlig med Riksbankens inflationsmål.

⁸ Se t.ex. vår motion (2008/09:Fi26) på 2009 års ekonomiska vårproposition, samt en mer kortfattad kritik av detta begrepp under avsnitt 5.7.5 i denna motion.

Fel! Okänt namn på

Diagram 2 Jämviktsarbetslösheten

Procent av arbetskraften

Anm: Den streckade linjen avser jämviktsarbetslösheten, medan den heldragna linjen visar den faktiska arbetslösheten.

Källa: KI, "Konjunkturläget augusti 2009".

KI:s bedömning är att vid regeringsskiftet 2006 låg jämviktsarbetslösheten på 5,8 procent av arbetskraften. Fram till 2011 bedöms den stiga till 7,0 procent. Det är väl känt inom nationalekonomisk teoribildning att kraftiga "tillfälliga" nedgångar i sysselsättningen ofta får permanenta effekter. Vid djupa och långvariga konjunkturedgångar slås många långtidsarbetslösa helt enkelt ut från arbetskraften. Andra förlorar så mycket av sin yrkeskompetens att de får svårt att hävda sig i konkurrensen om jobben när konjunkturen väl vänder och riskerar att bli mer eller mindre permanent arbetslösa. Det är därför en skandal och en tragedi att regeringen inte har sjuösatt några finanspolitiska stimulanspaket av betydelse under 2008 och 2009 för att på så sätt minska fallet i produktion och sysselsättning. KI bedömer att antalet sysselsatta långvarigt kommer att minska med nästan 100 000 personer till följd av lågkonjunkturen.⁹

I sammanhanget är det också intressant att notera KI:s bedömning av jämviktsarbetslöshetens utveckling under 2007 och första halvan av 2008, dvs. den borgerliga regeringens tid vid makten innan finanskrisen slog till. Regeringen har gjort ett stort nummer, bl.a. med stöd av KI, av att dess reformer (framförallt jobbskatteavdraget och försämringarna av a-kassan och sjukförsäkringen) sänker jämviktsarbetslösheten. I budgetpropositionen för 2009 påstod regeringen att dess reformer långsiktigt ökade sysselsättningen med hela 120 000 personer.¹⁰ KI:s siffror i Konjunkturläget för augusti 2009 mot-

⁹ KI, "Konjunkturläget augusti 2009".

¹⁰ Regeringens proposition, 2008/2009:1, s. 60.

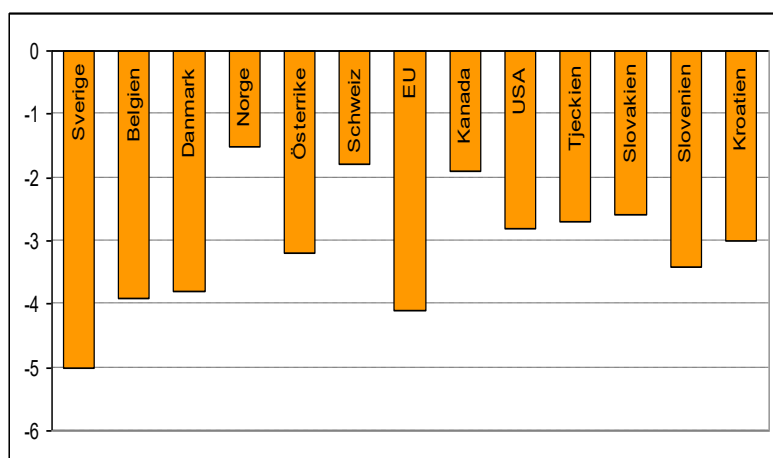
bevisar detta påstående. För om regeringens påstående vore sant, borde detta avspeglats i en påtagligt lägre jämviktsarbetslöshet för tidsperioden innan finanskrisen på allvar bröt ut. KI:s bedömning är istället att jämviktsarbetslösheten ökade även under denna tidsperiod, från 5,8 procent till 6,1 procent.¹¹

4.4 Sverige halkar efter

När finanskrisen bröt ut och sedermera resulterade i en djup och global lågkonjunktur menade många att Sverige tillhörde de länder som borde klara sig relativt billigt undan. Ett antal förhållanden pekade på detta. Sverige hade (och har alltjämt) mycket starka offentliga finanser och stora och löpande överskott i bytesbalansen. Vi hade ingen kraftigt skuldsatt hushållssektor. Fastighetsmarknaden var, och är, förhållandevis stabil, i alla fall i jämförelse med de gigantiska fastighetsbubblor som sprack i ett antal länder. Till skillnad från 1990-tals krisen stod också de stora svenska affärsbankerna på en relativt solid grund – även om framförallt Swedbank och SE-banken har ådragits sig betydande kreditförluster i bl.a. Baltikum.

Dessa prognoser har nu helt kommit på skam. I själva verket faller den svenska bruttonationalprodukten mer än i de flesta övriga europeiska länder. Företrädare för de borgerliga partierna brukar ange den svenska ekonomins exportberoende som orsak till detta. Dessa påståenden förefaller dock sakna grund i faktiska förhållanden. En rad länder, vars ekonomier är minst lika exportberoende som den svenska, uppvisar klart starkare (eller rättare sagt: mindre dåliga) BNP-siffror för 2009, se diagram 3 nedan.

Diagram 3 BNP-tillväxt 2009, procentuell förändring

Källa: KI, "Analysunderlag, augusti 2009" och Eurostat.

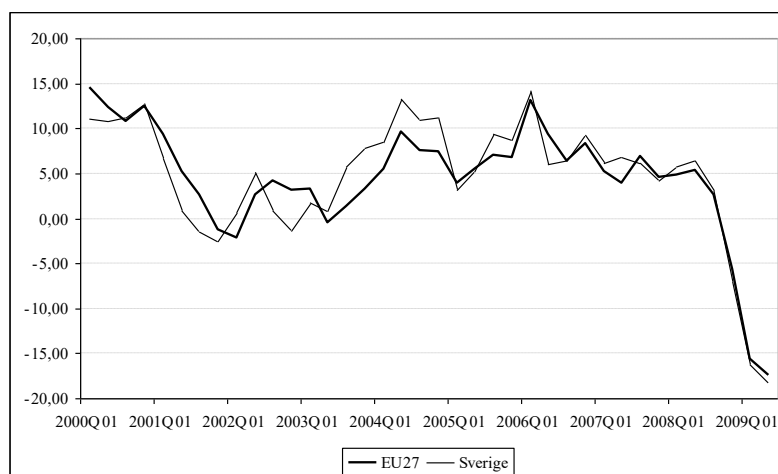
¹¹ För denna mer detaljerade statistik, se KI:s webbplats: www.konjunkturinstitutet.se.

Fel! Okänt namn på

Som framgår av diagrammet ovan faller den svenska bruttonationalprodukten inte bara mer än EU- och OECD-snittet, utan den faller också mer jämfört med minst lika exportberoende länder som Danmark, Belgien, Norge, Schweiz och Österrike. Samma sak gäller vid en jämförelse med nya och mindre EU-länder som Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Kroatien, vilka också i många fall är starkt exportberoende.

Vad är det då som gör att den svenska bruttonationalprodukten faller mer än i stort sett samtliga jämförbara länder? Det är åtminstone inte p.g.a. att den svenska exporten har fallit mer än inom EU, se diagram 4 nedan.

Diagram 4 Exportutveckling Sverige och EU, procentuell förändring

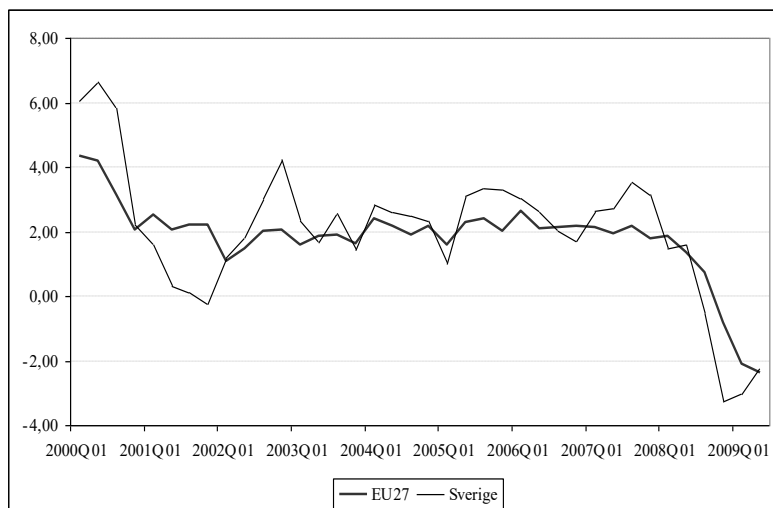
Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1169.

Två huvudförklaringar framträder. För det första har den svenska regeringen, efter krisens akuta genombrott hösten 2008, satsat betydligt mindre i form av offentliga och andra stimulansförslag för 2009 jämfört med de största EU-länderna¹² – vi utvecklar detta närmare i avsnitt 4.5. För det andra har hushållens konsumtion utvecklats svagare än EU-snittet.

¹² Se bl.a. Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:307.

Diagram 5 Hushållens konsumtionsutveckling i EU och Sverige

Procentuell förändring

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1169.

Regeringens i det närmaste obefintliga finanspolitiska stimulanser är naturligtvis en delförklaring till den svagare konsumtionsutvecklingen. Men den beror också på andra omständigheter som regeringen bär ett direkt ansvar för. En central förklaring är regeringens försämringar av arbetslöshetsförsäkringen. Sverige var länge ett föregångsland i Europa med en robust arbetslöshetsförsäkring som garanterade löntagarna en skälig inkomstrygghet vid arbetslöshet. Förutom att det gav individerna en viss ekonomisk trygghet, bidrog det också till att hålla uppe efterfrågan i samhället när folk blev arbetslösa i tider av lågkonjunktur. Detta är nu ett minne blott. Regeringen har försämrat arbetslöshetsförsäkringen i en sådan utsträckning att Sverige har rasat från 6:e plats år 2001 till 20:e plats år 2007 bland OECD-länderna avseende genomsnittlig ersättning i arbetslöshetsförsäkringen. Tabellen nedan avser 2007. Därefter har arbetslöshetsförsäkringen urholkats ytterligare. Idag får en heltidsarbetande med medelinkomst inte ens ut hälften av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning, endast cirka 48 procent för att vara exakt. I avsnitt 5.3.4.4 utvecklar vi vår syn på arbetslöshetsförsäkringen.

Fel! Okänt namn på

Tabell 2 Genomsnittlig ersättning¹³ i arbetslöshetsförsäkringen, 2007

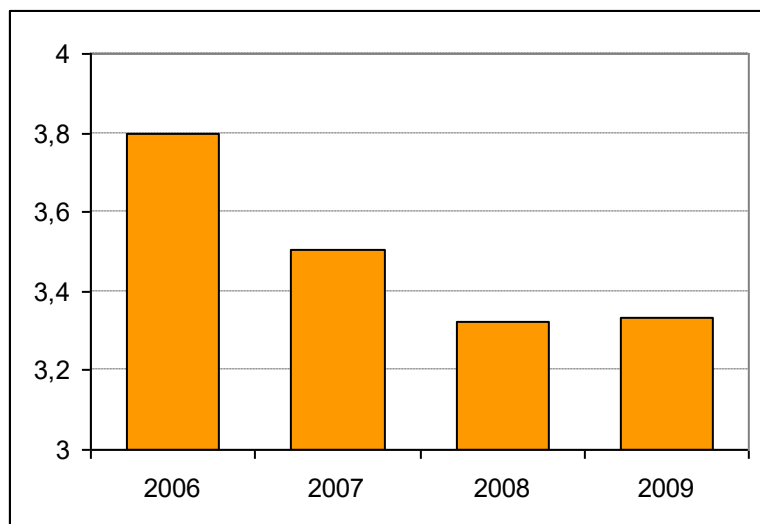
Procent av lönen

1. Luxemburg	87
2. Portugal	84
3. Holland	73
4. Schweiz	70
5. Island	68
6. Frankrike	66
7. Norge	64
8. Slovakien	64
9. Ungern	63
10. Kanada	62
11. Italien	62
12. Spanien	62
13. Tjeckien	61
14. Danmark	61
15. Tyskland	59
16. USA	56
17. Österrike	55
18. Belgien	55
19. Japan	54
20. Sverige	53

Källa: OECD, RUT, dnr 2009:794.

En annan faktor som bidragit till ökad otrygghet och minskad köpkraft är att sedan den borgerliga regeringen tog över makten 2006 har antalet medlemmar i a-kassan minskat med närmare 500 000 personer. Utvecklingen är ett resultat av att regeringen chockhöjt avgifterna och slopat skattereduktion för medlemskap i a-kassan. Politiken är ett direkt utslag av högerregeringens målmedvetna strävan att undergräva fackets legitimitet och förflytta makt från löntagarkollektivet till arbetsgivarna. Denna politik har skapat en ny otrygghet i Sverige.

¹³ Statistiken gäller för ensamstående utan barn och är baserad på en genomsnittlig lön inom industrin. Avser första månaden under arbetslöshetsperioden.

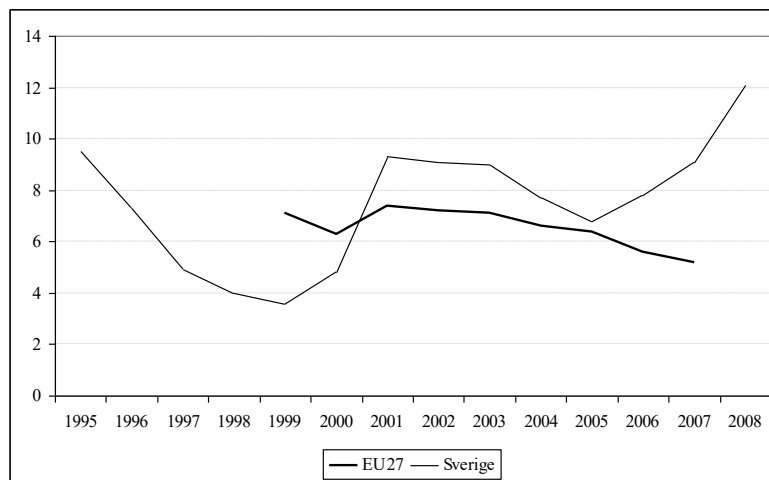
Diagram 6 Antalet medlemmar i a-kassan

Källa: Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen, IAF.

Förutom de sociala och ekonomiska konsekvenserna för de direkt drabbade individerna och familjerna har denna politik skapat en ny typ av otrygghet i Sverige som leder till negativa effekter för samhällsekonomin och som är en viktig förklaring till varför Sverige nu börjar halka efter övriga Europa. När människor känner att de inte riktigt kan lita på arbetslöshetsförsäkringen får detta flera konsekvenser. För det första börjar folk spara mer, vilket minskar konsumtionen – jfr diagram 5 ovan – vilket i sin tur bidrar till att förstärka lågkonjunktrens negativa spiraler. Och detta är precis det som skett i Sverige. Det visar sig att de svenska hushållen har ökat sitt sparande markant de senaste åren – en utveckling som går tvärse mot den genomsnittliga trenden för EU:s länder.

Fel! Okänt namn på

Diagram 7 Hushållens nettosparkvot¹⁴ i EU och Sverige

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1169.

Den nya otryggheten skapar även andra, för samhällsekonomin, önskade effekter. Med en robust arbetslöshetsförsäkring i botten och goda möjligheter till omskolning accepterar människor lättare strukturomvandlingar och är inte rädda för att byta jobb eller vidareutbilda sig. Detta har länge varit ett utmärkande drag för Sverige, som tjänat oss väl. Vi har haft en dynamisk arbetsmarknad och ett högproduktivt näringsliv. Detta håller nu på att förändras i rask takt. Vi analyserar den borgerliga ekonomiska politiken mer i detalj senare i motionen. Men låt oss här kort sammanfatta huvuddragen. Direkt efter makttillträdet sjösatte regeringen en målmedveten politik för att sätta press på de lägsta lönerna nedåt i syfte att skapa en ny låglönesektor inom framförallt den privata tjänstesektorn. Bärande inslag i denna strategi var sänkta och försämrade villkor i arbetslöshetsförsäkringen, jobbskatteavdraget och en kraftig minskning av olika utbildningsplatser, bl.a. inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen.

Effekterna av denna politik börjar nu bli tämligen uppenbara. Sverige har haft en negativ produktivitetstillväxt i näringslivet tre år i rad och fallet för den svenska bruttonationalprodukten är större än vad som är fallet för genomsnittet i EU. Men vad som är än värre är att den svenska arbetslösheten ökar i så snabb takt att den nu för första gången¹⁵ sedan en jämförbar och harmoniserad arbetslöshetsstatistik blivit tillgänglig för EU27-länderna är högre än genomsnittet för EU27-länderna i Europa, se diagram 8 nedan.

Även utvecklingen av ungdomsarbetslösheten¹⁶ är mycket oroande. Även på detta område utvecklas Sverige sämre än genomsnittet i EU. Mellan 2006 och juli 2009 har den svenska ungdomsarbetslösheten stigit med hela 5,8

¹⁴ Med sparkvot menas hushållens sparande som andel av deras disponibelinkomst justerad för förändringar i hushållens nettofodran på pensionsfonder. Med netto avses att inkomst och konsumtion är korrigerade för fasta tillgångar.

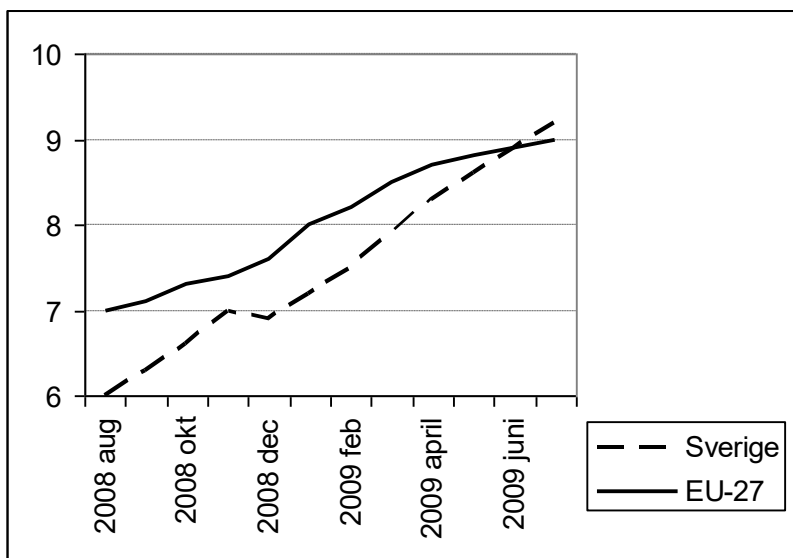
¹⁵ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1170. Avser säsongsjusterad kvartalsstatistik.

¹⁶ Avser personer i ålderskategorin 15–24 år.

procentenheter. Motsvarande utveckling för EU-snittet är en ökning med endast 2,7 procentenheter.¹⁷

Diagram 8 Arbetslöshet i Sverige och EU

Procent av arbetskraften

Källa: Eurostat.

Regeringens främsta vallöfte under valrörelsen 2006 var att man skulle minska det som man då beskrev som massarbetslöshet. Sedan dess har arbetslösheten ökat markant. Enbart mellan 2007 och 2011 beräknas arbetslösheten stiga med 5,4 procentenheter. Statsminister Reinfeldt förklarar det hela med finanskrisen och den därpå följande lågkonjunkturen. Och det är naturligtvis korrekt att lågkonjunkturen är den främsta orsaken till den stigande arbetslösheten. Men Reinfeldts argument förklarar inte varför Sverige, trots ett mycket gott utgångsläge, drabbats hårdare av lågkonjunkturen än EU-snittet.

Förklaringen till denna utveckling är dessvärre enkel. De flesta länder i Europa har satsat på stora stimulanspaket i form av offentliga investeringar, strategisk näringspolitik och permitteringslöner för att överbrygga efterfrågebortfallet. Den svenska regeringen har däremot varit helt låst vid den strategi man slog fast vid maktövertagandet. Den svenska ekonomiska politiken har varit helt inriktad mot att på olika sätt tvinga fram en låglönemarknad inom framförallt den privata tjänstesektorn för att på så sätt öka sysselsättningen. Denna politik har nu uppenbart misslyckats.

¹⁷ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1213.

Fel! Okänt namn

4.5 Passiv finanspolitik: 2009 ett förlorat år!

I spåren av finanskrisen har de flesta länder kastats in i en djup och långvarig ekonomisk nedgång. I stort sett alla ledande ekonomer har varit ense om att krisen behöver mötas med kraftfulla finanspolitiska stimulanser. Internationella valutafonden (IMF) publicerade under senhösten 2008 en inflytelserik rapport¹⁸ med följande rekommendationer beträffande finanspolitiken:

1. De finanspolitiska insatserna bör komma snabbt (eftersom situationen är "akut").

De finanspolitiska insatserna bör vara stora (eftersom efterfrågebortfallet är betydande).

De finanspolitiska insatserna bör gälla under en "lång" period (eftersom det är troligt att lågkonjunkturen kommer att hålla i sig ett bra tag).

De finanspolitiska insatserna bör innehålla flera olika komponenter.

De finanspolitiska åtgärderna bör vara "kollektiva" - med detta avser IMF att alla länder bör bidra eftersom i princip alla länder har drabbats av lågkonjunkturen.

De finanspolitiska insatserna bör vara förenliga med långsiktigt hållbara offentliga finanser. Vad IMF menar här är att vissa länder, som är ekonomiskt svaga och med en initialt hög skuldsättning, har mindre möjligheter till finanspolitisk stimulans.

Hur har då regeringen svarat upp mot dessa rekommendationer? Finanskrisens akuta skede inträffade under september 2008 när den amerikanska investmentbanken Lehman Brothers gick i konkurs. Därefter drabbades de finansiella marknaderna av ren panik, vilket resulterade i ett enormt börsfall och prisras på fastigheter. Detta ledde sedermera till stora kreditförluster för banker och andra finansiella företag och den globala recessionen var ett faktum. Vid denna tidpunkt hade regeringen redan utformat sin budgetproposition för 2009. Budgeten var därmed i praktiken överspelad i samma stund som den lades på riksdagens bord.

Samtliga oppositionspartier och landets ledande ekonomer menade därför att regeringen antingen borde revidera hela budgeten, eller åtminstone skyndsamt återkomma till riksdagen med ett betydande finanspolitiskt stimulanspaket. Regeringen gjorde emellertid inget av detta. Oppositionspartierna lade därför på eget initiativ fram finanspolitiska stimulanspaket under hösten 2008. Vänsterpartiet presenterade i slutet av november ett brett åtgärdspaket i motion 2008/09:Fi9 "Ytterligare åtgärder mot lågkonjunkturen" för att bromsa fallet i ekonomin och sysselsättningen. Här presenteras kortfattat några av huvudpunkterna. Motionen vilade på tre ben:

1) Förbättrad kapitalförsörjning. Vi föreslog därför att man skulle skapa en riskkapitalfond på 5 miljarder kronor genom en extrautdelning från det vinstrika Vattenfall.

¹⁸ IMF, "Fiscal Policy for the Crisis", december 2008.

- 2) Tidigareläggning av investeringar som ändå måste göras och som dels leder till en omedelbar stimulans av efterfrågan, dels stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och välstånd. Vi föreslog därför att kommunerna skulle få ett investeringsstöd på 8 miljarder kronor under 2009. Stödet skall gå till investeringar som tidigare läggs och annars riskerar att bli uppskjutna. Det kan handla om reparationer och upprustning av allt från skolor, sjukhus, bostäder och vägar till system för vattenförsörjning och fjärrvärme. Vi presenterade också ett förslag om ett tidsbegränsat ROT-avdrag för att ytterligare stimulera byggsektorn, där antalet varsel vid denna tidpunkt hade tredubblats på bara ett år. ROT-avdraget som syftade till miljöförbättrande åtgärder och energieffektiviseringar skulle särskilt premieras.
- 3) Ökade möjligheter till utbildning och omskolning för den växande skaran av arbetslösa och varslade. Vi anslog därför bl.a. medel till ett kunskapslyft för varslade. Totalt beräknades programmet omfatta cirka 20 000 personer under 2009. Vi ökade också antalet platser inom den kvalificerade yrkesutbildningen samt antalet platser för unga långtidsarbetslösa utan gymnasieutbildning.

Tiden gick och regeringen, med statsminister Reinfeldt och finansminister Borg i spetsen, ägnade den mesta av tiden till att förklara vad man inte tänkte göra. Några framåtsyftande satsningar för att stärka Sveriges tillväxtförmåga och minska fallet i sysselsättningen presenterades inte.

Den 18 januari 2009 publicerade professor Assar Lindbeck en debattartikel i Dagens Nyheter med rubriken ”Regeringen måste bejaka tillfälliga budgetunderskott”. Assar Lindbeck sade det som i princip samtliga ekonomer var överens om: Eftersom nedgången i den svenska ekonomin är så djup och beräknas bli långvarig borde ett stort stimulanspaket sjösättas. Dessutom hade Sverige, och har alltjämt, mycket starka offentliga finanser. Naturligtvis går de offentliga finanserna nu med underskott, men den svenska offentliga förmögenhetsställningen är fortfarande mycket stark. Förutsättningarna för stora finanspolitiska stimulanser var med andra ord mycket goda. Assar Lindbeck föreslog sålunda att regeringen, utöver vad som redan beslutats, borde satsa ca 45 miljarder kronor i finanspolitiska stimulanser under 2009 och ytterligare 45 miljarder kronor under 2010.

Lindbeck konstaterade vidare att den tillfälliga ökningen av det offentliga underskottet som de stimulanser han föreslog skulle medföra var ett lågt pris att betala. Han formulerade det på följande sätt:¹⁹

Tillsammans med de automatiska försvagningarna i budgeten under den kommande lågkonjunkturen kan vi då mycket väl hamna i en situation där budgetunderskottet för staten hamnar just någonstans i intervallet 3–5 procent av BNP, beroende på sammansättningen av vidtagna stimulanståtgärder. Jag tror att nästan alla som är insatta i dessa frågor skulle betrakta detta som ett lågt ”pris” för att halvera bortfallet i produktion och sysselsättning.

¹⁹ www.dn.se/opinion/debatt/1.482415?rm=print.

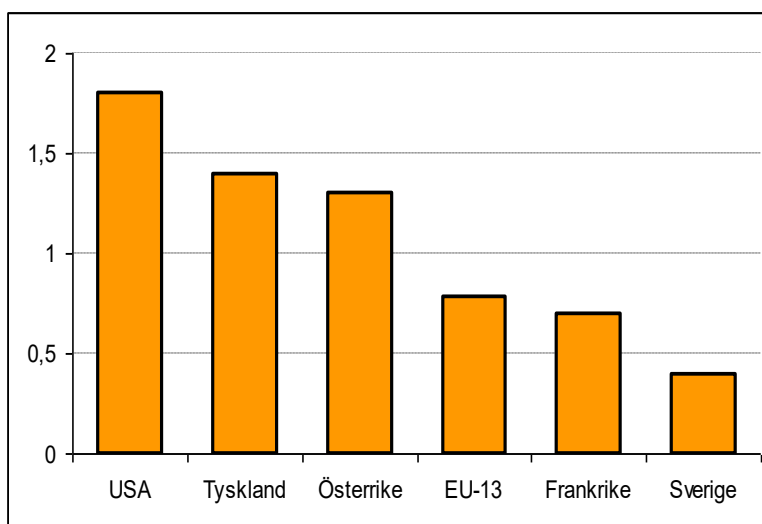
Fel! Okänt namn på

Noterbart i sammanhanget är att när Lindbeck gav rekommendationen om ett 2-årigt stimulanspaket på 90 miljarder kronor i syfte att halvera bortfallet i produktion och sysselsättning byggde detta på antagandet att BNP för 2009 skulle falla med 1 procent. BNP-prognosen för 2009 reviderades därefter snabbt ned – KI bedömde i mars 2009 ett BNP-fall på 3,9 procent. Behovet av efterfrågestimulanser var alltså betydligt större bara några månader efter Lindbecks rekommendationer.

Till sist gav Finansdepartementet med sig och presenterade den 22 januari i år propositionen 2008/09:97 ”Åtgärder för jobb och omställning” där man påstod att man satsade den ”enorma” summan av 8 miljarder kronor. Vid en noggrann läsning av propositionen visade det sig att även denna låga finanspolitiska stimulans var en lek med siffror. De skarpa förslagen summerades till knappt 1,2 miljarder kronor²⁰ och man aviserade ett ROT-avdrag på motsvarande 3,6 miljarder kronor.

Europaparlamentet har i rapporten ”Economic Stimulus Packages In EU Member States” försökt kartlägga storleksordningen på de finanspolitiska stimulanspaket som de olika länderna föreslagit för 2009, sedan Europarådets överenskommelse i december 2008 om EU-stimulanser på 200 miljarder euro. Tidsperioden för Europaparlamentets studie sträcker sig mellan december 2008 och den 11 februari 2009.

Diagram 9 Stimulanspaket för 2009, % av BNP

Källa: Europaparlamentet, RUT (dnr 2009:307).

Som framgår av diagrammet ovan satsade den svenska regeringen betydligt mindre i form av finanspolitiska efterfrågestimulanser än genomsnittet för de största EU-länderna. Kontrasten blir än mer slående om man jämför med länder som USA och Kina. Och då skall man komma ihåg att den av Europar-

²⁰ Regeringens proposition 2008/09:97, s. 24.

Fel! Okänt namn på

lamentet angivna siffran på 0,4 procent av BNP, vilket motsvarar drygt 12 miljarder kronor, med all sannolikhet är grovt överskattad. Vår bedömning är att regeringen, från Eurorådets överenskommelse i december 2008 fram till Europarlamentets rapport som publicerades den 11 februari 2009, beslutade och aviserade förslag för 4,8 miljarder kronor²¹ vilket motsvarar endast 0,15 procent av BNP.

I april 2009 lade regeringen fram 2009 års ekonomiska vårproposition. Regeringen lyckades då förmedla en bild av att man satsade 10 miljarder kronor för jobben. Men denna ”satsning” handlade nästan uteslutande om att utgifterna för arbetslöshetsersättningen ökade i takt med stigande arbetslöshet. Det enda satsningen regeringen genomförde inom ramen för arbetsmarknadspolitiken var en kraftig ökning av antalet platser i den s.k. jobb- och utvecklingsgarantin under 2010–2012. När Fredrik Reinfeldt var oppositionsledare brukade han i föraktfulla ordalag avfärda även högst effektiva arbetsmarknadspolitiska program som arbetsmarknadsutbildningar, anställningsstöd och plusjobb som ”AMS-politik”. Den borgerliga regeringen skulle istället skapa ”riktiga” jobb, och de effektiva och träffsäkra arbetsmarknadspolitiska programmen bantades ned kraftigt under regeringens första år vid makten. När så en djup kris drabbar Sverige avstår den borgerliga regeringen från att sätta in de stimulanser som en samlad ekonomkår menar är nödvändiga för att rädda just de ”riktiga jobben” och bygger istället ut det kanske mest ineffektiva och passiviserande arbetsmarknadspolitiska program Sverige någonsin haft.

I samband med presentationen av vårpropositionen sade regeringen att man satsade 17 miljarder kronor till kommunsektorn. Sanningen är att regeringen i vårpropositionen inte tillförde kommunsektorn en enda krona för 2009.²² Efter att regeringen hade lagt fram sin ekonomiska vårproposition publicerade regeringens eget finanspolitiska råd sin rapport för 2009.²³ Det finanspolitiska rådet bedömde att regeringens samlade finanspolitiska stimulanser för 2009 (inklusive förslagen i vårpropositionen) uppgick till 0,3 procent av BNP. Man konstaterade vidare att: ”Dessa stimulanser är små i en internationell jämförelse och även i jämförelse med EU:s rekommendationer på stimulanser på 1,5 procent av BNP”²⁴.

Regeringen bedömde i vårpropositionen ett samlat efterfråge- och produktionsbortfall under 2009–2012 på över 900 miljarder kronor.²⁵ Hur stora finanspolitiska stimulanser lade då regeringen i vårpropositionen för att motverka det stora efterfrågebortfallet?

²¹ Bestående av dels de skarpa förslagen på 1,2 mdkr i proposition 2008/09:97, dels aviserandet om ett permanent ROT-avdrag på 3,6 mdkr.

²² De 17 mdkr bestod av ett tillfälligt stöd på 7 mdkr 2007 och 5 mdkr för år 2011 och 2012.

²³ Finanspolitiska rådet, ”Svensk finanspolitik, Finanspolitiska rådets rapport 2009”.

²⁴ Ibid, s. 82.

²⁵ Produktionsbortfallet uttryckt som det s.k. BNP-gapet, vilket är ett mått där man försöker skatta skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP.

Fel! Okänt namn på

Tabell 3 Regeringens bedömning i VP09 av produktionsbortfallet och dess stimulansförslag i VP09, mdkr

	2009	2010	2011	2012
Produktionsbortfall ²⁶	218	265	251	206
Stimulansförslag ²⁷	2,7	7,1	5,4	5,4
Stimulansförslag som andel av produktionsbortfallet, procent	1	3	2	3

Källa: 2009 års ekonomiska vårproposition (VP09)

Tabellen ovan talar sitt tydliga språk. För 2009 beräknade regeringen ett produktionsbortfall på närmare 220 miljarder kronor. De stimulansförslag man presenterade motsvarade 1 procent av produktionsbortfallet. Regeringens finanspolitiska haveri var monumentalt och i sak fullständigt obegripligt. Finansminister Borg motiverade sin inaktivitet under hösten 2008 och våren 2009 med att ”man värnar de offentliga finanserna”. Ståndpunkten att Sveriges offentliga finanser vid denna tidpunkt var så pass svaga att man inte skulle ”ha råd” med betydande finanspolitiska stimulanser torde man ha varit tämligen ensam om att omfatta. Konjunkturinstitutet, som i sin augustiprognos, förordar en stimulans på 45 miljarder kronor för 2010 konstaterar följande:

Konjunkturinstitutet bedömer att den måttliga nivån på statsskulden innebär att det sannolikt finns en betydande marginal till den statskuldskvot som leder till ett försvagat förtroende för en hållbar utveckling av de offentliga finanserna.²⁸

Vi delar KI:s uppfattning, men menar samtidigt att deras bedömning snarast är ett ”understatement”. Den svenska offentliga skuldkvoten stiger naturligtvis under den nuvarande lågkonjunkturen. Men den är alltså mycket låg i ett internationellt perspektiv – se diagram 10 nedan. Nästa år beräknar regeringen att den offentliga skuldkvoten kommer att uppgå till 45,5 procent av BNP.²⁹ Det innebär att det finns en marginal på hela 14,5 procentenheter till EU:s stabilitetspakts gränsvärde på 60 procent av BNP. Under 2010 väntas 12 länder ha en skuldkvot som överstiger stabilitetspaktens gränsvärde, och den genomsnittliga skuldkvoten bland EU-länderna beräknas uppgå till 79 procent av BNP.

²⁶ VP09, bilaga 1, s. 9–10.

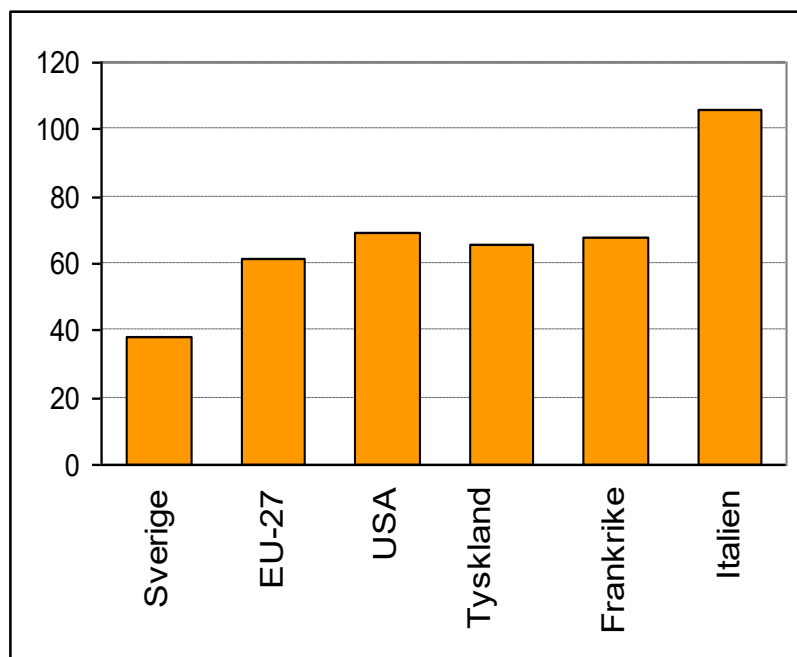
²⁷ VP09, s. 149. Inkluderar även förslag som regeringen lade fram efter sin proposition (2008/09:97) ”Åtgärder för jobb och omställning”. Siffrorna anger effekt på den offentliga sektorns finansiella sparande.

²⁸ Konjunkturinstitutet, ”Konjunkturläget augusti 2009”, s. 93.

²⁹ Budgetpropositionen för 2010, bilaga 2, s. 12.

Diagram 10 Offentliga bruttoskuldkvoter, 2008

Procent av BNP

Källa: Eurostat och OECD.

Sammanfattningsvis förefaller det helt uppenbart att regeringen fullständigt missuppfattat sambanden mellan finanspolitik, sysselsättning och offentliga finanser. I den ovan refererade artikeln av Assar Lindbeck uppskattade han att det av honom föreslagna stimulanspaket skulle kunna halvera bortfallet av produktion och sysselsättning. Konjunkturinstitutet bedömer i sin augustiprognos att antalet sysselsatta kommer att minska med över 260 000 personer mellan 2008 och 2011. Man beräknar vidare att omkring 100 000 personer varaktigt kommer att slås ut från arbetsmarknaden. Regeringens senfärdiga och i praktiken obefintliga finanspolitiska stimulanser under hösten 2008 och våren 2009 innebär att regeringens ansvar för denna utveckling är betydande. I sammanhanget är det viktigt att understryka det mycket starka positiva sambandet mellan en hög sysselsättning och starka offentliga finanser. Konjunkturinstitutet sammanfattar väl vår syn på sambanden mellan finanspolitik, sysselsättning och offentliga finanser i en passage i "Konjunkturläget juni 2009". Konjunkturinstitutet konstaterar följande:

En expansiv finanspolitik som stimulerar sysselsättningen kan under de närmaste åren leda till att färre personer slås ut varaktigt från arbetsmarknaden och därmed att fler personer kommer att ha ett arbete på längre sikt. En mer expansiv finanspolitik kan alltså på sikt bidra till varaktigt högre sysselsättning och BNP och följaktligen till starkare offentliga finanser.³⁰

³⁰ KI, "Konjunkturläget juni 2009", s. 103.

Fel! Okänt namn på

Vi kan alltså konstatera att regeringen i princip gjort tvärtemot de rekommendationer som IMF gav i slutet av 2008. Man har inte agerat snabbt och kraftfullt, utan tvärtom hela tiden legat ”behind the curve”. De föreslagna finanspolitiska åtgärderna under fjärde kvartalet 2008 och under 2009, då stimulanserna hade haft störst effekt, har närapå varit obefintliga. Först nästa år då det händelsevis är valår lägger regeringen förslag av mer betydande omfattning. Men då är det så dags. Som nämndes ovan bedömer Konjunkturinstitutet att antalet sysselsatta mellan 2008–2011 kommer att minska med drygt 256 000 personer.³¹ Resultatet av regeringens icke-politik beträffande finanspolitiken och dess försvagningar av de automatiska stabilisatorerna och övriga delar av socialförsäkringssystemet, är att Sverige nu för första gången på länge börjar halka efter övriga Europa avseende BNP-tillväxt och arbetslöshet.

I den nyligen framlagda budgetproposition för 2010 presenterar regeringen nu till sist finanspolitiska stimulanser värda namnet. Den helt överväldigande merparten av dessa förslag träder dock i kraft först 2010, dvs. ungefär 1 ½ år efter det att finanskrisen gick in i sitt akuta skeende och då olika stimulansförslag behövdes som mest och hade gjort störst nytta. Bortsett från resurstillskottet till kommunerna är de finanspolitiska insatserna mestadels ineffektiva. Man fortsätter på sin inslagna väg med permanenta skattesänkningar där det mesta går till de individer som har de högsta inkomsterna, vilket har en mycket begränsad stimulans effekt eftersom dessa individer sparar en större del av en inkomstökning jämfört med om låginkomsttagare hade fått en motsvarande inkomstförstärkning. Sammantaget har regeringen nu sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor. Detta samtidigt som man sade att man inte hade pengar för att tillföra kommunerna ett extra resurstillskott för 2009 för att hindra de personalneddragningar som nu äger rum. Denna politik säger mycket om regeringens politiska prioriteringar.

4.6 Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner

Den svenska regeringen hade, för att använda affärspressens ord, ett guldläge när de tog över regeringsmakten efter valet 2006. De offentliga finanserna gick med stora överskott och sysselsättningen ökade i snabb takt. Regeringen hade kunnat använda överskotten för investeringar som hade stärkt Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och välstånd. Men vad gäller den ekonomiska politiken hade regeringen, med finansminister Anders Borg i spetsen, bara ett fokus, vilket kan sammanfattas med deras paroll att ”öka drivkrafterna att gå från bidrag till arbete”. Alliansens politik vilade alltså på, och präglas alltjämt av en uppfattning att stora grupper av människor medvetet väljer att vara sjuka eller arbetslösa. Direkt efter den borgerliga valsegem sänkte man därför ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen och

³¹ KI, ”Analysunderlag augusti 2009”.

försvårade möjligheterna att överhuvudtaget kvalificera sig till ersättning vid arbetslöshet eller sjukdom.

Men sänkta ersättningar i a-kassan och sjukförsäkringen leder naturligtvis inte i sig till fler arbeten. Detta inser även regeringen. Strategin är att genom olika åtgärder sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Genom att sänka ersättningen i arbetslöshets- och sjukförsäkringen och ställa hårdare krav på de arbetslösa och sjukskrivna sänker man lönekraven. Parallellt med detta minskade regeringen direkt efter valet de arbetslösas möjligheter till förkovran genom neddragningar inom högskolan, arbetsmarknadsutbildningen och den kommunala vuxenutbildningen. Allt i syfte att pressa fram låglönejobb och tvinga de arbetslösa att ta dessa.

Flera andra förslag följer samma linje. Detta gäller inte minst för regeringens ”paradnummer”, det s.k. jobbskatteavdraget, som nu motsvarar hela 75 miljarder kronor. Jobbskatteavdraget sänker det relativa värdet av inkomstförsäkringarna. Detta för med sig att den relativa kostnaden för arbetslöshet och sjukdom ökar, vilket sätter press på lönerna nedåt. Ökade egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen och slopad skattereduktion på fackföreningsavgifter ökar kostnaderna för att vara med i facket, vilket leder till lägre facklig organisationsgrad och därmed försvagad förhandlingsstyrka. Regeringens förda politik avslöjar vad det är för människosyn som ligger bakom den allmänt hållna parollen om ”att öka drivkrafterna till arbete”. För de välbeställda är det moroten som gäller i form av sänkta eller slopade skatter, medan det för arbetslösa och sjukskrivna är piskan som gäller i form av sänkta ersättningsnivåer i a-kassan och sjukförsäkringen.

Regeringen har med andra ord sedan den tillträdde satsat allt på ett kort beträffande den ekonomiska politiken: att sätta press på de lägsta lönerna nedåt för att på så sätt tvinga fram en låglönemarknad inom framförallt den privata tjänstenäringen. Alla någorlunda oberoende ekonomer har sedan länge förstått denna strategi. Det anmärkningsvärda är att regeringen konsekvent förnekat att den förda politiken syftar till att sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Så sent som i maj i år framträdde Anders Borg i SVT:s program Rapport och försäkrade att: ”Vi vill inte ha lönesänkningar”³². Nu har emellertid en intern promemoria från finansdepartementet läckt ut som tidningen Expressen publicerade delar av den 10 september. I avsnittet som handlar om det s.k. jobbskatteavdraget slås bl.a. följande fast: ”Förbättrar lönebildningen: förstärker outsider och sänker reservationslönen”³³.

Uttrycket sänkt reservationslön är en nationalekonomisk term som på vanlig svenska betyder sänkta lägstalöner. Regeringens ekonomiska politik är en fundamental omläggning av den ekonomiska politik som förts i Sverige under moderna tid. Den svenska arbetsmarknadsmodellen kännetecknades tidigare av starka kollektivavtal, en solid arbetslöshetsförsäkring, hög facklig anslutningsgrad och goda vidareutbildningsmöjligheter. Detta har medfört att det svenska löntagarkollektivet har haft lättare än i många andra länder att accep-

³² Expressen, 2009-09-10.

³³ Hela pm:et kan läsas på: <http://www.slideshare.net/guest9e18251e/090910-ekonomiska-laget-ud>.

Fel! Okänt namn på

tera jobbiga men ofta nödvändiga strukturomvandlingar i näringslivet. Resultatet av denna arbetsmarknadsmodell har i ett internationellt perspektiv varit gott. Näringslivet har kännetecknats av ett starkt omvandlingstryck som medfört hög produktivitetstillväxt och en öppenhet mot omvärlden, en rörlig och dynamisk arbetsmarknad med en arbetslöshet som legat klart lägre än i de flesta länder. Detta förhållande har också medfört att den svenska reallöneutvecklingen varit starkare än i de flesta andra länder under de flesta av de senaste 15 åren.

Regeringens nya (gamla) omläggning av den ekonomiska politiken innebär att kostnaderna och riskerna för arbetslösheten i stor utsträckning övervältras på de enskilda. Målet är att skapa en typ av arbetsmarknad som sedan länge är etablerad i länder som Storbritannien och USA, där inkomstklyftorna är väsentligt större än i Sverige³⁴ och där det finns en bred grupp av ”arbetande fattiga”. Regeringens politik syftar till att pressa fram detta ”utbud” av arbetskraft. Detta skapar en skarpare uppdelning mellan dem som har en mycket fast förankring på arbetsmarknaden och dem som har en mer lös anknytning dit, och som nu med hårdhänta metoder hänvisas till att acceptera väsentligt sämre villkor på arbetsmarknaden. Detta är en traditionell högerpolitik som syftar till att slå sönder solidariteten mellan människor. Vänsterpartiet avvisar bestämt denna politik och föreslår reformer som pekar i motsatt riktning.

4.7 Växande klyftor

För oss i Vänsterpartiet är jämlikhet ett mål i sig. I grunden bottnar detta i vår uppfattning om alla människors lika värde. Vi vet att människors livsmöjligheter skiljer sig åt beroende på arv och social miljö. Politiken kan och bör därför på olika sätt utjämna dessa skillnader. Ett jämlikt samhälle ökar människors reella frihet och valmöjligheter, vilket ökar den sociala rörligheten och bidrar till en mer dynamisk ekonomi.

Den politiska högern ser å sin sida ökade inkomstklyftor och förmögenhetsanhopning som viktiga verktyg för att få samhällsekonomin att fungera. Att de ekonomiska klyftorna har ökat dramatiskt under de tre första åren med borgerlig regering är därför inget ”misslyckande”, utan resultatet av en medveten politisk strategi för att omfördela inkomster.

I huvudsak har denna omfördelning skett genom sänkta skatter för dem som har inkomst av arbete och förmögenheter, vilket finansierats med kraftiga nedskärningar i transfereringssystemen, i synnerhet arbetslöshets- och sjukförsäkringarna.

De sociala och samhällsekonomiska konsekvenserna av denna omfördelning är redan uppenbara, men kommer att bli dramatiska under de kommande åren då arbetslösheten förväntas stiga till nivåer på uppemot 12 procent. Det kommer då också att bli uppenbart att den retorik regeringen använt för att

³⁴ Även om de numera ökar i en skrämmande takt och omfattning, vilket vi utvecklar närmare i nästföljande avsnitt.

legitimera sin omfördelningspolitik, nämligen att den ska leda till ”minskat utanförskap” helt saknar grund i verkligheten.

Vänsterpartiet har låtit riksdagens utredningstjänst beräkna effekterna av regeringens fördelningspolitik mellan 2006 och 2009. Resultatet ger en tydlig illustration av det ökade utanförskapet regeringen i själva verket skapat, samtidigt som inkomsterna ökat kraftigt i de högsta inkomstskikten.

Den rikaste tiondelen av befolkningen har fått totalt 28 procent av regeringens samlade skattesänkningar och utgiftssatsningar. Den fattigaste tiondelen av befolkningen har bara fått 2 procent av regeringens satsningar. De genomsnittliga inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har ökat med 12 800 kronor per år, eller 1 066 kronor i månaden.³⁵

Andelen som bor i hushåll med ”låg ekonomisk standard”, Socialstyrelsens definition av fattigdom, ökar från 9 procent 2006 till 11 procent 2009. Andelen barn som lever i fattigdom ökar från 10 procent 2006 till 15 procent 2009. Bland barn med ensamstående föräldrar beräknas andelen som lever i fattigdom öka från 19 procent 2006 till 31 procent 2009.³⁶

Det yttersta ekonomiska skyddsnätet, när alla andra resurser och möjligheter är uttömda, är det kommunala försörjningsstödet. Utvecklingen av försörjningsstöd ger därmed en tydlig bild av graden av ekonomisk utsatthet i samhället. Sveriges Kommuner och Landsting skrev redan 2007 i sin ekonomirapport³⁷ att ”Vi gör bedömningen att det ekonomiska biståndet ökar med 3,5 miljarder kronor under perioden 2009–2011 till följd av ökad arbetslöshet och ändrade regler.” De prognoserna är rimligen gravt underskattade, eftersom effekterna av kraftigt stigande arbetslöshet på grund av krisen tillkommit sedan dess. Socialstyrelsens senaste statistik från andra kvartalet 2009 visar att utbetalningarna av ekonomiskt bistånd ökade med 17 procent i hela landet jämfört med andra kvartalet 2008 (ersättning till nyanlända flyktingar borträknat). Regeringen räknar själv i sin ekonomiska vårproposition för 2010 med att utbetalningarna av ekonomiskt bistånd kommer att öka med 50 procent de närmaste åren. Oavsett osäkerheten i prognoserna står det bortom allt tvivel att konsekvenserna av regeringens politik är en kraftig ökning av det djupaste utanförskapet.

4.8 Besparingar i välfärden

Efter valförlusten 2002 drog Moderaterna en avgörande strategisk slutsats: att det inte går att vinna ett val i Sverige genom att kritisera välfärdsstaten och gå fram med skarpa förslag på nedskärningar inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen. Innan dess hade de moderata budgetmotionerna regelmässigt haft skarpa förslag på många miljarder i minskade anslag till kommunerna, dvs. välfärdstatens kärnverksamhet. Till valrörelsen 2006 byttes

³⁵ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:810.

³⁶ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:832.

³⁷ Ekonomirapport maj 2007, Sveriges Kommuner och Landsting, s. 19.

Fel! Okänt namn på

taktiken ut. Nu pratades det istället om satsningar på välfärden, och att det krävdes nedskärningar i socialförsäkringssystemen för att ha råd med detta.

Med hjälp av den retoriken lyckades de måla upp en falsk motsättning mellan människor som var friska och hade ett jobb och människor som var sjukskrivna eller arbetslösa. Däremot visade det sig snart att det inte skulle bli några satsningar på välfärden. Regeringen ställde sig gärna på presskonferenser om riktade bidrag i storleksordningen hundra miljoner kronor, men avvisade konsekvent de fortsatta uppräknings av statsbidragen på flera miljarder kronor som hade behövts för att täcka den kontinuerliga löne- och kostnadsökningen.

Den förra riksdagsmajoriteten fattade beslut om ökning av de generella statsbidragen till kommunsektorn för såväl 2007 som 2008. Den borgerliga regeringen har låtit dessa nivåer ligga kvar. Regeringen utformade sin budget för 2009 veckorna innan finanskrisen slog till med full kraft. I budgetpropositionen för 2009 (BP09) räknade regeringen med en måttlig konsumtionstillväxt i kommunsektorn för 2009 på 1,2 procent. (För 2011 och 2012 bedömde regeringen konsumtionstillväxten till endast 0,5 respektive 0,4 procent.)³⁸ När budgetpropositionen lades på riksdagens bord var finanskrisen ett faktum och budgeten var därmed i praktiken överspelad. Samtliga oppositionspartier och ett flertal av landets mer tongivande ekonomer menade att regeringen skyndsamt borde presentera ett stimulanspaket för att motverka lågkonjunkturen. Inte minst påpekades att kommunernas ekonomi höll på att utvecklas i en katastrofal riktning i och med att skatteinkomsterna föll kraftigt. Dessa vädjanden var dock förgäves – statsminister Reinfeldt beskrev t.o.m. budgeten som en ”superbudget”.

Till slut föll regeringen till föga och presenterade en ”stimulansproposition” (2008/09:97). Propositionen var, för att uttrycka det mycket försiktigt, mager. Tvärt emot vad både regeringens finanspolitiska råd och Konjunkturinstitutet rekommenderat innehöll den inte en krona i tillskott till kommunsektorn för 2009.

Inte heller i 2009 års ekonomiska vårproposition (VP09) som presenterades den 8 april i år tillförde regeringen några medel till kommunerna för 2009. Detta trots att regeringen hade reviderat ned sin prognos beträffande kommunsektorns skatteinkomster för 2009 med hela 19 miljarder kronor mellan BP09 och VP09³⁹ och att man bedömde den kommunala konsumtionen för 2009 till endast 0,5 procent. Ur ett sakpolitiskt perspektiv var regeringens politik obegriplig. De svenska offentliga finanserna var och är starka, kommunerna saknade pengar och det mest effektiva och enklaste sättet att stimulera ekonomin är att skjuta till kommunerna tillräckligt med resurser så att de inte förvärrar lågkonjunkturen.

Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) dåvarande chefekonom, Clas Olsson, konstaterade följaktligen vid en utfrågning av finansutskottet under våren följande: ”Det [tillskott av resurser till kommunsektorn] är ett mycket

³⁸ BP09, bilaga 2, s. 6.

³⁹ Finanspolitiska rådet, ”Svensk finanspolitik, Finanspolitiska rådets rapport 2009”, s. 85.

billigt och effektivt sätt att undvika en ytterligare nedgång om man jämför med andra sysselsättningsåtgärder⁴⁰.

Clas Olssons analys bekräftas av en promemoria av riksdagens utredningstjänst, som räknat på den statsfinansiella effekten av att upprätthålla sysselsättningen i kommuner och landsting. Utredningstjänstens pm visar att nettokostnaden för staten för att förhindra uppsägningar i kommunsektorn på t.ex. 10 000 personer uppgår till endast 2 miljarder kronor.⁴¹ Detta kan ställas mot regeringens politik för ökad sysselsättning, där det bärande inslaget är det jobbskatteavdrag som hittills kostat 75 miljarder kronor och vars sysselsättningseffekter i bästa fall får klassas som mycket osäkra.

Även regeringens finanspolitiska råd var förvånat och kritiskt till att regeringen inte sköt till några resurser till kommunerna för 2009 i den ekonomiska vårpropositionen. Man uttryckte det på följande sätt: ”Enligt vår bedömning borde vårpropositionen ha innehållit ökade statsbidrag till kommunerna 2009. Beslut om sådana stimulanser borde dessutom ha meddelats tidigare under året för att underlätta kommunernas planering och förhindra onödiga uppsägningar⁴².”

Dessvärre tyder allt på att det finanspolitiska rådet får rätt. Konjunkturinstitutet bedömer (augusti 2009) att antalet sysselsatta i kommunsektorn kommer att minska med 23 000 personer under 2009. Att i ett läge med hög arbetslöshet mer eller mindre tvinga kommunerna att säga upp folk är ett ohyggligt slöseri med mänskliga resurser och mycket skadligt för den samhällsekonomiska utvecklingen. Regeringens politik är i det närmaste tragikomisk när regeringens retorik under hösten 2008 och första halvan 2009 då deras argumentation mot att sjösätta ett finanspolitiskt stimulanspaket var för att värna sysselsättningen i kommuner och landsting. Därmed har regeringen tagit sitt politiska nyspråk till nya höjder – dvs. tillför inte kommunerna de resurser de behöver för att förhindra uppsägningar, och motiverar samtidigt de uteblivna tillskotten med att tilltaget är nödvändigt för att kommunerna skall slippa just uppsägningar!

I samband med regeringens nyligen lagda budget skjuter nu regeringen helt plötsligt till 10 miljarder kronor för 2010 till kommunerna. Tillskottet är välkommet, även om man borde ha annonserat det på ett betydligt tidigare stadium. Det är svårt att värja sig mot tanken att regeringens plötsliga vurm för välfärdssektorn 2010 har något att göra med det faktum att nästa riksdagsval råkar äga rum just 2010. Denna misstanke får extra näring av det faktum att man för 2011 och 2012 inte ökar på de anslag på 5 miljarder kronor som man lade i samband med vårpropositionen, trots att kommunernas skatteunderlag även för dessa år kommer av vara avsevärt lägre än vad som antogs i samband med budgetpropositionen för 2009.⁴³ Detta innebär att regeringen minskar sina anslag till kommunsektorn med hela 12 miljarder kronor mellan

⁴⁰ <http://www.sk1.se/artikel.asp?C=361&A=58375>.

⁴¹ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497.

⁴² Finanspolitiska rådet, ”Svensk finanspolitik, Finanspolitiska rådets rapport 2009”, s. 85.

⁴³ Även för dessa år kan det handla om prognosrevideringar avseende kommunsektorns skatteinkomster på mellan 10 och 20 miljarder kronor.

Fel! Okänt namn på

2010 och 2011. Denna neddragning motsvarar 24 000 anställda inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen som under 2011 riskerar uppsägningar.

Regeringens politik för kommunerna avslöjar på ett nästan övertydligt sätt regeringens verkliga ambitioner inom välfärdspolitiken. Genom att inte tillföra välfärdssektorn de resurser som behövs för att tillfredsställa människors behov av god sjukvård, skola och omsorg ökar man efterfrågan på privata välfärdslösningar/försäkringar. En sådan utveckling ser vi redan idag och den undergräver människors vilja att betala skatt. I förlängningen är detta naturligtvis ett allvarligt hot mot tanken om att vi solidariskt ska finansiera vissa sociala tjänster som sjukvård, skola och omsorg och att dessa skall fördelas efter behov.

4.9 Privatiseringar av välfärden

SCB:s statistik visar att företag med verksamhet inom skola, vård och omsorg har en klart högre avkastning än andra företag. Under 2007 hade till exempel privata sjukvårdsföretag en genomsnittlig avkastning på 19 procent, medan riksgenomsnittet för samtliga branscher var 10 procent. Det är en stark indikator på att konkurrensen i den branschen fungerar betydligt sämre än i ekonomin i stort.

Det finns en rad tänkbara anledningar till det. Till exempel kan det handla om bristande information, både för brukaren och för upphandlaren. En patient kan typiskt sett inte avgöra om en viss behandling behövs eller inte, eller hur kvalificerad personalen är. Upphandlaren har inte heller någon praktisk möjlighet att på allvar bedöma kvaliteten i tjänsterna.

Kommunal granskade 146 hemtjänst- och förskoleföretag i rapporten ”Den som söker ska finna” och kom bland annat fram till att var femte hade anmärkningar för obetald skatt, moms eller skulder, och 60 procent saknade kollektivavtal. En tredjedel av företagen gjorde inga eller låga pensionsinbetalningar för sina anställda. Konkurrensen fungerar inte automatiskt så att oseriösa aktörer slås ut, för det skulle behövas en omfattande kontrollapparat som i dagsläget saknas i många kommuner. Därmed anförtros uppenbart oseriösa företag på tämligen bräckliga grunder skattemedel för att bedriva central välfärdsverksamhet i vinstsyfte.

Ett exempel är företaget Kulturkrabaten AB, som köpte inventarierna på fyra förskolor i Årsta strax utanför Stockholm för drygt 600 000 kronor, och ett år senare hade gjort 3,2 miljoner kronor i vinst. Det visar tydligt på hur brukarna haft begränsade möjligheter att veta hur stora kvalitetskrav de kunnat ställa på barnomsorgen. Kulturkrabatens förskolor har haft lägre personaltäthet än andra förskolor i Stockholm och lägre genomsnittsutbildning bland personalen.

Privata välfärdsföretag har å ena sidan starka incitament att i varje läge försämra kvaliteten i alla de avseenden som brukaren eller upphandlaren inte kan följa upp. Det problemet går att lösa genom att täcka deras kostnader, men då uppstår å andra sidan det motsatta problemet: att de inte har någon

anledning att hushålla med resurserna alls. Förbinder sig landstinget att betala större delen av kostnaderna för exempelvis tandvårdsbehandlingar i privat regi, finns det en uppenbar risk att företagen tenderar att välja onödigt dyra behandlingar. Ett vinstmaximerande företag har ingen anledning att hushålla med de resurser de inte själva betalar för.

En annan viktig faktor för att konkurrensen på en marknad ska fungera är att konsumenterna enkelt kan välja bort företag de av en eller annan anledning inte är nöjda med. Omsorgstjänster fungerar sällan så. Bland annat behöver den som är svårt sjuk, i behov av hemtjänst eller går på förskolan kunna känna tillit till personalen. Sociala band är en avgörande del av välfärdstjänsterna. Tröskeln för att byta en gymnasieskola mot en annan är hög: många elever som är missnöjda med sin skola går ändå färdigt utbildningen där, vilket begränsar ett skolföretags förluster av att sänka kvaliteten.

Det här handlar inte om övergångsproblem. Sjukvården i USA ger mycket sämre resultat än i Sverige, trots att dubbelt så stor andel av deras BNP går till sjukvården. Det beror till stor del på just att det offentliga gjort sig beroende av privata leverantörer på en marknad utan fungerande konkurrens. Hittills har problemen snarare förvärrats med tiden, i takt med att verksamheter som en gång togs över av personalen i privat regi övergår till storbolag.

En sjukvårdsavdelning som drivs med patienternas bästa för ögonen, snarare än ekonomiska incitament, har inte de här problemen. Organisationen av välfärdstjänster i Sverige har på kort tid förändrats drastiskt, och det finns en rad sakskäl – både teoretiska och empiriska – som talar för att de marknader som uppstått fungerar dåligt. Det handlar om stora summor som riskerar att läcka ut till privata vinster istället för att användas till att hålla en hög kvalitet i välfärden; under 2007 köpte kommuner och landsting privata tjänster för totalt 57,5 miljarder kronor. Mot den bakgrunden menar vi att det behövs en genomgripande, kritisk granskning av privatiseringarnas samhällsekonomiska effekter.

4.10 Systemskifte i sjukförsäkringen

Regeringen har gjort historiska försämringar av sjukförsäkringen. Inkomstbortfallsprincipen har urholkats genom att taket och ersättningsnivåerna har sänkts. Sverige har blivit ett land där sjuka tvingas betala skattesänkningar. Försämringarna medför ekonomisk katastrof för dem som drabbas och skadar tilliten till välfärdssamhället på oöverskådlig sikt.

I och med den så kallade rehabiliteringskedjan som infördes den 1 juli 2008 har fasta tidsgränser införts i sjukförsäkringen. Ersättningsnivån har sänkts för personer som varit sjuka mer än ett år och diagnosbaserad sjukpenning har införts. Den tidsbegränsade sjukersättningen har avskaffats och Försäkringskassan får inte längre ta individuella hänsyn vid bedömning av arbetsförmågan. Under 2010 beräknas tusentals människor bli utförsäkrade ur sjukförsäkringen till följd av de nya reglerna. Den så kallade rehabiliteringskedjan kan bättre beskrivas som en utsorteringskedja.

Fel! Okänt namn på

De nya reglerna har resulterat i ett sjunkande ohälsotal. Det ser bra ut i statistiken. Men i verkligheten är det en ekonomisk katastrof för dem som drabbas. Allt tyder på att människor hamnar i kläm. En undersökning från Sveriges Kommuner och Landsting från 2008 visar att 70 procent av landets kommuner har fått ökade kostnader för försörjningsstöd till följd av Försäkringskassans tuffare policy. Mellan andra kvartalet 2008 och 2009 har utbetalningarna av ekonomiskt bistånd har ökat med 17 procent till personer som ej är flyktingar, enligt Socialstyrelsen. Det räcker inte med att minska ohälsotalet – vi måste också minska ohälsan.

Enligt regeringens budgetproposition för 2010 beräknas 54 000 personer bli utförsäkrade från sjukförsäkringen nästa år till följd av de nya reglerna. Läget är nu akut för dessa människor. Regeringens förslag på arbetsmarknadspolitiskt introduktionsprogram i tre månader för gruppen är ett gigantiskt experiment och långt ifrån en lösning på problemen.

Samtidigt beräknas arbetslösheten stiga till 11,4 procent 2010. Regeringen bortser från grundproblemet med den höga arbetslösheten och utsorteringen i arbetslivet. TCO visar i rapporten Jakten på superarbetskraften fortsätter (TCO, 2009) att endast 7 procent av arbetsgivarna är positiva till att anställa en person som har varit långtidssjukskriven. Risker är att de sjuka hamnar längst bak i kön till varje ledigt jobb och istället tvingas söka försörjningsstöd eller blir hänvisade till så kallad ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” i tredje fasen i jobb- och utvecklingsgarantin.

Vad det hela handlar om är att försämringarna i sjukförsäkringen möjliggör miljardbesparingar på sjukförsäkringen. Resultatet av försämringarna är ökad sjuknärvaro i arbetslivet och press nedåt på lönerna. Men ytterst skadas tilliten till välfärdssamhället.

Särskilt hårt drabbas kvinnor av denna ekonomiska utarmning eftersom 60 procent av alla med sjukpenning eller sjukersättning är kvinnor. Dessutom är kvinnor överrepresenterade bland de diagnoser som regeringen särskilt vill utsortera ur sjukförsäkringen. När alternativet till ersättning från sjukförsäkringen är försörjningsstöd kommer fler kvinnor att bli ekonomiskt utlämnade till män. På så vis strider försämringarna i sjukförsäkringen mot riksdagens jämställdhetspolitiska mål.

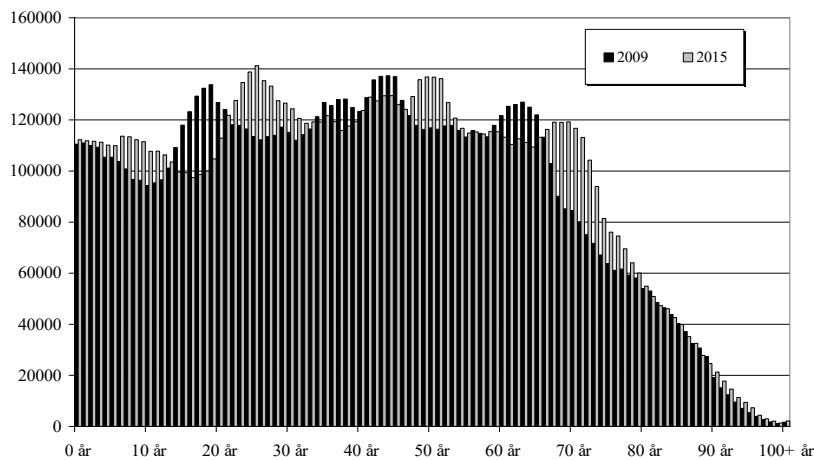
Högerregeringens attacker mot sjukförsäkringen är systematiska och slår mot grundpelarna i vårt socialförsäkringssystem. Nu går vi med stormsteg mot ett system med grundtrygghet där de som har råd kommer att skaffa privata försäkringar. Regeringen avser enligt budgetpropositionen för 2010 att tillsätta en parlamentarisk utredning som ska se över hela socialförsäkringssystemet samt frågan om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Risker är att utredningen kan resultera i ett totalt systemskifte för sjukförsäkringen om pensionssystemet används som förebild. Det skulle i så fall öka klass- och könsskillnaderna ytterligare i vårt land.

4.11 Generationsskiftet på arbetsmarknaden

Sverige står inför en generationsväxling på arbetsmarknaden. Andelen äldre i befolkningen ökar samtidigt som många unga är arbetslösa. Detta kommer att innebära stora utmaningar som vi menar att samhället redan i nuläget måste förbereda sig inför.

Andelen personer som är 65 år och äldre beräknas öka från 17 procent av befolkningen år 2000, till 18 procent 2010, 21 procent 2020 och 22 procent 2030. År 2030 beräknas Sveriges befolkning uppgå till drygt 10 miljoner och då förväntas drygt var femte svensk vara ålderspensionär (Socialstyrelsen, Vård och omsorg om äldre lägesrapport 2008). Antalet personer som är 65 år och äldre kommer att öka från 1,7 miljoner personer 2009 till 2,3 miljoner personer 2030.⁴⁴ Även de närmaste tio åren kommer det att uppstå en omvälvning på arbetsmarknaden när fyrtiotalisterna går i pension.

Diagram 11 Befolkningen år 2009 och 2015 fördelat efter ålder, tusental personer

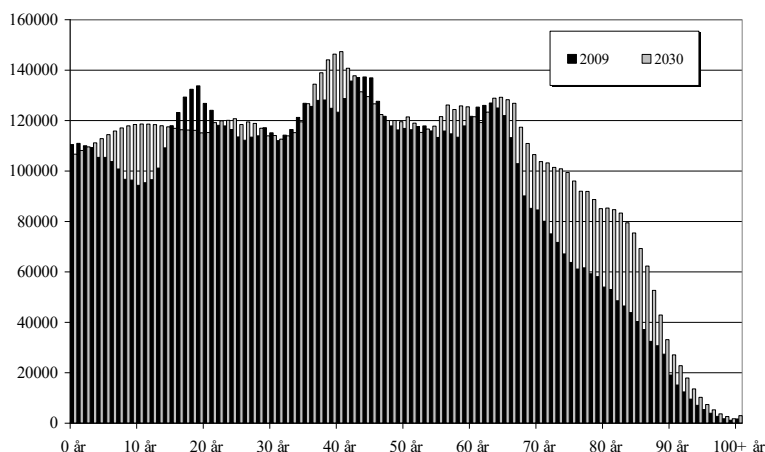

Källa: Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsprognoser.

⁴⁴ Källa: Riksdagens utredningstjänst dnr 2009:1123.

Fel! Okänt namn på

Diagram 12 Befolkningen år 2009 och 2030 fördelat efter ålder, tusental personer

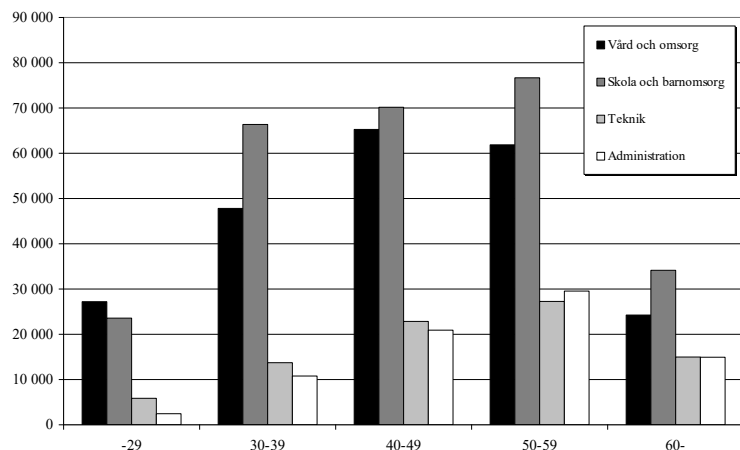
Källa: Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsprognoser.

I nuläget riskerar den ekonomiska krisen att stå i vägen för att möta de demografiska utmaningar som vi står inför. Detta kan i värsta fall leda till en situation med hög arbetslöshet och arbetskrafts- och kompetensbrister. Enligt Arbetsförmedlingen beräknas de stora åldersavgångarna till följd av att fyrtiotalisterna går i pension bli högst mellan åren 2008 och 2015.

För den totala arbetsmarknaden är det inte säkert att generationsväxlingen kommer att bli ett stort problem, däremot har olika sektorer på arbetsmarknaden olika åldersfördelningar och kommer därför att påverkas olika. Inom offentlig sektor är äldre förvärvsarbetande överrepresenterade. Inom vård- och omsorgsyrken i kommunerna beräknas enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) 38 procent av de anställda gå i ålderspension inom de närmaste 15 åren. 25 000 personer eller 11 procent av denna personal är över 60 år och beräknas gå i ålderspension inom de närmaste 5 åren. Även inom vård- och omsorgsyrken i landstingen beräknas 19 000 personer eller 12 procent av personalen gå i ålderspension inom de närmaste 5 åren. Hela 41 procent av personalen med vård- och omsorgsyrken inom landstingen är över 50 år och beräknas gå i pension de närmaste 15 åren.

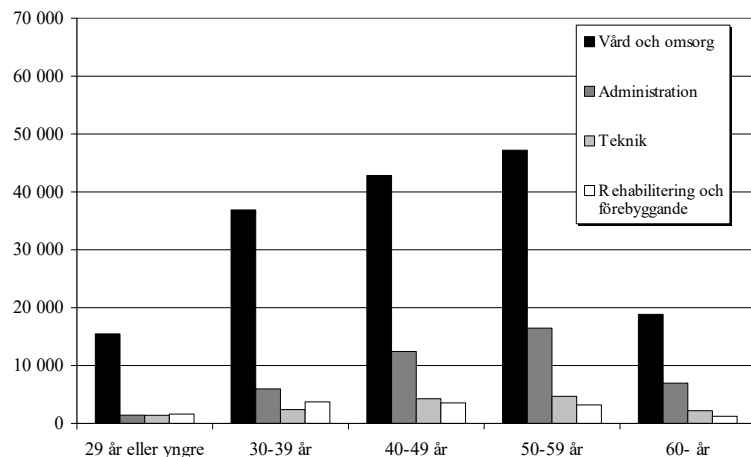
Fel! Okänt namn på

Diagram 13 Antal anställda i de fyra största personalgrupperna inom kommunal sektor efter ålder 2008

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Diagram 14 Antal anställda i de fyra största personalgrupperna inom landstingen efter ålder 2008

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) beräknas det framförallt uppstå brist på utbildad arbetskraft inom hälso- och sjukvård samt omsorgsyrken. Efterfrågan på arbetskraft med utbildning för arbete inom sjukvård och social omsorg beräknas enligt SCB öka med ca 190 000 fram till år 2030 medan tillgången på personer med rätt utbildning beräknas bli endast 30 000. En stor del av efterfrågan kommer att finnas inom äldreomsorgen och det är i första hand antalet gymnasieutbildade som riskerar att bli för få i förhållande till efterfrågan.⁴⁵

⁴⁵ SCB, (2009), "Trender och prognoser, befolkningen, utbildningen och arbetsmarknaden med sikte på år 2030".

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet menar att staten redan i nuläget måste vidta åtgärder för att underlätta denna omställning. I avsnitt 5.3.4.1 föreslår vi fyra punkter för att möta generationsväxlingen på arbetsmarknaden.

4.12 Raserad och missriktad arbetsmarknadspolitik

Regeringens ensidiga fokus på att öka arbetsutbudet har motiverat stora nedskärningar i den aktiva arbetsmarknadspolitik. Antalet platser i arbetsmarknadsutbildning minskade exempelvis från drygt 9 500 i juli 2006 till under 4 000 i juli 2009. De riktade anställningsstöden har bantats kraftigt, och de så kallade plusjobben för långtidsarbetslösa har avskaffats helt. Istället har större tyngdpunkt lagts på så kallad coachning, i praktiken det arbetsförmedlare alltid erbjudit de arbetssökande i form av handledning och platsanvisning. De programaktiviteter som erbjuds har i stort sett helt reserverats för långtidsarbetslösa. Också dessa program innehåller till övervägande delen insatser som syftar till att öka sökaktiviteten och hålla motivationen uppe, snarare än kompetenshöjning och uppdatering av arbetslivserfarenhet, såsom utbildning och praktik.

I högkonjunktur motiverade regeringen politikens inriktning med att den arbetskraftsbrist som då var ett faktum i flera branscher måste lösas genom bättre och snabbare matchning. De arbetssökandes ”drivkrafter” att acceptera anvisade jobb skulle öka genom sänkt och nedtrappad ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. De skulle heller inte ”låsas in” i arbetsmarknadsåtgärder, utan vara beredda att omedelbart ta ett anvisat jobb. Av samma skäl skärptes kraven på att söka och acceptera jobb i alla yrken över hela landet.

I praktiken fungerar naturligtvis inte matchning på arbetsmarknaden på detta enkla sätt ens i högkonjunktur. En person som saknar den utbildning eller yrkeskompetens som krävs för ett visst jobb har inte större chanser att få det bara för att vederbörande är beredd att börja redan nästa dag. Omvänt gäller att det är fullkomligt irrationellt att den som har en kvalificerad yrkeskompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden ska tvingas söka och acceptera ett mindre kvalificerat jobb bara för att det går fort. Det är uppenbart inte bättre matchning som är huvudsyftet med regeringens så kallade jobbpolitik. I själva verket syftar den till att skapa en press nedåt på de lägsta lönerna genom ökad konkurrens om de jobb som har lägst kvalifikationskrav, och på sikt stimulera fram en arbetsmarknad med än lägre kvalifikationskrav och därmed löner.

I dagsläget, när en akut brist på efterfrågan på varor och tjänster och därmed arbetskraft orsakar snabbt stigande arbetslöshet, får regeringen svårt att motivera inriktningen på politiken. Att öka arbetsutbudet och undvika inlåsnings framstår inte som lika handlingskraftigt när massarbetslöshet står för dörren. Givet den totala oviljan att vidta verkningsfulla konjunkturpolitiska insatser för att förhindra uppsägningar och öka efterfrågan på arbetskraft, återstår för regeringen därför endast en massiv ökning av – arbetsmarknadspolitiska program!

Antalet personer i årsgenomsnitt som ska sysselsättas i program ska öka från 133 000 år 2009 till 242 000 nästa år. Men huvuddelen av denna ökning består av insatser inom ramen för de så kallade garantierna för långtidsarbetslösa, och är alltså bara en effekt av att arbetslösheten stiger och att fler förväntas vara arbetslösa under lång tid. Det är framförallt insatser av typen coachning och korta praktikperioder som ökar. Den enda nyheten är ett program som kallas Lyft, en oavlönad aktiveringsinsats inom statlig och kommunal verksamhet samt i ideella organisationer. Antalet platser i arbetsmarknadsutbildning ökar däremot endast med 1 000 platser. Det innebär alltså att under krisåret 2010 kommer drygt 4 500 färre att delta i arbetsmarknadsutbildning per månad än under högkonjunkturåret 2006. Regeringens ”satsning” på arbetsmarknadspolitiken är alltså i huvudsak en strategi för att övervintra de arbetssökande i passiva programåtgärder i väntan på att konjunkturen vänder.

De förstärkningar av Arbetsförmedlingens resurser regeringen gör i budgetpropositionen är lika välkomna som nödvändiga. Det anmärkningsvärda är att anslagsökningen motiveras av en kraftigt ökad arbetsbörda för Arbetsförmedlingen som inte beror på den ekonomiska krisen. Nästa år beräknas 54 000 personer bli utförsäkrade ur sjukförsäkringen när de når borte gränsen i sjukpenningen eller förlorar rätten till tidsbegränsad sjukersättning. Arbetsförmedlingen beräknar att 37 000 av dem kommer att skrivas in som arbetssökande.

För denna av regeringen tillskapade grupp av nya arbetssökande ska Arbetsförmedlingen utforma ett nytt arbetsmarknadspolitiskt introduktionsprogram på tre månader. Därefter ska deltagarna hänvisas till jobb- och utvecklingsgarantin. I budgetpropositionen framgår att regeringen inte har några klara besked om hur dessa personer ska få sin försörjning, mer än att man avser att skapa ett slags speciallösning för övergång från sjukförsäkringen till arbetslöshetsförsäkringen. Det kommer sannolikt att leda till kraftigt sänkt inkomst för det stora flertalet i gruppen, och innebär ett stort steg mot att förvandla arbetslöshetsförsäkringen till en allmän grundtrygghetsförsäkring. Det är dessutom tydligt att regeringen insett att ett stort antal av de utförsäkrade sannolikt kommer att vara för sjuka för att delta fullt ut i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Vad som ska hända med dem har regeringen inget svar på.

Alldeles oavsett konjunkturläge hade detta ogenomtänkta experiment med sköra människor varit oacceptabelt. Att det dessutom genomförs samtidigt som den öppna arbetslösheten förväntas nå exceptionella nivåer på grund av en djup ekonomisk kris är i det närmaste ofattbart grymt.

4.13 En antifeministisk politik

I jämställdhetsbilagan till budgetpropositionen 2010 konstaterar regeringen att den ojämlika fördelningen av resurser mellan kvinnor och män har sin grund i arbetsmarknaden, att kvinnor tar ansvar för den största delen obetalt hemarbete och att fler kvinnor än män är deltidsarbetslösa. Vidare redogör

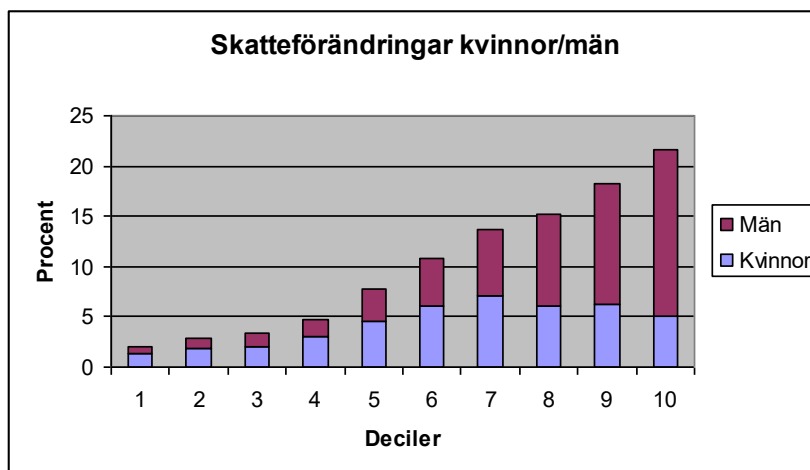
Fel! Okänt namn på

regeringen för att transfereringarna i socialförsäkringssystemet utjämnar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män samt att män har högre förvärvsinkomst och större överskott av kapital än kvinnor. Trots en verklighetsbeskrivning som Vänsterpartiet i stort delar, gör regeringen inget för att angripa de strukturer som orsakar denna ojämlikhet.

Däremot har de reformer i skatte- och transfereringssystemen regeringen genomfört dramatiskt ökat inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor. I teorin är reformer som jobbskatteavdraget, den slopade förmögenhetsskatten och försäkringarna i arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkringarna könsneutrala. Men givet de underliggande skillnaderna i kvinnors och mäns villkor har utfallet blivit allt annat än könsneutralt.

Då män har högre inkomster och större förmögenheter än kvinnor har skattesänkningarna tillfallit män i högre grad än kvinnor. Diagrammet nedan visar på hur skattesänkningarna fördelat sig mellan hög- och låginkomsttagare samt mellan kvinnor och män.

Diagram 15 Fördelningseffekter av regeringens samtliga skatteförändringar

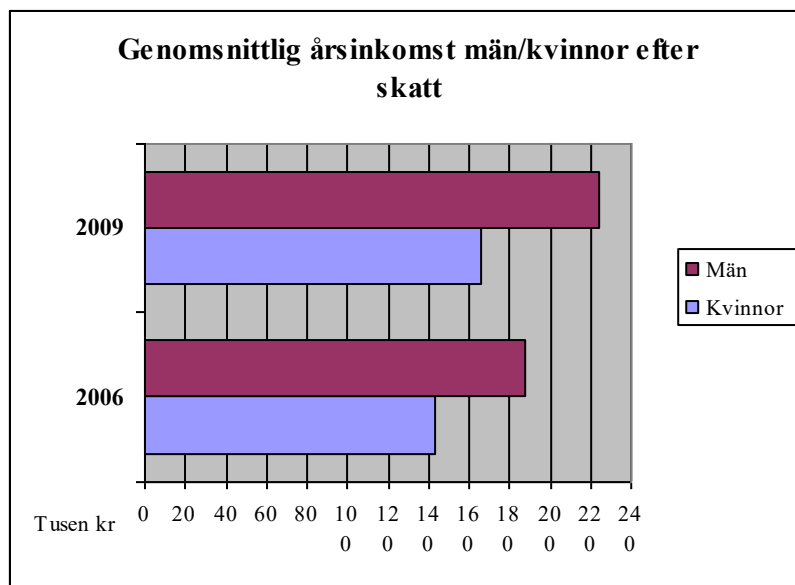
Förklaring till diagrammet: Andelen av den totala förändringen av inkomsterna per decil fördelad på män och kvinnor. Fördelningsanalysen har tagit hänsyn till skatteförändringar enligt budgetpropositionerna för 2007, 2008, 2009 och 2010 samt 2007, 2008 och 2009 års ekonomiska vårpropositioner. Förslagen analyseras i förhållande till de regler som gällde före regeringsskiftet hösten 2006.

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1216.

Män har sammanlagt fått 56,5 procent av skattesänkningarna och kvinnor 43,4 procent. Den redan existerande inkomstklyftan mellan kvinnor och män har alltså fördjupats ytterligare genom regeringens skattesänkningar.

En sammanräkning av de totala inkomstförändringarna visar att också resten av regeringens fördelningspolitik missgynnat gruppen kvinnor.

Diagram 16 Genomsnittlig årsinkomst män/kvinnor efter skatt

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:810.

År 2006 var den genomsnittliga nettoinkomsten för kvinnor efter skatt 143 000 kronor per år och 188 100 kronor per år för män. År 2009 beräknas den genomsnittliga nettoinkomsten för kvinnor uppgå till 166 300 kronor per år och 224 200 kronor per år för män. Mellan 2006 och 2009 har alltså gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittsinkomster ökat med 12 800 kronor om året, eller 1 066 kronor i månaden!

Förklaringen till de ökade inkomstskillnaderna beror inte på några dramatiska förändringar i löneutvecklingen. Tvärtom visar Medlingsinstitutets statistik att timlöneskillnaden mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden som helhet minskat något under perioden.

Skillnaden kan inte heller förklaras genom förändringar i andelen heltidsarbetslösa kvinnor respektive män. Tvärtom har den snabbt stigande arbetslösheten hittills drabbat män i högre grad än kvinnor enligt SCB:s senaste arbetskraftsundersökning.

Istället är det regeringens försämringar av transefereringssystemen som förklarar de ökade inkomstklyftorna mellan könen. Gruppen kvinnor har drabbats hårdare av lägre ersättningsnivåer och strängare villkor för ersättning, eftersom de oftare än gruppen män är visstidsanställda, deltidsarbetande, föräldralediga, ensamstående med barn och långtidssjukskrivna.

Regeringen försöker argumentera för att de reformer som orsakat de ökade klyftorna i själva verket samtidigt utgör lösningarna på de underliggande strukturella problemen. I budgetpropositionen skriver regeringen exempelvis att ”jobbskatteavdraget kan få större relativ betydelse för kvinnor än för män och bidra till ökade ekonomiska drivkrafter att gå från deltids- till heltidsarbete”.

Fel! Okänt namn på

Det faktum att kvinnor i betydligt högre grad än män är hänvisade till otrygga visstidsanställningar och deltidstjänster, samt utför dubbelt så mycket oavlönat hushållsarbete som män, kokas alltså ned till att det råder brist på ”drivkrafter” hos kvinnorna själva att istället förvärvsarbeta på heltid.

Det är en minst sagt grov förenkling av de komplexa ekonomiska, sociala och kulturella strukturer som bär upp den könssegregerade arbets- och inkomstfördelningen. Om regeringens jämställdhetspolitik utgår från en genuin tilltro till den sortens förklaringar eller om de ska tolkas som ett försök att rättfärdiga en politik med helt andra syften kan vi bara spekulera i. Vad som säkert kan konstateras är att regeringens politik hittills lett till kraftigt ökade inkomstklyftor mellan kvinnor och män, och att inga av de underliggande strukturella problemen kommit närmare en lösning.

5 Vänsterpartiets program för fler jobb: ”Investera Sverige ur krisen”

5.1 Ett grönt stimulanspaket – en Green New Deal för Sverige

Sedan FN:s klimatpanel lade sin senaste rapport 2007 har mycket ny forskning tillkommit som pekar på att klimatförändringarna sker mycket snabbare än klimatpanelen bedömt. Växthusgashalterna i atmosfären fortsätter att öka. Det kan bli svårare än vad som hittills bedömts att begränsa den globala uppvärmningen till maximalt två grader.

De investeringar som görs under de närmaste 10–20 åren kommer att få genomgripande effekter på klimatet under andra hälften av detta sekel och nästkommande århundrade. Kostnaden för att undvika klimatförändringarnas värsta följder kan begränsas till cirka en procent av världens BNP per år (Sternrapporten – en genomgripande analys av klimatförändringens ekonomi, 2007). Om vi däremot inte agerar kommer klimatförändringarnas totala kostnader och risker att motsvara 5–20 procents förlust av världens BNP per år, nu och för all framtid. Vi har under mandatperioden haft målsättningen att vi i vårt budgetförslag ska satsa motsvarande en procent av BNP på klimatåtgärder till 2010. Det skulle vara den ambitionshöjning som klimatfrågan kräver och förtjänar för att den globala uppvärmningen ska uppgå till maximalt två grader.

Ledare världen över talar nu om en Green New Deal. De syftar på det ekonomiska programmet för att motverka lågkonjunkturen på 1930-talet, New Deal, och att det finns ett behov av ett liknande program men som denna gång även motverkar klimatkrisen. Den nya klimatsmarta tekniken kan ge miljontals nya jobb världen över. Den globala marknaden för miljövänliga produkter och tjänster kommer enligt en FN-studie att fördubblas till 2,740 miljarder dollar år 2020. Enbart området förnybar energi kommer att sysselsätta 20 miljoner människor år 2030. Vindkraften bedöms ge 2,1 miljoner jobb, sole-

nergin 6,3 miljoner jobb och biobränslen kommer att sysselsätta 12 miljoner personer (UNEP/ILO/ITUC, Green Jobs – Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World, 2008). Vi anser att Sverige, som många andra länder, nu bör satsa på klimatinvesteringar för nya, gröna jobb.

Vänsterpartiet menar att Sverige genom att vidareutveckla sin industriproduktion på det här sättet kan bli världsledande på området. På så vis tar vi tillvara på allt det kunnande och den kompetens som finns på området, får igång de ekonomiska hjulen samtidigt som vi möjliggör en nödvändig miljöomställning.

5.1.1 Investeringar som ger jobb på kort sikt

5.1.1.1 En svensk vindkraftsindustri

Vindkraftsindustrin befinner sig i början av en stark utvecklingsfas. Globalt kommer uppskattningsvis 8 000 miljarder kronor att investeras i vindkraft fram till år 2020, varav en stor del kommer att ske i Europa. Vi vill ta denna gyllene chans och skapa gynnsamma förutsättningar för att en vindkraftsindustri ska kunna växa fram i Sverige. Idag saknar Sverige renodlade vindkrafts-tillverkare, men här finns ledande underleverantörer som sysselsätter ca 2 000 personer. Enligt branschorganisationen Svensk Vindenergi kan man genom medvetna investeringar och politiskt stöd bygga upp en inhemsk vindkraftsindustri på relativt kort tid, och en utbyggnad av vindkraften från 2 TWh till 25 TWh skulle kunna skapa 12 000 nya årsarbetstillfällen i Sverige.

Vi vill starta ett branschprogram för vindkraftsindustrin. Vindpilotstödet, som är ett stöd till marknadsintroduktion för storskalig vindkraft, bör förstärkas. Stödet har funnits sedan 2003 och har hittills gett goda resultat, bl.a. bygget av Sveriges största havsbaserade vindkraftpark Lillgrund. Elcertifikaten är ett av de mest effektiva styrmedlen för att gynna produktion av ny förnybar energi. Vi vill förlänga och utöka elcertifikaten till 30 TWh till 2020. Ett nytt, kompletterande stöd för havsbaserad vindkraft bör införas, då den idag inte omfattas av elcertifikaten. Till dess vill vi förlänga det nuvarande energiskatteavdrag för havsbaserad vindkraft på 12 öre/kWh som regeringen väljer att avveckla fr.o.m. 2010. Sverige bör ta initiativ till en mellanstatlig satsning på storskalig havsbaserad vindkraft. Vi har ifrågasatt att vindkraftkooperativens försäljning av el till andelsägare ska beläggas med uttagsskatt. Handläggningstiderna för utbyggnad av vindkraft bör förkortas.

5.1.1.2 Klimatlyft bostaden och halvera energinoten

Idag är det bostadsbrist i över hälften av landets kommuner, ändå byggs det inte tillräckligt med hyresbostäder. Alltför många byggbolag använder dessutom gammal teknik som gör att de hus som väl byggs inte är energieffektiva. Samtidigt står vi inför enorma renoveringsbehov i det befintliga beståndet, inte minst miljonprogrammet. Vi föreslår att klimatsmarta hus (s.k. passivhus och lågenergihus) senast 2012 ska införas som norm för nybyggande av flerbostadshus. Klimatsmarta hus kan minska energianvändningen med uppemot 50 procent och utsläppen av växthusgaser med uppemot 70 procent jämfört med dagens normhus. Det är lönsamt för byggföretagen och de boende kan

Fel! Okänt namn på

spara tusentals kronor varje år genom minskade energikostnader. Ett informationsstöd för byggande av klimatsmarta hus ska inrättas. Vårt förslag på investeringsstöd uppgår till totalt 2,3 mdkr år 2012 och kan ge ca 30 000 jobb. Stödet införs stegvis.

Vi föreslår att ett nytt investeringsstöd för nya hyresrätter som följer gällande miljönormer införs. Investeringsstödet ska utgå till fastighetsägaren. Hyrorna framförhandlas i förväg och de ska ligga på en rimlig nivå. Förslaget kan ge ca 30 000 jobb. Stödet införs stegvis (se motion Utgiftsområde 18 2009/10:c374). Regeringen fasar ut alla stöd som funnits för energieffektiviseringsåtgärder. Vi vill i motsats till regeringen behålla stödet för konvertering från direktverkande el. Därutöver vill vi införa ett nytt konjunkturellt investeringsstöd för att tidigarelägga investeringar i kommuner. Det ska särskilt gynna miljö- och energieffektiviseringar och ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Vänsterpartiets förslag om ett utvidgat ROT-avdrag och investeringsstöd till kommunerna ger ytterligare möjligheter till energieffektiviseringar.

5.1.1.3 Gemensamt förslag från s, mp och v: Ett utvidgat ROT-avdrag för upprustade bostäder och 15 000 jobb

- Nuvarande ROT-avdrag kvarstår i sin nuvarande konstruktion.
- Det befintliga ROT-avdraget kompletteras med en särskild klimatbonus.
- Ett nytt ROT-stöd med klimatprofil för renovering av flerfamiljshus införs med två miljarder kronor per år.

Det rödgröna ROT-avdraget leder till förbättrade boendemiljöer och till att fler är beredda att renovera, bygga om och effektivisera sin energianvändning. En satsning där alla är vinnare och som innebär tusentals nya jobb, minskad klimatpåverkan och en ökad framtidstro i vårt land.

Det finns stora renoveringsbehov i flerfamiljshusen, inte minst i miljonprogrammen. Genom totalrenoveringar uppnås ökade möjligheter till en förbättrad social utveckling och en stor sysselsättningseffekt samtidigt som energianvändningen i fastigheterna minskar. Eftersom så många av flerfamiljshusen är byggda under en kort period sammanfaller flera hundratusen lägenheters upprustningsbehov tidsmässigt.

Med ett stöd skulle 40 000–50 000 lägenheter i flerfamiljshus, primärt miljonprogram – hyreshus och bostadsrättsföreningar – kunna totalrenoveras per år. Vi föreslår därför att möjligheten till stöd för alla flerfamiljshus som genomför totalrenovering, förutsatt att renoveringen leder till minst 30 procent minskad energianvändning, införs. Två miljarder kronor satsas per år. Stödet bör utgå till 50 procent av arbetskostnaden upp till ett tak om 100 000 kronor per lägenhet (dvs. 50 000 kronor i stöd per lägenhet).

Beskedet till landets radhus-, villa- och bostadsrättsägare är att vi behåller det gällande ROT-avdragets grundläggande konstruktion. Taket fortsätter därmed att vara 100 000 kronor, skattereduktionen är fortsatt 50 procent av arbetskostnaderna och fortsätter att vara knuten till individen, och de ROT-arbeten som idag omfattas kommer även att omfattas med vår modell.

För att främja ROT-arbete med en klimatprofil föreslår vi att det existerande ROT-avdraget utvidgas med en extra klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar. Klimatbonusen bör kopplas till den enskilda fastigheten, vara på 10 procent utöver ROT-avdraget och ges med upp till 10 000 kronor i avdrag per småhus eller antal lägenheter i en bostadsrättsförening. Bonusen bör kopplas till åtgärder som rekommenderas i fastighetens energideklaration.

Vi menar att man bör ställa krav på F-skattesedel för att man ska kunna utföra ROT-arbete med skattereduktion. Seriösa företag måste slippa illojal konkurrens. Vi menar att man bör gå småföretagen tillmötes i kritiken mot regeringen och utforma systemet så att avdraget görs i efterhand. Därför vill vi ta bort den så kallade ”fakturamodell” som innebär att framförallt småföretag som redan idag ofta har stora likviditetsproblem missgynnas konkurrensmässigt.

Vi vill begränsa avdraget till fastigheter i Sverige. Vårt förslag till ROT-avdrag är dessutom tidsbegränsat eftersom man då uppnår störst konjunkturstabiliserande effekt. Vi kommer dock att behålla ROT-avdraget så länge det behövs för att bekämpa jobbkrisen.

Totalt föreslår vi att det tillförs sex miljarder kronor per år för ett brett ROT-program som både rymmer en vidgning av det ROT-avdrag regeringen infört och dessutom en stor satsning på att totalrenovera flerfamiljshus i miljonprogrammen. Sammanlagt bedöms detta skapa omkring 15 000 fler jobb.

Tabell 4 Finansiella effekter av utvidgat ROT-avdrag

År	2010	2011	2012
Mnkr	- 2 500	- 2 500	- 2500

Obs! Kombinerat med det nuvarande ROT-avdraget innebär det att vi inom oppositionen satsar 6 miljarder kronor per år för reparationer, ombyggnad och tillbyggnad.

5.1.1.4 Stoppa tågkrånglet och öka tågkapaciteten

Om vi ska lyckas minska klimatpåverkan krävs en utveckling och förbättring av möjligheten att färdas med tåg. Mer jämväg och kollektivtrafik är dessutom en av de viktigaste åtgärderna för att kunna förena insatser som både kan skapa nya jobb och ställa om trafiken till ett hållbart transportsystem. Till skillnad från regeringen har vi mycket högre ambitioner inom infrastrukturområdet som helhet.

Vi vill att kapaciteten på järnvägen ska öka med 50 procent genom att minska tåg förseningar, öka godstrafiken, bygga mycket nya järnvägar, rusta upp lågtrafikerade banor och inte lägga ned befintlig räls. Det ger nya jobb och miljösmart framtidsinvestering. Under perioden 2010–2021 vill regeringen avsätta 417 miljarder kronor till infrastrukturen inom väg och järnväg, medan vi avsätter 511 miljarder kronor. Här ingår järnvägssatsningar på 16 miljarder per år, men även en bättre kollektiv- och cykeltrafik. I genomsnitt under perioden 2010–2012 är Vänsterpartiets infrastrukturensatsning nästan 8 miljarder kronor högre per år jämfört med regeringens. Det betyder cirka

Fel! Okänt namn på

12 000 fler arbeten. Men redan år 2010 kan våra satsningar leda till ca 4 500 nya jobb, eftersom vår investeringsnivå för väg och järnväg är drygt 3 000 miljoner kronor högre än regeringens.

5.1.1.5 Fler och bättre kollektiva resor

Trafikpolitiken ska se till att kvinnor och män har bra kommunikationer samtidigt som trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller minskar. Vi vill se en utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik för alla, utifrån de förutsättningar som ges beroende på om man bor i storstad eller glesbygd.

Kollektivtrafik, som ofta utgörs av busstrafik, är mer miljövänligt och trafiksäkrare, och en förstärkt kollektivtrafik är också en politik för jämlikhet genom att pensionärer, ungdomar och andra med låga inkomster gynnas. Eftersom kvinnor för närvarande i större utsträckning använder sig av kollektiva färdmedel leder satsningar inom denna sektor till att kvinnors tillgång till transporter stärks. Om fler ska kunna åka kollektivt i närmiljön krävs en rad åtgärder. Vi vill se kraftfulla åtgärder för att stärka den lokala och regionala kollektivtrafiken och föreslår statsbidrag till kollektivtrafiken, fler lokala spår och spårfordon, ett skattesystem som gynnar kollektivt resande, stimulanser som gynnar busstrafik och BRT-system samt ett fullskaligt försök med avgiftsfri kollektivtrafik, s.k. klimattaxa. Vi bedömer att våra förslag nedan uppskattningsvis skapar ca 7 500 nya arbetstillfällen 2010 och 10 500 nya arbetstillfällen 2011.

5.1.1.6 Gemensamt förslag från s, mp och v: Ett miljöfordonspaket

Svensk fordonsindustri är en central del i den svenska ekonomin. Vi vill stimulera fordonsindustrin till att påskynda omställningen till produktion av mer miljösmapta fordon. På så sätt blir svensk industri mer konkurrenskraftig i framtiden.

Vårt budskap är tydligt: Vi kommer att ställa allt hårdare krav på de fordon som säljs i Sverige. Kostnaden för att äga och använda fordon med höga utsläpp kommer att öka. Men vi är också tydliga med att vi är beredda att ta ansvar för att stimulera till en omställning av fordonsparken. Vi vill investera för att få bort gamla miljöfarliga och osäkra fordon och ersätta dem med nya och säkra miljöbilar och mer miljövänliga tyngre fordon. Miljöbilar och tyngre fordon med miljöprofil ska naturligtvis stimuleras, inte motarbetas.

Vi lägger nu fram ett gemensamt förslag som skulle minska bilismens miljöpåverkan och bidra till att vi når våra klimatmål samtidigt som svensk fordonsindustris konkurrenskraft förstärks.

Tydlig miljöbilsdefinition

De oklarheter som idag råder kring definitionen av "miljöbil" hämmar försäljningen av miljösmapta bilar. Idag gäller olika regler för olika lagstiftningar, och det finns även oklarheter mellan det lokala och nationella regelverket. Vi föreslår en enhetlig miljöbilsklassning. Vi vill att det ska finnas tre klasser som används vid alla regelverk som rör miljöbilar. Klassindelningen ska vara

Fel! Okänt namn på

sådan att den successivt skärps i takt med att hela bilparken förändras i miljövänlig riktning. Miljöbilsdefinitionen ska inkludera hårda säkerhetskrav, i linje med kraven på statliga fordonsinköp (5 stjärnor i Euro-NCAP och antisladdsystem). Vi vill också verka för en enhetlig europeisk definition.

Vi föreslår att Vägverket ges i uppdrag att presentera förslag till en sammanhållen och skärpt miljöbilsdefinition från och med 2011.

Beskattning av fordon

Regeringen har föreslagit ett antal förändringar av beskattningen av fordon, däribland en skattebefrielse för personbilar med bättre miljöegenskaper. Vi menar att beskattningen av fordon behöver utformas på ett sätt som har större miljöstyrande effekt. Vår gemensamma uppfattning är att fordon med låga utsläpp ska gynnas och ägare till bilar med höga utsläpp ska betala mer, t.ex. genom en ökad koldioxidrelatering av förmånsbeskattningen och fordonsbeskattningen.

Stöd till förnyelse av tunga fordon

Vi ser ett behov av att stimulera en förnyelse av de tunga fordonen. Det måste finnas en bra testmarknad i Sverige för ny teknik. Därför vill vi införa ett tillfälligt stöd för företag och kommuner som är villiga att agera referenskunder. Därmed kan vi påskynda utbytet av bussar och lastbilar som drivs på förnybara bränslen, el, bränsleceller och hybrider. År 2010 vill vi avsätta 50 miljoner kronor i en särskild stimulans.

Allmän skrotningsskatt

Det finns idag ett stort antal bilar i trafik som saknar katalysator och med bristande säkerhet. Vi vill därför investera i en allmän skrotningsskatt under de kommande åren. Ersättningen som utgår bör vara cirka 5 000 kronor per bil. Systemet med skrotningsskatt ska utformas så att tillverkarnas producentansvar inte begränsas. Vi avsätter 100 miljoner kronor per år till Vägverket för att utforma och administrera ett system för att stimulera skrotning av bilar tillverkade före 1989.

Efterhandskonvertering

Vi vill under år 2010 och 2011 införa en konverteringspremie för byte från bensin till etanol, biogas eller el, inom en budgetram på 50 miljoner kronor per år. Premien bör vara cirka 5 000 kronor för byte från bensin till etanol och cirka 10 000 kronor för byte till biogas och el. Stödet till efterhandskonvertering ska inte göras permanent. Vi vill också se över fordonsbeskattningen så att konverterade fordon får en mer förmånlig beskattning.

Stimulans för utbyggnad av infrastruktur för nya bränslen

Vi vill påskynda utbyggnaden av förnybara bränslen genom ett investeringsprogram nästa år. Programmet ska stimulera en utbyggnad av exempelvis den svenska biogasproduktionen och distributionen för att möjliggöra tillgång på mackar med biogas runt om i landet. Finansieringen bör vara cirka 100 miljoner kronor och ske inom ramen för Klimp. El-laddstationer bör också främjas.

Fel! Okänt namn på

Fel! Okänt namn på

	Kostnad/besked 2010	2011	2012
Beskattnings av fordon	Samma modell som regeringen alt. samma kostnadsram som regeringen		
Tydlig miljöbilsdefinition	—————	Ny hårdare klassning (nationell)	Ny hårdare klassning (nationell)
Infrastruktur för nya bränslen	Cirka 100 miljoner, inom ramen för Klimp	Inget besked	Inget besked
Allmän skrotningspremie	100	100	100
Efterhandskonvertering	50	50	0
Stöd till förnyelse av tunga fordon	50	0	0

5.1.1.7 Innovations- och riskkapitalfond för ny miljöteknik

Den kris som världen genomlever just nu ger också en möjlighet att förändra företagen mot framtidens produkter och tjänster. Kapital för innovationer och risktagande från privata investerare uteblir av flera anledningar under en kris. Staten kan då träda in och ta sitt långsiktiga ansvar för framtiden. Den borgerliga regeringen visar dock inga sådana ansatser. Innovationerna har nu en andel av hela regeringens forskningsbudget som uppgår till 0,6 procent. Vi vill skapa en ny innovations och riskkapitalfond med medel på 5 miljarder kronor. Medlen används under fem års tid och finansieras genom en utdelning från Vattenfall. Vår bedömning är att satsningen lågt räknat kan ge 1 500 nya jobb per år, då arbetstillfällena kommer att finansieras av såväl företag som fonden. Förslaget är gemensamt för de grönröda partierna – texten återfinns i vår motion under avsnitt 5.6.4.1

5.1.1.8 Ett kraftfullt klimatinvesteringsprogram

Trots att Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) har varit framgångsrikt, och trots att en enig klimatberedning föreslog ett utvecklat investeringsprogram, har regeringen valt att avveckla programmet. Klimp infördes av den rödgröna majoriteten 2002 och beräknas enligt Naturvårdverket leda till minskade utsläpp av växthusgaser på 1,1 miljoner ton koldioxidkvivalenter om året. Det är lika mycket utsläpp som ca 180 000 genomsnittliga svenskar orsakar under ett år (det inkluderar dock inte utsläpp i andra länder från svensk konsumtion). Vi vill återinföra och storsatsa på klimatinvesteringsprogrammet och satsar därför 700 miljoner kronor per år på programmet. Vi bedömer att denna satsning kan ge ca 1 000 nya jobb per år.

5.1.1.9 Gröna jobb

Det finns idag ett stort behov av naturvårdsarbete såsom gångstigar och promenadstråk samt letande efter kulturmiljölämningar i skogen. Vi vill därför återinföra det lyckade nationella arbetsmarknadspolitiska projektet Gröna

Fel! Okänt namn på

jobb som denna regering slopade, och vi satsar därför 510 miljoner kronor per år i tre år. Projektet omfattade över 3 000 personer varav mer än 50 procent gick vidare till ett nytt arbete eller utbildning.

Skogsbrukets produktionsmål står idag i konflikt med miljömålen, vilket enligt vår mening ej behöver vara fallet. Vi satsar därför på en helt ny inriktning inom skogspolitiken där hänsynstagande till den biologiska mångfalden kombineras med anpassningar till klimatförändringarna och skapandet av ett stort antal nya jobb som direkt gynnar landsbygdsutvecklingen.

5.1.2 Investeringar som ger jobb på längre sikt

5.1.2.1 Höghastighetsbanor

Höghastighetsbanor kan skapa attraktiva resmöjligheter för många långväga resenärer, samtidigt som de regionala invånarnas tillgänglighet till arbetsplatser, universitet, högskolor och större sjukhus förbättras. Men banorna bidrar även till att frigöra utrymme på stambanorna, så att godskapaciteten kan öka betydligt. Miljön och jobben behöver denna utveckling.

Höghastighetståg förkortar restid och utgör en viktig bro för resenärer att flytta över sitt resmönster från flyg till tåg. En helt färdigställd Götalandsbana innebär att en resa mellan Stockholm och Göteborg kan gå på drygt 2 timmar. Vi vill påbörja en första etapp genom att bygga Ostlänken (Stockholm–Nyköping–Linköping). Den andra etappen ska gå mellan Göteborg och Borås.

5.1.2.2 Solenergi

Den globala marknaden för solenergi växer med ca 40 procent per år och omsätter idag över 200 miljarder kronor. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme, men ännu har vi inte byggt ut solenergin eller utnyttjat exportmöjligheterna. Svensk Solenergi bedömer att solenergin kan generera hela 8 TWh till 2020, vilket skulle ge såväl jobb som exportintäkter. Vi vill stärka den svenska solenergiindustrin genom att ta fram ett planeringsmål för solenergi. Regeringen har olyckligtvis aviserat att den tänker avveckla stöden till solenergi. Vi anser att de olika statliga stöden till solenergi ska förstärkas och göras mer långsiktiga.

5.1.2.3 Hållbar turism och landsbygdsutveckling

Vi ser en stor utvecklingspotential i att sammanföra turismnäringen med en hållbar utveckling och satsningar på landsbygden. Satsningar inom glesbygden på småskaligt jordbruk, ökade fiskepopulationer, rekreationsområden och jakt skapar en ökad besöksfrekvens vilket genererar positiva, indirekta effekter inom närservice, infrastruktur, inflyttning och startande av nya företag.

5.2 Investera i välfärden

5.2.1 Den offentliga sektorn måste växa

I moderna samhällen finns en inneboende tendens att tjänster blir dyrare i förhållande till varor. Den tekniska utvecklingen i det (varuproducerande) näringslivet leder till att produktiviteten – värdet per arbetad timme – stiger kontinuerligt. Detta leder samtidigt till att företagens lönebetalningsförmåga ökar. I den offentliga sektorn – som står för en stor del av samhällets tjänsteproduktion – är möjligheterna till produktivitetstillväxt betydligt lägre. Detta ligger i verksamheternas natur – med hög arbetskraftsintensitet och med uppgifter som utbildning och mänsklig omvårdnad. Att producera varor handlar i grunden om att spara tid, men att producera vård, utbildning och omsorg handlar tvärtom att ge tid. Ju mer ekonomin utvecklats och levnadsstandarden höjts i Sverige, desto viktigare har välfärdstjänsterna blivit för människors välbefinnande. Denna utveckling torde fortsätta. I takt med stigande inkomster och materiell välfärd ökar människors efterfrågan på olika typer av sociala välfärdstjänster. Tjänstesektorns andel av BNP tenderar därför i de flesta avancerade ekonomier att öka.

Vissa ekonomer och borgerliga debattörer ser detta som ett problem. Det är svårt att se varför. För vi ser ju en liknande utveckling inom flera privata tjänstenärings. Som exempel kan vi ta frisör- eller restaurangnäringen. Liksom stora delar av den offentliga tjänsteproduktionen är dessa näringar arbetskraftsintensiva, vilket fått till följd att restaurangbesök och frisörtjänster blivit dyrare i förhållande till många kapitalvaror. Detta har dock inte fått till följd att människor har slutat gå på restaurang eller klipper sig mer sällan. Snarare tvärtom. I takt med stigande inkomster har efterfrågan ökat på även denna typ av tjänster, trots att dessa har blivit relativt sett dyrare. Få ekonomer ser detta som ett problem. Och det är det naturligtvis inte heller.

På samma sätt är det med de välfärdstjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller. Två avgörande skillnader föreligger dock. Den offentliga sektorns tjänster finansieras i huvudsak gemensamt via skattesedeln och fördelas efter behov, medan den privata varu- och tjänstekonsumtionen per definition finansieras privat och dess fördelning bestäms av enskilda individers eller hushålls betalningsförmåga. Men den gemensamma finansieringen av den offentliga välfärdsproduktionen innebär också att det krävs aktiva beslut för att tillföra denna sektor ökade resurser. Och det är nog här som en del borgerliga debattörer och ekonomer får problem. De är säkerligen inte i sig emot att skolan eller sjukvården får mer resurser. Vad som förefaller störa dem är att de ökade resurserna skall tillföras genom ökat skatteuttag. Deras bevekelsegrund är säkerligen till stora delar ideologiskt betingad. Men vi tror också att den bygger på en vanföreställning om hur den svenska ekonomin kommer att utvecklas. De senaste åren långtidsutredningar har i grova drag kommit fram till följande: Om skattesatserna hålls konstanta under de närmaste 40–50 åren kommer den nuvarande standarden i den offentliga välfärds-

Fel! Okänt namn på

sektorn att kunna bibehållas. Samtidigt kommer det privata konsumtionsutrymmet under samma tidsperiod att öka med omkring 100 procent.⁴⁶

Mot denna bakgrund har vi svårt att förstå varför vi inte skulle ”ha råd” att åtgärda alla de eftersatta behov som idag finns inom den offentliga välfärdssektorn: inom sjukvården, skolan, barn- och äldreomsorgen samt handikappomsorgen. Är det inte istället rimligt att föra över en del av den förväntade stora privata konsumtionsökningen till den typ av välfärdstjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller? Särskilt som det ju just är den typen av tjänster som människor i takt med stigande inkomster i allt högre grad efterfrågar.

Att bygga ut den skattefinansierade välfärden och öka personaltätheten kommer givetvis att kräva en del skattehöjningar, vilket vi också redovisar i denna motion. Ibland framförs argumenten att detta kommer att minska sysselsättningen. Vi tror att det förhåller sig precis tvärtom. Väldigt många av välfärdstjänsterna leder, direkt eller indirekt, till ett ökat arbetsutbud. De motverkar de avgörande hindren för förvärvsarbete: de avlastar människor från obetalt arbete, förbättrar folkhälsan och förebygger social utslagning. Länderjämförande statistik över kvinnors sysselsättningsgrad tyder på ett positivt samband mellan en väl utbyggd offentlig sektor och en hög kvinnlig förvärvsfrekvens – se tabell 5 nedan.

Vänsterpartiets uppfattning är att ambitionerna och utrymmet för välfärd och offentliga framtidsinriktade investeringar länge varit alltför begränsade. Vi ser det därför fortsatt som en politisk uppgift att den offentliga sektorn som andel av BNP långsiktigt ökar.⁴⁷ För att det skall bli möjligt krävs en politik för full sysselsättning, men också på sikt ett ökat samlat skatteuttag utöver det som anges i vår budgetmotion för 2010.

⁴⁶ Se t.ex. Långtidsutredningen 2003/04, SOU 2004:19 och Kommunförbundets långtidsutredning, ”Kommunala framtider” (2002).

⁴⁷ Orden ”på lång sikt” är i detta sammanhang mycket viktigt. På kort sikt varierar ofta den offentliga sektorns andel av BNP med konjunkturutvecklingen. Vid en högkonjunktur då BNP ökar snabbt samtidigt som utgifterna för t.ex. arbetslöshetsförsäkringen normalt faller (i alla fall i reala termer) minskar ofta den offentliga sektorns utgifter som andel av BNP, medan det omvända gäller i en lågkonjunktur med låg BNP-tillväxt (eller ibland, som t.ex. för innevarande år, *negativ* BNP-tillväxt) och ökade utgifter för arbetslösheten. Men den typen av variationer brukar jämna ut sig över en konjunkturcykel. Vad vi talar om är behovet att *på lång* sikt öka den offentliga sektorns andel av BNP.

Tabell 5 Sysselsättningsgrad efter kön, 2008, procent

Land	Sysselsättningsgrad		
	Kvinnor	Män	Alla
Australien	67,9	82,2	75,0
Kanada	71,5	79,5	75,5
Frankrike	60,4	69,6	64,9
Norge	77,0	82,6	79,9
Spanien	56,1	75,2	65,8
Storbritannien	68,1	80,8	74,4
Sverige	74,4	80,3	77,4
Tyskland	65,2	77,4	71,3
USA	68,2	79,8	73,9
EU-19	60,0	74,8	67,4
OECD	59,4	79,0	69,1

Källa: Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:895.

Avslutningsvis vill vi betona att den offentliga sektorn och det privata näringslivet är beroende av, och främjar varandra. Det privata näringslivet är beroende av en välutbildad arbetskraft, fungerande infrastruktur m.m., samtidigt som den offentliga sektorn är beroende av de skatteinkomster ett framgångsrikt näringsliv genererar. Den offentliga sektorn utgör också en stor del av marknaden för många privata företag. I Sverige handlar det om inköp för minst 500 miljarder kronor om året. Historiskt har också den offentliga sektorn fyllt en viktig funktion som risktagare i blivande framtidsbranscher. Detta har man gjort dels i rollen som kvalificerad beställare, dels i form av teknikutvecklare via myndigheter och statliga företag. Exempel på denna samverkan är Ericsson och Televerket, SJ:s betydelse för Asea och den roll som Vattenfall har haft för teknisk och industriell utveckling i en rad företag.

5.2.2 Vänsterpartiets förslag för kommunsektorn

Även om det i det nuvarande ekonomiska läget är rejäla resurstillskott som är det mest effektiva finanspolitiska instrument som finns till hands är ändå huvudmotivet för en väl utvecklad kommunsektor för oss vänsterpartister ett annat. Det handlar helt enkelt om att vi anser att i ett rikt land som Sverige skall alla invånare garanteras en likvärdig och hög kvalitet på ett antal sociala tjänster som sjukvård, skola, barn- och äldreomsorg m.m. Dessa tjänster skall fördelas efter behov och finansieras solidariskt via skattsedeln. I en väl utbyggd välfärdsstat justeras med andra ord en del av kapitalismens och könsmaktsordningens orättvisor. Det senare bl.a. genom att en del av (mestadels) kvinnors obetalda arbete i form av att ta hand om barn och gamla istället kan ersättas med professionellt och betalt arbete. I framförallt avsnitten 5.2.5–5.2.9. beskriver vi mer utförligt hur vi ser på de olika områdena inom kommunsektorn, deras funktioner och vilka ambitioner vi har inom respektive område.

Kommunsektorn står för en effektiv och rationell lösning av olika individuella och samhälleliga behov. Det finns på flera områden betydande försäk-

Fel! Okänt namn på

ringsmässiga skäl som talar för att t.ex. sjukvård, vård och omsorg bör ”subventioneras” med skatt. Till detta skall läggas att många av de tjänster kommuner och landsting erbjuder har vad man på ekonomspråk brukar kalla ”positiva externa effekter”. De flesta tjänster som kommunsektorn erbjuder har sådana effekter. Låt oss här ta ett exempel: utbildning. De flesta är överens om att en hög utbildningsnivå bidrar till välstånd och hög produktivitet. Om ett land inte ”subventionerar” utbildning solidariskt via skatten finns det en betydande risk att utbildningsnivån i landet blir lägre, vilket i sin tur påverkar ett lands produktivitet och välstånd i negativ riktning.

Den kraftiga lågkonjunkturen har dramatiskt försämrat kommunsektorns ekonomi. Inte minst innebär det kraftiga sysselsättningsfallet ett bortfall på skatteinkomster på 10-tals miljarder kronor. Som vi nämnde i avsnitt 4.8 beräknade Konjunkturinstitutet i augusti att antalet sysselsatta inom kommunsektorn kommer att minska med 23 000 under 2009. Den ekonomiska krisen påverkar naturligtvis även Vänsterpartiets prognoser över hur många fler som kan anställas i kommunerna under de närmaste åren. Men innan vi går närmare in på det finns det en poäng med ett visa hur kommunernas ekonomi och sysselsättning hade kunnat se ut för innevarande år om riksdagen hade bifallit våra ekonomiska motioner.

När riksdagens utredningstjänst analyserade vår senaste budgetmotion (2008/09:Fi271) samt vår stimulansmotion (2008/09:Fi9) som vi väckte i november 2008 och jämförde det med regeringens pengar till kommunerna kom man fram till att Vänsterpartiets resurstillskott översteg regeringens med 22,1 miljarder kronor enbart för 2009.⁴⁸ Därefter föreslog vi ytterligare ett tillskott till kommunsektorn på 5 miljarder kronor i samband med vår vårtilläggsbudgetmotion (2008/09:Fi23). Det kan knappast kallas en överdrift att påstå att kommunsektorns ekonomi och sysselsättning hade sett radikalt annorlunda ut om riksdagen hade bifallit våra motioner.

För att förbättra kvaliteten inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen vill Vänsterpartiet öka antalet sysselsatta inom kommunsektorn. Det riksdagen kan göra är att ge kommunerna tillräckligt med pengar för att de skall kunna öka sysselsättningen om de så önskar. Riksdagen har också möjligheten att i varierande grad på olika sätt styra anslagen till kommunerna så att pengarna går till det som avses.

I den nuvarande ekonomiska situationen är det mindre osäkert att göra kopplingen mellan å ena sidan hur mycket medel som anslås, å andra sidan vilken effekt på sysselsättningen detta kan antas få. Anledningen är dels kommunernas kärva ekonomiska läge, dels den sysselsättningsminskning som ägt rum, inte bara under 2009 utan även under 2008 då antalet sysselsatta minskade med 18 000 personer⁴⁹. Sammantaget kan alltså sysselsättningen i kommunsektorn mellan 2008 och 2010 minska med uppemot 50 000 personer. I ett sådant läge säger det sig självt att det finns mycket stora eftersatta behov i kommunerna och landstingen, varför det är rimligt att anta att ökade resurser används till personalförstärkningar.

⁴⁸ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:0240, s. 2.

⁴⁹ KI, ”Analysunderlag augusti 2009”.

För 2010 anslår Vänsterpartiet 10 miljarder kronor mer än regeringen i form av generella statsbidrag och tillfälligt konjunkturstöd. Även för 2011 och 2012 bedöms kommunsektorns skatteunderlag vara relativt svagt som ett resultat av den höga arbetslösheten. Av någon anledning är emellertid regeringen helt passiv för dessa år. I budgetpropositionen anslår man inte en enda krona i form av ökade generella statsbidrag eller konjunkturstöd. Vänsterpartiet avsätter 20 respektive 15 miljarder kronor mer än regeringen för dessa år. Jämfört med 2009 års sysselsättningsnivå i kommunsektorn bedömer vi att dessa resurstillskott kommer att öka antalet sysselsatta med 23 000 personer under 2010.⁵⁰

I tabell 6 nedan jämförs Vänsterpartiets och regeringens förslag avseende generella statsbidrag och tillfälliga konjunkturstöd. Siffrorna som anges är i relation till regeringens förra budgetproposition (BP09).

Tabell 6 Vänsterpartiets och regeringens förslag till kommunerna

Differens mot BP09, mdkr

	2010	2011	2012
Vänsterpartiet			
Permanent ökning av de generella statsbidragen	5	10	10
Tillfälligt konjunkturstöd	22	15	10
SUMMA	27	25	20
Regeringen			
Ökning av de generella statsbidragen	4	5	5
Tillfälligt konjunkturstöd	13	–	–
SUMMA	17	5	5

Som framgår av tabellen satsar Vänsterpartiet vad avser generella statsbidrag och tillfälliga konjunkturstöd sammantaget 10 miljarder kronor mer än regeringen för 2010. Detta motsvarar en ökad sysselsättning med 20 000 personer jämfört med regeringens förslag. I själva verket innebär Vänsterpartiets budgetförslag att differensen mellan Vänsterpartiet och regeringen beträffande sysselsättningen i kommunsektorn är betydligt större än de ovan nämnda 20 000 personerna. En rad förslag och faktorer förklarar detta. För det första lägger Vänsterpartiet i denna motion fram ett förslag om ett konjunkturrellt investeringsstöd på 8 miljarder kronor för 2010. Förslaget presenteras närmare i nästföljande avsnitt, men går ut på att tidigarelägga investeringar eller

⁵⁰ Så här har vi räknat: I KI:s augustiprognos 2009 bedömdes att antalet sysselsatta i kommunsektorn under 2010 skulle minska med 5 000 personer. Beräkningen baserades bl.a. på att regeringen skulle tillföra kommunsektorn 6 mdkr för 2010, utöver av vad som redan var beslutat, i budgetpropositionen för 2010. I budgetpropositionen tillför regeringen 10 mdkr. Lägt räknat motsvarar 1 mdkr till kommunsektorn 2 000 anställda. Det innebär att med regeringens resurstillskott kan antalet sysselsatta öka med 3 000 personer under 2010. Om vi enbart räknar på våra förslag om generella statsbidrag och tillfälligt konjunkturstöd tillför Vänsterpartiet kommunsektorn 10 mdkr mer än regeringen. Det innebär då att enbart baserat på dessa förslag är vår bedömning att antalet sysselsatta i kommunsektorn kommer att öka med 23 000 under 2010 med Vänsterpartiets förslag.

Fel! Okänt namn på

stimulera investeringar som på grund av det nuvarande ekonomiska läget riskerar att fördröjas. Investeringsstödet bedöms i det nuvarande konjunkturläget skapa 12 000 nya arbetstillfällen.⁵¹ En del av dessa nya arbeten tillfaller självklart det privata näringslivet, men det är rimligt att anta att en betydande del av investeringarna sker inom ramen för olika kommunala bolag.

För det andra leder Vänsterpartiets budget med all sannolikhet till såväl högre BNP som högre sysselsättning. Riksdagens utredningstjänst bedömde bl.a. att Vänsterpartiets förra budget, jämfört med regeringens politik, ökade BNP med hela 23 miljarder kronor och sänkte arbetslösheten med 40 000 personer redan under budgetförslagets första år (se vidare avsnitt 5.9 om realkonomiska effekter av Vänsterpartiets ekonomiska politik).⁵² Ökad BNP och lägre arbetslöshet innebär högre skatteinkomster och lägre utgifter för kommunsektorn. Detta förbättrar kommunsektorns ekonomi, vilket medför ökad sysselsättning.

För 2011 satsar Vänsterpartiet enbart vad avser generella statsbidrag och konjunkturstöd 20 miljarder kronor mer än regeringen, vilket motsvarar 40 000 anställda. Samtidigt är det oerhört viktigt att slå fast att den statsfinansiella nettokostnaden för staten att anslå pengar till kommunerna är betydligt mindre än de medel som staten anslår till kommunsektorn om kommunerna använder dessa medel till personal. Och som nämdes ovan är det rimligt att anta att kopplingen mellan å ena sidan anslag till kommunerna och å andra sidan dess sysselsättningseffekter är extra stark för närvarande med tanke på kommunernas ekonomi och läget på arbetsmarknaden. Riksdagens utredningstjänst har i en promemoria räknat på just denna effekt.⁵³ Resultatet antyder att den statsfinansiella nettoeffekten för staten att anvisa 20 mdkr till kommunerna om de används för ökad sysselsättning endast blir ca 12 mdkr.⁵⁴

Faktum är att om man skulle räkna på nettokostnaden för hela den offentliga sektorn av en sysselsättningsexpansion i kommunsektorn blir kostnaden än mindre. De viktiga faktorerna varför nettokostnaderna blir så mycket mindre än bruttokostnaderna för att anställa personal inom kommunsektorn är naturligtvis minskade utgifter för arbetslöshetsersättning och ökade skatteinkomster.

Förutom de ovan angivna stöden till kommunsektorn har Vänsterpartiet en rad specialdestinerade bidrag för olika ändamål. Några av dessa återfinns i tabell 7 nedan, men beskrivs i andra avsnitt i motionen.

⁵¹ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:407.

⁵² Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:0240.

⁵³ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497.

⁵⁴ Den fråga som riksdagen specifikt besvarar handlar om vad den statsfinansiella nettokostnaden blir för att förhindra att 10 000 personer sägs upp. Om det i nuvarande konjunkturläge kostar mer eller mindre att hindra människor från att bli uppsagda eller att öka antalet sysselsatta är svårt att ha en bestämd uppfattning om.

Tabell 7 Några av Vänsterpartiets övriga förslag till kommunerna*Diff. mot regeringen, miljoner kronor*

	2010	2011	2012
Ökat stöd till kollektivtrafik	1 500	1 500	2 000
Stöd till klimatinvesteringar	700	700	700
Kollektivtrafik i glesbygd	500	1 000	1 000
Amnesti	500	1 000	500
Ungdomspaketet: Komvux	500	500	250
Traineeprogram för välfärden	500	500	0
Stärkt kvalitet på flyktingmottagande	500	400	500
Full sjukvård för asylsökande och papperslösa	500	400	300
Barnkultur	300	300	300
Omsorgslyft äldreomsorgen	200	400	400
Kunskapslyftet 2.0: Komvux	200	400	400
Stöd till Rikstrafiken	155	155	155
Bidrag till psykiatri och social psykiatri	110	325	325
Omsorgslyft handikappomsorgen	100	200	200
Utvecklad missbruksvård	100	100	100
Karriär- och studievägledning i gymnasieskolan	100	100	100
Fler reguljära komvuxplatser	0	0	456
Nej till regeringens försöksverksamhet med lärlingsutbildning	-400	-200	0
Nej till anslaget Förstärkning av basfärdigheter	-500	0	0
Nej till prestationsbunden vårdgaranti	-1 000	-1 000	-1 000
Nej till bonus för låga sjukskrivningstal	-1000	-1 000	-1 000
Summa	3 565	5 780	5 686

5.2.3 Förutsägbarhet och värdesäkrade statsbidrag

Kommuner och landsting framhåller regelmässigt hur viktigt det är för deras planeringsförutsättningar att de i god tid får reda på vilka medel regeringen kommer att anslå. Den nuvarande regeringens handlade i detta avseende är verkligen något av ett skräckexempel, vilket vi ger exempel på i avsnitt 4.8. Bland annat är det av stor vikt att regeringen i sin budgetproposition åtminstone ger tydliga indikationer på hur mycket i anslag kommunsektorn kan räkna med även för år 2 och 3 i budgeten.

En fråga som på ett avgörande sätt skulle förbättra kommunsektorns planeringsförutsättningar är om de generella statsbidragen automatiskt räknades upp för pris- och löneomräkningarna i kommunerna. För de flesta anslagsposter i statsbudgeten är en sådan uppräkningsmetod mer eller mindre automatiserad och sker i regel varje år. Av någon oförklarlig anledning sker detta alltså inte med de generella bidragen till kommunsektorn. Vänsterpartiet föreslår att en sådan värdesäkring av de generella statsbidragen till kommunsektorn införs.

Utöver att det på ett genomgripande sätt skulle förbättra kommunernas planeringsförutsättningar skulle en sådan reform även ha andra fördelar. I och med att de generella bidragen inte värdesäkras per automatik måste regering-

Fel! Okänt namn på

en och riksdagen relativt ofta fatta aktiva beslut om höjda anslag för att statsbidragen inte i reala termer ska minska. Detta skapar en kontinuerlig illusion av ett ”pengaregn” över kommunerna, när i själva verket en stor del av de ökade statsbidragen enbart räcker för att täcka upp för pris- och löneökningar. Förfarandet försvårar med andra ord att fastställa hur mycket mer, eller mindre, anslag kommunerna fått från regeringen i reala termer. Detta försämrar förutsättningarna för det politiska samtalet och försvårar massmediernas roll som granskare av den förda politiken.

I våra tidigare budgetmotioner baserades Vänsterpartiets modell avseende anslagen till kommunerna på två huvudkomponenter. För det första värdesäkrade vi årligen de generella statsbidragen för kommunernas pris- och löneökningar. När ekonomin gick bra klarade sig kommunerna någorlunda väl sin verksamhet med dessa medel. Men Vänsterpartiets ambitioner på välfärdsområdet är betydligt större än så. Vi vill kraftigt öka personaltätheten inom sjukvården, skolan och barn- och äldreomsorgen. Därför lade vi ett särskilt sysselsättningsstöd ovanpå de generella statsbidragen för att kommunerna på allvar skulle kunna öka antalet anställda och därmed höja kvaliteten inom välfärdssektorn. I den nuvarande ekonomiska situationen då kommunernas skatteinkomster reviderats ned med 10-tals miljarder kronor är den modellen inte optimal. För att täcka upp för kommunernas skattebortfall ersätter vi det gamla sysselsättningsstödet med tillfälliga konjunkturstöd. I takt med att ekonomin stabiliseras och kommunernas skatteunderlag ökar avser vi att successivt fasa ut konjunkturstödet och ersätta det med ”det gamla” sysselsättningsstödet.

5.2.4 Investeringsstöd till kommunsektorn

Under perioden 2002–2006 uppgick kommunernas och landstingens totala investeringsutgifter till drygt 167 miljarder kronor. Förutom investeringar i byggnader, t.ex. skolor och sjukhus, investerar kommuner och landsting även i infrastrukturen för el, vatten, fjärrvärme, vägar och bostäder.

I det nuvarande konjunkturläget krävs det insatser utöver det vanliga för att kommunsektorn inte ska bidra till att förvärra lågkonjunkturen. Det finns en risk att investeringar inte blir av eller skjuts på framtiden, när de tvärtom skulle behöva tidigareläggas för att stimulera ekonomin och skapa arbetstillfällen.

Vänsterpartiet föreslår därför att ett konjunkturrellt investeringsstöd införs under 2010. Vi avsätter därför 8 miljarder som medfinansiering till kommunsektorn. Stödet kan som mest uppgå till 20 procent av investeringskostnaden och ska omfatta en investering som tidigareläggs eller annars riskerar att bli uppskjuten. Vi menar att investeringsstödet särskilt ska verka för ökad tillgänglighet för personer med olika typer av funktionshinder samt bidra till miljö- och energieffektiviseringar. Beträffande tillgängligheten kommer investeringsstödet att underlätta för kommunsektorn att nå målet ”enkelt avhjälpna hinder” under 2010.

Riksdagens utredningstjänst har i en promemoria beräknat jobbeffekten av offentliga investeringar till 1 500 arbetstillfällen per ökad miljard. Vänsterpar-

tiets förslag om ett investeringsstöd på 8 miljarder kronor bedöms sålunda skapa 12 000 arbetstillfällen.⁵⁵ I och med att arbetslösheten minskar till följd av förslaget, samtidigt som statens skatteinkomster ökar från inkomstskatter och arbetsgivaravgifter blir den statsfinansiella effekten av förslaget endast 4,8 miljarder kronor.⁵⁶

Förutom detta menar vi att regeringen ska undersöka möjligheterna att via Riksgälden ordna en kreditfacilitet för kommunsektorn. Utlåningen bör ske till statslåneränta. Det skulle avlasta banksektorn och även möjliggöra för de kommuner som idag nekas lån av bankerna att få sina behövliga krediter.

5.2.4.1 *Gemensamt förslag från s, mp och v: Modernisera skolans lokaler*

Alla barn har rätt till en bra skolmiljö. Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. På grund av den ekonomiska krisen är arbetslösheten i byggbranschen hög. Det finns ett gyllene tillfälle att sätta igång och tidigarelägga renoveringsprojekt som skapar nya jobb, leder till bättre arbetsmiljö för lärare och elever i landets skolor och minskar energianvändningen i våra skolor.

Det tidigare stöd som funnits för energieffektivisering i offentliga lokaler håller på att avvecklas av regeringen. Vi menar att det är fel väg att gå, särskilt när byggkonjunkturen nu viker kraftigt.

Många skollokaler är stora energislukare. Genom renovering och upprustning skulle energianvändningen kunna minska kraftigt och därmed skulle också driftkostnaderna minska långsiktigt. Det offentliga har här en skyldighet att gå före och visa hur god ekonomi och effektiv resursanvändning går hand i hand.

Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna föreslår att det införs en skol-ROT för renovering av skolor under perioden 2010–2012.

Avdraget ger skolorna maximalt 50 procent av arbetskostnaderna tillbaka. För att få ta del av avdraget krävs att renoveringarna minskar energianvändningen med 30 procent. Det motsvarar samma regelverk som omfattar totalrenoveringar av flerfamiljshus. Alla skolor ska kunna få del av stödet.

Vi avsätter 400 miljoner kronor för stödet per år 2010–2012. Vi bedömer att stödet skulle räcka till totalrenovering av omkring 600 skolor eller motsvarande skollokalyta. Används det fullt ut kan det betyda 3 500 tidigarelagda årsjobb i byggindustrin.

Sveriges elever och lärare har rätt till en bättre arbetsmiljö, och det är i kristider det är som allra mest lämpligt att göra de investeringarna. Att låta så många människor gå arbetslösa när det finns så mycket som behöver göras – det är ett oansvarigt slöseri med resurser.

Tabell 8: Finansiella effekter av stöd till renovering av skolor

År	2010	2011	2012
Mnkr	–400	–400	–400

⁵⁵ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497.

⁵⁶ Ibid.

Fel! Okänt namn på

5.2.5 Hälso- och sjukvård

För att i dagens ekonomiska situation upprätthålla kvaliteten inom hälso- och sjukvården krävs det stora satsningar på jobben inom området. För Vänsterpartiet är detta en kärnfråga och vi anslår därför betydligt mer än regeringen till landstingen. I en personalintensiv verksamhet som hälso- och sjukvården är personaltätheten mycket avgörande. Våra satsningar innebär fler jobb och bättre vårdkvalitet.⁵⁷ Regeringens passivitet inför krisen innebär motsatsen.

Alla ska ha rätt till god vård i rätt tid. Skälen till varför detta idag inte lyckas på alla platser är skiftande men en gemensam faktor är att det saknas såväl utbildad personal som resurser att anställa. Genom de resurser vi tillför landstingen kan stora grupper anställda inom vården få vidareutbildning samtidigt som det öppnar upp för unga att då komma in på arbetsmarknaden. Vänsterpartiets politik möjliggör en förändring.

Vidare leder den privatiseringspolitik som regeringen för på hälso- och sjukvårdsområdet till att vården flyttas till aktörer vars syfte är att maximera vinsten. I en personalintensiv verksamhet finns de största möjligheterna till vinstökning i neddragningar av personalen med färre jobb och lägre kvalitet som resultat. 2008 gjorde de fem största privata koncernerna på den svenska vård- och omsorgsmarknaden en rörelsevinst på hela 3 miljarder kronor. Det är pengar som borde ha gått till vård och omsorg och som då hade räckt till en ökning av antalet vårdplatser inom svensk specialiserad psykiatrisk vård med 35 procent eller till 6 000 nya anställda inom hälso- och sjukvården.

Vi vill se en utvecklad och utvidgad primärvård nära medborgarna, med bl.a. fler geriatriker, kiropraktorer, psykologer och kuratorer. För ett bättre bemötande i sjukvården, och för att undvika för tidig utskrivning av patienter, behöver hälso- och sjukvården också stärka sina omvårdnadsresurser. Även inom den specialiserade somatiska vården krävs mer personal för att förbättra tillgängligheten och korta köerna. Bristerna inom den psykiatriska vården är väl belagda bl.a. i Psykiatriutredningens slutbetänkande. Vänsterpartiet gör en stor satsning på den psykiatriska vården som bygger på långsiktighet, vilket vi tror är en förutsättning för framgång.

När det gäller tandvården har regeringen genomfört en av sina största reformer. Reformen har lett till en mycket fördyrad administration och ökade priser. Stora belopp som satsats kommer aldrig patienterna till del. Det är inget annat än en skandal. Vänsterpartiet anser att det nu är dags att ta ett steg mot en tandvårdsreform vård namnet och som innebär stöd för dem som mest behöver det. Målet är ett verkligt högkostnadsskydd liknande det som finns inom hälso- och sjukvården. För att en sådan reform ska vara möjlig att genomföra, såväl ur ekonomiskt som ur praktiskt perspektiv, väljer vi att fördela reformen över flera år. Tänderna måste ses som en del av kroppen.

⁵⁷ Enbart vad avser de generella statsbidragen och vårt konjunkturstöd anslår vi 10 miljarder kronor mer till kommunsektorn än regeringen för 2010. Schablonmässigt brukar man fördela anslagen till kommunsektorn på så sätt att primärkommunerna får 2/3 och landstingen 1/3 av de generella stöden. 10 miljarder kronor motsvarar ca 20 000 anställda. För 2011 och 2012 är motsvarande belopp 20 respektive 15 miljarder kronor.

5.2.6 Skolan och skolbarnomsorgen

Kunskap är en rättighet och därför ska utbildningssystemet vara demokratiskt, jämlikt och jämställt. Men även utifrån ett kunskaps- och resultatriktat perspektiv är det motiverat att försvara den likvärdiga skolan som tar hänsyn till och kompenserar för elevernas sociala bakgrund, kön och etnicitet samt deras olika erfarenhet. En grundförutsättning för att uppnå detta är att utbildningssystemet är skattefinansierat och demokratiskt styrt. Det behövs också en permanent förstärkning av skolans resurser. Framförallt behövs det fler vuxna i skolan. Det behövs pedagogisk personal såsom lärare och specialpedagoger, som kan hjälpa eleverna i deras lärande, men även personal som kan ge stöd på annat sätt. Exempelvis skulle fler skolbibliotekarier vara en god hjälp att främja läsandet. Fler studie- och yrkesvägledare skulle hjälpa eleverna att göra bättre underbyggda val i fråga om framtida arbeten och studievägar.

Fritidshemmen är en del av utbildningssystemet och ska tillsammans med skolan utgöra en helhet, som bidrar till barnens allsidiga utveckling och lärande. De ska därför, precis som skolan, vara likvärdiga men bristen på resurser gör att de omöjligen kan fullgöra sitt uppdrag. Bara sedan 2001 har antalet barn per årsarbetare ökat från 17,4 till 20,5 trots att det under samma period har funnits statsbidrag för att anställa fler.

Elevernas hälsa ska uppfattas som en fråga för hela skolan, inte bara för den enskilda eleven. Skolan får inte blunda för att hur verksamheten organiseras och miljön utformas kan bidra till elevers ohälsa, psykiskt såväl som fysiskt. För att skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete. Därför måste fler anställas inom elevhälsan.

För att jämställdhetsarbetet ska vara framgångsrikt måste det finnas med i hela verksamheten i förskola och skola. Därför måste varje anställd få tillräcklig kunskap och medvetenhet om hur det egna förhållningssättet och den pedagogiska verksamheten påverkar ur jämställdhetssynpunkt. Genuspedagogerna skulle kunna ha en viktig del i detta arbete, men för att genuspedagogerna ska få möjlighet att nå alla anställda krävs att de är fler, och en genuspedagog per kommun är därför otillräckligt. En annan förutsättning för att genuspedagogernas kompetens ska kunna tas till vara är att de har tillräckligt med tid och resurser till sitt förfogande. Alltför många av dem som har utbildat sig till genuspedagog måste bedriva jämställdhetsarbetet inom ramen för sina ordinarie tjänster. Det finns därför ett stort behov av mer resurser för att inrätta särskilda tjänster för genuspedagogerna i kommunerna och på skolorna.

5.2.7 Förskolan

Förskolan ska se till att alla barn får möjlighet att delta i en pedagogisk verksamhet av god kvalitet med välutbildad personal. De senaste åren har allt fler barn fötts och köerna till förskolan har blivit längre. Vissa kommuner kan inte längre erbjuda förskoleplats inom rimlig tid. Andra kommuner kan inte till-

Fel! Okänt namn på

godose önskemål om en plats nära hemmet. Det har också blivit större barngrupper och fler barn per avdelning.

På lite längre sikt är det angeläget att öka personaltätheten för att göra det möjligt att minska storleken på barngrupperna ännu mer för att varje barn ska kunna få det stöd det behöver i sin utveckling. Vi vill därför fortsätta och utöka den satsning som vi inledde under förra mandatperioden och som innebär att 6 000 fler anställdes i förskolan. I första hand behövs fler förskollärare och barnskötare, men även andra personalkategorier kan komma ifråga. Det är till exempel alltför få barn som får det modersmålsstöd de borde ha rätt till.

5.2.8 Äldre- och handikappomsorgen

Äldre kvinnor och män har rätt till en väl fungerande, trygg och säker äldreomsorg. Den ekonomiska krisen slår nu mot kommunerna och på många håll genomförs nedskärningar i en äldreomsorg som istället skulle behöva ökade resurser. Det drabbar de äldre kvinnor och män som behöver hemtjänst eller bor på äldreboende men också deras anhöriga. Det är främst arbetarklassens döttrar som får ta över när den offentliga äldreomsorgen krymper. Äldre med goda inkomster köper istället privata tjänster. Det drabbar också personalens arbetsvillkor med ökad stress, försämrade arbetstider och mindre möjligheter till heltid och fasta tjänster. I nuvarande ekonomiska kris gäller det i första hand att stoppa nedskärningarna. Som tidigare nämnts i denna motion satsar Vänsterpartiet 10 miljarder mer än regeringen på kommunerna under 2010 för att rädda välfärd och jobb. Det motsvarar ca 20 000 anställda i kommunsektorn.

Nedskärningarna i kommunerna riskerar att göra det ännu svårare för äldre att få plats på äldreboende. Mellan juni 2007 och oktober 2008 minskade antalet platser på äldreboende med 1 000. Det hjälpte inte med ett investeringsstöd på 500 miljoner, som bara använts till hälften, när det är personalen som är den stora kostnaden för kommunerna. Fler äldreboendeplatser kräver ökade resurser till kommunerna.

Istället för att satsa resurser på privatisering och en diffus värdighetsgaranti vill vi särskilt satsa på förbättringar för äldre kvinnor och män med annat modersmål än svenska, multisjuka äldre och äldre människor med psykisk ohälsa. Här behövs det en utveckling av äldreomsorgens insatser och stöd i ett nära samarbete med hälso- och sjukvården. Detta nödvändiga samarbete försvåras av den pågående privatiseringen med kundvalsmodeller inom äldreomsorgen och den av regeringen påtvingade fria etableringsrätten inom primärvården.

I många kommuner leder nedskärningar till att biståndsbedömningarna i hemtjänsten blir mer restriktiva. Det första som får stryka på foten är ofta tid för sociala aktiviteter och det förebyggande arbetet. Vänsterpartiet vill som en del i vår satsning på välfärdsjobb stoppa denna utveckling och på längre sikt öka antalet anställda och därmed kvaliteten i hemtjänsten. Verklig valfrihet i hemtjänsten där äldre har inflytande över vad de får hjälp med och hur det utförs kräver tillräckligt med personal.

Äldreomsorgen måste bli en attraktiv arbetsplats och då krävs goda arbetsvillkor. Som i andra kvinnodominerade branscher finns det inom äldreomsorgen många deltider och timanställningar. Rätten till heltid kombinerad med vettiga scheman när det gäller arbetstid på obekvämtid och nej till delade turer kräver tillräckligt med personal.

Tillgänglighet är en förutsättning för att människor med funktionsnedsättning ska ha full delaktighet i samhället. Vänsterpartiet menar att det är ett absolut krav att nationella handlingsplanen genomförs och vill förlänga tiden till 2014. Vänsterpartiets investeringsstöd på 8 miljarder kronor till kommunsektorn är därvid av central betydelse. Bristande tillgänglighet måste bli en diskrimineringsgrund. Både antalet personer med beviljat stöd inom LSS och antalet som är berättigade till stöd enligt socialtjänstlagen har ökat. Med minskade resurser i kommunerna kommer människor med behov av stöd i vardagen inte att få de insatser de behöver. Fler anställda behövs för att öka tillgången till daglig verksamhet, och för att förstärka stödet till de psykiskt funktionshindrade. Vi vill att människor med psykiska funktionsnedsättningar ska få rätt till ett personligt ombud. Fler måste rekryteras för detta viktiga uppdrag. Sammantaget finns det ett stort behov av fler anställda inom verksamheter för personer med funktionsnedsättningar under de närmaste åren. Det skulle ge många människor betydligt bättre möjligheter att delta i samhället på lika villkor.

När det gäller såväl äldre- som handikappomsorgen finns det även stora behov av kompetensutveckling. Vänsterpartiet gör därför en 10-årig kompetenssatsning på 2 miljarder till handikappomsorgen och 4 miljarder till äldreomsorgen.

5.2.9 Kulturen

Under den senaste tiden har borgerliga debattörer ifrågasatt om kulturen är en del av välfärdens kärna. Vänsterpartiet anser att kulturen med råge lever upp till att vara en del av välfärden, ja kanske är det rent av den innersta kärnan. Behovet av kultur är grundläggande. Kultur är hälsobefrämjande och bidrar i högsta grad till att öka sysselsättningen. Våra förslag till budgetsatsningar visar att det går att göra ännu mer på detta område. För att klara av detta måste vi satsa på kulturarbetarna. Våra största satsningar inom utgiftsområde 17 är ett lyft för barn- och ungdomskulturen dels genom att vi avsätter 300 miljoner kronor från Svenska Spels vinst, dels genom så kallade accessarbetsplatser för 100 miljoner. Vi gör också stora satsningar på musik, dans och teater. Inom den ideella sektorn gör vi en satsning som också genererar arbetstillfällen.

Accessarbetsplatserna innebär att möjligheten att renovera och modernisera vår gemensamma kulturskatt infrias. Det handlar om att tillgängliggöra material och ge fler människor möjlighet att uppleva olika typer av konstsamlingar. Vi anser att det finns stora behov inom området, inte minst när det gäller digitalisering av analogt material, och vi satsar därför 300 miljoner kronor under kommande treårsperiod, vilket vi tror kommer att innebära drygt 600 välbehövliga arbetstillfällen. Lyftet på barn- och ungdomskultur ska

Fel! Okänt namn på

användas för att stärka kompetensen i hela landet inom området och kan under en treårsperiod innebära ytterligare 900 arbetstillfällen. Satsningarna på musik, dans, teater och den ideella sektorn kan generera upp till 600 arbetstillfällen. Sammanlagt presenterar vi ett jobbpaket som omfattar 2 100 nya jobb inom kulturområdet under den närmaste treårsperioden.

I årets budgetmotion satsar vi dessutom sammanlagt 8 miljarder kronor i ett investeringsstöd till kommunerna. Vi anser att dessa pengar kan användas bland annat för att rusta upp och tillgängliggöra lokaler och anläggningar som används för kultur- och idrottsändamål. För oss är det viktigt att dels tillgode att befintliga lokaler görs mer tillgängliga, dels att nya kan byggas. Nationalmuseet är ytterligare ett exempel på verksamhet som står inför stora ombyggnadsbehov och till detta behövs också statliga investeringsmedel.

5.3 Utbildning för jobb och aktiv arbetsmarknadspolitik

Framtidens arbetsliv kommer att ställa allt större krav på arbetskraftens kunskaper och tendensen är att allt fler arbeten kräver eftergymnasial utbildning. Yrkesspecialisering kommer att ske senare vilket ställer högre krav på den eftergymnasiala utbildningen. Yrkeslivet ställer också krav på grundläggande basfärdigheter såsom självständighet, förmåga att formulera och lösa problem, kritiskt tänkande och kommunikativ förmåga samt goda teoretiska kunskaper. All gymnasieutbildning måste därför ge eleverna dessa grunder samtidigt som de får de praktiska och teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att förbereda för samhälls- och arbetslivet. Av detta följer att gymnasiet också ska ge alla behörighet till fortsatta studier.

Högskolan måste öppnas för alla grupper i samhället och det behövs åtgärder för att motverka snedrekrytering. För att det livslånga lärande ska bli verklighet även för dem som inte söker sig till högskolan krävs att yrkeshögskolan utvecklas mot och anpassas till de föränderliga behov som finns i samhället och hos individerna.

Utbildning ger fler valmöjligheter i livet. För individen är vidareutbildning därför ett aktivt val för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det är då en naturlig utveckling att fler vill utbilda sig under lågkonjunktur. För att ta tillvara detta intresse måste de statliga investeringarna i utbildning öka.

5.3.1 Bygg ut högskola och universitet

Erfarenheten från tidigare lågkonjunkturer visar att ökad arbetslöshet leder till att fler människor söker sig till studier. Inte minst brukar söktrycket på högskolan öka. Orsakerna är flera. En anledning är att förbättra sin ställning på arbetsmarknaden. En högskoleutbildning ökar i allmänhet chansen att få ett arbete, även i en lågkonjunktur. Många människor ser också studier som en meningsfull sysselsättning i sig och ett bättre alternativ än arbetslöshet. Rapporterna om rekordmånga ansökningar till högskolan kommer därför inte som någon överraskning. Hösten 2009 ansökte och antogs ett rekordstort antal till

högskolan. Jämfört med 2008 var det nära 60 000 fler sökande och 33 000 fler som antogs till en utbildning vid högskolan. Antalet elever på gymnasieskolan är fortfarande mycket stort. Läsåret 2008/09 fanns det 396 336 elever i gymnasieskolan vilket är ca 21 procent fler elever än för fem år sedan. Det innebär att antalet potentiella sökande till högskolan kommer att öka kraftigt de närmaste åren. Hur många som faktiskt kommer att söka en högskoleutbildning går givetvis inte att säga exakt, men ca 60 procent av dagens gymnasieelever säger att de vill läsa vid högskolan.

Vi ser det ökande antalet studenter som ett bra tillfälle att tillfredsställa det stora behov av arbetskraft som, trots konjunkturläget, finns inom flera samhällssektorer. De satsningar vi föreslår för ökad tillgänglighet och bättre kvalitet inom offentlig verksamhet genom att anställa mer personal kan inte ske utan att man samtidigt utbildar fler människor inom vuxenutbildning, eftergymnasial yrkesutbildning och högskola. Behovet av högskoleutbildade kommer också att vara mycket stort även utan vårt förslag för att skapa fler arbeten i offentlig sektor. Pensionsavgångarna kommer att bli allt större och för närvarande räcker inte antalet utexaminerade för att täcka kompetensbehovet inom utbildning och hälso- och sjukvården. Det är därför ett lämpligt tillfälle att inleda denna generationsväxling.

Fram till 2008 valde relativt få att läsa vid högskolan. Många, men inte alla, lärosäten har inte lyckats fylla alla utbildningsplatser. Hittills har ökningen av studenter därför rymts under takbeloppen. Dessa platser är emellertid inte tillräckliga för kommande ökning av söktrycket. Vänsterpartiet bedömer därför att resurserna till högskolan behöver öka till nära 25 000 platser de närmaste åren.

En oroväckande utveckling är den borgerliga regeringens vilja att begränsa möjligheten för människor att bli behöriga att läsa vid högskolan. På sikt kommer deras politik att innebära att antalet högskoleutbildade blir färre vilket skulle kunna få allvarliga effekter inom såväl det privata näringslivet som den offentliga sektorn.

5.3.2 Fler yrkesutbildningar

Efter ett initiativ från Vänsterpartiet har det nu inrättats en yrkeshögskola för eftergymnasial yrkesutbildning. Från och med 1 juli 2009 samlas det som tidigare var kvalificerad yrkesutbildning, påbyggnadsutbildning, kompletterande utbildning o.s.v. under denna gemensamma benämning. Förhoppningsvis kommer det att innebära en tydligare struktur och likvärdig kvalitet utan att för den skull innebära avkall på flexibiliteten och den lokala och regionala anknytningen.

Just flexibiliteten och att lokala behov tillåts styra verksamheten kan göra yrkeshögskolan till ett viktigt redskap för att motverka följderna av lågkonjunkturen. Trots stigande arbetslöshetssiffror finns yrken där det råder brist på arbetskraft. Därför behövs ytterligare platser inom yrkesutbildningen. Vänsterpartiet satsar således på att skapa ytterligare platser inom yrkeshögskolan.

Fel! Okänt namn på

5.3.3 Kommunala vuxenutbildningen

Från och med 1990-talets början har nedskärningar och ett ineffektivt resursutnyttjande på grund av marknadsanpassningar gjort att grund- och gymnasieskolan inte klarat av sitt uppdrag att ge alla elever de kunskaper de har rätt till. Vuxenutbildningen har ett stort ansvar för att ge människor en ny chans och är en viktig del i det livslånga lärandet.

I den borgerliga utbildningspolitiken läggs hela ansvaret för lärandet på individen. Skolans ansvar och skyldigheter kommer helt i bakgrunden. Oviljan från regeringen att genomföra ekonomiska satsningar på skolan kommer att ställa krav på en utbyggd kommunal vuxenutbildning eftersom fler elever kommer att behöva komplettera sina grund- och gymnasieskolestudier. Ytterligare faktorer som nu påverkar tillströmningen till vuxenutbildningen är dagens stora gymnasiekullar och det rådande konjunkurläget med hotande massarbetslöshet.

Vänsterpartiets satsningar på ökad kvalitet inom den offentliga sektorn med fler anställda och en höjning av kompetensen ställer också krav på en utbyggnad av den kommunala vuxenutbildningen. Det finns också många människor som behöver komplettera sin tidigare utbildning i grund- och gymnasieskolan. För att ge dessa människor ett incitament att öka sina kunskaper och stärka sin ställning på arbetsmarknaden introducerar vi Kunskapslyftet 2.0. Vi genomför också satsningar som förbättrar möjligheten för unga att komplettera sin utbildning.

5.3.4 Aktiv arbetsmarknadspolitik

Direkta satsningar på fler reguljära jobb och för att förhindra varsel och uppsägningar utgör kärnan i Vänsterpartiets budgetalternativ. De direkta investeringar i bostadsrenoveringar och nybyggnation, infrastruktur, miljöteknik och i den gemensamma välfärden som vi föreslår är erkänt effektiva sätt att skapa samhällsnyttiga jobb.

Men vid sidan av de direkt jobbskapande åtgärderna vill vi också stärka och utveckla den aktiva arbetsmarknadspolitik. Det är en central uppgift att utforma utbildnings- och arbetsmarknadspolitik på ett sådant sätt att människor inte långvarigt slås ut från arbetsmarknaden, som skedde efter 1990-talskrisen. En gedigen satsning på utbildning och aktiva arbetsmarknadsinsatser också en nödvändig investering för att klara de stora utmaningar generationsväxlingen och klimatomställningen innebär.

5.3.4.1 *Generationsväxling på arbetsmarknaden*

Som vi beskrivit i avsnitt 4.11 står vi inför en stor generationsväxling på arbetsmarknaden. I flera branscher, inte minst i offentlig sektor, riskerar vi att stå inför en brist på kvalificerad arbetskraft inom bara några år. Samtidigt är många unga arbetslösa, och det finns eftersatta behov av såväl grund- som fortbildning i stora yrkesgrupper, exempelvis inom äldreomsorgen.

Risken är överhängande att den höga arbetslösheten förutom de omedelbara negativa effekterna för enskilda och samhällsekonomin, också kan försvåra det förestående generationsskiftet. Istället för de ineffektiva program för

arbetslösa regeringen erbjuder, vill Vänsterpartiet genomföra riktade utbildnings- och kompetenshjälpssatsningar och insatser som bidrar till att slussa in yngre i arbetslivet där pensionsavgångarna kommer att bli många framöver.

I en gemensam överenskommelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet, som presenteras under avsnitt 5.3.5 Ge unga en chans, ingår bland annat en utbildningsinsats för unga som saknar gymnasiekompetens, lärlingsplatser samt traineeprogram och praktikplatser i statlig förvaltning.

Utöver de satsningarna föreslår vi ytterligare insatser för att underlätta generationsväxlingen och höja kompetensen i arbetslivet.

Kunskapslyft 2.0

Det finns stora utbildningsbehov i arbetskraften som idag inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadspolitiken. Samtidigt står vi inför ett generationsskifte på arbetsmarknaden som i värsta fall kan leda till en situation med hög arbetslöshet och kompetensbrist inom de närmaste 5–10 åren. För att möta denna utmaning vill Vänsterpartiet satsa på ett Kunskapslyft 2.0. Satsningen ska sträcka sig över tre år och rikta sig till personer som är långtidsarbetslösa och har högst förgymnasial utbildning.

Enligt Arbetsförmedlingens rapport Arbetsmarknadsutsikterna för 2009 och 2010 (URA 2009:1) har 710 000 personer på arbetsmarknaden högst förgymnasial utbildning. I juli 2009 var 8,7 procent eller ca 62 000 av dessa arbetslösa eller deltagare i program med aktivitetsstöd. 42 procent av dessa var utrikesfödda.

Arbetsförmedlingen räknar med att antalet personer med högst förgymnasial utbildning i arbetslöshet eller program med aktivitetsstöd kan komma att fördubblas till 130 000 personer 2010. Orsaken är att fler korttidsutbildade sägs upp från sina fasta arbeten, visstidsanställningar som inte förlängs, fler utrikesfödda med kort utbildning och stort tillskott av unga utan slutbetyg från gymnasiet.

Vänsterpartiet vill därför satsa på Kunskapslyft 2.0 för personer mellan 25 och 50 år som har varit inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen mer än 300 dagar och har högst förgymnasial utbildning. Deltagarna ska erbjudas platsgaranti på komvux eller folkhögskola för att läsa in grundskole- och/eller gymnasiekompetens. Personerna som deltar i Kunskapslyftet ska få ett särskilt Kunskapslyftsstöd, som motsvarar hela studiemedlet, men utan återbetalningsskyldighet.

Generationsväxling i äldreomsorgen

Enligt SCB står äldreomsorgen inför en särskilt stor demografisk utmaning eftersom många i personalen är äldre och antalet äldre som är i behov av äldreomsorg kommer att öka fram till år 2030. Det krävs därför extra satsningar på äldreomsorgen.

Samtidigt riskerar ungdomar som idag utbildar sig på omvårdnadsprogrammet för att arbeta inom äldreomsorgen att direkt efter gymnasiet eller komvux hamna i arbetslöshet. 2009–2011 är det sammanlagt 14 052 unga som har gått omvårdnadsprogrammet som lämnar gymnasieskolan. Samtidigt

Fel! Okänt namn på

har 36 835 elever gått motsvarande utbildning på komvux läsåret 2007/08. Äldreomsorgen har inte råd att missa dessa unga med omvårdnadsutbildning.

På 5 till 10 års sikt förväntas brist på utbildad omvårdnadspersonal inom äldreomsorgen när en stor andel av dagens personal går i pension. Efterfrågan ökar på alla utbildningsgrupper inom vårdområdet. Det gäller såväl gymnasieutbildning som eftergymnasialt utbildade. Efterfrågan på personer med gymnasial omvårdnadsutbildning väntas öka, särskilt fram till 2030, med nära 50 procent (SCB, Trender och prognoser, 2008). Samtidigt saknar 24 procent av personalen inom äldreomsorgen i mediankommunen yrkesförberedande utbildning för arbete i vård och omsorg.

Vi vill ta vara på personalen inom omsorgen genom en långsiktig satsning på utbildning och kompetenshöjning inom äldreomsorgen. Vänsterpartiet satsar därför på ett kompetenshöjningsprogram för anställda i äldreomsorgen som samtidigt ger nytexaminerade omvårdnadsarbetare en möjlighet att få jobb.

Vi avsätter därför medel för utbildningsvikariat som ett arbetsmarknadspolitiskt program under de år utbildningssatsningen varar. Vi bedömer att det finns behov av sammanlagt 3 000 månadsplatser i utbildningsvikariat år 2010 och 5 000 platser de kommande två åren.

Trepartslösning om generationsväxling på arbetsmarknaden

Olika branscher står inför olika typer av utmaningar inför generationsväxlingen. Utöver de generella och för omsorgen specifika lösningar vi presenterar i denna budget, vill Vänsterpartiet också ta initiativ till trepartsförhandlingar med målsättningen att staten och arbetsmarknadens parter tillsammans träffar överenskommelser om branschanpassade lösningar för det förestående generationsskiftet.

Sådana överenskommelser skulle kunna innehålla ömsesidiga åtaganden för kompetensförsörjning, ett värdigt avslut på arbetslivet genom exempelvis delpension och tillvaratagande av kompetens genom mentorprogram.

5.3.4.2 Program och anställningsstöd

Att förhindra att de unga som nu drabbas särskilt hårt av krisen slås ut för lång tid är en prioriterad uppgift för oss i den rödgröna oppositionen. Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet föreslår vi därför en omfattande satsning på utbildning och aktiva insatser för arbetslösa unga, som presenteras i stycke 5.3.5 nedan.

Utöver den satsningen vill Vänsterpartiet lägga väsentligt mer resurser på insatser som dels ger meningsfull sysselsättning och arbetslivserfarenhet, dels stärker de arbetssökandes möjligheter att få jobb på sikt. Vi satsar därför på fler platser i yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningar. För att minimera dödvikts- och undanträngningseffekter anser vi att subventionerade anställningar ska anvisas av Arbetsförmedlingen, och att fackliga organisationer ska vara delaktiga i processen för att garantera seriositet och kollektivavtalsenliga villkor. Istället för de nystartsjobb regeringen infört vill vi därför erbjuda fler riktade anställningsstöd med varierande grad av subvention till de arbetslösa.

kande som verkligen behöver det. Praktikplatser ska åtföljas av anordnarersättning, så att praktikanten får handledning och stöd under praktiktiden.

För att förbättra nyanländas möjligheter att få jobb inför vi ett särskilt anställningsstöd för nyanlända flyktingar och förbättrar möjligheterna att kombinera arbete, också med anställningsstöd, med sfi-undervisning. Vi vill också ge Arbetsförmedlingen mer resurser för att genomföra validering av utländsk yrkeskompetens och examina.

Vi inför också ett kraftigt förbättrat anställningsstöd till långtidssjukskrivna som börjar jobba. För långtidssjukskrivna inför vi dessutom ett förstärkt högriskskydd, som undantar arbetsgivare från sjuklöneperioden under första anställningsåret.

Istället för det som går under benämningen ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” i den så kallade jobb- och utvecklingsgarantin återinför vi plusjobb med avtalsenlig lön för långtidsarbetslösa. Vi återupptar också programmet Gröna jobb som en integrerad del i arbetet för att nå uppsatta naturvårds- och miljömål.

5.3.4.3 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen spelar en central roll i den svenska arbetsmarknadsmodellen, som vi vill utveckla och förbättra. En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick och goda kontakter med arbetsgivare och lokala och regionala aktörer är en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen ska ha de resurser som krävs för att ge det stöd och erbjuda de insatser i form av utbildning, praktik och anställningsstöd som varje individ behöver för att kunna hitta ett varaktigt arbete.

Sedan regeringen gav Arbetsförmedlingen i uppdrag att upphandla allt mer av den reguljära förmedlingsverksamheten med handledning och stöd, så kallad ”coachning”, av privata aktörer har tid och resurser som annars kunde ha använts till kärnverksamheten tagits i anspråk för komplicerade upphandlingsprocesser, vilket knappast gynnar de arbetssökande. Vidare har ett antal problem och rena oegentligheter med de så kallade kompletterande aktörerna uppdagats. Det är också tveksamt om det som i praktiken är myndighetsutövning kan läggas ut på entreprenad på det sätt som skett.

Vänsterpartiet anser att det är mer rationellt och rättssäkert att Arbetsförmedlingen sköter myndighetsutövning och förmedlingsverksamhet i egen regi. Det ger större möjligheter att styra resurserna dit där behoven är som störst och att utvärdera vilka slags insatser som får effekt. Vi vill därför utveckla systemet med så kallade kompletterande aktörer. Däremot är det fullt rimligt och rationellt att Arbetsförmedlingen upphandlar utbildningar av externa anordnare.

Vi vill ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att arbeta mer målinriktat mot individer med särskilt stor risk att drabbas av långvarig arbetslöshet. Enligt Arbetsförmedlingens egna bedömningar är det personer med kort utbildning, ungdomar under 25 år, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning och personer mellan 55 och 64 år som riskerar att drabbas värst av den stigande arbetslösheten. För att kunna hjälpa personer med hög risk för långvarig arbetslöshet måste Arbetsförmedlingen också få större frihet att

Fel! Okänt namn på

erbjuda aktiva insatser vid den tidpunkt då det anses lämpligt efter en individuell bedömning. Dagens system med fasta tidsgränser för när en insats får sättas in ökar risken för att fler fastnar i långvarig arbetslöshet.

5.3.4.4 *Arbetslöshetsförsäkringen*

En solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring som ger löntagarna inkomsttrygghet vid arbetslöshet är central för en väl fungerande arbetsmarknad och lönebildning. I synnerhet i en lågkonjunktur fyller arbetslöshetsförsäkringen också en viktig funktion som automatisk stabilisator för att hålla efterfrågan uppe. Vi är djupt bekymrade över vilka konsekvenser regeringens dramatiska försämringar av arbetslöshetsförsäkringen kommer att få både för enskilda och för samhällsekonomin när arbetslösheten nu ökar.

Vänsterpartiet anser att arbetslöshetsförsäkringen efter den borgerliga regeringens omfattande försämringar måste utredas och reformeras i sin helhet. Vår utgångspunkt är att framtidens arbetslöshetsförsäkring ska bygga på grundstenarna frivillighet, facklig anknytning och solidarisk finansiering.

Det är dock nödvändigt att skyndsamt genomföra ett antal förändringar som snabbt löser de akuta problemen med att så många är oförsäkrade eller underförsäkrade. Att avskaffa arbetslöshetsavgiften som straffar medlemmar i a-kassor med hög arbetslöshet är det mest effektiva sättet att locka fler att gå med i försäkringen. Vi återinför dessutom rätten att göra skatteavdrag för medlemskap i a-kassan. Det skulle sammantaget medföra en sänkning av avgiften till a-kassan för enskilda medlemmar till ca 80 kronor per månad. Statens intäkter minskar genom dessa reformer med 12 miljarder, och hushållens inkomster ökar med motsvarande belopp.

Takbeloppet, den högsta försäkringsbara inkomsten, är idag 18 700 kronor. Den högsta dagpenningen från a-kassan är idag 660 kronor, vilket motsvarar en månadsinkomst på 14 500 kronor före skatt. Det ska jämföras med att medelinkomsten för heltidsarbetande beräknas till 30 014 kronor.⁵⁸ Det innebär att en genomsnittlig heltidsarbetande inte ens får ut hälften av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning, endast 48 procent för att vara exakt.⁵⁹ Det är både akut och långsiktigt ohållbart. En så låg inkomstbortfallstäckning undergräver såväl försäkringens roll som stabilisator i lågkonjunktur som värdet av och förtroendet för försäkringen för breda löntagargrupper.

Vänsterpartiets målsättning är att åtminstone 80 procent av löntagarna ska få ut 80 procent av sin tidigare lön från försäkringen. I ett första steg mot det målet höjer vi i vår budget den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsstödet till 970 kronor de 100 första dagarna och 870 kronor därefter. Det innebär att alla med inkomster upp till 26 500 kronor per månad får 80-procentig ersättning de första 100 ersättningsdagarna.

Den gradvisa nedtrappningen av ersättningsnivån till 70 och därefter 65 procent har också urholkat försäkringens värde och stabiliserande roll, och fyller ingen annan funktion än att pressa arbetssökande att sänka sina lönean-

⁵⁸ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:794.

⁵⁹ För dem som jobbar deltid blir effekten mindre. Av samtliga löntagare arbetar ca 25 procent deltid. För kvinnor är andelen än högre: ca 40 procent.

språk. Sänkta lägstalöner är en ambition vi inte delar med regeringen. Vi budgeterar därför för en ersättningsnivå på 80 procent upp till taket under hela ersättningsperioden. Av samma skäl höjer vi grundbeloppet från dagens 320 till 420 kronor per dag.

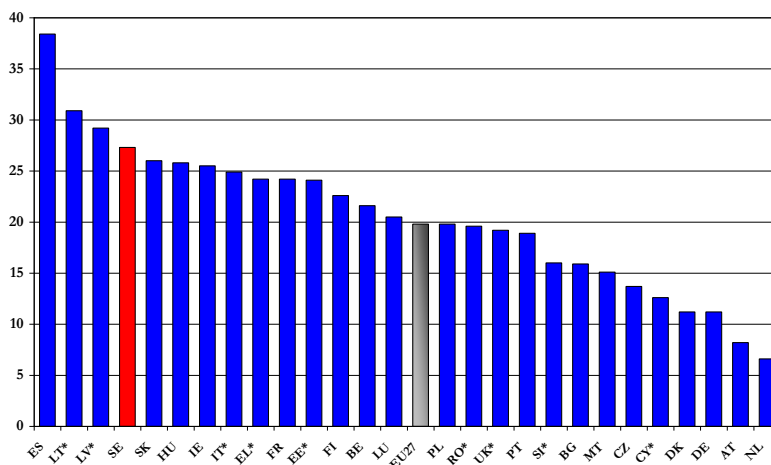
Deltidsarbetande har drabbats av en dubbel bestraffning genom försäkringarna i a-kassan. De betalar hela den höjda medlemsavgiften, vilket för medlemmar i exempelvis Hotell- och restauranganställdas a-kassa betyder 440 kronor i månaden. Samtidigt har antalet ersättningsdagar för deltidsarbetslösa begränsats till 75. Vänsterpartiet delar inte regeringens uppfattning att denna ekonomiska bestraffning av de deltidsarbetslösa kommer att leda till färre deltidstjänster. För det krävs strukturella förändringar på arbetsmarknaden, i synnerhet i de branscher där många kvinnor arbetar. Om parterna inte lyckas hitta en lösning på deltidspöblemet i avtalsrörelsen är vi därför beredda att lagstifta om heltid som norm. Men så länge det finns deltidarbetslösa måste det finnas en möjlighet att få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för den tid då man kan och vill men inte får arbeta. Vi vill därför återinföra möjligheten för deltidarbetslösa att få ersättning under 300 dagar.

5.3.5 Gemensamt förslag från s, mp och v: Ge unga en chans

De som är unga idag ska bära upp samhället imorgon. Unga människor står för en stor och positiv kraft i vårt samhälle; de är kreativa och ser nya lösningar. Att ingjuta hopp och framtidstro i dagens unga generation är en framtidsinvestering. Idag står vi inför en enorm utmaning. Arbetslösheten bland unga ökar rekordsnabbt – och den ökar betydligt snabbare i Sverige än i många andra EU-länder. Ungdomsarbetslösheten är nu 27 procent – och bland den högsta i Europa. Sveriges unga halkar efter.

Fel! Okänt namn på

Diagram 17 Ungdomsarbetslösheten i Sverige är bland den högsta i EU (juli månad 2009)⁶⁰

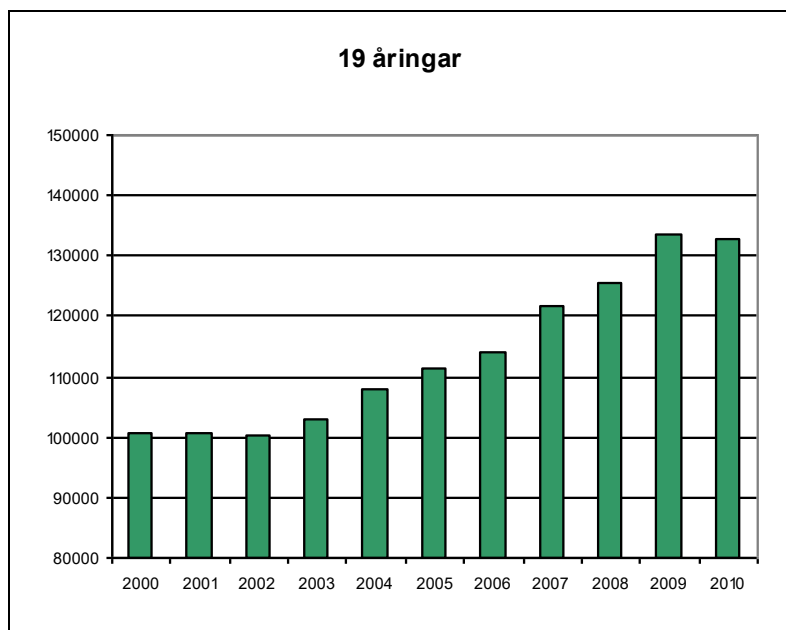

Källa: Eurostat.

Därutöver riskerar situationen att förvärras ytterligare under de närmaste åren. Ungdomskullarna är rekordstora. På tio år har antalet 19-åringar ökat med 30 procent (30 000 personer). Inte sedan 1960-talet har det varit så många 19-åringar som idag. Samtidigt kommer arbetsmarknaden att fortsätta att försämrans. Enligt regeringens prognoser i budgetpropositionen kommer arbetslösheten att öka både 2010 och 2011.

⁶⁰ De länder som är markerade hade per den 2 september ännu inte rapporterat in ungdomsarbetslösheten i juli månad till Eurostat. För dessa länder ingår därför den senast tillgängliga statistiken i diagrammet.

Diagram 18 Rekordstora ungdomskullar

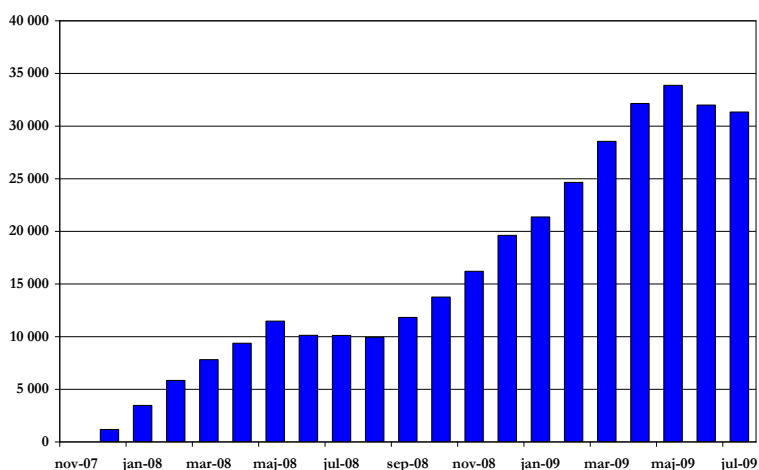
Källa: SCB.

Dessutom har förutsättningarna för de unga att studera på komvux och högskola minskat sedan den moderatstyrda regeringen kom till makten 2006. Högskolan har inte byggts ut. Statsbidragen till komvux har minskat dramatiskt. Skolverket rapporterar att var tredje studieplats på komvux (totalt 40 000 platser) har försvunnit mellan 2006 och 2008. Dessutom har regeringen försenat utbyggnaden av den kvalificerade yrkesutbildningen och yrkeshögskolan.

I stället har regeringen låst in arbetssökande ungdomar i den så kallade jobbgarantin för unga. Där har de arbetssökande ungdomarna samlats – och på två år har den vuxit till över 30 000 ungdomar. Denna så kallade jobbgaranti är dock inte någon garanti för att få jobb. Tvärtom. Under den inledande fasen – i praktiken ungefär sex månader – erbjuds deltagaren inga aktiva insatser. I stället hänvisas man till det som kallas ”jobb-coachning”, det vill säga enkla kurser i att skriva jobbansökningar och cv.

Fel! Okänt namn på

Diagram 19 Stor ökning av deltagare i regeringens ”jobbgaranti för ungdomar”, 18–24 år

Källa: Arbetsförmedlingen.

Efter den inledande fasen ska den som söker arbete kunna få tillgång till arbetspraktik eller utbildningsinsatser. Det har dock hittills endast skett i undantagsfall. Av de drygt 35 000 ungdomar som var inskrivna i jobbgarantin i maj 2009 deltog endast 2 procent i utbildning och endast 5 procent i praktik.

Tabell 9 Jobbgarantin för ungdomar i maj 2009 – antal deltagare i olika insatser

	Antal	Procent
Arbetspraktik	1 673	5
Utbildning	602	2
Fördjupad kartläggning	3 233	9
Jobbsökaraktiviteter med coaching	19 377	54
Övrigt	934	3
Ingen registrerad uppgift	9 777	27
Summa	35 596	100

Källa: Arbetsförmedlingens statistikenhet.

Fempunktsprogram för jobb, utbildning och praktik till unga

Alla goda krafter i samhället måste nu mobiliseras. Att skapa möjligheter och en ljusare framtidsbild för dagens unga generation är en nyckel för att klara framtidens utmaningar. Unga måste få chansen så att de kan växa och bidra med sin fulla potential. Därför föreslår vi ett program i fem punkter för att minska ungdomsarbetslösheten:

- 1) Jobbstart för unga
- 2) Ungdomslyft
- 3) Fler möjligheter till jobb, utbildning och praktik – och krav på utbildning efter ett års arbetslöshet
- 4) Fler platser i KY och högskola – och bättre kvalitet
- 5) Snabbare övergång från studier till arbete

1. Jobbstart för unga

Vi vill införa en ”jobbstart för unga” som ger arbetslösa ungdomar mellan 18 och 24 år möjlighet till jobb, utbildning och praktik. Denna ska ersätta regeringens ”jobbgaranti för unga”.

Jobbstarten innebär att Arbetsförmedlingen ska göra en snabb kartläggning, en så kallad profilering, av alla unga som skriver in sig vid förmedlingen – redan den första dagen. De som bedöms behöva någon utbildning, praktikplats eller subventionerad anställning för att få jobb ska kunna få det redan från början, utan långa väntetider. Till exempel ska de som ännu inte har avslutat sina gymnasiestudier eller som redan har flera arbetslöshetsperioder prioriteras. De unga som är med i jobbstarten ska ha goda möjligheter till utbildning. Vi vill därför satsa på ett brett ungdomslyft och fler möjligheter till praktik och jobb.

2. Ungdomslyft

Många unga som saknar arbete har inte fullständig gymnasieexamen. Under 2010 och 2011 när det kommer att vara tufft på arbetsmarknaden är det betydligt bättre att dessa unga passar på att läsa in en gymnasieexamen än att de går passivt arbetslösa. Arbetsförmedlingen beräknar att totalt 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet. Behovet av extraordinära insatser är därför stort.

Vi vill därför sjsätta ett tillfälligt program med 10 000 platser för unga arbetslösa som vill komplettera sin utbildning så att de får grundläggande behörighet – Ungdomslyftet. Programmet ska innebära att långtidsarbetslösa (arbetslösa mer än tre månader) mellan 20 och 24 år som vill komplettera sina ofullständiga grundskole- eller gymnasieutbildningar ska kunna göra det. Programmet bör berättiga till särskild ungdomslyftsersättning eller till aktivitetsstöd för dem som kvalificerat sig för det. Krav ska ställas på ett aktivt deltagande i utbildningen för att ersättning ska erhållas. Utbildningen ska kunna arrangeras inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen eller på folkhögskolor. Tiden i programmet ska vara flexibel och anpassad efter de utbildningsbehov som individen har, men maximalt ska programmet kunna pågå under ett år.

3. Fler möjligheter till jobb, utbildning och praktik – och krav på utbildning efter ett års arbetslöshet

För att pressa tillbaka den ökande långtidsarbetslösheten måste Arbetsförmedlingen ha tillräckliga resurser att erbjuda. Utöver Ungdomslyftet föreslår vi därför mer pengar till jobbutbildning, lärlingsplatser, förstajobbetavdrag och bättre stöd till unga med funktionshinder.

Fel! Okänt namn på

Men det finns ungdomar som trots att de har sökt jobb aktivt och fått del av praktikplatser och korta utbildningar ändå inte har fått ett jobb efter en lång tids arbetslöshet. Vi kan inte lämna dessa ungdomar vind för våg. Senast efter ett års inskrivning vid Arbetsförmedlingen vill vi därför ställa krav på ungdomarna att delta i ”Utbildningsstarten”. Utbildningsstarten innebär både en rättighet och en skyldighet att delta i en yrkesinriktad utbildning med arbetsplatsförlagd praktik (en jobbutbildning eller en lärlingsplats). Modellen är hämtad från Danmark, som har en av de lägsta nivåerna på ungdomsarbetslösheten i EU. De ungdomar som hellre vill utbilda sig inom det reguljära utbildningsväsendet – och har den behörighet som krävs – kan välja studera på komvux eller på högskolan.

A. Jobbutbildning till unga – 2 500 platser

Många arbetslösa ungdomar har bristande utbildning. Utvärderingar från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) visar att yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning är en framgångsrik insats som leder till jobb. Men regeringen har gjort stora nedskärningar. Antalet unga mellan 18 och 24 år som deltar i arbetsmarknadsutbildning har minskat från 2 877 personer i juli 2006 till 189 personer i juli 2009, enligt riksdagens utredningstjänst. Nu stiger arbetslösheten med rasande fart och unga är i stort behov av arbetsmarknadsutbildning. Vi vill bygga ut den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen med 2 500 platser som riktas till unga upp till 25 år 2010–2011 och 1 250 platser 2012. Vi vill också göra det möjligt för arbetslösa ungdomar att ta del av högkvalitativa och längre arbetsmarknadsutbildningar. Idag får en ung person som har varit arbetslös länge studera eller göra praktik i maximalt tre månader. Den gränsen är för kort. De allra flesta ungdomar behöver inte några längre utbildningar eller praktikplatser – men några gör det. Vi föreslår därför att regeln om högst tre månaders praktik eller utbildning utökas till maximalt nio månader.

B. Lärlingsplatser – 3 000 platser

Många unga som har gått utan arbete en längre tid behöver uppdatera sin kompetens – men de saknar studievana och behöver en nära kontakt med arbetslivet för att göra det. Därför vill vi inrätta 2 500 lärlingsplatser där utbildningen motsvarar yrkeskomvux men är förlagd till yrkeslivet. De arbetsplatser som tar emot lärlingar får ersättning för det. Vi föreslår 3 000 lärlingsplatser 2010 och 2011 och 1 500 lärlingsplatser 2012.

C. Förstajobbetavdrag – 4 000 platser

För de unga som antingen har varit arbetslösa länge eller riskerar att vara det och som saknar den praktiska erfarenheten och de rätta kontakterna för att få jobb vill vi investera i ett generöst förstajobbetavdrag. Det innebär att de arbetsgivare som anställer en ung långtidsarbetslös får göra ett skatteavdrag på två tredjedelar av lönekostnaden under maximalt tolv månader. Arbetsförmedlingen ska anvisa platserna för att uppnå önskvärd sysselsättningseffekt och garantera kollektivavtalsenliga löner. Vi föreslår 4 000 förstajobbetavdrag 2010–2011 samt 2 000 förstajobbetavdrag 2012.

D. Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning

Unga med funktionsnedsättning är dubbelt utsatta på arbetsmarknaden och är överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. För att Arbetsförmedlingen ska kunna erbjuda bättre stöd behövs extra resurser. Vi vill därför avsätta 25 miljoner kronor till Arbetsförmedlingen för mer individuellt stöd till unga med funktionsnedsättning.

4. Fler platser i KY och högskola – och bättre kvalitet

De ökande ungdomskullarna och den höga ungdomsarbetslösheten ställer krav på fler platser i både KY och högskola. Regeringen har i budgetpropositionen aviserat en ökning av antalet platser i högskolan, men satsningen är tillfällig, vilket är anmärkningsvärt eftersom de allra flesta av högskolans program är minst tre år långa. Vi menar att antalet utbildningsplatser på högskolan behöver byggas ut ytterligare och mer långsiktigt. Därför föreslår vi fler högskoleplatser än regeringen. För att höja kvaliteten i högskoleutbildningarna föreslår vi också 400 miljoner kronor i ett extra anslag för höjd kvalitet i högskolan. På många utbildningar behöver studenterna fler föreläsningar och seminarier, och de studenter som skriver uppsats behöver mer tid med sina handledare. Medlen ska främst gå till att höja kvaliteten i grundutbildningen inom samhällsvetenskap och humaniora. Fördelat på samtliga studenter (uppgifter från 2007) inom samhällsvetenskap, humaniora, teologi och juridik så blir det cirka 2 500 kronor per student och år. Det skulle till exempel kunna innebära att studenterna kan få 60 föreläsningar extra per år.

Långt ifrån alla unga är intresserade av teoretiska högskoleutbildningar. För de som vill ha en mer yrkesinriktad påbyggnadsutbildning efter gymnasiet måste det också finnas högkvalitativa alternativ. Därför är den kvalificerade yrkesutbildningen (KY) viktig. Vi menar att KY-utbildningarna långsiktigt bör fortsätta att byggas ut och föreslår fler platser än regeringen de närmaste åren.

5. Snabbare övergång från studier till arbete

För att få jobb behöver ungdomar utbilda sig i sådant som arbetsgivarna efterfrågar. Dessutom behöver de erfarenheter från och kontakter med arbetslivet. Vi ser stora behov av att långsiktigt och brett förbättra kontakterna mellan utbildning och yrkesliv både i gymnasieskolan, komvux och på högskolan.

Bättre studie- och karriärrådgivning

Därför föreslår vi 100 miljoner kronor per år för att bygga ut möjligheterna till studie- och karriärrådgivningen i gymnasieskolan samt ytterligare 100 miljoner kronor per år för detsamma på högskolan 2010–2012.

Fel! Okänt namn på

Ökade möjligheter till praktik och traineejobb

Under de kommande åren när arbetsmarknaden är extra ansträngd föreslår vi dessutom fler praktikplatser vid statliga myndigheter för nyutexaminerade akademiker och ett traineeprogram till de kommuner och landsting som vill ta chansen att nu nyrekrytera nästa generations välfärdsarbetare.

Tabell 10 Fler jobb, utbildning och praktikplatser (antal, avvikelse från regeringen)

	2010	2011	2012
Ungdomslyft – fler platser på komvux och folkhögskolor riktade till arbetslösa ungdomar	10 000	10 000	5 000
Jobbutbildning till unga	2 500	2 500	1 250
Lärlingsplatser	3 000	3 000	1 500
Förstajobbetavdrag	4 000	4 000	2 000
Fler platser på högskolan	2 500	2 500	10 000
Fler platser på KY (yrkeshögskolan)	700	1 000	1 000
Praktik i statliga myndigheter	1 800	1 800	0
Traineeprogram i välfärden	1 500	1 500	0
Summa	26 000	26 300	20 750

Tabell 11 Kostnader (avvikelse från regeringen)

	2010	2011	2012
Ungdomslyft – platser	500	500	250
Nytt studiestöd för arbetslösa ungdomar som läser på komvux (ungdomslyftsersättning)	150	150	75
Jobbutbildning till unga	375	375	190
Lärlingsplatser	300	300	150
Förstajobbetavdrag	400	400	200
Bättre stöd till unga med funktionsnedsättning	25	25	25
Fler platser på högskolan, inklusive studiemedel	210	850	850
Kvalitetssatsning i högskolan	400	400	400
Fler platser på KY (yrkeshögskolan), inklusive studiemedel	70	100	100
Bättre studie- och karriärvägledning	200	200	200
Praktik i statliga myndigheter	200	200	0
Traineeprogram i välfärden	500	500	0
Summa	3 330	4 000	2 340

5.4 En arbetsmarknad för alla

5.4.1 En jämställd arbetsmarknad

Grundläggande för Vänsterpartiets feministiska politik är alla kvinnors möjlighet till ekonomisk självständighet och att kvinnor ska ha faktiska möjligheter att delta på lika villkor på arbetsmarknaden som män. Både kvinnor och

män ska kunna arbeta, vara föräldrar, sköta hemarbete och ha ledig tid på lika villkor.

För att nå det målet krävs omfattande och genomgripande samhällsförändringar som omfördelar tid, inkomster och makt mellan män och kvinnor. Vänsterpartiets ekonomiska politik genomsyras av den ambitionen, och i denna budget lägger vi en rad förslag som skapar förutsättningar för jämställdhet i arbetslivet.

5.4.1.1 Rätt till fasta jobb på heltid

I alla sektorer och yrken arbetar kvinnor deltid i större utsträckning än män. Närmare fyra av tio kvinnor arbetar deltid. Anledningen är dels arbetsmarknadsskäl, det vill säga att arbetsgivaren endast erbjuder deltidsanställning, dels att kvinnor av olika anledningar väljer att inte jobba heltid.

Det valet har förstås många orsaker, men de vanligaste skälen är att omsorgen om barn och andra familjemedlemmar inte medger heltidsarbete eller att arbetet är så slitsamt att heltidsarbete helt enkelt inte är möjligt. I ett jämställt samhälle hade rimligen dessa skäl gällt i lika hög grad för män. Men så är alltså inte fallet. Kvinnors deltidsarbete är ett typiskt exempel på ett strukturellt problem som ständigt återskapas, eftersom både arbetslivet och vardagslivet är organiserat utifrån att kvinnor jobbar deltid.

Deltidsarbete innebär en rad nackdelar. Månadsinkomsten blir lägre eftersom arbetet omfattar färre timmar. Men statistiken visar också att timlönen är lägre för deltid arbetande. Vidare har deltidsanställda mindre inflytande på arbetsplatserna, får mindre kompetensutveckling och har sämre möjligheter till befordran, vilket ytterligare försämrar löneutvecklingen. Dessutom blir ersättningarna från socialförsäkringssystemen och den framtida pensionen lägre.

För att lösa problemet med deltidarbete av arbetsmarknadsskäl är vi beredda att lagstifta om rätt till heltid om inte arbetsmarknadens parter lyckas lösa problemet avtalsvägen. En sådan reform skulle tvinga många arbetsgivare att strukturera om sin verksamhet, så att den bygger på heltider istället för deltider. Så är redan de allra flesta manligt dominerade branscher och arbetsplatser strukturerade, och det är hög tid att så också blir fallet i kvinno-dominerade branscher.

Vår målsättning är att heltid ska vara norm på arbetsmarknaden, det vill säga att ingen ska tvingas arbeta mindre än hon eller han kan och vill. Däremot ska det finnas en möjlighet att komma överens om deltidarbete om det finns särskilda skäl för det.

Vid sidan av deltider är osäkra visstidsanställningar ett problem som i synnerhet drabbar kvinnor. Bland samtliga kvinnor på arbetsmarknaden har ca 15 procent tidsbegränsade anställningar jämfört med ca 10 procent av männen. Kvinnor är dessutom överrepresenterade i de allra mest otrygga anställningsformerna: timanställning utan schemalagd arbetstid eller så kallade behovsanställningar.

Otrygga anställningar innebär en stor påfrestning på livet och gör det i stort sett omöjligt att planera sin ekonomi och sin framtid. Att sakna anställ-

Fel! Okänt namn på

ningstrygghet ökar också utsattheten på själva arbetsplatsen och gör det svårare att ställa krav och sätta gränser.

Vi menar att tillsvidareanställning ska vara normen på svensk arbetsmarknad. Vi vill stärka rätten till fast anställning genom förbättringar av lagen om anställningsskydd. Vi tycker också att det ska löna sig för arbetsgivare att erbjuda trygga anställningsvillkor. Därför vill vi differentiera arbetsgivaravgiften, så att det är dyrare med visstidsanställning, och billigare med tillsvidareanställning.

5.4.1.2 Rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid

Högre krav på service dygnet runt sju dagar i veckan betyder att allt fler jobb måste utföras utanför kontorstid. Allra mest har arbetstidens förläggning ändrats för LO-medlemmarna, av vilka hälften av kvinnorna och en tredjedel av männen har obekvämt eller oregelbunden arbetstid. Det innebär ett ökat behov av barnomsorg också utanför kontorstid.

Trots det har antalet kommuner som anordnar barnomsorg på obekvämt arbetstid minskat från 150 stycken år 2003 till 128 år 2007. Flera kommuner har redan signalerat att barnomsorg på obekvämt arbetstid kommer att dras in på grund av krisen, eftersom det inte är obligatoriskt att erbjuda det. Den kommunala barnomsorgen är alltså illa anpassad till de behov dagens föräldrar har. Vi vill därför att alla kommuner ska vara skyldiga att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid: kvällar, nätter och helger. Det är det enda sättet att garantera att alla får möjlighet att utnyttja den rätt till barnomsorg som alla som arbetar dagtid tar för given.

5.4.1.3 Jämställd föräldraförsäkring

Det är väl belagt att en av huvudorsakerna till att kvinnor väljs bort, erbjuds lägre löner och sämre utvecklingsmöjligheter i arbetslivet är att kvinnor statistiskt sett är föräldralediga betydligt längre än män; kvinnor tar ut cirka 79 procent av dagarna i föräldraförsäkringen. Under åren efter föräldraledigheten jobbar kvinnor dessutom deltid i betydligt högre grad än män. Män med små barn arbetar tvärtom mer övertid än män utan barn.

Alla riksdagspartier är överens om att föräldraansvaret måste fördelas jämnare mellan kvinnor och män om arbetslivet ska kunna bli jämställt. Men de metoder som hittills använts har haft väldigt liten effekt. Enligt TCO:s pappaindex kommer det med den nuvarande takten att ta 50 år innan kvinnor och män delar lika på föräldraledigheten.

Regeringen införde en så kallad jämställdhetsbonus 2008 för att motivera fler män att ta ut föräldraledighet. Systemet innebär kortfattat att en bonus betalas ut i efterhand för de dagar då den förälder som tjänar mest (vilket oftast är en man) stannat hemma med barnet. Bonusen har hittills haft en minst sagt obetydlig effekt. Sedan den infördes den 1 juli 2008 har 26 (!) personer ansökt om bonusen, och sex personer har fått ansökan beviljad.

Vi menar att det är dags att förändra utformningen av föräldraförsäkringen. Vi vill att föräldraledigheten görs individuell, så att barnets föräldrar får var sin del som inte kan överlätas på den andre.

Fördelarna med en sådan reform är flera: barn får bättre möjlighet att knyta an till båda sina föräldrar, familjer slipper förhandla och bråka om fördelningen av föräldraledigheten med varandra och sina arbetsgivare, och oddsen på arbetsmarknaden skulle jämnas ut mellan kvinnor och män.

Självklart måste en individualiserad föräldraförsäkring utformas så att barn till ensamstående föräldrar inte missgynnas. Vi anser också att barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare, och föräldraförsäkringen måste självklart anpassas till sådana familjers behov.

5.4.1.4 *Bättre välfärdstjänster, bättre välfärdsjobb*

En väl utbyggd offentligt finansierad välfärdssektor där vård och omsorg om barn, gamla, sjuka och funktionshindrade utförs som avlönat arbete är avgörande för att kvinnor och män i alla samhällsklasser ska kunna förvärvsarbeta. Både vår egen historia och internationella jämförelser visar tydligt att utan en gemensam välfärdssektor är det kvinnor som istället utför vård- och omsorgsarbetet oavlönat.

Utvecklingen av äldreomsorgen visar att denna logik är högaktuell också i dagens Sverige. Andelen äldre som får hjälp från den offentliga äldreomsorgen har minskat under flera decennier. Istället har anhörigas omsorgsinsatser ökat. Och inte helt överraskande är det kvinnorna som kliver in när den offentliga omsorgen sviktar; 68 procent av anhängivården i Sverige utförs av kvinnor.

Det är tre gånger så vanligt att kvinnor, jämfört med män, uppger vård av anhörig som den främsta anledningen till att arbeta på deltid eller inte alls. Nästan 60 000 kvinnor arbetar deltid eller har slutat arbeta helt på grund av anhörigvård. Det är främst kvinnor i LO-yrken som slutar förvärvsarbeta helt eller går ner på deltid för att ta hand om sina anhöriga. Det är alltså arbetarkvinnor som betalar det högsta priset för nedskärningar i den gemensamma välfärden.

Ska kvinnor och män kunna förvärvsarbeta på lika villkor i framtiden måste därför den offentliga välfärdssektorn byggas ut i takt med ökande behov. Det mest akuta just nu är att staten måste skjuta till de pengar som behövs för att förhindra uppsägningar i kommuner och landsting. Men på sikt måste också fler personer utbildas och anställas om de ökande behoven ska kunna täckas samtidigt som de anställdas löner och arbetsvillkor förbättras.

Vi gör i denna budget dels generella satsningar på kommuner och landsting, dels riktade satsningar för att höja kompetensen och utbilda fler för att arbeta i välfärdssektorn framöver.

5.4.1.5 *Jämställda löner*

Den modell för lönesättning vi har i Sverige med centrala kollektivavtal gör att det i hög grad är en fråga om maktrelationer mellan parterna och prioriteringar inom den fackliga rörelsen som avgör löneutvecklingen. Vänsterpartiet värnar den modellen och anser inte att direkta statliga ingripanden i lönebildningen är lösningen på de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Fel! Okänt namn på

Däremot skapar Vänsterpartiets politik förutsättningar för jämställda löner. De förslag vi redan presenterat om individualiserad föräldraförsäkring, rätt till fasta jobb på heltid och rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid är exempel på politiska reformer som påverkar förutsättningarna för att förhandla fram bättre löner och villkor i kvinnodominerade yrken.

Våra satsningar på mer resurser till kommuner och landsting, på utbildning och fortbildning av de anställda i välfärdssektorn samt den expansion av antalet anställda i välfärdssektorn vi vill genomföra på sikt bidrar sammantaget till att dels öka löneutrymmet för offentligtanställda kvinnor, dels stärka kvinnors förhandlingsposition gentemot arbetsgivarna.

Utöver dessa satsningar vill vi också stärka kraven på aktivt jämställdhetsarbete och lönekartläggning i diskrimineringslagen. Vi inför också en avdragsrätt för medlemskap i fackliga organisationer och a-kassa samt sänker a-kasseavgiften, vilket gynnar en hög facklig organisationsgrad och ökar inkomsttryggheten. Dessa förbättringar kommer i hög grad att gynna kvinnor, eftersom kvinnor har lägre inkomster och eftersom det nuvarande finansieringssystemet i a-kassan särskilt missgynnar anställda i kvinnodominerade låglönebranscher.

5.4.2 Rätten till jobb på lika villkor

I regeringens politik saknas tydligt insatser för att stärka rätten till arbete och för att skapa likvärdiga möjligheter för nyanlända och personer med utländsk bakgrund. Regeringen avvecklar viktiga arbetsmarknadspolitiska insatser och sätter sitt hopp till att jobben ska komma ändå. I stället väljer man att satsa på något man kallar för en politik för företagande. Man har också dragit in alla insatser som handlar om att bekämpa strukturell och annan diskriminering. I stället hänvisar man, i och med genomförandet av en ny diskrimineringslagstiftning, till att frågor om diskriminering främst ska lösas i rättegångssalen. Regeringen har också genomfört kraftiga besparingar på komvux, vilket särskilt drabbar invandrare och unga genom sänkt utbildningsnivå och levnadsstandard.

Vänsterpartiet vill i stället föra en politik för allas rätt till arbete. Vi vill satsa på komvux och på arbetsmarknadsutbildningar och återinföra rekryteringsbidraget för personer som behöver läsa in grundskole- eller gymnasiekompetens. Vi vill satsa på att stärka ungas arbetsmarknad. Genom våra satsningar på kunskapslyft för unga arbetslösa, arbetsmarknadsutbildningar och generationsväxlingsprogram gör vi några av de reformer som är nödvändiga för att inte en hel generation unga ska hamna utanför. Detta är viktigt också för arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund. Genom vår jobbsatsning inom offentlig sektor skulle välfärden stärkas för de människor som har de största behoven, och dessutom skulle tusentals arbetstillfällen skapas för människor med utländsk bakgrund enbart genom detta förslag. Med vår politik om stärkt a-kassa, rätt till heltid och satsningar på rehabilitering finns förutsättningarna för en trygg arbetsmarknad som omfattar alla.

Vi vill också rensa rekryteringsprocesserna från diskriminering, bl.a. genom att införa obligatoriska kravprofiler och krav på likabehandlingsplaner

på alla arbetsplatser med fler än tio anställda. Vi vill reformera flyktingmottagandet så att nödvändiga förutsättningar skapas för lika möjligheter till etablering och lika rätt till arbete. Vi vill också stärka arbetsförmedlingens och kommunernas uppdrag när det gäller arbetet med nyanländas etablering på arbetsmarknaden och vi vill satsa på sfi med praktik och yrkesinriktning.

5.4.3 Stöd till personer med funktionsnedsättning

Hinder i arbetslivet gör att människor i varierande grad utestängs från arbetsmarknaden. Sänkta skatter samt ersättningar i olika socialförsäkringar och ökade avgifter (t.ex. till a-kassan) minskar inte dessa hinder. Det är viktigt att man redan ute i arbetslivet skapar förutsättningar så att alla kan delta efter sina förutsättningar. Det är viktigt att t.ex. arkitekt- och ingenjörutbildningar ges större tyngd vad gäller arbetsmiljö och människors användning av maskiner, arbetsverktyg, arbetsorganisation. Det är viktigt att det inte skapas arbetsmiljöer som sätter upp hinder för människors förvärvsarbete.

Olika funktionsnedsättningar kräver dock även insatser med t.ex. subventionerade anställningar, stöd till arbetshjälpmedel och personliga handläggare på Arbetsförmedlingen. Vänsterpartiet föreslår att unga personer med funktionsnedsättning ges möjlighet till ett utvecklingsår med individuellt anpassat program. Det kan vara reguljär utbildning, arbetsträning eller anställning med individuellt lönebidrag. Beslut om arbetshjälpmedel måste komma i ett tidigt skede och handhas av en enda myndighet. Beslut ska kunna rikta sig i ökad utsträckning mot användning av dessa till en bransch eller ett yrke och inte enbart en specifik arbetsplats.

Svensk arbetsmarknad utvecklas, gamla yrken ges ett nytt innehåll och helt nya yrken växer fram. Det är viktigt att arbetsmarknaden är så bred som möjligt för personer med funktionsnedsättning, taket för lönebidrag och OSA (Skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare) bör därför höjas. Samhall AB har idag ett avkastningskrav på 7 procent. Detta krav bör ses över så att arbetsvillkoren och arbetsmiljön kan bli bättre för företagets anställda.

5.4.4 Arbetsmiljö och rehabilitering

Den borgerliga riksdagsmajoriteten har under mandatperioden minskat anslagen till forskning och tillsyn av arbetsmiljö och riskerna inom arbetslivet. Ute på arbetsplatserna bedrivs dock på många ställen ett bra arbetsmiljöarbete. Många skyddsombud gör stora ansträngningar. Samtidigt pågår en strukturomvandling där många gamla ohälsosamma jobb försvinner. Nya arbetsplatser med nya problem kommer dock till. Det är viktigt att Arbetsmiljöverket har förutsättningar för att förebygga ohälsosamma arbetsmiljöer. Detta både genom att ha tillräckligt stora ekonomiska resurser samt att de kan inrikta sig på arbetsplatser med de största problemen. Arbetslivsforskningen är också central för att bättre kunna angripa både nya och gamla problem i arbetslivet.

För människor som har en nedsatt arbetsförmåga är det viktigt med olika former av rehabilitering och habilitering. Oavsett om det är medfött eller inte, oavsett om man snabbt eller aldrig kan återkomma till arbetslivet. Alla människor skall ha samma värde. Personer i behov av rehabilitering skall erbjudas

Fel! Okänt namn på

aktiva åtgärder, detta skall följas upp regelbundet och vara en rättighet. Fokus skall vara på att förbättra hälsotillstånd och arbetsförmåga – inte att räkna hur många ersättningsdagar en försäkrad har kvar. Ekonomisk otrygghet för enskilda kortar inga operationsköer. Ekonomisk otrygghet kan förvärra hälsotillståndet – inte minst för personer med psykosociala diagnoser.

En person i behov av olika former av rehabilitering skall ha ett rehabiliteringsombud. Försäkringskassan har idag samordningsansvaret för rehabiliteringsärenden. Detta är ett av kassans många uppdrag. Att vara ombud för en person med ett rehabiliteringsbehov måste stärkas och renodlas. Det är viktigt att mer tid kan läggas på att stödja t.ex. åtgärder för arbetsanpassning. Man skall ha samma ombud oavsett om åtgärderna bedrivs på arbetsplatsen, i en skola i sjukvården eller på Arbetsförmedlingen.

5.5 Industri- och näringspolitik

5.5.1 Strategisk näringspolitik

Inget land i västvärlden är lika beroende av sina stora företag som Sverige. Andelen sysselsatta i stora företag är dubbelt så hög som EU-genomsnittet. De svenska storföretagen är transnationella i mycket hög grad. Sverige är fortfarande också mycket beroende av den basindustri som har sitt ursprung i naturresurserna malm, skog och vattenkraft. Den sysselsätter direkt och indirekt hundratusentals människor och dominerar Sveriges nettoexportinkomster. Exporten utgör idag drygt 50 procent av BNP. Detta beror delvis på att basindustrin har höjt sin produktivitet genom att investera i moderna högteknologiska produktionsanläggningar. Denna rationalisering har medfört en kraftig minskning av antalet sysselsatta. Basindustrin är mycket konjunkturkänslig och dess lönsamhet påverkas starkt av valutakursförändringar. Den finansiella kris som vi idag upplever, kombinerad med den lågkonjunktur som världen befinner sig i har inneburit att industriproduktionen för 2008 och 2009 troligen kommer att minska med mellan 20 och 25 procent, vilket inte har inträffat i Sverige de senaste 50 åren.

Om svenska företag även i framtiden ska vara konkurrenskraftiga är det viktigt att öka förädlingsgraden ytterligare och särskilt inom basindustrin. Det kan ske genom produktspecialisering, kundanpassning, forskning och utveckling och med ökad statlig närvaro. Näringslivets problem utgörs inte av en för hög lönenivå eller för omfattande arbetsrättslig trygghet och inflytande för löntagarna. Det är i stället i första hand ett strukturellt tillväxtproblem.

Den kris världen just nu genomlever är inte bara en konjunkturrell kris utan har också starka strukturella inslag. Den kommer att förändra såväl länder som branscher och företagssektorer.

5.5.1.1 Utveckla näringslivet i Sverige

I denna globala förändring är Sverige en liten aktör som historiskt haft relativt lätt att anpassa sig till nya förhållanden. Den förändring av såväl privat som offentlig sektor som kommer att accelerera efter krisen kombinerat med en

klimatkras har en möjlighet att ske på ett socialt accepterat sätt om det tas bra beslut i politiska organ och i företagen. För att bra beslut skall kunna tas behövs ett bra underlag i form av analyser och rekommendationer.

I en globaliserad värld är samhällets framtid liksom sysselsättningen beroende av att industri- och tjänsteproduktionen hela tiden förnyas. Vi kan inte stillasittande vänta in marknadens lösningar utan här krävs ett medvetet agerande från statens sida. Det gäller såväl infrastruktursatsningar och utbildning som behov av riskkapital, inte minst i landsbygden, och hårdare kontroll över den finansiella marknaden.

Men det räcker inte att utveckla och specialisera basindustrin. Svenskt näringsliv behöver utveckla tillväxtbranscherna och diversifiera näringslivet, såsom den kunskapsintensiva industrin inom elektronik, datateknik, läkemedel, kemi och miljöteknik med tillhörande kvalificerade tjänster, men också tjänsteföretagen i mer allmän bemärkelse.

Näringspolitik är en del av den ekonomiska politiken och kan inte behandlas separat. Det handlar om att förbättra förutsättningarna för företag att växa. Det kan vara investeringar i infrastrukturen eller innovationspolitiska insatser som spridning av forskningsresultat eller riskkapitalförsörjning. Men det handlar också om arbetsmarknadens funktion och hur arbetslivet är organiserat.

5.5.1.2 *Nya branschprogram*

En viktig del i en statlig näringspolitisk blir därför att initiera och ge stöd till utvecklingsprogram för olika branscher. Den tidigare riksdagsmajoritetens initiativ till strategiprogram och branschspecifika forskningssatsningar var viktigt för att här vässa konkurrenskraften. Strategiprogrammen togs fram tillsammans med branscherna och fick därför hög relevans för företagen. Samarbetet mellan stat, näringsliv och akademi stärktes och programmen har varit framgångsrika. Vi vill tillsammans med branschföreträdare och de fackliga organisationerna gå vidare med nya och fördjupade program. Tillsammans med näringslivet vill vi marknadsföra svenska varor och tjänster utomlands för att fler svenska företag skall ges möjlighet att växa ute i världen. För att ytterligare stärka företags möjligheter till export behöver särskilt exportstödet till småföretag byggas ut.

Bra utformade miljökrav är nödvändiga för vår fortsatta existens skull, men kan också vara en hävstång för att förbättra vår konkurrenskraft av det enkla skälet att verkligheten även på detta område har en obehaglig tendens att komma ikapp även de största syndarna och de mest obotfärdiga. Vänsterpartiet vill mot den bakgrunden skapa ett brett branschprogram för miljöteknikbranschen där staten i samarbete med näringslivet och de fackliga organisationerna tar fram strategier för hur miljöteknikbranschen kan utvecklas och stödjas för att få en mer framträdande ställning i framtiden. I detta arbete är det också viktigt att ha en bred inriktning på vilken teknik som ska stödjas.

Svensk fordonsindustri måste påskynda omställningen till produktion av mer miljösmarta fordon för att vara konkurrenskraftig i framtiden. Staten bör tillsammans med fordonsindustrin, kraftindustrin och forskningen ta fram ett

Fel! Okänt namn på

långsiktigt forsknings- och utvecklingsprogram mot fossilfri fordonsteknik och särskilt eldrivna fordon.

Svenska företag är idag stora leverantörer av komponenter till vindkraftverk. En stor del av SKF:s kullagerproduktion går till vindkraftsindustrin, ABB producerar elektronik till vindkraftverk och vindkraftstorn produceras på Kockums i Malmö. Vänsterpartiet menar att det idag finns förutsättningar för inhemsk tillverkning av vindkraftverk. För att undersöka förutsättningarna för detta vill vi därför gå vidare i samtal med vindkrafts- och verkstadsindustrin. Vi vill därför också ta fram ett branschprogram tillsammans med svensk vindkraftsindustri.

5.5.1.3 IUC-bolag

En annan arena som stärker innovationskraften är de industriella utvecklingscentrum eller IUC-bolag som skapats runt om i landet, inte minst utanför storstadsregionerna. Dessa bolag ägs i huvudsak av mindre företag men ges även offentligt stöd. Det nationella IUC-nätverket består av 19 sådana centrum med cirka 600 företag som ägare samt ett antal ekonomiska föreningar. Vid ett IUC kan man få hjälp med produktionsanalys, riskkapital, ansökan om EU-stöd, forskarkontakter, utbildning, juridisk rådgivning och mycket annat. Ett samarbete sker inom nätverket för att utnyttja spetskompetens inom olika områden. Vänsterpartiet menar att IUC:s verksamhet är så pass viktig, inte minst ur ett regionalt perspektiv, att en fortsatt satsning de kommande tre åren är nödvändig.

5.5.1.4 Staten som aktiv ägare

Staten är också en betydande ägare av strategiskt viktiga företag som Vattenfall, LKAB, SJ, SBAB m.fl. Som ägare kan staten spela en viktig näringspolitisk roll genom medveten ägarstyrning. I dagsläget saknas dock en tydlig näringspolitisk linje i statens agerande som ägare, inte minst inom Vattenfall. Staten bör framförallt agera långsiktigt och ta större hänsyn till samhällsekonomiska intressen än andra ägare. Det innebär att de statliga bolagens investeringsverksamhet och övriga verksamhet tydligare samspejar med den regionala utvecklingspolitiken. Ägandet i Nordea bör utökas som motvikt till den privata finansmarknaden. Vänsterpartiet anser också att ägardirektiven till Nordea behöver tydliggöras och skärpas och att samhällsintresset ska stå i förgrunden som motvikt till de kortsiktiga spekulationsekonomiska intressena.

I finanskrisens spår har företagens möjligheter att få tillgång till kapital kraftigt försämrats. Det är ett allvarligt hot mot att utveckla nya idéer, bärkraftiga företag och i förlängningen nya jobb. Många mindre företag har drabbats av likviditetsproblem till följd av lågkonjunkturen och finanskrisen. Det har blivit svårare att få lån och ibland att behålla sina krediter. Bankerna har blivit mer restriktiva. Det förekommer att krediter omprövas och att banker ensidigt säger upp krediter. Det innebär att planerade investeringar skjuts på framtiden eller inte blir av alls. Just bristen på riskvilligt kapital gör det svårt för nya små tillväxtföretag att växa sig större. Speciellt utsatta är företagen i den första tillväxtfasen och inte minst om de befinner sig i landsbygden. Den finansiella krisen har också inneburit att befintligt riskkapital i första

hand satsas i redan mogna företag. Staten skulle kunna spela en viktig roll för nya tillväxtföretag genom att via ett statligt riskkapitalbolag garantera kapital till små tillväxtföretag i den tidiga utvecklingsfasen. Vänsterpartiet har i rapporten om finanskrisen föreslagit att SBAB ska utvecklas, t.ex. med lokalkontor. Vidare föreslår vi en satsning på utbyggnad av lokala sparbanker och en statlig investeringsbank för att säkra tillgången på kapital till nödvändiga investeringar i företag.

För att ytterligare stimulera en ekologiskt hållbar ekonomisk utveckling bör vi se över hur pensionspengarna förvaltas. Vänsterpartiet tar starkt avstånd från att pensionärernas pensionspengar används i spekulationssyfte på börsen, utan i likhet med de kanadensiska pensionsfonderna bör de vara samhällsbyggande. Sjätte AP-fonden, med uppdraget att bidra till utvecklingen av det svenska näringslivet, ska via sina investeringar skapa långsiktigt hög avkastning och hålla en tillfredsställande riskspridning genom placering av riskkapital i små och medelstora företag. Problemet som uppstår är att krav på snabb avkastning rimmar illa med att satsa på företag i tillväxtfasen, vilket alltid är en flerårig process. Vänsterpartiet menar att det kan finnas anledning att se över ägardirektiven till sjätte AP-fonden.

5.5.1.5 *Framtidsprogram för tjänstesektorn*

Sett till antal nya jobb dominerar den privata tjänstesektorn kraftigt i Sverige. Sammantaget arbetar idag 80 procent inom privat eller offentlig tjänste- och serviceverksamhet. Mycket talar för att tjänsteproduktionen kommer fortsätta att växa. Delvis förklaras utvecklingen med att tjänstefunktioner som tidigare sköttes inom industrin nu läggs ut på nya eller etablerade företag inom området industrinära tjänster. Den privata tjänstesektorn utgörs av såväl högkvalificerade konsulttjänster som lågt betalda servicearbeten. En stor del av denna sektor utgörs av servicetjänster som är starkt kopplade till industrin. Många industriföretag köper sina tjänster av entreprenadföretag i stället för att driva dem i egen regi, t.ex. städning, bevakning, teletjänster och transport. Kunskaperna kring de olika kategorierna tjänsteföretags betydelse för framtida arbetsmarknad och näringsliv är dock begränsade, vilket behöver åtgärdas via stärkta forskningsinsatser inom dessa områden. Vänsterpartiet vill ta vara på tjänstesektorns stora utvecklingspotential och utveckla ett framtidsprogram tillsammans med företag, akademi och fackliga organisationer inom tjänstesektorn.

Vi vill ta ett brett grepp över tjänsteproduktion och forskning. Företagens behov och prioriteringar ska vara styrande. Kopplingen mellan näringsliv och akademi behöver stärkas. Att öka produktiviteten och förädlingsvärdet av tjänsterna bör därför prioriteras.

Vänsterpartiet vill stimulera en kunskapsinriktad tjänstesektor som bidrar till tillväxt och som har god lönebetalningsförmåga. Men många andra tjänster behöver utföras, utöver specialisttjänster eller de med koppling till den högproduktiva industrin.

Kultur blir en alltmer betydelsefull del av arbetsmarknaden. En utbyggnad av den kulturella infrastrukturen d.v.s. musikindustri, film, teatrar m.m. berikar människorna och blir därmed också en viktig faktor vid lokalisering av

Fel! Okänt namn på

företag. Denna sektor är också på väg att bli en viktig källa till regional sysselsättning.

5.5.1.6 Gemensamt förslag från s, mp och v: Investering i besöksnäringen

Enligt UNWTO, FN:s turismorganisation, kommer den globala turismen att växa med över 70 procent till 2020 och i Europa med 50 procent. Vi vill att Sverige ska ligga i framkant. Turismen ska växa snabbare här än i resten av Europa, vi ska locka till oss en större andel av de nya globala turisterna. Internationella evenemang är exempelvis ett mycket intressant segment, där Sverige har stor tillväxtpotential.

Vi är överens om att staten, i samarbete med kommuner, föreningar och företag, ska ta ett ökat ansvar för att locka besökare till Sverige. Att gemensamt arbeta för att stärka en positiv bild av Sverige skapar både jobb och intäkter. Följande prioriteringar är viktiga för att besöksnäringen ska kunna växa:

- ? Vi vill öka marknadsföringen av Sverige som turistland och avsätter därför nästa år 50 miljoner kronor – mer än vad regeringen gör i sin budget – till marknadsföring och arbete med att främja internationella evenemang.
- ? Ett särskilt bolag, Event Sweden, ska bildas för att samla och professionalisera arbetet med evenemang. Event Sweden ska också kunna bistå med ekonomiska garantier.
- ? Särskilda utbildningsprogram för besöksnäringen ska genomföras inom ramen för våra utbildningssatsningar.
- ? Under år 2011 vill vi ta initiativ till branschsamtal med besöksnäringen för att åstadkomma ett gemensamt strategiprogram för att stärka branschen.
- ? Den svenska besöksnäringen bör bli ledande i att erbjuda klimatsmarta alternativ till sina gäster. En medveten politik för grön infrastruktur, tillgång till stränder och skogar med varierat djurliv, i kombination med profilering och genomtänkta erbjudanden, kommer att öka turismen och bidra till bilden av Sverige som ett ”grönt” land.

5.5.2 Investera i småföretag och regional utveckling

Starta, driva och växa

Många av framtidens jobb kommer att växa fram i små och medelstora företag. Därför måste villkoren för entreprenörskap stärkas. Entreprenörernas idéer, kreativitet och vilja skapar framtidstro och nya jobb. Vår politik ska underlätta för entreprenören att anställa och expandera, administrera, exportera och få tag i kapital. Vi vill också att det ska vara enkelt och tryggare än idag att röra sig mellan företagande och lönearbete. Med detta företagarprogram vill vi göra det lättare att starta företag, att driva företag och att växa som företag.

Ett utvidgat och mer småföretagarvänligt ROT-avdrag

Totalt föreslår vi att det tillförs sex miljarder kronor per år för ett brett och tidsbegränsat ROT-avdrag, som i första hand ska vara en konjunkturpolitisk stimulans. ROT-avdragets utformning beskrivs mer utförligt på annan plats i motionen. Bland annat innebär vår modell krav på F-skattsedel för utföraren samtidigt som vi säger nej till den s.k. fakturamodellen. Modellen innebär att företagaren ska bedöma dels om köparen har rätt till avdraget, dels om arbetenas karaktär är sådana att de verkligen uppfyller alla krav för att köparen av tjänsten ska ha rätt till skattereduktion. Det innebär ett ökat risktagande för den enskilde företagaren. Vi menar att regeringen, som dessutom har uttalade mål att minska företagets regelbörda, inte hörsammat den kritik som framförts. Förslaget läggs fram gemensamt av de rödgröna partierna – Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Förslaget i dess helhet återfinns i avsnitt 5.1.1.3.

One-stop-tillståndsportal gör det enklare att starta företag

Det ska bli ännu enklare att driva företag i Sverige. Satsningen på digital samordning av myndigheter gentemot företagare måste förstärkas. Vi vill inrätta en tillståndsportal där företagare på ett och samma ställe ska kunna ta del av vilka tillstånd som krävs för deras verksamhet samt ansöka om dessa.

Annons- och fakturaskojare

Frågan om annons- och fakturaskojare har uppmärksammats en längre tid. I de flesta fall handlar det om olaglig verksamhet eftersom det är fråga om rena bedrägerier. Olika rättsinstanser måste tydligare än idag prioritera dessa frågor. Det skulle ha en viktig preventiv effekt.

Företagare har inte samma konsumentskydd i lagstiftningen som privatpersoner. Privatpersoner kan vända sig till Konsumentverket och lokala konsumentrådgivare. Företagare har inte samma möjlighet, vilket ökar deras utsatthet. Det nödvändigt att se över samhällets roll vad gäller rådgivning och stöd även till företagare.

Socialavgifter och sjuklönen i små företag

Vänsterpartiet föreslår reducerad arbetsgivaravgift som i första hand får betydelse för mindre företag. Den av regeringen föreslagna sänkningen av egen-

Fel! Okänt namn på

avgifter bör utökas till att omfatta alla åldrar. Vänsterpartiet föreslår dessutom att mindre företag med upp till 10 anställda helt ska slippa betala 14 dagars sjuklön. Företag med upp till 10 anställda omfattas helt medan en avtrappning sker i företag med 10–15 anställda. Syftet är dels att motverka utestängningseffekter på arbetsmarknaden, dels att motverka de problem som kan uppstå i den enskilda företaget, exempelvis avbrott i verksamheten som påverkar resultatet.

Lagskärpning mot långa betalningstider

Det är oacceptabelt att småföretag tvingas vänta i upp till fyra månader på att få betalt. Om Svenskt Näringsliv med flera inte omgående tar sitt ansvar kan det till exempel bli nödvändigt att årsredovisningslagen skärps och större företag tvingas att redovisa betalningstider och antalet skulder som betalas för sent i sin årsredovisning. Det skulle öka pressen på skäliga villkor. Soliditeten i företag som måste använda sina leverantörer som bank kommer att därmed att ifrågasättas.

Krafttag mot skattefusk och för sund konkurrens

De tre rödgröna oppositionspartierna har gemensamt tagit fram ett åtgärdsprogram mot skattefusk. Programmet presenteras i avsnitt 8.6.

Bättre service till småföretagare i hela landet

I många delar av landet ökar avstånden till närmaste butik eller serviceställe. Detta riskerar att nödvändig serviceinfrastruktur försvinner för många företag. Vi vill därför se över möjligheterna att stärka och samordna den kommersiella och offentliga servicen där så är nödvändigt.

Exportstöd till småföretag

En upprustning av statens och näringslivets samarbete på exportområdet måste påskyndas. Den borgerliga regeringen har dragit ner på stödet och hjälpen för att stimulera till export. Exportrådgivningen över hela landet måste förtätas och förstärkas med särskilt fokus på de nya framtidsinriktade branscherna. De regionala exportrådgivarnas aktivitet måste ges utrymme att öka. Utbildningen av exportsäljare på universitet och högskolor måste förstärkas.

Kreditgarantiföreningar

Kreditgarantiföreningarna är ett bra exempel på hur privat engagemang har kunnat förenas med offentligt. Vi anser att kreditgarantiföreningarna kan fylla en större roll framöver som kompletterande finansiär, framförallt på landsbygden, och vill därför se fler och större regionala kreditgarantiföreningar. Vi vill ge stöd till kreditgarantiföreningarnas uppbyggnad. Det är också nödvändigt att se över möjligheten till återförsäkring av kreditgarantiföreningarnas kapitalbas, liksom att använda de strukturfondsmedel som finns i syfte att understödja och bygga upp verksamhet.

Ny innovationsfond ger stärkt tillgång på riskkapital

Nyföretagandet i Sverige minskar. Samtidigt har företagens möjligheter att få tillgång till kapital allvarligt försämrats. Vi föreslår en ny marknadskompletterande riskkapitalfond för att särskilt stärka innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretags tillgång till kapital. Fonden finansieras genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Förslaget är gemensamt för de rödgröna partierna – Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet – och återfinns som gemensam text i vår motion i avsnitt 5.6.4.1 om kapitalförsörjning.

Innovationslyft Sverige

Det är genom att investera i en starkare innovations- och kunskapsmiljö som vi kan behålla och utveckla Sveriges topposition som ett nyfiket och kreativt land. Vi vill investera i ett brett innovationslyft under en period om fyra år. Programmet ska bygga och förstärka innovationsmiljöer i hela Sverige. Programmet ska vara starkt regionalt förankrat och bygga på nedanstående prioriteringar:

1. Stärkt samarbetet mellan akademi och entreprenörskap

FoU-baserat nyföretagande och utveckling av innovativa små och medelstora företag spelar en viktig roll för näringslivets förnyelse, utvecklingskraft och framtida konkurrenskraft. Vi vill göra särskilda investeringar för att stärka de regionala högskolornas specialisering och samarbete.

2. Stöd till forskning och utveckling i småföretag

För att ge fler småföretag möjlighet att växa genom innovativa varor och tjänster vill vi öka forskningsanslaget riktat till små och medelstora företag. Bland annat vill vi kraftigt öka anslaget till forskningsprogrammet Forska och väx.

3. Ökad samverkan mellan näringsliv och forskarutbildning

De svenska doktoranderna står för en mycket hög andel av den forskning som bedrivs i Sverige – närmare 40 procent. Sedan länge finns de så kallade industridoktoranderna som är antagna av ett lärosäte medan de bedriver själva forskningsarbetet i företag. Vi vill utveckla bättre möjligheter för mindre och medelstora företag att ta emot doktorander.

Fel! Okänt namn på

4. Innovativ upphandling

Offentlig upphandling måste bli strategiskt innovationsorienterad. Nya organisationslösningar och produkter ska stimuleras. Efterfrågan ska skapas och innovativa företag få sina första kunder och skyltfönster.

5. Lån för uppfinnare

Vi vill införa ett innovationslån för innovativa småföretagare. Syftet är att ta vara på de innovationer som kommer ur lång arbetslivserfarenhet och yrkeskunskap.

Bygg upp demonstrationsanläggningar

Det finns stor potential för ökad svensk export inom många tillväxtmarknader. Till exempel för våra miljöteknikföretag. De allra flesta miljöteknikföretagen är dock små eller medelstora och många saknar möjligheter att etablera sig på nya marknader. Vi vill därför särskilt främja svensk miljöteknikexport. På så sätt kan vi samtidigt dra fördel av att Sverige går före i klimatomställningen och skapa nya jobb. Exportsatsningar bör göras inom svenska profilmråden som bioenergi, vattenrening, uppvärmning och avfallshantering. Demonstrationsanläggningar och referensmarknader för nya produkter bidrar till att möjliggöra tekniska genombrott inom dessa områden och bör kunna byggas i Sverige med statligt stöd.

5.6 En reformerad finanssektor

5.6.1 Skärpt finansiell reglering

Den direkt bakomliggande orsaken till finanskrisen var en kreditbubbla som hade byggts upp under en lång tid. Kreditexpansionen berodde på en rad faktorer: alltifrån USA:s stora underskott i bytesbalansen till dess ojämna inkomst och förmögenhetsfördelning samt naturligtvis bristerna i den finansiella sektorns funktionssätt. Vänsterpartiet analyserade dessa samband mer i detalj i vår motion (2008/09:Fi26) på 2009 års ekonomiska vårproposition. Dagens finanskrise är en av många som ägt rum under de senaste 100 åren. På ett djupare plan är kriserna naturligtvis ett utslag av bristerna i det kapitalistiska systemet. Men i detta avsnitt begränsar vi vår analys och våra förslag till åtgärder som mer specifikt rör den finansiella sektorn.

Den finansiella sektorn är i mångt och mycket kapitalismens blodomlopp. När den finansiella sektorn kraschar får detta enorma effekter även på den reala ekonomin. Detta samband visade sig tydligt dels under finanskrisens akuta skede under september 2008 då en panikslagen finanssektor under några veckor i princip upphörde att fungera vilket hade kunnat få hela världsekonomin att mer eller mindre implodera, dels när den akuta fasen hade passerats, men ändå resulterat i en världsomspännande djup och långvarig lågkonjunktur med stora ekonomiska och sociala effekter. Det är sålunda av fundamental betydelse att reformera den finansiella sektorn så att den gör det den ska på ett ansvarsfullt och produktivt sätt, dvs. svara för stora delar av kreditförsörjningen, tillhandahålla betalningssystem och sprida (i motsats till

att öka) risker för att på så sätt skapa förutsättningar för ökad tillväxt, sysselsättning och välbefinnande, istället för tvärtom. Därför ägnar vi en förhållandevis stor del av vår motion åt dessa frågor.

I diskussionen om finansiell reglering och tillsyn brukar man tala om tillsyn dels på mikronivå, dels på makronivå. Tillsynen och regelverket på mikronivån syftar till att förhindra alltför riskabelt agerande på företagsnivå. Med makronivå menas i detta sammanhang ramverk och tillsyn som syftar till att begränsa spridningseffekter till övriga delar av den finansiella sektorn vid ett fallissemang för ett enskilt finansiellt företag. Makrotillsyn innebär också att bevaka generella obalanser i ekonomin och det finansiella systemet. I Sverige utövas tillsynen på såväl mikro- som makronivån av Finansinspektionen. Därutöver analyserar Riksbanken den finansiella sektorn ur ett stabilitetsperspektiv (dvs. på makronivå). Det är emellertid uppenbart att det inte finns några vattentäta skott mellan reglering och tillsyn på mikro- respektive makronivå.

5.6.1.1 Begränsa bankernas storlek

I finanskrisens spår torde uttrycket ”too big or too interconnected to fail” vara ett av affärspressens vanligast förekommande ord under det senaste året. Uttrycket syftar på att en finansiell institution (vanligtvis en bank) är för stor eller för sammanflätad med andra finansiella företag för att staten, i vars land banken har sitt huvudsäte, kan tillåta att banken går i konkurs. Uttrycket fångar väl finanskrisen i allmänhet och dess akuta utbrott i synnerhet, samt, menar vi, kärnan i vad som är galet i dagens finanskapitalism. När Lehman Brothers gick i konkurs den 15 september 2008 sände det enorma chockvågor på de finansiella marknaderna. Aktie- och fastighetspriser störtade och krediterna ströps. På bara en dag hade en ”normal” finanskris övergått till en kris av gigantiska proportioner, vilket därefter resulterade i en global och djup lågkonjunktur.

Att konkursen för Lehman Brothers fick sådana enorma konsekvenser beror på en rad sammankopplade fenomen som vi inte här redovisar i detalj⁶¹, men enligt vår mening var en av orsakerna att Lehman Brothers var för stor, men framförallt mycket sammanlänkad till stora delar av den amerikanska finanssektorn. Utöver en mängd olika faktorer, plus att Lehman var en bank som sammankopplad till stora delar av den finansiella marknaden, är vi övertygade om att en av huvudorsakerna till de snabba och omfattande konsekvenserna av Lehmans konkurs var att de stora finansiella institutionerna i USA (och för all del även institutioner utanför USA) blev ”tagna på sängen” över att de amerikanska myndigheterna tillät en sådan betydelsefull invest- mentbank som Lehman Brothers att gå i konkurs. I de flesta länder (för att inte säga alla) finns en outtalad försäkran från statens sida att man inte kom-

⁶¹ Vi tar upp en del orsaker och samband i detta avsnitt samt i 4.1. I övrigt hänvisar vi till vår analys i vår motion (2008/09:Fi26) på 2009 års ekonomiska vårproposition. Sedan vill vi passa på att nämna två bra och välskrivna svenska rapporter på temat: Pettersson, Ola, ”När musiken tystnar” (LO 2009) och Rossander, Olle & Karin Rudebeck, ”Nytt IMF, globala regelverk och rejäl insyn” (Global utmaning 2009).

Fel! Okänt namn på

mer att låta de s.k. ”too big to fail”-institutionerna gå i konkurs. Denna försäkran, tillsammans med en del andra garantier – t.ex. de statliga insättningsgarantierna, utgör dels en förklaring till varför vissa bolag kunnat växa sig så stora att de just blivit ”too big to fail”, dels har den utgjort den bärande bjälken i en incitamentsstruktur (vilket vi utvecklar nedan) bland framförallt de stora finansiella företagen som var en av huvudorsakerna till finanskrisen.

Att ”too big to fail”-banker utgör enorma systemhotande risker torde de flesta vara överens om. Men den dominerande strömningen i affärspressen (åtminstone den svenska) är att reformera den finansiella regleringen i syfte att minimera att en ”too big to fail-bank” skall hamna på obestånd. Vi tror att arbetet med att ta fram en ny finansiell reglering måste bygga på andra grundvalar. Utgångspunkten måste vara att om en bank är ”too big to fail” – då är den nog just ”för stor” – och då bör en reformerad finansiell reglering ta sikte på detta, snarare än att minska risken för att en storbank hamnar på obestånd (vilket det i och för sig också finns skäl till). Vad är det då för incitamentsstruktur som storbankerna och deras motparter verkat under och som i sig utgör huvudorsaken till varför vissa finansiella företag kunnat bli ”too big to fail”?

Som påpekades ovan har storbankerna en implicit garanti från staten mot fallissemang. De erhåller också en subventionerad försäkring från staten i form av en insättningsgaranti till dem som sätter in pengar på bankens konto. Ytterligare en form av subvention från statens sida är centralbankernas försäkran och funktion som ”lender of the last resort”, som innebär att centralbankerna erbjuder stöd till banker som är solventa, men har likviditetsproblem.

Implicita eller uttalade statliga garantier innebär en kraftig subvention av storbankernas upplåningskostnader. Garantierna innebär också att det inte finns någon större anledning för storbankernas kreditgivare att ta reda på bankernas finansiella situation. Att bli en storbank måste vara världens bästa affärsidé. När tiderna är goda gör de astronomiska vinster till följd av den oligopolistiska marknadsstrukturen men skulle olyckan vara framme och det blir finansiell oro går staten in med en rad olika stöd och garantiprogram.⁶² Incitamenten för olika finansiella institutioner att bli så stora att de blir ”too big to fail” är med andra ord mycket starka och storbankernas garantier leder till att de tar högre risker i syfte att öka marknadsandelar. Swedbank och SEB:s agerande i de baltiska länderna är ett tydligt exempel på detta. De amerikanska finansiella institutens köp av olika värdepapper med bl.a. de s.k. subprimelånen som underliggande tillgång är ett annat exempel.

Om inget görs för att bryta storbankernas oligopolistiska makt och avskaffa alla statliga subventioner till storbankerna och andra stora finansiella företag, dvs. avskaffa hela ”too big to fail”-fenomenet, är det bara en tidsfråga innan storbankerna ånyo kommer tjäna enorma övervinster på skattebetalarnas och en del andra företags bekostnad. Risken för nya finanskriser kommer

⁶² För en närmare beskrivning av dessa program se t.ex. Bergström, Clas, ”Finanskrisen och den svenska krishanteringen under hösten 2008 och vintern 2009, Rapport till Finanspolitiska rådet 2009/1”.

Fel! Okänt namn på

också att fortsätta att vara stor om inget görs åt grundproblemet. Vad avser vinsterna är egentligen uttrycket ”bara en tidsfråga innan” fel eftersom en rad banker, både nationellt och utomlands, bara några månader efter det att de mer eller mindre blivit räddade av respektive länders stater uppvisat fullständigt absurda vinstnivåer.⁶³

Hur ska man då komma tillrätta med den svällande och delvis improduktiva finanssektorn⁶⁴ med dess ”to big too fail”-institutioner. Ett förslag som i teorin ter sig lockande är naturligtvis att olika stater avskaffar insättningsgarantierna. Men ett sådant förslag är förmodligen vare sig klokt i sak eller politiskt möjligt. En tänkbar lösning kan vila på tre ben:

- ? Bankerna måste betala fullt pris för de skyddsnet de åtnjuter av staten⁶⁵.
- ? Det måste utarbetas ett regelverk och förfarande som gör det möjligt för stora banker att gå i konkurs utan att det får systemhotande konsekvenser.
- ? Det behövs också en ändring av den europeiska konkurrenslagstiftningen som innebär att banker och andra finansiella företag inte får bli så stora att de blir systemhotande.

Om det senare förslaget av olika skäl inte går att åstadkomma via förändring av konkurrenslagstiftningen bör det ske genom en skärpning av den särslagstiftning som bankerna ändå redan existerar under.

Hittills har vi diskuterat kärnan i det som vi ser som det stora problemet i den finansiella sektorn, nämligen att banker och andra finansiella företag kan bli så stora och sammanflätade med övriga finansiella företag att en konkurs av ett enskilt finanshus kan underminera ett helt lands ekonomi. Finanskrisen blottlade emellertid en rad andra brister avseende den finansiella regleringen – vilka dock i många fall i sig är sammanlänkade med ”too big to fail”-problematiken – som måste åtgärdas. Nedan tar vi upp några av dessa frågor.

5.6.1.2 Internationella regelverk och tillsyn

Finanskapitalismen är i allra högsta grad internationell till sin natur. Den enorma omsättningen och den tekniska utvecklingen har resulterat i alltmer integrerade finansiella marknader där finanskapitalet ständigt är på jakt efter största möjliga profit. Antalet finansiella företag som är verksamma i flera länder har ökat kraftigt under det senaste decenniet. I denna miljö är det viktigt med ökad samverkan och vissa gemensamma globala regelverk beträffande reglering och tillsyn för att undvika att finanskapitalet spelar ut länderna mot varandra. Det handlar alltså dels om att försöka få till stånd så mycket av gemensam finansiell reglering som möjligt, dels om ökad samverkan över nationsgränserna avseende tillsynen för att se till att de gemensamma regleringarna efterlevs. De gemensamma överenskommelserna om reglering och

⁶³ Det mest slående exemplet torde vara den amerikanska investmentbanken Goldman Sachs som i redan i våras redovisade fullständigt groteska vinstnivåer.

⁶⁴ Ett omdöme som nyligen chefen för Financial Service Authority (FSA) – vilken är den brittiska motsvarigheten till den svenska finansinspektionen – Adair Turner nyligen fällde om den brittiska finanssektorn i tidningen Prospect Magazine.

⁶⁵ Detta kan bl.a. ske genom att bankerna tvingas betala marknadsmässiga premier för de statliga insättningsgarantierna och likviditetsstöden.

Fel! Okänt namn på

tillsyn måste dock vara i form av s.k. minimiregler som tillåter länder att införa strängare regler om de så önskar.

Vad gäller tillsynen behövs ett globalt organ som ställer upp vissa riktlinjer för effektiv tillsyn och som ser till att de nationella tillsynsmyndigheterna gör sitt jobb. Denna organisation skulle också ha rätten att föreslå ändringar beträffande finansiell reglering i det fall den upptäcker brister. Ett sådant organ skulle exempelvis kunna sortera under FN. Denna organisation bör följa utvecklingen på de finansiella marknaderna i stort och bedöma eventuella hot mot stabiliteten i det finansiella systemet.

Inom EU har kommissionen initierat ett arbete för reformerad finansiell tillsyn inom EU.⁶⁶ Förslaget syftar till förändringar på såväl makro- som mikronivå. På mikronivån föreslår man ett nytt system för ökad samverkan mellan de nationella tillsynsmyndigheterna. Bland annat har man identifierat att det nuvarande samarbetet mellan de nationella tillsynsmyndigheterna saknar nödvändiga befogenheter för att t.ex. säkerställa tillsynsbeslut för gränsöverskridande företag och där olika tolkningar av samma lagtext är vanligt förekommande. För att komma till rätta med dessa och andra brister föreslås bl.a. att de nuvarande s.k. nivå-3-kommittéerna för bank-, värdepappers- och försäkringstillsyn ”uppgraderas” till myndigheter med utökade befogenheter. På makronivån rekommenderar kommissionen att ett nytt råd tillsätts, European Systemic Risk Council (ESRC). Vänsterpartiet välkomnar i huvudsak det aktuella meddelandet från kommissionen även om vi har vissa invändningar, bl.a. har vi ifrågasatt det kloka i att chefen för den europeiska centralbanken (ECB) är tänkt att vara ordförande för det nya rådet.

Ett annat arbete om mer gemensamma regelverk som kommissionen påbörjat handlar om reglering på EU-nivå av förvaltare av alternativa investeringsfonder (Alternative Investment Fund Managers, AIFM). Kommissionen har tagit fram ett direktivförslag⁶⁷ och ärendet kan komma att behandlas på ministernivå under oktober eller november 2009. Med alternativa investeringsfonder avses alla fonder som inte omfattas av det s.k. UCITS-direktivet, som t.ex. hedgefonder och riskkapitalfonder. De flesta enskilda länder reglerar AIFM på nationell nivå. I Sverige regleras t.ex. hedgefonder i lagen (2004:46) om investeringsfonder. I lagen om investeringsfonder skiljer man mellan värdepappersfonder och specialfonder. Hedgefonder regleras som specialfonder. Det betyder att hedgefonder i princip lyder under samma regelverk som vanliga värdepappersfonder⁶⁸, men att Finansinspektionen får ge undantag från många av de begränsningar som gäller för värdepappersfonder, exempelvis skuldsättningsgrad och användning av derivatinstrument⁶⁹. För riskkapitalbolag finns ingen särskild reglering i Sverige utan de sorterar i stället under allmänna bolagsrättsliga regler.

⁶⁶ För närvarande finns ett meddelande från kommissionen om europeisk finansiell tillsyn, KOM(2009) 252. Förslaget har bl.a. behandlats av stats- och regeringscheferna i Europeiska rådet den 19–20 juni. Kommissionen avser att lämna förslag till lagstiftning i september.

⁶⁷ KOM(2009) 207.

⁶⁸ Till exempel en vanlig aktiefond hos en svensk bank.

⁶⁹ Observera dock att derivatinstrument även får ingå i värdepappersfonder, men att hedgefonder har ”friare spelregler”.

Frågan om reglering av förvaltare av framförallt hedgefonder, men även riskkapitalbolag ("private equity"), på EU-nivå har diskuterats under några år. I samband med den extrema turbulensen på de finansiella marknaderna under hösten 2008 aktualiserades ärendet på nytt. Såväl kommissionen som Europaparlamentet har sett ett behov av gemensam reglering. I den politiska debatten som följt efter att förslaget presenterades har Storbritannien uttryckt relativt stort missnöje. Deras invändningar förefaller framförallt ha sin grund i en oro att London ska förlora sin ställning som ett av världens största finanscentrum. Från svenskt håll har finansmarknadsminister Mats Odell understrukit att hedgefonder och riskkapitalfonder är alltför olika för att lyda under samma regelverk. I sammanhanget kan nämnas att den svenska riskkapitalmarknaden är relativt stor. Det finns definitivt riskkapitalbolag som är till nytta för det svenska näringslivet, speciellt de investeringar som går till företag som befinner sig i uppstartsfasen. Samtidigt har vi noterat att Europaparlamentet bland annat ansett att riskkapitalbolagen dels kännetecknas av att de är kortsiktiga placerare, dels att de använder en för hög skuldsättningsgrad i portföljföretagen. Till detta kan läggas att såväl riskkapitalbolagen som hedgefonder förefaller vara överrepresenterade när det gäller att placera sin verksamhet i s.k. skatteparadis.

Vänsterpartiet är i grunden positivt till förslaget (om reglering av förvaltare av hedgefonder m.m. på EU-nivå), även om vi inte har tagit ställning till alla dess delar. Det vi saknar är dock en gemensam produktreglering på EU-nivå beträffande specialfonder. Beträffande hedgefonderna torde det inte råda någon tvekan om att dessa behöver regleras hårdare, inte minst mot bakgrund av att de kan ge upphov till systemrisk. ⁷⁰ Vänsterpartiet välkomnar också att förvaltarna av riskkapitalbolagen inordnas under en särslagstiftning. Sedan kan Mats Odell ha en poäng i att man inte bör ha samma bestämmelser för riskkapitalfonder som för hedgefonder.

Frågan om gemensam reglering och tillsyn är också nära kopplad till kampen mot de s.k. skatteparadiserna. I en finanssektor där enorma belopp dagligen omsätts har ett antal länder lockat till sig kapital genom att erbjuda minimal reglering och tillsyn samt mer eller mindre total skattebefrielse. För närvarande pågår det ett arbete som resulterat i en rad överenskommelser. Detta är uppmuntrande, men arbetet måste fortskrida för att förhindra att enorma belopp drar sig undan beskattning, reglering och tillsyn.

5.6.1.3 *Överför all handel med derivat till marknadsplatser*

Under de senaste decennierna har det skett betydande innovationer avseende nya finansiella produkter samtidigt som handeln med dessa nya instrument ökat i det närmaste explosionsartat. Som exempel kan nämnas att den utestående volymen på kreditderivatmarknaden – en av de mer omtalade nya produkterna – uppgick till nära 12 000 miljarder US dollar under 2005. Som jämförelse kan nämnas att storleken på det samlade värdet på världens samtliga aktiemarknader vid denna tidpunkt uppgick till cirka 40 000 miljarder US

⁷⁰ Se t.ex. den s.k. de Larosière-rapporten.

Fel! Okänt namn på

dollar.⁷¹ En annan tendens på de finansiella marknaderna under de senaste åren är s.k. värdepapperisering, vilket bl.a. innebär att olika typer av värdepapper paketeras om till nya instrument, s.k. strukturerade kreditinstrument. Dessa värdepapper är ytterst sammansatta och därmed svåra att bedöma risken i.

Ett problem med denna handel, som blev väldigt påtaglig i samband med finanskrisen, är att merparten av handeln med såväl derivatinstrument som strukturerade produkter inte säljs på en vanlig marknadsplats, utan skräddarsys till olika större placerare (dvs. handel sker ”over the counter (OTC)). Efter Lehman-konkursen kollapsade värdet på de flesta av dessa instrument, eftersom de ofta hade de s.k. subprimelånen som underliggande tillgång. Detta medförde en total förtroendekris på de finansiella marknaderna eftersom marknadens aktörer inte visste vilka institut som satt på vilka värdepapper. För att minska risken för liknande förtroendekollaps på de finansiella marknaderna bör därför all handel med olika derivatprodukter och strukturerade produkter ske på auktoriserade marknadsplatser.

5.6.1.4 Reformera kapitaltäckningskraven

Det nuvarande kapitaltäckningskravet baseras på Basel II, vilket är en internationell överenskommelse, som är kodifierad i EU:s lagstiftning. Reglerna har flera svagheter. För det första är det allmänt accepterat att de är för låga; det har finanskrisen visat med all önskvärd tydlighet. Reglerna föreskriver att bankernas primärkapital och kapitalbas skall vara minst 4 procent respektive 8 procent av de riskvägda tillgångarna. För det andra är det ett problem att de nuvarande kapitaltäckningskraven är riskbaserade. Detta medför åtminstone två stora problem:

- ? Det leder till procykliska kapitaltäckningskrav som förstärker konjunktursvängningarna. I en lågkonjunktur sjunker värdet av bankernas tillgångar samtidigt som riskerna ökar. För att klara kapitaltäckningskraven kan de bli tvungna att dra ned på utlåningen, vilket då förstärker lågkonjunkturen. Det omvända förhållandet gäller i en högkonjunktur, och kapitaltäckningsgradens procyklicitet har helt klart varit en bidragande orsak till de regelbundna ”boom and bust”-perioder⁷² på de finansiella marknaderna som med viss regelbundenhet återkommit på senare tid.
- ? Som nämndes ovan är dagens kapitaltäckningskrav relaterade till bedömningar av tillgångarnas risk. Basel II-reglerna tillåter att riskvärderingen får ske via bankernas interna system eller genom externa ratinginstitut. I praktiken innebär detta att marknadsaktörer – som är i en beroen-

⁷¹ www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=24210.

⁷² Termen avser framförallt kraftiga svängningar i tillgångspriser, men förekommer ibland också som en allmän beskrivning av kraftiga växlingar mellan hög- och lågkonjunktur. Det finns ju därtill ett nära samband mellan tillgångsprisernas utveckling och den allmänna konjunkturutvecklingen. Ibland kan en bidragande orsak till en lågkonjunktur vara fallande tillgångspriser, vilka minskar hushållens förmögenheter och därmed efterfrågan i den reala ekonomin. I andra lägen är fallande tillgångspriser snarare en effekt av låg efterfrågan i den reala ekonomin.

deställning till de finansiella företag som de värderar⁷³ – utför tillsyn och i någon mening tolkar gällande lagar och förordningar beträffande den finansiella regleringen. Detta är självfallet djupt olyckligt.

En annan svaghet i dagens finansiella reglering och som har bäring på kapitaltäckningskraven är det fenomen som har kommit att kallas för ”shadowbanking”. Syftet med att skapa dessa separata bolag – ”skuggbankerna” – har i många fall varit att lyfta bort risker och tillgångar från moderbankens balansräkning till skuggbankerna, eftersom dessa bolag verkar under svagare tillsyn och reglering. Förfarandet har för moderbankens räkning också den fördelen att de ökar bankens kapital och på så sätt underlättar för banken att infria kapitaltäckningskravet.

Dagens kapitaltäckningskrav behöver skärpas över hela linjen. Finanskrisen visade på ett närmast övertydligt sätt att de är för låga. Vidare måste regelverket utformas på ett sätt som beaktar bankens hela verksamhet, dvs. även de tillgångar som lyfts ut ur balansräkningen. Kapitaltäckningsreglerna bör också reformeras så att det ställs hårdare krav på stora systemhotande banker, för att på så sätt få en mer rättvis prissättning avseende risk.

Beträffande procyklicitet är en möjlig väg att gå att helt avskaffa dagens riskbaserade system.⁷⁴ Ett liknande resonemang förefaller Rossander & Rudebeck⁷⁵ vara inne på när de kritiserar dagens system som bygger på att tillgångarna bokförs till sitt marknadsvärde, till skillnad från äldre regelverk då tillgångarna bokfördes till inköpspris minus avskrivningar. Ett annat sätt är att kräva att bankerna bygger upp buffertar i goda tider, så att de har möjlighet att både låna ut och klara kapitalkraven i sämre tider.

5.6.1.5 Ratinginstituten

En hel del av diskussionen efter finanskrisen har berört de s.k. ratinginstitutens roll. Ratinginstituten bedömer sannolikheten för konkurs. Det som gjort deras roll kontroversiell är framförallt det jävsförhållande som råder mellan ratinginstituten och de bolag de sätter betyg på. Ratinginstituten erhåller nämligen sina inkomster via avgifter från de bolag som de är satta att värdera. Dessa avgifter har ofta varit knutna till värdepappersbolagens omsättning. För ett värdepappersbolag som t.ex. introducerar ett nytt derivatinstrument är det av helt avgörande betydelse att få ett högt betyg från det ratinginstitut det anlitar. Och eftersom lönsamheten och omsättningen på de finansiella marknaderna har varit, och alltjämt är, mycket hög utgör detta en lockelse för ratinginstituten att utfärda höga betyg som kanske inte alltid avspeglar objektiva fakta. Vissa ratinginstitut har därtill haft konsultverksamhet som bisyssla, vilken gått ut på att hjälpa sina kunder att optimera sin rating.

Detta system är naturligtvis helt befängt. Det förefaller uppenbart att det är en allvarlig intressekonflikt inbyggd i dagens system och att denna konflikt

⁷³ Bland annat p.g.a. att det är de finansiella företagen som betalar ratinginstituten för dess värdering. Vi tar nedan upp frågan om ratinginstitutens roll separat.

⁷⁴ Även om det finns rationella skäl till att relatera tillgångarna till olika riskkategorier.

⁷⁵ Rossander, Olle & Karin Rudebeck, ”Nytt IMF, globala regelverk och rejäl insyn” (Global utmaning 2009).

Fel! Okänt namn på

kan få mycket skadliga effekter för samhällsekonomin (och naturligtvis för enskilda aktieägare). En ordning måste skapas för att säkerställa att ratinginstituten och de företag de värderar inte är i beroendeställning. Vidare bör statliga ratinginstitut etableras för att öka mångfalden och motverka risken för flockmentalitet.

5.6.1.6 *Den demokratiska processen*

Traditionellt har frågor som rör reglering av de finansiella marknaderna i stor utsträckning utarbetats av en snäv krets av företrädare för olika länders finansdepartement och tillsynsmyndigheter och av representanter för branschen. Branschens olika önskemål har vägt mycket tungt i dessa sammanhang. Sammansättningen av finansmarknadsminister Odells finansmarknadsråd är illustrativt i sammanhanget.⁷⁶ Vi menar att det är naivt att tro att finansbranschens önskemål sammanfaller med vad som är bäst för samhällsekonomin. Den finansiella sektorn och dess reglering är alltför viktig för att i så stor utsträckning som hittills varit fallet skötas av en snäv krets av teknokrater och branschföreträdare. Under höstens finansiella turbulens motionerade därför Vänsterpartiet ett flertal gånger och krävde att regeringen skyndsamt skulle tillsätta en bred parlamentarisk utredning – en finanskommission – i syfte att förutsättningslöst se över den finansiella sektorns reglering. Dessvärre fick vi inget bifall för detta förslag, men det hindrar inte att vi återigen upprepar detta krav.

5.6.1.7 *Konsumentskydd och produktreglering*

I detta kapitel har vi framförallt berört brister i den reglering som berör finansiella företag, deras förhållande till varandra och inte minst statens olika underförstådda och explicita garantier och subventioner till storbankerna. För samhällsekonomin är dessa förhållanden av avgörande betydelse och därmed indirekt viktiga för individen. Det finns också lagar om finansiell rådgivning, handel med finansiella instrument osv. Men då det i alla fall finns reglering på bolagsnivå, om än bristfällig, förekommer det knappt någon produktreglering och därmed inget konsumentskydd överhuvudtaget vad gäller finansiella instrument. Såvitt vi har förstått det räcker det att ett nytt finansiellt instrument uppfyller kraven i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden för att det nya instrumentet skall kunna erbjudas till utgivarens kunder. Lagen innefattar en del av det man kan benämna som ”produktreglering”, men innehåller knappt någonting alls av traditionellt konsumentskydd.

I den internationella debatten betonas vikten av att förstärka konsumentskyddet på ett helt annat sätt än här i Sverige. Obama-administrationen har

⁷⁶ Rådet, som nyligen lämnade sin slutrapport, bestod av Kerstin Hessius (vd tredje AP-fonden), Hans Erik Andersson (tidigare vd Skandia), Karin Forseke (styrelseledamot FSA), Karl-Olof Hammarkvist (docent HHS), Lars Hörmgren (chefsekonom Riksgälden), Gent Jansson (Compliance SEB), Harry Klagsbrun (EQT) och Carl Eric Stålberg (styrelseordförande Swedbank).

bl.a. föreslagit att man skall inrätta en helt ny myndighet⁷⁷ som enbart skall arbeta med konsumentskydd avseende finansiella instrument. Ett undantag i den svenska debatten är Rossander & Rudebecks rapport⁷⁸, där författarna föreslår att sparare i finansiella instrument skall ges samma konsumentskydd som läkemedels- eller livsmedelsköpare, vilket innebär att de nationella tillsynsorganen skall godta eller avvisa de finansiella instrumenten på samma sätt som sker med läkemedel och livsmedel. Vänsterpartiet delar denna ståndpunkt.

5.6.1.8 Ersättningssystem

Ersättningssystemen inom den finansiella sektorn har varit en av de mer debatterade frågorna i finanskrisens kölvatten. Och det råder ingen som helst tvekan om att utformningen av dessa var en bidragande orsak till finanskrisens omfattning. Ersättningssystemen behöver förändras och i slutet av detta avsnitt presenterar vi ett antal förslag samt ger en beskrivning av de incitament och de mekanismer som utgjort grunden för den bonuskultur som haft betydande negativa konsekvenser ur en mängd aspekter.

Men vi tror att en adekvat analys av bonuskulturen borde ta sin utgångspunkt i frågan: Hur har det varit möjligt för de finansiella företagen att betala ut sådana fantasisummor till sina anställda i just den finansiella sektorn? En avgörande förutsättning för ett företag att betala ut höga löner till sina anställda torde vara att företaget gör stora vinster (även om vi i näringslivet i allmänhet och finanssektorn i synnerhet sett otaliga exempel på (höjda) bonusar trots fallande vinstnivåer eller t.o.m. förluster). Ett (ökat) överskott i ett aktiebolag kan i princip användas på tre olika sätt⁷⁹:

- ? stanna kvar i företaget antingen som kassatillskott eller användas för investeringar
- ? (höjd) utdelning till ägarna
- ? (höja) lönerna till de anställda.

Som socialistiskt parti har vi naturligtvis inga principiella invändningar mot att man använder ett överskott till höjda löner istället för att ge pengarna till (passiva) ägare. Däremot har vi starka åsikter om hur löneutrymmet skall fördelas mellan olika personalkategorier⁸⁰ och vi har också bestämda åsikter hur ersättningssystem till företagets ledningar bör utformas – den senare frågan återkommer vi till i slutet av detta avsnitt.

Men den relevanta frågan som vi formulerade inledningsvis kvarstår: Hur har det varit möjligt för de finansiella företagen att betala ut sådana fantasisummor till sina anställda i just den finansiella sektorn? Kan det ha något med vinsterna att göra? Vi har bitt riksdagens utredningstjänst att jämföra de fyra

⁷⁷ Consumer Financial Protection Agency. Förslaget ingick i ett s.k. white-paper om en finansiell reglering och tillsyn. Hela dokumentet kan finnas på: http://www.financialstability.gov/docs/regs/FinalReport_web.pdf.

⁷⁸ "Nytt IMF, globala regelverk och rejäl insyn" (Global utmaning 2009).

⁷⁹ Lite beroende på hur man definierar "överskott".

⁸⁰ Även om vi naturligtvis inser att detta är en fråga för arbetsmarknadens parter. Det hindrar oss dock inte från att ha en åsikt i frågan, t.ex. att löneskillnaderna borde minska mellan olika personalkategorier och att kvinnor och män skall ha samma lön för samma arbete.

Fel! Okänt namn på

svenska storbankernas nettoresultat med de fyra största icke-finansiella företagens nettoresultat för perioden 2004–2008. Resultaten är tämligen anmärkningsvärda. Trots att de fyra storbankernas sammanlagda omsättning under tidsperioden endast motsvarade 24 procent av de största icke-finansiella företagens sammanlagda omsättning var de fyra storbankernas samlade resultat under samma tidsperiod 34 procent högre än det samlade resultatet för de största icke-finansiella företagen⁸¹.

Utredningstjänstens pm visar att vinsterna i de svenska storbankerna är direkt obscena. Förklaring till detta kan förmodligen delas upp i två huvudförklaringar, som också är sammankopplade med varandra. Den ena orsaken är de uttalade och implicita garantier och subventioner som bankerna får från staten som vi pekade på i avsnitt 5.6.1.1. Den andra huvudförklaringen är naturligtvis den oligopolstruktur⁸² som råder på den svenska bankmarknaden, där statens olika garantier och subventioner utgör en delförklaring till storbankernas dominans. Så även om människor med rätta är upprörda över de höga bonusarna borde lagstiftare, tillsynsmyndigheter och den intresserade allmänheten snarast skjuta in sig på storbankernas enorma övervinster, vilka är de som möjliggör de höga bonusarna.

Sedan till frågan om ersättningssystemens struktur inom den finansiella sektorn och vilka effekter dessa har haft på finanssektorns agerande. Den finansiella sektorn har de senaste två decennierna präglats av att lönerna till såväl företagens ledande skikt som löntagare på lägre nivåer i stor utsträckning varit rörliga. Det finns egentligen inget rationellt skäl ur ett företagsekonomiskt perspektiv att lönerna till finansföretagens ledande skikt är rörliga. Tvärtom finns det studier som visar att rörliga löner kopplade till olika prestationsmått snarast är kontraproduktiva för företagens resultat. För de anställda på lägre nivåer utgör de rörliga lönerna dessutom ett betydande arbetsmiljöproblem. Men det som fått stora negativa effekter för framförallt samhällsekonomin, men också för många företag, är hur prestationsmåttan är konstruerade.

Såväl de ledande skikten som tjänstemännen på lägre nivåer har haft stora delar av sina löner kopplade till omsättningen (kreditvolymerna) och till kort-siktiga resultatmål, vilket uppmuntrat riskabel kreditgivning och placeringar i riskfyllda värdepapper. Pettersson pekar på liknande problematik fast utifrån en något annorlunda infallsvinkel som vi bedömer som central i sammanhanget. Han konstaterar följande: ”Eftersom ökad risk ofta innebär högre förväntad avkastning, blir det för finansbranschens aktörer rationellt att ta på sig risk som inte är uppenbar för investerarna. Då framstår det för dem som beslutar om den rörliga ersättningen som att dessa aktörer har åstadkommit en imponerande hög avkastning, trots att det egentligen endast rör sig om kompensation för högre risk”.⁸³

⁸¹ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:1182.

⁸² Konkurrensverket har i rapporten ”Åtgärder för bättre konkurrens” (2009), konstaterat att de fyra storbankerna Nordea, Swedbank, SEB och Handelsbanken står för ca 75 procent av den totala inlåningen från allmänheten.

⁸³ Pettersson, Ola, ”När musiken tystnar (LO 2009).

Vi kan konstatera att ersättningssystemen i den finansiella sektorn är skadliga för såväl samhällsekonomin som för många företag. En av de uppgifter som den av Vänsterpartiet föreslagna finanskommissionen (se avsnitt 5.6.1.6 ovan) bör ägna sig åt är ersättningssystemen inom finansbranschen. Finanskommissionen kan t.ex. som Rossander & Rudebeck föreslår i sin rapport ta fram en bolagskod med rekommendationer för hur ersättningssystemen bör utformas.⁸⁴ Bolagskoden kan sedan "ägas" av en institution bestående av företrädare för bl.a. de politiska partierna, arbetsmarknadens parter och universitet. Denna institution ska sedan löpande följa utvecklingen och ge förslag på förändringar.

5.6.2 Öka statens roll i den finansiella sektorn

Den svenska bankmarknaden domineras idag totalt av de fyra storbankerna. Konkurrensverket (KKV) har som tumregel att en marknadsandel på över 40 procent är ett tecken på en dominerande ställning. Det råder enligt KKV en oligopolistisk struktur på den svenska bankmarknaden, med ett fåtal stora aktörer som dominerar. Myndigheten konstaterar i en rapport från mars 2009 att de fyra storbankerna Nordea, Swedbank, SEB och Handelsbanken står för ca 75 procent av den totala inlåningen från allmänheten.⁸⁵ Stora delar av svensk ekonomi står och faller med hur de här fyra bankerna sköts.

Vi menar att skärpt finansiell reglering, nya redovisningsmetoder och ökad transparens inte är tillräckligt för att i grunden få de finansiella marknaderna att fungera på ett tillfredsställande sätt. Eftersom det alltid i sista hand är de nationella staterna som i krislägen utgör garantin för att det finansiella systemet inte imploderar, borde ett ökat statligt bankäggande göras till ett naturligt inslag i finanssektorn. Staten bör också ta ett större ansvar för den finansiella infrastrukturen avseende betalssystemet, finansiella marknadsplatser, clearingverksamhet m.m. Genom ett ökat statligt ägande av banker och finansiell infrastruktur kan vi i högre grad garantera att kreditförsörjningen fungerar ansvarsfullt, att nödvändiga samhällsinvesteringar blir av och att de värsta formerna av spekulation begränsas.

Vänsterpartiet vill därför att statens ägande i Nordea utökas och att SBAB:s verksamhet utvidgas med t.ex. lokala bankkontor. Vi vill också undersöka förutsättningarna för en ny statlig investeringsbank. Det skulle kunna lösa en stor del av problemet med att det saknas riskvilligt kapital för nödvändiga investeringar, inte minst under den nuvarande finansiella krisen. Företag och offentliga institutioner i Sverige behöver en bank att vända sig till som alltid kan ge krediter till hållbara investeringar, oberoende av vilka problem de privata bankerna har dragit på sig. Det skulle också öppna för demokratiska diskussioner om vilka strategier Sverige bör välja för att på bästa sätt utveckla vårt näringsliv. Därför föreslår vi att regeringen får i uppdrag att snarast utreda möjligheterna att bilda en statlig investeringsbank.

⁸⁴ Rossander, Olle & Karin Rudebeck, "Nytt IMF, globala regelverk och rejäl insyn" (Global utmaning 2009).

⁸⁵ Konkurrensverket, "Åtgärder för bättre konkurrens" (2009).

5.6.3 Sparbankernas roll för ökad konkurrens och regional utveckling

Den globala krisen har bl.a. visat på riskerna med att ha ett finansiellt system som baseras på ett fåtal dominerande banker som har sina huvudkontor i världens finanscentrum och/eller i sina respektive länders huvudstäder. Storbankernas dominans har ett antal menliga effekter för samhällsekonomin. Deras systemhotande roll analyserades framförallt i avsnitt 5.6.1.1. Men bankkoncentrationen, såväl geografiskt som i fråga om den undermåliga konkurrensen, leder även till andra negativa konsekvenser för samhället.

Företagen på mindre orter har generellt sett en svårare situation avseende kapitalförsörjningen jämfört med näringslivet i de större städerna. Detta beror på flera omständigheter, bl.a. ett allmänt lägre intresse för investeringar på landsbygden från de stora bankernas sida samt att många av storbankernas lokalkontor på de mindre orterna har slagits igen under det senaste decenniet. Det finns emellertid en rad aktörer på mindre orterna som brinner för att utveckla det lokala näringslivet. En av dessa, är alla de s.k. sparbanker som finns runt om i landet.

Sparbankerna skiljer sig åt jämfört med storbankerna på en rad områden. Det är en associationsform utan egentliga ägare. Ett antal huvudmän står för ett slags överinsyn och utser styrelse för bankerna. Sparbankernas vinster delas ut i enlighet med de villkor som de ursprungliga grundarna ställt upp eller återinvesteras i den egna verksamheten. Detta skapar en god trygghet för sparbankernas kunder. Den stora fördelen med sparbankernas verksamhet är att de verkar nära sina kunder. Jämfört med storbankerna har de en överlägsen kunskap om och ett engagemang för det lokala näringslivet. Sparbankernas verksamhet och närvaro ökar såväl företagens som privatkundernas valmöjligheter och bidrar på så sätt till att stärka den annars undermåliga bankkonkurrensen i Sverige. Även om sparbankerna drivs i vinstsyfte är ett utmärkande drag att de avsätter betydande medel för ideella och samhällsnyttiga verksamheter i närområdet.

De lokala sparbankerna har en affärsomslutning på ca 500 miljarder kronor, ett samlat resultat på nästan 3 miljarder och en soliditet på i genomsnitt 20 procent. För närvarande finns det 66 sparbanker i Sverige som tillsammans med sina filialer finns representerade i ca 140 kommuner. Baserat på forskning om betydelsen av sparbanker på mindre orter⁸⁶ finns det all anledning att tro att en ökning av antalet sparbanker skulle kunna ha en mycket positiv effekt på den ekonomiska utvecklingen på mindre orter.

Vänsterpartiet har tagit del av och följt utvecklingen av sparbanksrörelsen i Norge. Sparbankerna i Norge verkar som regionalt viktiga aktörer. Att sparbankerna i Norge är slagkraftiga regionalt har att göra med att där, till skillnad mot i Sverige, så tillåts egenkapitalbevis. Egenkapital är ett instrument som har likhet med aktier. Huvudprincipen är att egenkapitalbevisens kapitalandel läggs under samma regelverk som institutionens övriga kapital, så att utdelningar, gåvor till allmännyttiga ändamål samt avsättningar till sparbankens

⁸⁶ Se t.ex. Silver, Lars (2007), "Sparbankerna och samhällsnyttan".

fond styrs av ett och samma regelverk. Skillnaden mot aktier ligger främst i äganderätten till bankens förmögenhet samt inflytande i bankens organ. Vänsterpartiet kan konstatera att detta leder till att s.k. aktieägare inte kan bli en majoritet i banken och att banken då inte heller kan säljas. Man kan också säga att det kan vara ett skydd mot aktiebolagslagens avigsidor. Vänsterpartiet anser att Sverige skall införa egenkapitalbevis på liknande sätt som i Norge i den svenska sparbankslagen.

Det tar lång tid att bygga en bank och att grunda det kapital en stabil bank behöver, så förutom möjligheterna till egenkapitalbevis kan det också behövas möjligheter till statliga kreditgarantier eller uppstartslån för att möjliggöra etablerande av nya sparbanker. Ifall kreditgarantier eller uppstartslån införs, vilket borde vara rimligt, kan det vara så att sparbankernas roll och filosofi behöver preciseras. I det läget förutsätts att de inte ger sig in i större och riskabla investeringar och att de inte ägnar sig åt aktieäggande i vare sig banker eller andra riskbaserade kommersiella verksamheter. På så sätt skapas goda förutsättningar för de nya sparbankerna att växa sig starka.

I jämförelse med de omfattande garantier och andra stöd de stora affärsbankerna tagit del av torde kreditgarantier eller uppstartslån till nya sparbanker vara både mindre kostsamma och mindre riskabla. Vänsterpartiet vill därför att regeringen skall återkomma med förslag till riksdagen beträffande finansiering av startkapital för bildande av nya sparbanker.

5.6.4 Kapitalförsörjning och likviditet

Under en längre tid har lånemarknaden inte fungerat normalt till följd av finanskrisen. Det är ett allvarligt hot mot att utveckla nya idéer, bärkraftiga företag och i förlängningen nya jobb. I ett läge där kapitalmarknaden inte längre fungerar eller vill ta sitt ansvar måste staten gripa in, menar vi.

I finanskrisens och lågkonjunktorens spår drabbades framför allt mindre företag hårt av likviditetsproblem. Det blev svårare att få lån och ibland även att behålla sina krediter. Bankerna blev mer restriktiva. Det förekom att krediter omprövades och att banker ensidigt sa upp krediter. Det kunde innebära att planerade investeringar sköts på framtiden eller inte blev av alls. Vi menar att det vore förödande om livskraftiga företag skall slås ut och kanske tvingas till konkurs.

Regeringen har vidtagit vissa åtgärder på det här området. Exempelvis har Almi Företagspartner AB:s utlåningskapacitet stärkts och AB Svensk Exportkredit och Exportkreditnämnden har fått utökade möjligheter att tillhandahålla exportfinansiering. Dessutom finns ett tillfälligt skatteuppskov för arbetsgivare. Vänsterpartiet riktade vid införandet av lagen kritik mot den extra avgift som tas ut av det enskilda företaget som begär uppskov. Dessutom menade vi att ökade möjligheter till uppskov med inbetalning av mervärdesskatt borde ha prövats.

Vänsterpartiet menar att det behövs fler insatser för att komma till rätta med osäkerheten på kreditmarknaden och med framför allt de mindre företagens likviditetsproblem. Vi ifrågasätter därför bl.a. bankernas rätt att ensidigt säga upp krediter. Vi menar att låntagarna bör få ett starkare skydd genom att

Fel! Okänt namn på

kunna få skadestånd om lån sägs upp på ett otillbörligt sätt. Det finns exempel från andra länder i Europa där låntagare har ett bättre skydd än vad som erbjuds i Sverige.

En skärpning av betalningstider kan vara en annan nödvändig åtgärd. Det gäller såväl offentlig sektor som näringslivet. Om betalningar från myndigheter eller dylikt kan förkortas bör samtidigt samma åtgärder vidtas inom det privata näringslivet. Det är viktigt att alla sektorer tar sitt ansvar.

Eftersom läget har varit allvarligt under en längre tid lyfte Vänsterpartiet fram ytterligare åtgärder under året, bland annat i motion 2008/09:38. Det handlade om möjligheten att ställa ut statliga kreditgarantier eller en allmän bankgaranti. Sådana garantier skulle självklart innehålla krav på motprestationer, såsom att inga styrelsearvoden höjs och att inga bonusar betalas ut under tiden. Vi menade också att det fanns skäl att ifrågasätta det rimliga i att tillåta utdelningar och höga pensionsavtal under den tid en eventuell garanti skulle användas. Vi tog också upp frågan om till exempel Nordea eller SBAB skulle kunna få ett särskilt uppdrag att se till att små och medelstora livskraftiga företag förhindras gå omkull på grund av finanskrisen.

5.6.4.1 Gemensamt förslag från s, mp och v: Stärkt tillgång på riskkapital

Nyföretagandet minskar i Sverige. Det är allvarligt i en situation där de små och medelstora företagen står för en viktig del av en framtida ekonomisk återhämtning. Företagens möjligheter att få tillgång till kapital har allvarligt försämrats. Vi vill genomföra en extra utdelning från Vattenfall med 5 miljarder kronor för att skapa en ny riskkapitalfond. Den nya riskkapitalfonden ska agera marknadskompletterande.

Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov, men med särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras. Detta kan till exempel användas för satsningar på företag som verkar i branschen för miljöteknik.

5.7 Riktlinjer för finans- och penningpolitiken

Normpolitikens inträde i de västerländska ekonomierna tog fart under 1980-talet. Med normer avses här olika regelverk och institutionella förhållanden som ligger till grund för den ekonomiska politiken. Dessa regelverk syftar bl.a. till att begränsa regeringens och riksdagens handlingsfrihet i ekonomiska frågor. Denna politik kan i mångt och mycket ses som en nyliberal reaktion på den keynesianska ekonomiska politiken som alltsedan 1930-talets djupa ekonomiska kris präglade politiken i de flesta utvecklade ekonomier. Vad Keynes och hans efterföljare noterade är att nominella priser och löner är trögrörliga på kort sikt. Detta innebär att förändringar i efterfrågan eller på utbudssidan inte pareras med motsvarande förändringar i priser och löner, vilket ibland leder till ett lågt resursutnyttjande i ekonomin (lågkonjunktur) eller till ett

ansträngt resursutnyttjande (överhettning). Denna grundläggande analys av ekonomin är giltig än idag.

För att parera svängningarna i resursutnyttjandet föreslog Keynes att man skulle använda finans- och penningpolitiken i stabiliseringspolitiskt syfte. Vad Keynes m.fl. lyfte fram var efterfrågans betydelse för att stabilisera ekonomin. Det recept som Keynes skrev ut var att staten skulle öka köpkraften och efterfrågan i ekonomin i tider av lågkonjunktur och hög arbetslöshet och minska densamma när inflationen var på väg att sticka i väg till följd av en överhettad ekonomi.

Den svenska ekonomiska politiken hör till de mer normbaserade i världen. Med normer avses här olika regelverk och institutionella förhållanden som ligger till grund för den ekonomiska politiken. Dessa regelverk syftar bl.a. till att begränsa regeringens och riksdagens handlingsfrihet i ekonomiska frågor. Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank, vars verksamhet regleras i riksbankslagen och som föreskriver ett ensidigt mål för penningpolitiken om prisstabilitet. Finanspolitiken styrs av ett överskottsmål för den offentliga sektorn, ett balanskrav för kommunerna och treåriga utgiftstak för statsbudgeten samt ett förfarande som innebär att investeringar i infrastruktur i normalfallet direktavskrivs via anslag i statsbudgeten.

Vänsterpartiet är kritiskt till samtliga dessa ramverk. Vi har i flera sammanhang mer i detalj redogjort för våra invändningar mot dessa regelverk, senast i vår motion (2008/09:Fi26) på 2009 års ekonomiska vårproposition. I denna motion begränsar vi oss till våra huvudsakliga anmärkningar och redogör för de riktlinjer vi menar bör vägleda finans- och penningpolitiken.

Vänsterpartiet anser att full sysselsättning skall vara det övergripande och överordnade målet för den ekonomiska politiken. Vi menar att de ramverk och institutionella förhållanden som för tillfället omgärdar finans- och penningpolitiken försvårar en politik för full sysselsättning.

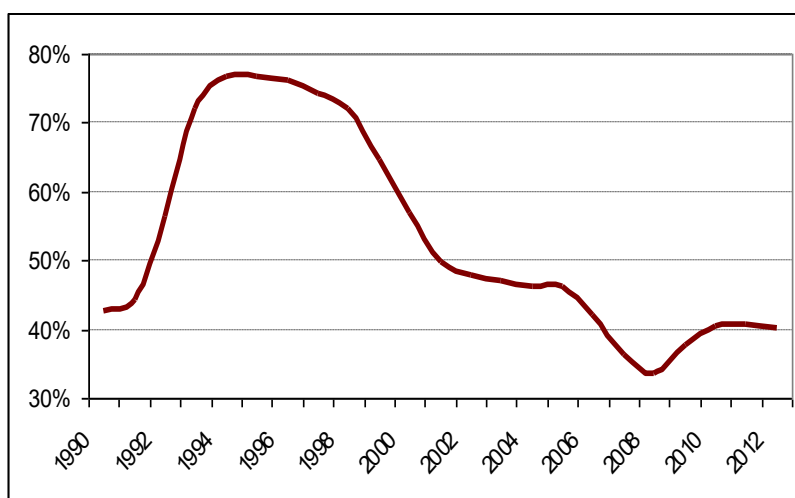
5.7.1 Målet för de offentliga finanserna

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 90-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det infördes för vi menade att det var viktigt att få ner statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt, och de svenska offentliga finanserna hör idag till de starkare i världen. Naturligtvis går de offentliga finanserna under den nuvarande djupa lågkonjunkturen med underskott, men den offentliga sektorns förmögenhetsställning är stark och den offentliga bruttoskuldkvoten är alltså låg.

Fel! Okänt namn på

Diagram 20 Statsskulden, 1990–2012

Procent av BNP

Källa: Riksgäldskontoret och BP10.

Det argument som nu brukar anföras till stöd för överskotts målet är de kommande demografiska förändringarna. Tanken är att vi behöver ha överskott ”nu” för att kunna ha underskott ”sedan”. Skälet som anføres är att dagens generationer måste spara för att kommande generationer skall kunna få god offentlig service. Men detta resonemang vilar på en i grunden felaktig bild av samhällsutvecklingen. Kommande generationer kommer inte att vara fattigare än dagens generationer, tvärtom. Finansdepartementets långsiktsskalkyler visar att BNP per capita kommer att öka med över 100 procent de närmaste 50 åren. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå varför dagens generationer måste spara för att morgondagens generationer skall ha råd med vård, skola och omsorg.

Vidare är själva idén att vi kan spara oss till ökade framtida möjligheter till god offentlig service i grunden feltänkt. Överskotts målet innebär de facto att vi för en form av kontinuerlig åtstramningspolitik, vilket leder till lägre sysselsättning och produktion. Och produktionsbortfall idag betalas inte tillbaka imorgon med ränta. Vänsterpartiet föreslår därför att dagens överskotts mål ersätts med mål för de offentliga finanserna där dessa i normalfallet skall vara i balans över en konjunkturcykel. Att ett sådant mål för det finansiella sparandet skulle äventyra de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet saknar naturligtvis grund.

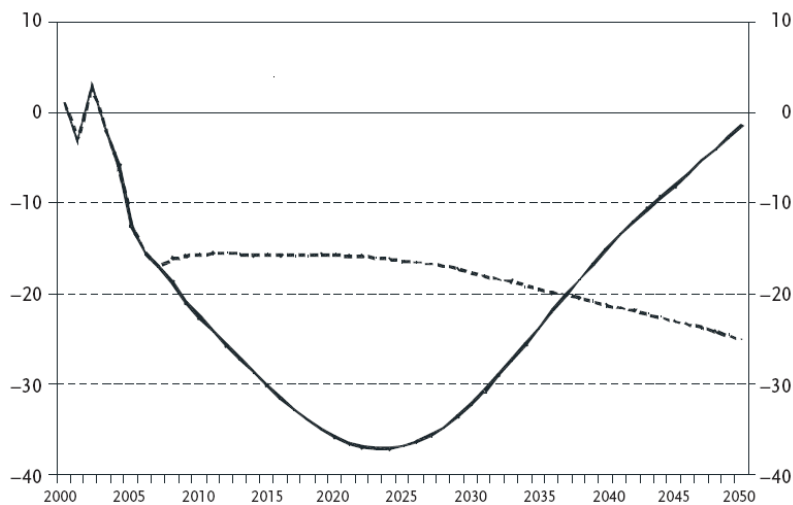
I själva verket innebär ett balansmål för de offentliga finanserna att den offentliga sektorns bruttoskuld som andel av BNP kontinuerligt faller⁸⁷ och att

⁸⁷ I och med att den offentliga skulden över en konjunkturcykel är oförändrad samtidigt som BNP i normalfallet växer. I sammanhanget kan också nämnas att man i USA för en diskussion om att ett strukturellt underskott i de offentliga finanserna på mellan 2 och 3 procent av BNP är förenligt med en konstant nivå på den offentliga bruttoskuldkvoten och därmed förenligt med långsiktigt hållbara offentliga finanser.

ett sådant mål för det finansiella sparandet stärker de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet jämfört med regeringens linje att ha ”överskott nu” för att kunna ha ”underskott sedan”. Detta bekräftas av en kalkyl som Riksrevisionen genomfört där dessa alternativ jämförs avseende dess effekter på den offentliga sektorns finansiella nettoskuld⁸⁸, se diagram 21 nedan.

Nettoskulden uttrycks som andel av BNP, där en negativ nettoskuld innebär en nettoförmögenhet. Den streckade linjen representerar ett balansmål för det finansiella sparandet medan den heldragna linjen visar överskottsmålet. Som framgår av diagrammet innebär ett balansmål för den offentliga sektorns finansiella sparande att nettoskulden successivt sjunker, vilket som nämndes ovan är liktydigt med att nettoförmögenheten ökar. Vid kalkylens slutår uppgår nettoförmögenheten till ca 25 procent av BNP, vilket utifrån dagens BNP motsvarar ca 750 miljarder kronor.

Diagram 21 Den offentliga sektorns nettoskuld, procent av BNP

Källa: Riksrevisionen, RIR 2007:21, s. 84.

5.7.2 Målet för kommunernas resultat

Kommunernas balanskrav infördes år 2000. Balanskravet innebär att varje kommun och landsting måste upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunernas intäkter består i huvudsak av skatteintäkter och statsbidrag. I en lågkonjunktur, då skatteintäkterna faller och utgifterna för t.ex. försörjningsstöd ökar, ställs kommuner och landsting inför ett svårt val. Förutsatt att regering och riksdag inte ökar statsbidragen till kommunsektorn i motsvarande mån ställs kommunerna och landstingen inför valet att antingen skära ned på kostnaderna, vilket i realiteten betyder färre anställda, eller höja kommunalskatten.

⁸⁸ Den offentliga finansiella nettoskulden beaktar, till skillnad mot bruttoskuldkvoten, även finansiella tillgångar.

Fel! Okänt namn på

Oavsett vilket val kommunerna och landstingen fattar kommer deras beslut att förvärra lågkonjunkturen – balanskravet för kommunsektorn är med andra ord procykliskt. Denna utformning av kommunsektorns balanskrav är obegriplig och skadar såväl kommunernas verksamhet som en god och balanserad samhällsekonomisk utveckling. Kommunerna måste själva få utforma sina budgetar. Därmed ges de också bättre planeringsförutsättningar och kan undvika att deras agerande förstärker konjunktursvängningarna.

5.7.3 Inför en investeringsbudget i statsbudgeten

Budgetlagen föreskriver att investeringar i infrastruktur i normalfallet skall finansieras via anslag i statsbudgeten. Detta innebär att investeringarna bokförs som kostnader i statsbudgeten i takt med att utgifterna uppstår. Konsekvensen av detta förfaringssätt är att kostnaderna för investeringar i infrastruktur direktavskrivs. Vi menar att detta är ett mycket märkligt förfaringssätt. Vänsterpartiet anser att staten, i likhet med kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. En investering i infrastruktur är ju något som konsumeras över en lång tidsperiod. Därför är det en rimligare ordning att kostnaden fördelas över dess livslängd.

Tabellen nedan påverkas förutom av infrastrukturinvesteringarna, också av de förändringar Vänsterpartiet föreslår i studiemedelssystemet och antalet utbildningsplatser.

Förändring Riksgäldens utlåning

Riksgäldens nettoutlåning, v-förslag jmf med BP10			
	2010	2011	2012
CSN	+1,01	+1,03	+1,44
– återbetalningar	–0,04	–0,03	–0,04
Järnvägar	+11,20	+11,90	+12,40
– återbetalningar	±0	–0,78	–1,60
Vägar	+10,30	+5,50	+6,80
– återbetalningar	±0	–0,72	–1,09
Summa	+22,48	+16,90	+17,91

5.7.4 Reformera eller avskaffa systemet med utgiftstaken

Utgiftstaken sätter en övre gräns för de statliga utgifterna tre år framåt. Något motsvarande golv för statens inkomster finns inte. Systemet har därmed en tydlig ideologisk slagsida på så sätt att ett givet reformutrymme innehåller restriktioner på statsbudgetens utgiftssida men inte på dess inkomstsida. För en borgerlig regering passar systemet dess politiska agenda. Samtidigt som man inte ens tillfört kommunerna några extraresurser för 2009 efter det att den ekonomiska krisen bröt ut och kommunernas skatteinkomster rasade med tiotals miljarder kronor har man under sina första tre regeringsår sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor.

En annan svaghet med utgiftstaken har sin grund i svårigheterna att prognostisera statens utgifter. En stor del av statens utgifter är konjunkturkänsliga och påverkas i hög grad av pris- och löneutvecklingen. När ekonomin går

in i en kraftig lågkonjunktur ökar utgifterna för bl.a. a-kassan. Detta kan då innebära att utgiftstaken blir hotade så att man därför inte har ”råd” att motverka lågkonjunkturen med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Därför är det oklokt att sätta ett tak för statsbudgetens utgifter tre år i förväg. Detta system har uppenbara brister och svagheter och bör därmed reformeras eller helt avvecklas.⁸⁹

5.7.5 Målen för penningpolitiken och styrningen av Riksbanken

Vänsterpartiet har flera grundläggande invändningar mot det svenska penningpolitiska ramverket och den rådande penningpolitiska regimen. De viktigaste invändningarna beskrivs i punkterna nedan:

Synen på sysselsättning och arbetslöshet

Det i lag fastställda målet för penningpolitiken är att Riksbanken ska upprätthålla ett fast penningvärde, vilket Riksbanken definierat som ett inflationsmål på 2 procent med ett toleransintervall på ± 1 procent. Något explicit kompletterande mål för t.ex. BNP eller sysselsättningen finns inte eftersom sådana mål inte ansågs vara förenliga med EU:s regelverk när den nuvarande penningpolitiska regimen utformades. En annan anledning till varför det inte finns något kompletterande mål är att penningpolitiken inte anses kunna påverka tillväxten och sysselsättningen på ett bestående sätt. Detta resonemang vilar på teorin om en naturlig arbetslöshetsnivå eller s.k. jämviktsarbetslöshet. Det centrala i den teorin är att ekonomin strävar mot en naturlig arbetslöshetsnivå och att försök att pressa ned arbetslösheten under den nivån enbart leder till ökad inflation. Nivån på den naturliga arbetslösheten bestäms, enligt teorierna, av arbetsmarknadens funktionssätt. Förenklat innebär detta att ju mer avreglerad arbetsmarknaden är, desto bättre fungerar den.

Som vi påpekat tidigare i motionen anser vi att resonemangen om jämviktsarbetslösheten vilar på en såväl teoretiskt som empiriskt bräcklig grund. Är det verkligen korrekt att beskriva arbetsmarknaden som en arbetsmarknad som hela tiden konvergerar mot ett jämviktsläge? I själva verket består ju arbetsmarknaden av en mängd olika delmarknader med skiftande ”priser” och olikartade utbuds- och efterfrågeförhållanden. Vi anser att det är mer adekvat att beskriva arbetsmarknaden som en fortlöpande och dynamisk process som inte nödvändigtvis låter sig beskrivas i en enkel jämviktsmodell. Teorierna om jämviktsarbetslöshet kan t.ex. inte förklara varför Sverige under i stort sett

⁸⁹ Systemet med utgiftstaken blir särskilt problematiskt utifrån det sätt som staten redovisar infrastrukturinvesteringar i statsbudgeten. Till skillnad från kommuner och företag har staten ingen särskild investeringsbudget. Investeringar i väg och järnväg sker i regel genom att staten tar upp kostnaden för investeringen på ett anslag. När infrastrukturinvesteringar finansieras med anslag innebär detta att anslag tas i anspråk i takt med att utgifterna uppstår. Kombinationen av snålt tilltagna utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär att investeringar får konkurrera om utrymmet under utgiftstaken med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller skjuts på framtiden. Det var därför inte helt förvånande, om än anmärkningsvärt, när statsminister Fredrik Reinfeldt avvisade Klimatberedningens förslag om ökade tåginvesteringar med att det blir för dyrt och att utgifterna för dessa investeringar måste vägas mot olika typer av transfereringar till hushållen.

Fel! Okänt namn på

hela efterkrigstiden fram till 1990-talskrisen hade en lägre arbetslöshet än USA, trots att Sverige under perioden hade en mer reglerad arbetsmarknad än USA med högre minimilöner, högre ersättningar i arbetslöshetsförsäkringen och starkare anställningsskydd. Teorierna kan inte heller förklara varför den svenska jämviktsarbetslösheten enligt Konjunkturinstitutets (KI) beräkningar låg på drygt 3 procent under 1980-talet, medan den för innevarande år beräknas ligga på ca 6,5 procent⁹⁰, trots att det sedan 1980-talet skett betydande förändringar på arbetsmarknaden, vilka enligt teorierna snarare borde sänka än höja nivån på jämviktsarbetslösheten.⁹¹ De senaste 30 årens erfarenheter visar entydigt att stora fall i produktion och sysselsättning får bestående effekter. Om arbetslösheten ökar kraftigt tenderar den strukturella arbetslösheten att stiga. Riksbankens penningpolitik vilar på föreställningen att finans- och penningpolitiska beslut inte har några bestående effekter på produktion och sysselsättning. Detta synsätt är uppenbart felaktigt. Vänsterpartiet menar att penningpolitiken i första hand bör baseras på utvecklingen i den reala ekonomin, där Riksbankens penningpolitik skall understödja det övergripande målet om full sysselsättning i den ekonomiska politiken.

Den penningpolitiska regimen ger stabilitetsproblem

Även om man tror på teorierna om jämviktsarbetslöshet är, enligt Vänsterpartiets uppfattning, den nuvarande utformningen av penningpolitiken problematisk. Under den nuvarande penningpolitiska regimen, med rörlig växelkurs, har Riksbanken i normalfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Problemet är att en penningpolitik som enbart vägleds av ett inflationsmål saknar mekanismer för att stabilisera ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Det kan ofta uppkomma lägen där utvecklingen i den reala ekonomin motiverar en annan penningpolitik än den som följer av en strikt tillämpning av inflationsmålet. Detta framgick med all önskvärd tydlighet i inledningen av den nu pågående ekonomiska och finansiella krisen. Trots att det under sommaren 2008 stod helt klart att den svenska ekonomin stod inför en tydlig konjunkturavmattning valde Riksbanken att höja reporäntan både i juli och i september med hänvisning till att inflationen översteg inflationsmålet.

Demokratisera Riksbanken

Kombinationen av ett ensidigt mål om prisstabilitet och en lagstadgad oberoende riksbank medför att finanspolitiska åtgärder för att öka sysselsättningen ofta riskerar att motverkas av Riksbanken genom räntehöjningar. Riksbankens motiv är att ökad sysselsättning riskerar att hota inflationsmålet. Detta leder till ett olyckligt dubbelkommando i den ekonomiska politiken. Vänsterpartiet anser att besluten om räntan måste underställas riksbanksfullmäktige

⁹⁰ Konjunkturinstitutet, statistikunderlag på KI:s webbplats till rapporten "Konjunkturläget augusti 2009".

⁹¹ Bland dessa kan nämnas: Lägre ersättningsnivåer och hårdare kvalifikationskrav i a-kassan och sjukförsäkringen. Ett jobbskatteavdrag på 75 mdkr som sänker reservationslönerna samt kraftigt sänkta marginalskatter överlag. Uppluckrad arbetsrätt och att antalet tidsbegränsade anställningar ökat i mycket stor omfattning.

så att man får till stånd en samverkande finans- och penningpolitik som understödjer det övergripande målet om full sysselsättning.

5.7.6 Avslutande kommentar

Vår kritik av de nuvarande ramverken som omgärdar finanspolitiken skall ingalunda tolkas som att vi emotsätter oss starka offentliga finanser. En stark offentlig förmögenhetsställning stärker omvärldens förtroende för den svenska ekonomiska politiken och stärker finanspolitiska åtgärders effekter när ekonomin nu är i en kraftig lågkonjunktur med stora budgetunderskott som följd. Vi vet att det i allmänhet är de vanliga människorna som får ta de största smällarna om de offentliga finanserna raseras. Vi såg det på 1990-talet, under och i efterdyningarna av 90-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom åtminstone 90 procent av det saneringsprogram av statsbudgeten som den socialdemokratiska regeringen genomförde efter regeringsskiftet 1994. Under 1990-talskrisen uppgick underskottet i de offentliga finanserna som mest till ca 11 procent av BNP. Omvärlden fann då skäl att tvivla på de svenska offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet, vilket resulterade i höga marknadsräntor som försvårade en ekonomisk återhämtning. För att ekonomin skulle ta fart var det nödvändigt att få ner räntorna, därför tvingades vi då genomföra budgetförstärkningar trots rådande lågkonjunktur.

Man kan så här i efterhand diskutera såväl innehållet i saneringsprogrammet som dess omfattning. Men att besparingar och skattehöjningar då var nödvändiga är de flesta eniga om. Vänsterpartiet har också bidragit till vår nuvarande starka förmögenhetsställning genom att medverka till att vi under det organiserade rödgröna samarbetet mellan 1998 och 2006 sparade i goda tider för att kunna möta den nuvarande lågkonjunkturen med finanspolitiska stimulanser, utan att äventyra de offentliga finanserna i ett längre perspektiv. Vi har med andra ord i praktisk handling visat att vi värnar starka offentliga finanser.

Den nuvarande ekonomiska krisen är annorlunda jämfört med 1990-talskrisen på en i sammanhanget avgörande punkt. Som nämndes ovan uppgick det offentliga underskottet då som mest till cirka 11 procent av BNP. Nu beräknas underskottet toppa nästa år på ca 3,5 procent av BNP. Det är en väsentlig skillnad. Det innebär att vi den här gången har utrymme att möta lågkonjunkturen med finanspolitiska stimulanser, vilket av förklarliga skäl är ett betydligt mer effektivt sätt att bekämpa en lågkonjunktur.

På motsvarande sätt skall vårt ifrågasättande av det ensidiga inflationsmål som penningpolitiken baseras på inte tas till intäkt för att vi ”tar lätt på inflationen”. Vi förordar naturligtvis ingen penningpolitik som sätter i gång en pris- och lönespiral av det slag vi såg under t.ex. 1980-talet, där priser och löner jagade varandra vilket bl.a. resulterade i en mycket svag reallöneutveckling. Vi vet också att en höginflationsekonomi riskerar att utlösa en utlånings- och spekulationskarusell som vanligtvis gynnar de redan kapitalstarka på de vanliga människornas bekostnad.

Men vi tror inte att dagens ramverk är de mest ändamålsenliga för att understödja en politik för full sysselsättning och en i övrigt god makroekono-

Fel! Okänt namn på

misk utveckling. Dagens ramverk skapades för att hantera det sena 80-talets och tidiga 90-talets problem, dvs. en galopperande inflation och stora budgetunderskott. Det ekonomiska läget i Sverige är idag väsensskilt, med alltjämt starka offentliga finanser, stora och löpande överskott i bytesbalansen och en obefintlig inflation. Det förefaller därför inte självklart att de ramverk som skapades för att hantera det sena 1980-talets och tidiga 1990-talets problem är bäst lämpade att möta framtidens utmaningar.

5.8 Finanspolitisk inriktning och realekonomiska effekter av Vänsterpartiets budget

5.8.1 Utredningstjänstens analys av Vänsterpartiets förra budgetmotion

Sedan en tid tillbaka har riksdagens utredningstjänst regelmässigt analyserat och jämfört oppositionspartiernas budgetförslag med regeringens budgetproposition i olika avseenden. Utredningstjänstens analys av Vänsterpartiets förra budgetmotion (2008/09:Fi271) ledde fram till följande resultat:⁹²

Högre BNP

Vänsterpartiets budgetförslag medförde en högre BNP-nivå jämfört med regeringens på 22, 26 respektive 40 miljarder kronor för åren 2009–2011.

Lägre arbetslöshet

Vänsterpartiets budgetalternativ minskade antalet arbetslösa med cirka 40 000 personer för 2009. Fram till 2011 beräknades en minskning av antalet arbetslösa med ca 50 000 personer.⁹³

Starkare offentliga finanser

Vårt budgetförslag hade ett finansiellt sparande som var 8 miljarder kronor högre än regeringens för 2009.⁹⁴ Motsvarande siffra för 2010 var 4 miljarder

⁹² Riksdagens utredningstjänst, ”Analys av Vänsterpartiets budgetmotion”, dnr 2009:0240.

⁹³ I själva verket var antalet arbetslösa än färre i vårt förra budgetförslag jämfört med regeringens budget. Vi hade betydligt fler platser inom högskola/universitet, komvux, den kvalificerade yrkesutbildningen (KY) och inom arbetsmarknadspolitiken. Inget av detta hade utredningstjänsten beaktat i sin analys av vårt budgetförslag avseende effekter på arbetslösheten. Utredningstjänsten hade heller inte tagit hänsyn till att innehållet i vår arbetsmarknadspolitik är avgjort mer effektivt än regeringens. Vi hade betydligt fler platser i erkänt effektiva program som arbetsmarknadsutbildningar och anställningsstöd, medan regeringen satsar på billiga och ineffektiva programplatser inom utvecklingsgarantin.

⁹⁴ Utredningstjänstens bedömning av vårt finansiella sparande för den offentliga sektorn är intressant ur flera synvinklar. För det första tyder det ju på en tämligen välavvägd ekonomisk politik att kunna åstadkomma såväl högre BNP som lägre arbetslöshet trots ett högre sparande. För det andra illustrerar det tydligt att ”självfinansieringsgraden” för en mer expansiv finanspolitik i nuvarande konjunkturläge är betydande. I vår senaste budgetmotion från hösten 2008 redovisade vi ett lägre finansiellt sparande än regeringen, motsvarande 0,1, 0,7 respektive 1,1 procent av BNP för åren 2009–2011. I vår stimulansmotion från november 2008 lade vi fram förslag för 2009 som försvagade de offentliga finanserna med ca 0,5 procent av BNP. Ändå redovisar alltså utredningstjänsten att vårt finansiella sparande är *högre* än regeringens för både 2009 och 2010. Hur kan detta komma sig? Svaret är enkelt.

kronor högre. För 2011 hade vi ett lägre sparande än regeringen: 7 miljarder kronor.

Resultaten av utredningstjänstens analys är inte förvånande. Jämfört med regeringen hade och har vi alltså betydligt mer av direkta jobbskapande förslag, inte minst riktade mot kommunsektorn. Därtill hade och har vi högre offentliga investeringar. Vidare är våra automatiska stabilisatorer i a-kassan och övriga socialförsäkringssystem starkare än regeringens samt att vi i övrigt har en mer rättvis fördelningspolitik. Det innebär sammantaget en omfördelning av köpkraft från hushåll med högt sparande till hushåll med små marginaler, vilket höjer den andel av de totala inkomsterna som går till konsumtion. Vi har å andra sidan högre skatter totalt sett jämfört med regeringen, men det har en mer begränsad effekt på BNP och sysselsättning.

Utredningstjänstens analys får stöd när man studerar olika internationella institutioners och forskares resultat avseende vilka BNP- och sysselsättnings-effekter olika finanspolitiska förslag medför, vilket på ekonomspråk kallas för finanspolitiska multiplikatorer. Enklaste sättet att förstå hur multiplikatorer används vid ekonomiska analyser är att illustrera med ett exempel. Om multiplikatorn för t.ex. offentliga investeringar anges till 1,5, innebär detta att om man ökar de offentliga investeringar med exempelvis 10 miljarder kronor, så ökar BNP med 15 miljarder kronor vid en specifik tidpunkt. Nedan redovisas de intervall för multiplikatorer som den amerikanska kongressens budgetkontor (CBO) använder:⁹⁵

Vårt budgetförslag medförde högre BNP och lägre arbetslöshet, vilket ökar skatteinkomsterna och sänker utgifterna för arbetslösheten. Till denna förklaring tillkommer ytterligare två faktorer: (i) utredningstjänsten hade räknat med ett betydligt lägre utflöde av investeringsstöd ur vår bostadsfond (och därmed lägre kostnad) än vad vi bokfört i vår budgetmotion och (ii) bokföringsfel från vår sida, vilket medförde att vi hade bokfört ett för lågt sparande.

⁹⁵Hela rapporten går att finna på: <http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9619/Gregg.pdf>.

Fel! Okänt namn på

Tabell 12 Policy Multipliers: The Cumulative Impact on GDP over Several Quarters of Various Policy Option

	High	Low
Purchases of Goods and Services by the Federal Government	2.5	1.0
Transfers to State and Local Governments for Infrastructure	2.5	1.0
Transfers to State and Local Governments Not for Infrastructure	1.9	0.7
Transfers to Persons	2.2	0.8
Two-Year Tax Cuts for Lower- and Middle-Income People	1.7	0.5
One-Year Tax Cuts for Higher-Income People	0.5	0.1
Tax-Loss Carryback	0.4	0

Källa: Congressional Budget Office.

Note: For each option, the figures shown are a range of "multipliers", that is, the cumulative change in gross domestic product over several quarters, measured in dollars, per dollar of additional spending or reduction in taxes.

Som framgår av tabellen ger olika typer av offentliga investeringar och konsumtion de största positiva effekterna på BNP. Även transfereringar till hushållen har god effekt. Skattesänkningar ger däremot inte speciellt mycket för pengarna. I synnerhet inte när skattesänkningarna går till personer i de högre inkomstskikten. Regeringen har ju som tidigare nämnts sänkt skatterna med över 100 miljarder kronor. Av dessa har 75 miljarder gått till det s.k. förvärvsavdraget, där ca 2/3 av skattesänkningarna har gått till den tredjedel som har de högsta inkomsterna. Att utredningstjänstens resultat visade att Vänsterpartiets förra budgetalternativ resulterade i betydligt högre BNP och lägre arbetslöshet var med andra ord inte förvånande.

5.8.2 Sysselsättningseffekter och finanspolitisk inriktning

Den svenska ekonomin befinner som alla vet i en djup lågkonjunktur. Krisen beror på att efterfrågan i samhället fallit dramatiskt.⁹⁶ Regeringens egna siffror visar på att efterfrågebortfall kommer att resultera i ett sammantaget produktionsbortfall⁹⁷ under 2009–2011 med ca 550 miljarder kronor.⁹⁸ Arbetslösheten beräknas för innevarande år till 8,9 procent och bedöms stiga till 11,6 procent fram till 2011. Behovet av finanspolitiska efterfrågestimulanser är således stor. Regeringen har efter finanskrisens utbrott varit dels katastrofalt passiv, vilket vi utvecklar närmare under avsnitt 4.5, dels haft en synnerligen ineffektiv inriktning av sin finanspolitik. Utöver välbehövliga, men sent påkomna, tillskott till kommunsektorn för 2010 har det mesta handlat om ökade volymer i högst ineffektiva arbetsmarknadspolitiska program samt skattesänkningar med mycket begränsad finanspolitisk effekt.

Vänsterpartiet visar i denna budgetmotion på en radikalt annorlunda finanspolitisk inriktning jämfört med den borgerliga regeringens ekonomiska politik. Två kriterier är centrala för utformningen av en välavvägd finanspoli-

⁹⁶ Bakgrunden till detta efterfrågebortfall analyseras närmare i avsnitt 4.1.

⁹⁷ Produktionsbortfallet uttryckt som det s.k. BNP-gapet, vilket beräknar skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP.

⁹⁸ BP10, bilaga 2, s. 10.

tik i dagens läge. För det första måste *storleken* på de finanspolitiska stimulanserna vara tillräckligt omfattande för att så långt som möjligt täcka upp för efterfrågebortfallet. För det andra, och kanske än viktigare, måste *inriktningen* på de finanspolitiska förslagen vara utformade på ett sätt som ger störst effekt för pengarna.

Vänsterpartiets budgetförslag innebär att vi för en mer expansiv finanspolitik jämfört med regeringen för samtliga år 2010–2012, se vidare kapitel 10. Men den avgjort största skillnaden mot regeringens ekonomiska politik är att Vänsterpartiets finanspolitik har en helt annan inriktning. Precis som i vår förra budgetmotion har Vänsterpartiet mer av offentliga investeringar jämfört med regeringen. Detsamma gäller i ännu högre grad för det som nu t.o.m. regeringen erkänner är den i dagsläget mest effektiva finanspolitiska åtgärden, anslagen till kommunsektorn. I tabell 13 nedan redovisas några av Vänsterpartiets finanspolitiska stimulansförslag.⁹⁹

Tabell 13 Några av Vänsterpartiets finanspolitiska stimulansförslag

Diff. mot BP10, miljoner kronor

	2010	2011	2012
Generella statsbidrag till kommunsektorn	1 000	5 000	5 000
Tillfälligt konjunkturstöd till kommunsektorn	9 000	15 000	10 000
Investeringsstöd till kommunsektorn	8 000		
Investeringar järnväg	2 556	5 036	5 629
Underhåll järnväg	3 380	3 480	3 480
Underhåll väg	429	660	660
Nyproduktion bostäder – investeringsstöd	500	1 300	2 300
Utökat ROT-avdrag	2 500	2 500	2 500
Stöd till klimatinvesteringar	700	700	700
Nedsatta arbetsgivaravgifter småföretag	4 600	4 600	4 600
Nedsatta arbetsgivaravgifter för 1:a anställd	1 000	1 000	1 000
Minska småföretagens sjuklönekostnader	1 000	2 400	2 400
Innovations-/riskkapitalfond	5 000 ¹⁰⁰		
FoU-avdrag mindre företag	200	200	200

Baserat på de förslag vi lägger i denna budget, riksdagens utredningstjänsts analys av vår förra budget samt våra egna beräkningar bedömer vi att vår budgetmotion leder till att antalet sysselsatta blir ca 40 000 personer högre år 2010 jämfört med regeringens politik. För 2011 och 2012 visar våra beräkningar att sysselsättningen blir ca 60 000 högre jämfört med budgetpropositionen. Våra bedömningar är förmodligen i underkant.

⁹⁹ Flera av dessa förslag har naturligtvis även andra bevekelsegrunder utöver att tjäna som finanspolitiska stimulanser, dvs. de är delar av Vänsterpartiets allmänna politik för jobb, välfärd, miljö osv.

¹⁰⁰ Finansieras genom en extrautdelning från Vattenfall. Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov, men med särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras. Fonden kommer naturligtvis att verka under flera år. Förslaget bokförs under år 2009.

Fel! Okänt namn på

I budgetpropositionen för 2009 bedömde regeringen att dess dåvarande jobbskatteavdrag på 65 miljarder kronor varaktigt skulle öka sysselsättningen med 70 000 personer.¹⁰¹ Detta påstående saknar med all sannolikhet någon som helst saklig grund. Konjunkturinstitutets senaste beräkningar visar att den s.k. jämviktsarbetslösheten¹⁰² kontinuerligt har stigit sedan regeringen kom till makten, se diagram 2 under avsnitt 4.3). Om jobbskatteavdraget varaktigt höjer sysselsättningen med 70 000 personer borde jämviktsarbetslösheten falla, inte stiga. Men om vi ändå antar att regeringens dåvarande jobbskatteavdrag på 65 miljarder kronor skapar 70 000 jobb, innebär detta att kostnaden för varje nytt jobb blir 928 571 kronor. Detta kan t.ex. ställas mot att öka anslagen till kommunerna, vilket Vänsterpartiet gör. Riksdagens utredningstjänst har i ett pm visat att den statsfinansiella nettokostnaden för varje nytt jobb i kommunsektorn är ca 200 000 kronor.¹⁰³

Detta innebär, även om vi köper regeringens fullständigt osannolika bedömning av jobbskatteavdragets sysselsättningseffekter, att sysselsättningseffekten av ökade anslag till kommunerna är mer än fyra gånger så effektivt jämfört med regeringens jobbskatteavdrag. Med tanke på att Vänsterpartiets anslag till kommunsektorn är minst 10 miljarder kronor högre än regeringens för 2010 och 20 respektive 15 miljarder kronor högre för 2011 och 2012 så tror vi att vår bedömning av sysselsättningseffekterna av Vänsterpartiets politik kontra regeringens snarast är i underkant.

6 En politik för minskad segregation och utestängning

Före valet 2006 använde de borgerliga allianspartierna mycket tid och kraft för att kritisera integrationspolitikens misslyckande. Man kan konstatera att inte mycket har hänt sedan dess. I stort sett har regeringen endast ägnat sig åt att lägga ner Integrationsverket, omorganiserat, tillsatt utredningar vars resultat inte blivit till förslag. Man har valt att slopa stöd för viktig verksamhet i arbetet mot rasism och diskriminering i en tid då rasistiska partier växer sig allt starkare. Det enda som hörs är egentligen symbolpolitik.

Samtidigt ökar klyftorna och orättvisorna. En allt större andel av landets fattiga har utländsk bakgrund. Medellönen för anställda födda utomlands i genomsnitt 2 000 kronor lägre än för anställda födda i Sverige. Barnfattigdomen i områden med hög andel personer med utländsk bakgrund, som Rosengård eller Rinkeby, är mer än fem gånger så hög som i landet som helhet. Dessutom ökar klyftorna när det gäller tillgång och kvalitet inom den svenska

¹⁰¹ BP09, s. 60.

¹⁰² Se vidare avsnitt 4.3 och 5.7.5 beträffande detta begrepp.

¹⁰³ Riksdagens utredningstjänst, dnr 2009:497. Den fråga som utredningstjänsten specifikt besvarar handlar om vad den statsfinansiella nettokostnaden blir för att förhindra att 10 000 personer sägs upp. Om det i nuvarande konjunkturläge kostar mer eller mindre att hindra människor från att bli uppsagda eller att öka antalet sysselsatta är svårt att ha en bestämd uppfattning om.

hälso- och sjukvården till utlandsföddas nackdel jämfört med befolkningen i övrigt.

Regeringens politik förstärker dessa skillnader. En del blir rikare och får mer makt medan andra hålls utanför och förblir maktlösa. Konsekvenserna avspeglas tydligt på arbetsmarknaden och i boendet och framträder påtagligt i takt med att orättvisorna ökar vad gäller tillgången till välfärdstjänster som bra skola, sjukvård och kommunal service. När välfärden skrotas och privatiseringarna ökar slår det särskilt hårt mot människor som redan är utsatta. Samtidigt som resurser – genom vårdvalsreformer och utförsäljning av allmännyttan – dras från områden där behoven är som störst, inriktas regeringens politik tydligt på att stärka de ekonomiska förutsättningarna hos redan välbemedlade.

Vänsterpartiet står för ett i grunden annat alternativ. Vi vet att det som krävs är en kraftfull generell politik för ökad välfärd och minskade klyftor och kraftfulla åtgärder för att bekämpa diskriminering. I detta sammanhang är det nödvändigt att se att regeringens generella politik motverkar integration.

Regeringens jobbpolitik riskerar att leda in människor på sidospår bort från rätten till lika villkor på den reguljära arbetsmarknaden. Med fler otrygga visstidsanställningar, skattesubventionerade hushållsnära tjänster och arbeidskraftsinvandring helt på arbetsgivarnas villkor utvecklas en arbetsmarknad särskilt anpassad för att unga, nyanlända och personer med utländsk bakgrund ska pressas in i ett B-lag på arbetsmarknaden – med sämre löner och arbetsvillkor.

Vänsterpartiet vill istället bryta utvecklingen och föra en politik för allas rätt till arbete. Hopplöshet och sysslolöshet måste vändas till framtidstro och ökat deltagande i samhället. Det som krävs är att våra gemensamma krafter på allvar inriktas på att för det första ge även unga människor rätt till trygga jobb med goda arbetsvillkor. Vi redogör för våra förslag ovan och i våra särskilda motioner om arbetsmarknadspolitik och flyktingmottagande.

Inom skol- och utbildningspolitiken har utsorteringsmekanismerna blivit utmärkande för regeringens politik. Dessutom är det ett faktum att de skattefinansierade privatskolorna, liksom de konfessionella och etniska skolorna, hindrar utvecklingen av skolan som en mötesplats för barn och elever med olika bakgrund och erfarenheter och har kraftigt bidragit till att öka klassklyftorna och förstärka den etniska segregationen. Den offentliga skolan har dränerats på resurser och motiverade elever.

Vänsterpartiet vill istället stärka kvaliteten och kunskapsnivån i den offentliga skolan och ge alla elever samma rätt och tillgång till kunskap. Med satsningarna i vårt budgetalternativ räknar vi med fler anställda lärare och annan personal i skolan och fritidshemmen. Vi vill stärka alla barns rätt till en likvärdig skola och kommer att bekämpa utvecklingen mot regeringens sorteringsskola. Vi motsätter oss kraftigt utbredningen av fristående skolor.

Även regeringens bostadspolitik förstärker tydligt segregation och utestängning. Regeringen tycks medvetet driva en politik för att utrota hyresrätten som boendeform och urholka allmännyttan. Genom avskaffat räntebidrag och investeringsstöd byggs allt färre hyresrätter. Allvarligast är minskningen i storstäderna. Eftersom man dessutom avskaffat stopplagen är det nu fritt fram

Fel! Okänt namn på

för kommuner att sälja ut allmännyttans hyresrätter. Denna politik missgynnar låginkomsttagare och personer med utländsk bakgrund som inte har råd och möjlighet att köpa sin bostad. De riskerar att för resten av livet få hålla tillgodo med trångboddhet och undermåliga lägenheter.

Vänsterpartiet vill istället föra en offensiv social bostadspolitik. Detta kräver ett motverkande av marknadshyror, satsningar på hyresrätten som upplåtelseform och på en stark och aktiv allmännytta. Genom våra satsningar på bostadsbyggande ger vi förutsättningar för att bygga 20 000 hyresrätter per år under de kommande tio åren. Detta skulle göra stora skillnader vad gäller beståndet av billiga hyresrätter framför allt i storstadsområdena. Vi avsätter också medel för att genomföra de omfattande upprustningssatsningar i landets miljonprogramsområden som är nödvändiga. Alla har rätt till värdiga boendevillkor med rimliga hyror.

Vänsterpartiet vill också genomföra omfattande förändringar när det gäller flyktingmottagandet. Fortfarande finns det rika och välmående kommuner som inte tar emot några eller väldigt få flyktingar. Samtidigt är situationen på vissa håll mycket pressad både när det gäller boendevillkor och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Detta sätter upp svåra hinder för människors fortsatta möjligheter i Sverige.

Vi vill införa en lagstiftning som gör samtliga kommuner skyldiga att tillhandahålla flyktingmottagande. Vad detta åtagande innebär vad gäller introduktionsinsatser, sfi-utbildning, praktik, validering, rehabilitering, bostäder och så vidare vill vi ska tydliggöras och preciseras i en särskild förordning. För att stärka kvaliteten på flyktingmottagandet vill vi också höja schablonersättningen så att kommunerna ges de förutsättningar som krävs för att fullgöra sitt ansvar. Vi vill också införa en fastställd introduktionsersättning till individen som ska likna lön. Vi vill vidare skärpa arbetsförmedlingens och de kommunala arbetsmarknadsenheternas ansvar i arbetet med etableringen av nyanlända på arbetsmarknaden. Vi vill också rikta ett särskilt anställningsstöd för nyanlända under introduktionstiden.

7 En stärkt sjukförsäkring

Vänsterpartiet anser att vi ska ha en solidarisk sjukförsäkring. Enligt regeringens budgetproposition beräknas 54 000 personer bli utförsäkrade 2010 till följd av de nya reglerna. Den så kallade rehabiliteringskedjan är i själva verket en utsorteringskedja. Vänsterpartiet avvisar de fasta tidsgränserna i sjukförsäkringen. Syftet med regeringens försämringar är att göra miljardbesparingar på sjukförsäkringen och pressa ner reservationslönerna genom att öka antalet sjuka arbetslösa. Att förbättra sjukförsäkringen måste vara en prioriterad uppgift för varje politiskt parti som värnar om den generella välfärden.

I vår budgetmotion för 2010 föreslår vi att taket i sjukförsäkringen höjs från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Dessutom föreslår vi att ersättningsnivån höjs till 80 procent genom att vi slopar den särskilda beräkningsgrunden SIG x 0,97. Vi avsätter också medel för att höja ersättningsnivån efter 12 månader

med sjukpenning från 75 till 80 procent. Vidare avsätter vi medel på anslaget för sjukpenning för att slopa sjuklöneansvaret för små företag. Vi föreslår dessutom en höjning av ersättningsnivån för sjuk- och aktivitetsersättning från 64 till 67 procent på tre år. Alla förbättringar i sjukförsäkring måste enligt Vänsterpartiet göras med den generella välfärden som utgångspunkt. Inkomstbortfallsprincipen måste stärkas för att alla ska tjäna på den solidariskt finansierade sjukförsäkringen.

Men det räcker inte med att återställa de försämringar som regeringen genomfört. Vi vill stärka rätten och tillgången till medicinsk och arbetslivsinriktad rehabilitering. Vi anser att den behandlande läkarens roll måste stärkas. I vår motion om sjukförsäkringen föreslår vi därför att systemet med försäkringsmedicinska rådgivare ska avskaffas.

För att upprätthålla grunden för socialförsäkringssystemet så måste även alla människors rätt till arbete garanteras och möjligheterna att komma tillbaka efter en sjukskrivning förbättras. Problemet är dock att få arbetsgivare i dagsläget vill anställa personer som varit långtidssjukskrivna. Detta måste avhjälpas genom att rätten till arbete stärks och maktrelationerna på arbetsmarknaden förändras.

Ohälsotalet sjunker nu i snabb takt, men allt tyder på att människor hamnar i kläm. Det räcker inte med att minska ohälsotalet – vi måste också minska ohälsan. Utsorteringen i arbetslivet är påfallande och undermåliga arbetsmiljöer sliter ut människor i förtid. Det förebyggande arbetsmiljöarbetet och arbetsgivarnas incitament att upprätthålla en god arbetsmiljö måste därför förstärkas.

Regeringen meddelar i budgetpropositionen för 2010 att man avser att tillsätta en socialförsäkringsutredning som ska se över hela socialförsäkringssystemet. Risken är att det blir med pensionssystemet som förebild: en sjukförsäkring fristående från statsbudgeten, rakare rör mellan inbetalda avgifter och erhållna ersättningar, differentierade avgifter beroende på risk och så vidare. Vänsterpartiet kommer att bekämpa ett sådant systemskifte i socialförsäkringen. Det svenska socialförsäkringssystemet är i grund och botten genialiskt ur fördelningssynpunkt, både ur ett feministiskt perspektiv och ur ett jämlikhetsperspektiv. Det som krävs för att upprätthålla systemet är att alla människors rätt till arbete tillgodoses.

8 Höjda garantipensioner och höjt underhållsstöd

Pensionssystemets konstruktion innebär att de orättvisor som finns på arbetsmarknaden och i samhällslivet överförs i den framtida pensionen. De grupper som förlorar mest på pensionssystemet, där livsinkomstprincipen är bärande, är LO-arbetare och kvinnor. Vi vill ersätta det nuvarande pensionssystemet med ett reformerat ATP-system. Genom sänkt prisbasbelopp minskas även pensionen 2010. Av totalt cirka 1,8 miljoner pensionärer har cirka 760 000

Fel! Okänt namn på

garantipension, de flesta i kombination med tilläggspension. För dessa pensionärer minskar pensionen mellan 0,9 och 3,0 procent. Exempelvis blir den högsta garantipensionen för den som är ogift och född 1937 eller tidigare 7 708 kronor i månaden från årsskiftet 2009/2010 (jämfört med 7 780 kronor för årsskiftet 2008/2009). För att förbättra situationen på kort sikt vill vi höja garantipensionen stegvis med 150 kronor. Vidare vill vi höja bostadstillägget för både pensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning till 95 procent och inkomsttaket för personer med sjuk- och aktivitetsersättning till 5 000 kronor i månaden. Vi vill också se över fribellopsreglerna i bostadstillägget.

Regeringens orättvisa skattesänkningar har medfört att arbetslösa, sjuka, småbarnsföräldrar och pensionärer betalar mer i skatt för samma inkomst som förvärvsarbetande. Ett förhållningssätt som diskriminerar stora grupper i skattesystemet. Med regeringens skatteförslag blir pensionärerna fortfarande diskriminerade i skattesystemet. Vänsterpartiet vill liksom pensionärsorganisationerna ha lika skatt för lika inkomst och föreslår i stället höjda garantipensioner, höjt bostadstillägg och ett mer progressivt skattesystem.

De orättvisa villkoren på arbetsmarknaden som förstärks med regeringens politik, slår hårt mot ensamstående kvinnor med barn. Ett sätt att stärka denna grupp ekonomiskt är att stärka underhållsstödet. Vi vill därför höja underhållsstödet med 200 kronor och samtidigt värdesäkra det genom att knyta det till prisbasbeloppet. Vi vill också att en regeländring ska göras så att barn i familjer som lever med försörjningsstöd också ska omfattas av generella barnbidragshöjningar.

9 Skattepolitik

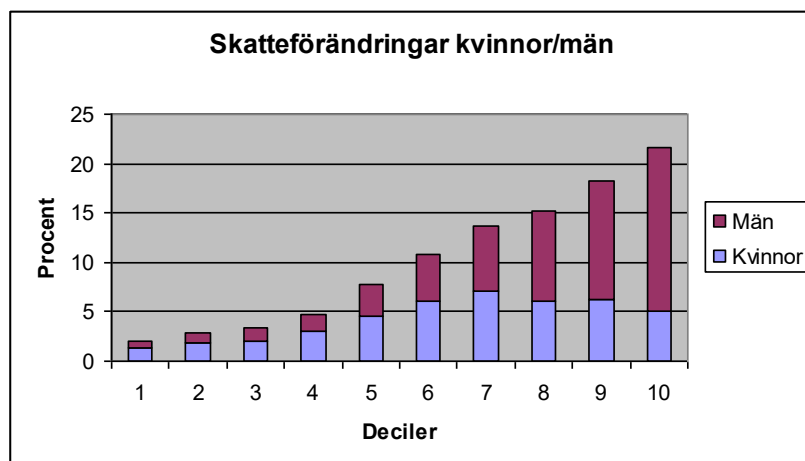
9.1 Målsättning med Vänsterpartiets skattepolitik

Målsättningen för Vänsterpartiets skattepolitik är att få fler människor i arbete, trygga välfärden, omfördela resurser och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade välfärden som vi menar ska finansieras via skatterna. Vi vill utveckla den generella välfärden och samtidigt ta hänsyn till hur kvinnor och mäns olika förutsättningar kan ta sig olika ekonomiska uttryck. Kvinnors lägre inkomst av arbete får betydelse för nivån på såväl sjukförsäkring som a-kassa och pensioner. Man kan påvisa hur skillnader i inkomststrukturer mellan kvinnor och män minskar när skattepliktiga ersättningar (transfereringar), familjestöd och skatt beaktas. En viktig slutsats blir att kvinnor som kollektivt är mer beroende av skatte- och transfereringssystemen och därmed mer känsliga för förändringar.

På mycket kort tid har regeringen genomfört stora skattesänkningar. Det innebär ett systemskifte på skatteområdet samtidigt som det har bidragit till att urholka skattebaserna. I och med det minskas möjligheterna till en rättvis fördelning av ekonomiska resurser och möjligheterna till välfärdssatsningar

begränsas. Regeringens skattesänkningar har varit ineffektiva och orättvisa. Man har skapat en växande klyfta i beskattningen mellan olika grupper i samhället. Skatterna har sänkts mest för höginkomsttagare och förmögna samtidigt som arbetslösa, sjuka och pensionärer står för finansieringen. En analys från riksdagens utredningstjänst visar att de 10 procent med högst inkomster har fått större inkomstförstärkningar än vad de 60 procent av svenska folket som har de lägsta inkomsterna har fått tillsammans. Dessutom visar vi i diagram nedan hur regeringens samtliga skattesänkningar fördelats mellan olika inkomstgrupper.

Diagram 22 Skatteförändringar kvinnor/män¹⁰⁴

9.2 Rättvisa inkomstskatter

Viljan att betala skatt är god om det finns en koppling till satsningar på till exempel vård och äldreomsorg, en bra skola och så vidare. En majoritet av svenska folket har också klart och tydligt sagt ifrån att man är emot att låna pengar till skattesänkningar, som regeringen gjort. Skatteuttaget måste upplevas som rättvist för att få acceptans. Därför menar Vänsterpartiet att det krävs en viss progressivitet i systemet och föreslår därför höjd skatt vid framför allt högre inkomster. Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens jobbskatteavdrag som vi visat ovan i första hand ger större skattesänkningar vid högre inkomster. Med Vänsterpartiets inkomstskatteförslag kommer nya grupper, som idag inte får del av regeringens jobbskatteavdrag, att få skattesänkningar. Det gäller till exempel pensionärer och människor som har sjuk- eller arbetslöshetsersättningar.

¹⁰⁴ Förklaring till diagrammet: Andelen av den totala förändringen av inkomsterna per decil fördelad på män och kvinnor. Fördelningsanalysen har tagit hänsyn till skatteförändringar enligt budgetpropositionerna för 2007, 2008, 2009 och 2010 samt 2007, 2008 och 2009 års ekonomiska vårpropositioner. Förslagen analyseras i förhållande till de regler som gällde före regeringsskiftet hösten 2006.

Fel! Okänt namn på

Eftersom Vänsterpartiet anser det viktigt att alla inkomster (löneinkomster, a-kassa, sjukersättning och pensioner) beskattas lika genomför vi förändringar i grundavdraget. Vi utgår ifrån att alla inkomster upp till en månadslön på 20 000 kronor (årsinkomst 240 000 kronor) ska beskattas till samma nivå som gällde för löntagare år 2009 (efter införande av jobbskatteavdrag 1, 2 och 3). Därefter görs en stegvis avtrappning. Därtill ska läggas effekten av att Vänsterpartiet säger nej till steg 4 i jobbskatteavdraget. Det innebär att människor med månadslön under 20 000 kronor får en begränsad skattehöjning. I vårt förslag begränsas också möjligheten att göra grundavdrag vid högre inkomster.

9.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter

Skatter är ett viktigt styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Den röd-gröna oppositionens gemensamma mål är att utsläppen i Sverige bör minska med 45 procent till 2020 i förhållande till 1990 års nivå. Målet avser de sektorer som inte ingår i EU:s system för utsläppshandel, dvs. transporter, bostäder, avfallsanläggningar, jord- och skogsbruk och vattenbruk samt delar av industrin. Klimatmålet ska genomföras i Sverige och ska inte omfatta åtgärder i andra länder. Till 2050 ska utsläppen av växthusgaser i Sverige reduceras med 90 procent i förhållande till 1990 års nivå.

I den här budgetmotionen presenterar vi en Green New Deal för Sverige. Den innebär minskade utsläpp av växthusgaser och skapar många nya, gröna jobb (se kapitel 5.1). Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet de gröna föreslår vi exempelvis ett ROT-avdrag som ska utformas så att miljöåtgärder eller energibesparande åtgärder särskilt främjas. Samtidigt anser vi att det är nödvändigt att ta bort skattesubventioner till klimatstörande verksamhet.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att slopa koldioxidskatten för anläggningar som omfattas av EU:s handel med utsläppsrätter. Systemet har inte varit tillräckligt miljöstyrande. Vänsterpartiet vill se att utsläppen verkligen minskar innan skatten tas bort. Likaså vill regeringen ta bort skatten på avfallsförbränning. Vi menar att den bör vara kvar i avvaktan på en förutsättningslös och grundlig analys av mål- och medelseffektiviteten för avfallspolitiken.

Priset på transporter ska inkludera kostnader för miljöskador, hälsoeffekter, trafikolyckor och andra samhällsekonomiska kostnader, menar Vänsterpartiet. Vi behöver i större utsträckning försöka få över trafik från vägar till ekologiskt hållbara färdstätt. Bensinskatten är t.ex. ett mycket effektivt ekonomiskt styrmedel för att styra till transporter som är bättre för miljön. Samtidigt som vi vill höja drivmedelsskatter kompenserar vi i vår budgetmotion personer i glesbygd genom bl.a. ett riktat stöd till kollektivtrafik och sänkt fordonsskatt i glesbygd.

Vänsterpartiet var med och införde skatteväxling 2000. Fram till 2006 har drygt 16 miljarder kronor växlats från ökad skatt på sådant som belastar mil-

jön negativt till sänkt skatt på arbete och stöd till vissa stimulansåtgärder. Vi vill fortsätta att utveckla den gröna skatteväxlingen för att uppnå bästa möjliga fördelnings- och miljöpolitiska resultat.

9.4 Skatt på företag och kapital

Vänsterpartiet vill eftersträva att så långt möjligt ha ett enhetligt likformigt regelsystem med få undantag som är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilda företagaren. Ett likformigt skattesystem förhindrar också inläsnings-effekter och en snedvriden konkurrens.

Liksom tidigare år anser vi att bolagsskatten ska vara 28 procent och att sociala avgifter återställs till tidigare nivå. Samtidigt vill vi göra satsningar som främst riktar sig till mindre företag. Vi föreslår i första hand reduceringar av nivåer på arbetsgivaravgifter och egenavgifter som ger en mer gynnsam effekt för mindre företag jämfört med regeringens förslag.

Vi vill minska småföretagens sjuklönekostnader. År 2007 tog regeringen bort arbetsgivarnas medfinansieringsansvar, men det räcker inte. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro är genomsnittet, kan kostnaderna i samband med sjukfrånvaro innebära stora problem i det enskilda företaget. I årets budget föreslår regeringen en mindre sänkning av småföretagens sjuklönekostnader. Det är naturligtvis bra men vi har länge propagerat för ett mer långtgående förslag som innebär att sjuklönekostnaden slopas helt i företag med upp till tio anställda. Företagen avlastas ekonomiskt samtidigt som risken för utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar.

Stödet till forskning och utveckling ska utökas genom en skattereduktion som riktar sig till små och medelstora företag. Satsningarna blir avgörande för att ta till vara och vidareutveckla kompetens inför bl. a. miljö- och energiomställningen.

Vänsterpartiet föreslår även att förmögenhetsskatten återinförs men med ett reviderat förslag som innebär att fastigheter beskattas med en lägre procentsats jämfört med andra tillgångar. Förslaget beskrivs mer utförligt i en separat partimotion om skatter.

9.5 Gemensamt förslag från s, mp och v: En ny rättvis rödgrön fastighetsskatt

De borgerliga partierna lovade i valrörelsen att avskaffa fastighetsskatten. Det har inte skett. De med lyxvillor har fått en kraftigt sänkt skatt. Men vanliga småhusägare har istället bara fått se sin fastighetsskatt byta namn till fastighetsavgift.

De förändringar som regeringen har gjort har bidragit till att öka klyftorna i Sverige samtidigt som bostadsmarknadens funktionssätt har försämrats. Regeringen har infört en räntebeläggning på uppskov. Räntebeläggningsen, som är att betrakta som en skatt, gäller inte bara nya uppskov utan även tidigare gjorda uppskov.

Fel! Okänt namn på

Regeringens hantering av fastighetsskatten har orsakat stor oro bland husägare. Vi menar att det är viktigt att husägare får långsiktiga besked som gör att de kan planera sin ekonomi på ett bra sätt. Samtidigt är det tydligt att rättvisan, neutraliteten och rörligheten måste förbättras.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är överens om att utforma den samlade beskattningen på fastigheter på ett sätt som bidrar till att skapa ett bättre fördelningspolitiskt skattesystem. Vårt gemensamma besked är att det nuvarande systemet för fastighetsskatt kvarstår med tre tydliga förbättringar:

(1) Rättvis: De som har de dyraste villorna, med ett marknadsvärde över cirka 6 miljoner kronor (dvs. ett taxeringsvärde om 4,5 miljoner eller mer), kommer att få höjd skatt. Samtidigt utvidgas den nuvarande begränsningsregeln så att fler med små inkomster får sänkt fastighetsskatt¹⁰⁵.

(2) Neutral: Fastighetsskatten för hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar sänks. Neutraliteten mellan olika boendeformer utreds och åtgärder vidtas.

(3) Rörlighet: Uppskovsskatten och begränsningen för uppskov tas successivt bort, givet att det statsfinansiella läget så tillåter och att det finansieras på ett fördelningspolitiskt acceptabelt sätt. På så sätt ökar rörligheten på bostadsmarknaden. I ett första steg tas skatten på uppskov upp till 200 000 kronor bort. Därmed har nästan hälften av den statsfinansiella kostnaden för att avskaffa uppskovet uppnåtts. Vi kommer även att tillsätta en utredning som ser över systemet med uppskov och hur det kan säkerställa att uppskoven betalas in.

Förändringar av fastighetsskatten år 2010 och 2011

Ny fastighetsskatt om 1 % över ett marknadsvärde om cirka 6 miljoner kronor för villor (dvs. på ett taxeringsvärde om 4,5 miljoner eller mer) cirka +300 miljoner

Begränsningsregeln (om max 4 % av inkomsten i fastighetsskatt) utvidgas så att den med liten inkomst – får sänkt fastighetsskatt cirka –100 miljoner

Räntebeläggning av uppskov (så kallad uppskovsskatt) avskaffas för belopp lägre än 200 000 kr cirka –400 miljoner

Reavinstskatten (vid bostadsförsäljning) höjs från 22 till 23 % cirka +600 miljoner

Fastighetsskatt för hyreslägenheter och bostadsrätter sänks från 0,4 % till 0,22 % cirka –500 miljoner

Total finansiell effekt cirka noll

¹⁰⁵ I detta förslag utvidgas den nuvarande begränsningsregeln. Vi är beredda att om det finns behov se över konstruktionen av begränsningsregeln så att rättvisan ökar.

Observera att den sammantagna effekten inte är summan av delarna då dessa förslag samverkar.

Källa: RUT, dnr 2009:894

	2010	2011	i miljarder	
Samlad	effekt		av	förändringar
inom	beskattningen		av	fastig-
heter	0	0	0	

9.6 Gemensamt förslag från s, mp och v: Program mot skattefusk och ekonomisk brottslighet

Skatteverket beräknar att staten förlorar ca 130 miljarder kronor i uteblivna skatteintäkter varje år. Det är ett resultat av både medvetet skattefusk och oavsiktliga misstag, men fusket står för den största delen. Att bekämpa skattefusk handlar om att stärka välfärden men också om att skapa rättvisa villkor för företagen. Rättvisa konkurrensvillkor kräver att kraftfulla åtgärder vidtas mot dem som undanhåller delar av eller hela intäkten från beskattning eller bryter mot andra bestämmelser som hederliga företag följer.

Ekobrottsmyndigheten har konstaterat att kopplingen mellan den grova organiserade brottsligheten och ekonomisk brottslighet växer. Den svarta sektorn i Sverige har tydliga inslag av grov organiserad brottslighet som också ingår i europeiska och internationella nätverk. Skatteplanering syftande till skattefusk sker ofta med hjälp av så kallade skatteparadis.

Ett flertal myndigheter samverkar idag nationellt och i regionala underrättelsecentrum (RUC) för att bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Polisen leder spaning och gör gripanden. Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten utreder och väcker åtal om brott. Skatteverket sköter den löpande skattekontrollen och gör grundjobbet i utredningarna om skattebrott. Kronofogdemyndigheten driver in skatteskulder. Även Tullverket och Försäkringskassan ingår i samarbetet.

I den dåvarande socialdemokratiska regeringens sista statsbudget, för 2006, utformad i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, drogs riktlinjerna för ett kraftfullt arbete mot bidrags- och skattefusk upp. Skatteverket fick ökade resurser. Arbetet med att ta fram en lagstiftning för certifiering av kassaregister inleddes. En delegation mot felaktiga utbetalningar bildades. Skatteverket fick också rätt att kräva personalliggare av restaurang- och frisörbranscherna och göra oannonserade kontroller. Den borgerliga regeringen har hitintills tagit få egna initiativ kring skattefusk. I princip har de förvaltats de socialdemokratiska initiativen, men Skatteverket förlorade de extraresurser de hade fått för att bekämpa skattefusk.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har tagit fram ett nytt offensivt program mot skattefusk och ekobrott. För att snabbt och effektivt komma igång med programmet vill vi permanent stärka Skatteverkets resur-

Fel! Okänt namn på

ser med 50 miljoner kronor. Denna satsning ger utrymme för att t.ex. anställa uppemot 100 nya specialister.

1. Skatteparadis och skatteflykt

Vi vill att Sverige prioriterar kampen mot ekobrott och skattefusk i Europa. Genom att Sverige agerar direkt som stat eller som medlem i EU i olika samsarbetskonstellationer kan vi se till att skatteparadisen tvingas till skatteavtal. Skattemyndigheter måste få kunna lämna vidare information om misstänkt penningtvätt, försäkringsbedrägeri etc. till finanspolisen. Skattemyndigheter måste kunna få ta del av informationen när åklagare via internationell rätts-hjälp hittar misstankar om skattebrott. Vi menar också att lagen om skatteflykt inte har varit effektiv och därför måste ses över.

2. Bekämpa penningtvätt

Penningtvätt och skattebrott hänger samman. I detta förenas grov organiserad brottslighet med ekonomisk brottslighet. Finansinspektionen har uppdraget att samordna penningtvättsbekämpningen och följer genomförandet av EU:s tredje penningtvättsdirektiv. Här krävs dock större insatser. Vi menar att det behöver utredas om penningtvätt ska betraktas som ett separat brott. Sekretesslagsformuleringar som hindrar Skatteverket att rapportera misstänkt penningtvätt måste ändras. Misstänkta penningtransaktioner ska kunna frysas under begränsad tid. Kontrollen över växlings- och factoringbolagen måste skärpas eftersom dessa idag används både när svarta pengar tvättas vita och då vita pengar görs om till svarta.

3. Fullständigare informationsutbyte inom EU och Europa

Sparandedirektivet innebär att privatpersoners ränteinkomster ska beskattas i de länder där personen är bosatt och inte där pengarna är placerade. Idag omfattas dock inte alla länder i EU av informationsutbytet och inte heller juridiska personer. Vi vill att Sverige ska driva att Europeiska stater med nära förbindelser till EU, som till exempel Schweiz och de olika europeiska ministaterna, också ska tas med i initiativet och därmed förbinda sig till informationsutbyte. Vi vill också driva att juridiska personer ska omfattas.

4. Bekämpa momsfusket

Idag sker en rapportering av varuutbyten mellan EU-länder. Genom dagens rapportering bekämpas momsfusket mellan EU-medlemmarna. Detta utbyte kommer från den 1 januari 2010 att utökas. Vi vill att Sverige inom EU och OECD ska verka för att integrera även övriga europeiska stater utanför EU och EES, främst de europeiska skatteparadisen, i rapporteringen.

5. Personalliggare och oannonserade kontrollbesök

Skatteverket har och har haft en rad olika branschprojekt mot skattefusk. Personalliggare kombinerat med oannonserade kontrollbesök inom frisör- och restaurangbranscherna har visat sig vara ett verksamt instrument. Vi vill utvidga detta system så att alla relevanta branscher och företag omfattas. Vi vill i första hand gå vidare med bygg- och tvätteribranscherna samt med

Fel! Okänt namn på

branscher som i hög utsträckning använder sig av underentreprenörer, t.ex. städ- och flyttbranscherna. Vi vill framhålla det initiativ som t.ex. byggbranschen själv har tagit mot oseriösa företag.

6. Individuell skatteinbetalning

Månadsredovisning av anställdas skatter och arbetsgivaravgifter ska ske individuellt och inte, som idag, med en totalsumma. Det skulle underlätta för Skatteverket att upptäcka om arbetsgivaren betalar in för lite i skatt. En inbetalning på 50 000 kronor kan som det är idag gälla för fyra anställda likaväl som för 40. Genom individuell skattedeklaration försvåras redovisning av oriktiga siffror och det skapas möjlighet att bedöma realismen i inbetalningen. Den anställde ska också själv kunna kontrollera att skatter och avgifter är inbetalda för honom eller henne.

7. Se över möjligheterna till ett entreprenadavdrag

Ett entreprenadavdrag är en lösning där en viss del av betalningen till en underentreprenör hålls inne för att säkra inbetalning av skatter och arbetsgivaravgifter. Syftet är att minska möjligheten till fusk och att säkra betalningar av skatter och arbetsgivaravgifter. Vi vill se över de eventuella möjligheterna att införa ett entreprenadavdrag i ett första steg i bygg- och anläggningsbranschen.

8. Prövning och återkallande av F-skattsedel

Effekterna av det nya systemet för F-skattsedlar bör ses över, inte bara ur ett arbetsmarknadsperspektiv utan också ur ett skatteuppbördsperspektiv. Möjligheten att få F-skattsedel, då sökanden har varit inblandad i skattefusk eller annan verksamhet ska begränsas. F-skattsedeln ska återkallas då en innehavare dömts för skattefusk eller annan ekonomisk brottslighet. Förnyad prövning av F-skattsedel kan ske först efter det att grunderna för indragningen har undanröjts och en karenstid har utgått. Beroende på översynens resultat är vi beredda att pröva Skatteverkets förslag om exempelvis tidsbegränsad F-skattsedel.

9. Redovisningscentraler för taxibranschen

För att framgångsrikt slutföra arbetet mot skattefusk i taxibranschen behövs redovisningscentraler till vilka köruppdragen och ersättningarna rapporteras. Dagens beställningscentraler kan sköta denna funktion. Krav på anslutning till redovisningscentral ska skrivas in som villkor för taxitillstånd. Precis som i fråga om certifierade kassaregister ska en övergångsperiod förbereda införandet.

10. Gör det lättare att utbyta information om brottsmisstänkta

Det måste bli lättare för myndigheter att delge varandra information som motverkar skattebrott och grov organiserad brottslighet. Sekretesslagstiftningen och dess tillämpning måste anpassas till detta behov. Både Skatteverkets fiskala avdelning och skattebrottsenheten hindras idag av regeltolkningar. Då brottsmisstanken hos en myndighet vid fällande dom kan ge fängelse-

Fel! Okänt namn på

straff ska sekretess inte längre gälla mellan myndigheter eller, som i Skatteverkets fall, inom myndigheten.

9.7 Vänsterpartiets förslag till inkomstförändringar

Tabell 14: Förslag till inkomstförändringar, miljoner kronor

BEDÖMNINGAR I BUDGETPROPOSITIONEN

		Differens mot BP10		
		2010	2011	2012
Direkta skatter på arbete				
V inkomstskatteförslag (inkl. nej till fjärde steget i jobbskatteavdraget)	V-förslag	26 420	28 120	30 720
Återinför skattereduktion a-kassa/fackavgift	V-förslag	-3 800	-3 800	-3 800
Nej till skattereduktion hushållstjänster	V-förslag	1 300	1 300	1 300
Nytt ROT-avdrag	S-v-mp-förslag	-2 500	-2 500	-2 500
Slopad expertskatt	V-förslag	160	160	160
Ökat avdrag för dubbel bosättning	V-förslag	-50	-50	-50
Cykelavdrag	V-förslag	-45	-90	-90
Summa direkta skatter på arbete		21 485	23 140	25 740

Indirekta skatter på arbete				
Nej till slopade nedsättningar av socialavgifter för unga		11 970	13 170	13 970
Nej till nedsatta socialavgifter för äldre		2 300	2 600	2 600
Höjning av socialavgifter	V-förslag	9 580	10 080	10 380
Nej till nystartsjobb och nyfriskjobb		2 190	2 190	2 190
Ja till nedsatta avgifter för enskilda näringsidkare		0	0	0
Nedsatta socialavgifter småföretag	V-förslag	-4 600	-4 600	-4 600
Nedsatt arbetsgivaravgift första anställd	V-förslag	-1 000	-1 000	-1 000
Ja till sänkta egenavgifter på grund av förlängd karenstid		0	0	0
Inför slopad sjuklöneperiod för mindre företag	V-förslag	-350	-700	-700
Summa indirekta skatter på arbete		20 090	21 740	22 840
Summa alla skatter på arbete		41 575	44 880	48 580

Fel! Okänt namn på

	2010	2011	2012
Skatt på kapital			
Ja till skattefri kapitalvinst och utdelning, handelsbolagssektorn	0	0	0
Ja till ändrade regler om beskattning av vissa penninglån	0	0	0
Ja till ändrade regler om beskattning av underskotts företag	0	0	0
Förmögenhetsskatt V-förslag	3 800	3 800	3 800
Höjd bolagsskatt V-förslag	6 800	6 800	6 800
Ja till utvidgad kommunal fastighetsavgift	-210	-210	-210
Ja till stämpelskatt vid vissa förvärv	0	0	0
Summa skatt på kapital	10 390	10 390	10 390
Summa arbets- och kapital-skatter	51 965	55 270	58 970

Punktskatter			
Ja till höjning av koldioxidskatten	0	0	0
Nej till slopad avfallsförbränningsskatt	60	280	230
Ja till höjd koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen, jordbruk etc.	0	0	0
Ja till nedsättning koldioxidskatt, energiintensiva företag	0	0	0
Ja till höjning av koldioxidskatten på naturgas och gasol	0	0	0
Ja till sänkt återbetalning av dieselolja, jordbruksmaskiner etc.	0	0	0
Ja till omläggning av energiskatten på fossila uppvärmningsbränslen	0	0	0
Ja till energiskatt på fossila uppvärmningsbränslen i vissa sektorer	0	0	0
Nej till slopad koldioxidskatt för anläggningar i EU:s utsläppssystem	0	120	120
Nej till slopadet av miljöbonus för havsbaserad vindkraft	-60	-60	-60
Nej till slopad skatt på handelsgödsel	270	270	270
Ja till höjd energiskatt på diesel	0	0	0
Ja till följdändringar i den viktbaserade fordonsskatten	0	0	0
Ja till ökad koldioxidrelatering av fordonsskatten	0	0	0

Fel! Okänt namn på

		2010	2011	2012
Ja till skattebefrielse för personbilar med bättre miljöegenskaper		0	0	0
Ja till koldioxidrelaterad fordonsskatt för lätta lastbilar etc.		0	0	0
Ja till justeringar i viktbaserad fordonsskatt		0	0	0
Höjd bensinskatt	V-förslag	590	1 270	1 160
Höjd dieselskatt	V-förslag	670	670	670
– kompensation buss	V-förslag	-140	-140	-140
Sänkt fordonsskatt glesbygd	V-förslag	-60	-60	-60
Sänkt fordonsskatt bussar	V-förslag	-200	-200	-200
Avskaffa trafikförsäkringspremie bussar	V-förslag	-100	-100	-100
Registreringskatt nya bilar	V-förslag	300	600	600
Klimatskatt inrikesflyg	V-förslag	700	1 400	1 400
Båtskatt	V-förslag	0	243	243
Sänkt skatt alkylatbensin	V-förslag	0	-28	-28
Höjd skatt handelsgödsel och bekämpningsmedel	V-förslag	80	80	80
Fasa ut skattebefrielsen för torv	V-förslag	228	456	684
Höjd fastighetsskatt vattenkraft	V-förslag	300	600	600
Höjd effektskatt kärnkraft	V-förslag	400	600	600
Höjd lotteriskatt	V-förslag	40	40	40
Mindre inleverans från Svenska Spel på grund av barnkultursatsning	V-förslag	-300	-300	-300
Summa punktskatter		2 778	5 741	5 809
Summa alla skatter		54 743	61 011	64 779

KREDITERINGAR MED SKATTEANKNYTNING				
Slopande av jämställdhetsbonus	V-förslag	150	175	175
Inför skatteavdrag FoU, mindre företag	V-förslag	-200	-200	-200
Skol-ROT	S-v-mp-förslag	-400	-400	-400
Förstärkt anställningsstöd	V-förslag	-500	-500	-500
Anställningsstöd för nyanlända	V-förslag	-400	-400	-400
Anställningsstöd för långtidssjukskrivna	V-förslag	-310	-310	-310
Första jobbet-avdrag	S-v-mp-förslag	-400	-400	-200
Anställningsstöd vikarier (omsorgslyftet)	V-förslag	-676	-1 126	-1 126
Anställningsstöd för gröna jobb	V-förslag	-300	-300	0
Anställningsstöd för plusjobb (alla åldrar)	V-förslag	-1 614	-1 614	-1 614

Fel! Okänt namn på

		2010	2011	2012
Kollektivtrafik i glesbygd	V-förslag	-500	-1 000	-1 000
Statlig överföring till ålderspensionssystemet för höjd tilläggs-pension 6 procent	V-förslag	-1 900	-1 600	-1 300
Summa krediteringar		-7 050	-7 675	-6 850
Summa skatter och avgifter		47 693	53 336	57 929

<i>Övriga inkomstpåverkande poster</i>				
Slopa SJ:s avkastningskrav	V-förslag	-150	-150	-150
Slopad arbetslöshetsavgift	V-förslag	-8 300	-9 000	-8 900
Summa övriga inkomstpåverkande poster		-8 450	-9 150	-9 050
Totalsumma		39 243	43 186	48 879

10 Finansiellt sparande

I avsnitt 5.7.1 redogjorde vi för vår syn på vilka riktlinjer som bör ligga till grund för den offentliga sektorns finanser. Vi angav att vårt mål för den offentliga sektorns finansiella sparande är att den ska vara i balans över en konjunkturcykel, dvs. ± 0 . Vi visade tydligt att ett sådant mål för det finansiella sparandet medför att de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet snarast stärks gentemot regeringens överskottsmål som går ut på att vi ska ha ”överskott nu” för att kunna ha ”underskott sedan”. En indikator för om den finanspolitik man bedriver ligger i linje med målet för de offentliga finanserna är det s.k. strukturella sparandet. Det strukturella sparandet fås genom att justera det faktiska sparandet från dels konjunkturreffekter, dels engångshändelser. I en lågkonjunktur är då det strukturella sparandet högre än det faktiska sparandet, medan det omvända gäller i en situation då ekonomin är överhettad.

En vanlig tolkning av regeringens överskottsmål på 1 procent av BNP över en konjunkturcykel är att det strukturella sparandet i normalfallet ska ligga nära 1 procent för att den förda politiken ska anses ligga i linje med överskottsmålet. Motsvarande tolkning av Vänsterpartiets mål för det finansiella sparandet blir då att vårt strukturella sparande ska ligga nära 0 procent. Vid beräkningen av vårt strukturella sparande har vi justerat vårt faktiska sparande på samma sätt som regeringen justerat sitt faktiska sparande. Detta är självklart eftersom vårt budgetalternativ naturligtvis verkar under samma konjunkturläge som regeringens budgetproposition. Som framgår av tabell 15 nedan klarar vi vårt mål för det finansiella sparandet 2010. För 2011 och 2012 klarar vi målet med en marginal på 14–16 miljarder kronor. Våra finanspolitiska överväganden redogör vi för i avsnitt 5.7 och 5.8.

Tabell 15 Effekter för staten och den offentliga sektorns finanser av Vänsterpartiets budgetmotion

Miljarder kronor där inget annat anges

	Vänsterpartiets förslag			Differens mot budget- propositionen		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Inkomster	855,2	895,2	943,9	+39,2	+44,2	+48,9
Utgifter exkl. stats- skuldräntor	921,2	923,9	920,8	+28,2	+39,9	+37,8
Statsskuldräntor m.m.	33,0	35,4	43,8	±0	+0,4	+0,8
Riksgäldens nettoutlå- ning	22,5	16,9	17,9	+22,5	+16,9	+17,9
Kassamässig korrigering	0,0	0,0	0,0	±0	±0	±0
Statsbudgetens saldo	-121,4	-81,0	-38,7	-11,4	-13,0	-7,7
Förändringar utanför statsbudget	1,0	1,0	1,4	+1,0	+1,0	+1,4
Finansiellt sparande i staten	-120,4	-80,0	-37,3	-10,4	-12,0	-6,3
Totalt offentlig sektor	-113,5	-75,3	-38,0	-6,5	-8,3	-3,0
– procent av BNP	-3,7 %	-2,3 %	-1,1 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,1 %
Strukturellt sparande	±0 %	+0,4 %	+0,5 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,1 %

Fel! Okänt namn på

11 Utgiftsramar och fördelning av utgifter i statsbudgeten

Tabell 16 Utgiftsramar och utgiftstak

Miljoner kronor (diff. mot propositionen)

	2010	2011	2012
1 Rikets styrelse	-687	-482	-1 082
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	-183	-172	-173
3 Skatt, tull och exekution	50	50	50
4 Rättsväsendet	-257	-507	-507
5 Internationell samverkan	0	0	0
6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet	-2 000	-2 000	-2 000
7 Internationellt bistånd	1 523	2 069	2 643
8 Migration	174	-316	-316
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	930	2 166	2 166
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	5 316	7 239	8 126
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	1 500	1 700	1 700
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	3 000	3 300	3 400
13 Arbetsmarknad	787	996	577
14 Arbetsliv	10 074	7 620	3 705
15 Studiestöd	2 615	3 302	4 567
16 Utbildning och universitetsforskning	1 058	2 633	3 700
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	535	650	617
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	807	1 607	2 607
19 Regional tillväxt	0	0	0
20 Allmän miljö- och naturvård	800	1 000	1 000
21 Energi	140	464	604
22 Kommunikationer	-12 531	-8 919	-5 352
23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	131	148	160
24 Näringsliv	530	806	861
25 Allmänna bidrag till kommuner	14 324	16 974	12 174
26 Statsskuldsräntor m.m.	0	389	832
27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	0	0	0
Minskning av anslagsbehållningar	-810	-725	-1 400
Summa utgiftsområden	28 191	40 335	38 659
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	28 191	39 947	37 826
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	1 900	1 600	1 300
Takbegränsade utgifter	30 091	41 547	39 126

11.1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Vänsterpartiet avvisar regeringens förslag på utökade resurser till Kungliga hov- och slottsstaten med anledning av kronprinsessan Victorias bröllop samt den ramhöjning som regeringen anslår för kronprinsessans, med blivande makes, driftkostnader av Haga slott. Vi avvisar också det anslag till Utrikesdepartementet som regeringen föreslår i samband med kronprinsessans bröllop. Regeringen har dessutom i tilläggsbudgeten för 2009 ökat anslaget för att bekosta kronprinsessans bröllop, vilket Vänsterpartiet emotsätter sig. Vi föreslår därutöver ett sparbeting för Kungliga hov- och slottsstaten på ca 10 procent för år 2010. Vi anser att finansieringen av kronprinsessans bröllop och boende ska lösas inom detta anslag.

Vänsterpartiet föreslår en sänkning av riksdagsledamöternas arvoden som ett led i att skapa ett gott förtroende mellan folkvalda och det folk de representerar. Vårt förslag innebär att riksdagsledamöternas arvoden knyts till 100 procent av ett prisbasbelopp. För Regeringskansliets del anser Vänsterpartiet att anslaget bör återgå till den nivå som var före det svenska ordförandeskapet i EU andra halvåret 2009. Givetvis bör nu Regeringskansliet återanpassa sig till sin budget före EU-ordförandeskapet. Vänsterpartiet anser att Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) bör läggas ner i brist på folklig förankring. Europapolitisk forskning bör bedrivas på universitet och högskolor. En folkligt förankrad bred EU-politisk debatt behövs, men Sieps verksamhet är uppbyggd utifrån helt andra syften. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 1, 2009/10:K326.

11.2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Vänsterpartiet föreslår att Konjunkturinstitutet samt regeringens finanspolitiska råd avvecklas. Statistiska centralbyrån föreslås få ökade anslag på grund av överföring av uppgifter från Konjunkturinstitutet. Ett jämställdhetspolitiskt råd bör inrättas för att granska, analysera och lämna förslag på en feministisk ekonomisk politik.

11.3 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Regeringen har hittills under mandatperioden varit väldigt aktiv inom skatteområdet och genomfört en lång rad förslag. Åtgärderna resulterar inte bara i en orättvis fördelningsprofil utan medför också fler undantag och gränsdragningar. För Skatteverket har det inneburit många nytillkomna arbetsuppgifter och en ökad arbetsbelastning.

Regeringen tillför i budgetpropositionen Skatteverket 33 miljoner i ett engångsbelopp för år 2010 för arbetet med sänkta egenavgifter. Vänsterpartiet menar att 20 av de 33 miljonerna istället bör användas för att säkra myndighetens kompetens och möjliggöra en generationsväxling. Antalet medarbetare

Fel! Okänt namn på

inom Skatteverket minskar nämligen i snabbare takt än planerat, och myndighetens ekonomiska förutsättningar begränsar möjligheterna till återrekrytering. Samtidigt kommer en stor andel av Skatteverkets personal att gå i pension de kommande åren.

Vi menar att det krävs ökade resurser för att kunna bekämpa det skattefusk som kommer av ekonomisk brottslighet och/eller finns på det internationella området och som utgör en betydande del av skattefelet på ca 133 miljarder. Den här typen av fusk sker ofta genom invecklade transaktioner och komplicerade juridiska upplägg. Skatteverkets utredningar därför blir omfattande och tidskrävande.

Vänsterpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet de gröna tagit fram ett nytt offensivt program mot skattefusk och ekobrott. För att snabbt och effektivt komma igång med programmet vill vi stärka Skatteverkets resurser och föreslår därför att anslaget till Skatteverket ökas med 50 miljoner årligen under 2010–2012 utöver regeringens förslag i budgetpropositionen.

11.4 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Finansieringen av rättsväsendet har inte följt de krav som ställts. Det gäller rättsväsendets alla delar och inte minst polis och kriminalvård. På senaste tiden har även underfinansieringen drabbat domstolar och åklagare i allt större utsträckning.

I årets budget, inklusive tilläggsbudgeten, väljer regeringen att täppa igen de hål som uppstått. Det är stora summor pengar som satsas. Dessa satsningar är i dagsläget nödvändiga varför Vänsterpartiet i allt väsentligt ställer sig bakom satsningarna.

När det gäller polisen vill vi dock tydliggöra vårt missnöje när det gäller de senaste årens hantering av myndigheten. Under dessa år har regeringen inte någon visat ansats till en reform för att öka insynen, förbättra effektiviteten eller höja kompetensen. Vi anser att polisens organisation snarast måste utredas i syfte att slå samman de 24 länsmyndigheterna till en. Vi anser också att polisutbildningen måste reformeras för att höja statusen på polisyrket, men också för att initiera forskning i polismetoder i avsikt att öka tryggheten och effektiviteten. Vi anser också att det är hög tid att genomföra förslaget om att inrätta en ny utredningsmyndighet för poliser som misstänks för brott.

När det gäller kriminalvården anser vi att det finns mycket att göra. Här gäller samma sak som ovan. Bristen på reformer och idéer är tydlig. Vi anser att det är väl belagt att längre inlåsningstider motverkar syftet med kriminalvård, nämligen att minska återfallen i brott, varför vi anser att det är dags att bryta den negativa trenden med ökande strafftider. Vi anser att halvtidsfrigivning för förstagångsdömda är ett lämpligt första steg mot att återinföra halvtid för alla. Det bör påminnas om att halvtidsfrigivning innebär att halva straffet ska avtjänas under inseeende av frivården varför frivården måste förstärkas i stor omfattning.

Situationen inom kriminalvården har också hårdnat de senaste åren. Straff-tiderna har som sagt ökat, antalet anmälningar till JO ökar och antalet kritik-ärenden har ökat med hela 75 procent. Intagna inom kriminalvården är helt hänvisade till JO med sina klagomål och inget annat kontrollorgan har ansvar för klagomål från denna grupp. Vänsterpartiet anser att det är hög tid att in-rätta en fängombudsman.

11.5 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Vänsterpartiet avvisar regeringens förslag på utökade resurser till internation-ella insatser. Likaså avvisas satsningen på SAC-samarbetet och fortsatt sam-arbete med Nordic Battle Group. Vänsterpartiet vill säkra och förstärka det nationella försvaret och föreslår därför en satsning på den nationella skydds-styrkan.

Vänsterpartiet är för en mycket restriktiv krigsmaterielexport och menar att den inte ska skattesubventioneras. Därmed avvisar vi samtliga anslag som syftar till främjande av svensk vapenexport. Vi avvisar även det anslag som är avsatt för den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Regeringen har valt att öka finansieringen av Försvarets radioanstalt med anledning av lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverk-samhet. Vänsterpartiet har föreslagit att en parlamentarisk utredning ska till-sättas för att utreda behovet av signalspaning. I avvaktan på en sådan utred-ning avvisar vi därför regeringens budgetförstärkning. Vänsterpartiet föreslår även en satsning på antidiskrimineringsarbetet inom Försvarmakten samt utökad utbildning i genusfrågor och FN:s resolution 1325 om kvinnors säker-het. Sammantaget minskar vi budgetområdet med 2 miljarder kronor.

I övrigt se Vänsterpartiets försvars- och säkerhetsmotion (2008/09:Fö4), med anledning av proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar, från våren 2009.

11.6 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Vänsterpartiet motsätter sig den neddragning av biståndet som regeringens urholkning av biståndet i verkligheten innebär. Partiet tillför utgiftsområdet 1 023 miljoner kronor för att kompensera för den del som rör flyktingmotta-gandet.

Vänsterpartiet vill se en satsning på klimatbistånd där en halv miljard kro-nor anslås 2010 för att trappas upp till 1 miljard 2011 och 1,5 miljarder 2012. Klimatbiståndet ska gå till att förebygga klimatförändringar och motverka deras konsekvenser i syd, vilka beräknas bli oerhörda. Dessa medel får inte användas för svenska åtaganden inom Kyotoprotokollet.

Fel! Okänt namn

11.7 Utgiftsområde 8 Migration

Vänsterpartiet avvisar kraftigt regeringens inställning om att endast anse sig ha råd att svara upp mot sina internationella åtaganden om rätten till fristad, genom att räkna av en ökad andel av biståndsramen för flyktingkostnader. Vi avvisar därmed att finansieringen till utgiftsområdet sker på detta sätt. Vi välkomnar att regeringen hörsammat den kritik som Vänsterpartiet riktat mot det mål för politikområdet som regeringen genomförde i budgetpropositionen för 2009. Detta mål innebar uttryckligen att den reglerade invandringen överordnas asylrätten, vilket eliminerar asylrättens grundvalar och strider mot 1951 års flyktingkonvention och flera andra konventioner som gäller de mänskliga rättigheterna.

Vänsterpartiet vidhåller kravet på att en amnesti ska genomföras i asylprocessen och omfatta alla som fått avslag på den tillfälliga asyllag som gällde mellan den 15 november 2005 och den 31 mars 2006, och de papperslösa som idag lever varaktigt i Sverige. Denna reform innebär en besparing inom utgiftsområdet under de närmaste åren. Vi föreslår också en nödvändig höjning och värdesäkring av dagersättningen för asylsökande och att en bostadsersättning för asylsökande vid eget boende införs. Vi avvisar den aktivitetsbonus som regeringen föreslår för asylsökande, eftersom det är helt andra insatser som krävs för att stärka asylsökandes möjligheter till etablering och rätt att arbeta. Vi avvisar regeringens föreslagna återvändandesatser inom utgiftsområdet och den allvarligt höga neddragningen som regeringen föreslår av anslaget till offentliga biträden. För att värna humaniteten och rättssäkerheten i asylprocessen föreslår vi istället minskningar av kostnaderna för förvarstagande samt för avvísningar och utvisningar. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 8, 2009/10:Sf316.

11.8 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

I årets budget tar Vänsterpartiet ett stort steg mot att inom tandvården införa ett högkostnadsskydd motsvarande det som finns inom hälso- och sjukvården. Hela reformen är inte möjlig att genomföra inom ramen för ett års budget men det är en nödvändig riktning att gå i. Regeringens tandvårdsreform har inte uppnått de uppsatta målen, och det är nu dags för en tandvårdsreform värd namnet. Vi avsätter även pengar för att göra tandvården tillgänglig för asylsökande och papperslösa.

Förutom det allmänna stöd som Vänsterpartiet satsar på kommuner och landsting är vårt riktade stöd till psykiatri långsiktigt utifrån psykiatrisamordnarens rekommendationer. Att som regeringen försöka lösa den psykiatriska vårdens problem med tillfälliga bidrag är inte någon framkomlig väg.

Vi anser att regeringens förslag till så kallad prestationsbunden vårdgaranti istället ska satsas på verklig förbättring av vården i form av fler anställda och bättre tillgänglighet. Bidrag till handikapporganisationer är anslag som räknas upp i vår budget. Vi vill genomföra stora satsningar på ett s.k. omsorgslyft

Fel! Okänt namn på

inom både äldreomsorgen och handikappomsorgen. Inom dessa områden satsar vi såväl på kompetensutveckling som på utbildning och nyanställningar. Vi avslår regeringens satsningar på värdighetsgaranti och program för äldreomsorgen eftersom dessa leder i fel riktning. Istället satsar vi medel på en god äldreomsorg för alla med fokus på äldres psykiska hälsa, multisjuka äldre och möjligheten till äldreomsorg på egna modersmålet.

Andra viktiga områden är permanent finansiering av brottsofferjour för hbt-personer liksom en satsning på förlossningsvård i glesbyggd och åtgärder mot spridningen av hiv. Vi vill utöka subventioneringen av speciallivsmedel till att gälla upp till 19 år. Resurskvinnojurer för missbrukande och psykiskt sjuka kvinnor och satsningar på ett barnriskcentrum är ytterligare viktiga satsningar.

11.9 Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Vänsterpartiet vill höja taket i sjukpenning, rehabiliteringspenning och närståendepenning från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Dessutom vill vi höja ersättningsnivån för alla med ovan nämnda ersättningar från 77,6 till 80 procent genom att slopa den särskilda beräkningsgrunden SIG x 0,97. Vi höjer dessutom ersättningsnivån efter 12 månader med sjukpenning från 75 till 80 procent. Till följd av höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen ökar även utgifterna för sjukpenning för arbetslösa. Vidare höjer vi ersättningsnivån stegvis för sjuk- och aktivitetsersättning från 64 till 67 procent. Vidare föreslår vi att Försäkringskassan får ett ökat förvaltningsanslag. Vi avvisar den s.k. sjukvårdsmiljarden som ger bonus till landsting som håller nere ohälsotalet. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 10, 2009/10:Sf321.

11.10 Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Den ekonomiska situationen för många äldre är svår. Garantipensionen sänktes 2010 genom att basbeloppet minskas och i och med pensionssystemets automatiska broms sänktes även inkomstpensionen. Vänsterpartiet föreslår därför en satsning för att höja garantipensionen med 150 kronor per månad. Vi avvisar 1,8 miljarder kronor inom utgiftsområdet för detta 2010. Samtidigt satsar vi 1,9 miljarder kronor för en uppräknings av pensionen för de tidigare ATP-pensionärer som fått försämrade pension genom den urholkning som skedde på 1990-talet. Utöver detta föreslår vi en höjning av ersättningsnivån av bostadstillägget till pensionärer till 95 procent för att förbättra de sämst ställda pensionärernas ekonomiska villkor. Vi föreslår också att Försäkringskassan ska genomföra en informationssatsning för att fler som är berättigade till bostadstillägg ska kunna få det. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 11, 2009/10:Sf324.

Fel! Okänt namn

11.11 Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för föräldrar och barn

Vänsterpartiet föreslår att en individualisering av föräldraförsäkringen ska genomföras 2010 och anvisar 1,2 miljarder kronor för detta. Detta är en nödvändig reform för att ge barn tillgång till båda sina föräldrar och för att bryta den ordning på arbetsmarknaden som diskriminerar kvinnor, fördelningen mellan betalt och obetalt arbete och den föreställning om vilket ansvar kvinnor respektive män har i förhållande till sina barn. För att stärka de ekonomiska villkoren för ensamstående föräldrar föreslår vi en höjning av underhållsstödet med 200 kronor och att det samtidigt värdesäkras genom att knytas till prisbasbeloppet. Vi avvisar de stora besparingarna regeringen gör på föräldraförsäkringen och anvisar medel för att återställa taket för havandeskapspenning och tillfällig föräldrapenning från 7,5 till 10 basbelopp. Dessutom anvisar vi medel för att återställa ersättningsnivåerna för alla föräldraleliga till 80 procent genom att avvisa den beräkningsgrund regeringen infört för SGI. Vi anvisar medel så att personer över 28 år utan barn ska vara berättigade till bostadsbidrag. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 12, 2009/10:Sf317.

11.12 Utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens inriktning på integrationspolitiken eftersom den främst handlar om tvångsåtgärder riktade mot personer med utländsk bakgrund snarare än att skapa de förutsättningar som är nödvändiga för lika rättigheter på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, i skolan osv. Vi föreslår att en lagstiftning ska införas som gör samtliga kommuner skyldiga att ta emot flyktingar. Vi förstärker dessutom anslaget för att höja schablonersättningen för att höja kvaliteten och ambitionsnivån på flyktingmottagandet samt för en förlängning av ansökningstiden för anhöriginvandrare att omfattas av den kommunala introduktionen. Vi vill använda regeringens anslag om etableringsersättning till att införa en särskild introduktionsersättning som liknar lön, och vi avvisar regeringens satsning på lotsar i etableringsprocessen. Vi avvisar också regeringens förslag om mentorer och såväl försöksverksamhet som nationell satsning på sfi-bonus.

Vänsterpartiet föreslår också att en amnesti ska genomföras i asylprocessen den 1 juli 2010 och omfatta alla som fått avslag på den tillfälliga asyllag som gällde mellan den 15 november 2005 och den 31 mars 2006 och de paperslösa som idag lever varaktigt i Sverige. Detta är nödvändigt för att ge upprättelse och uppehållstillstånd för dem som felbehandlats i den tidigare processen. Förslaget innebär en tvåårig kostnad på anslaget för kommunersättningar vid flyktingmottagande. Samtidigt sker en besparing inom utgiftsområde 8. Vi föreslår dessutom en ökning av medlen till invandrades riksförbund.

Vänsterpartiet avvisar större delen av regeringens anslag till särskilda jämställdhetsåtgärder för 2010. Regeringens sätt att budgetera jämställdhetspolitiken i en pott under anslaget 3:1 gör det omöjligt att överblicka hur pengarna

är avsedda att användas, vad som redan är genomfört och vad som är tidsbegränsade projekt respektive permanenta satsningar. Vi noterar särskilt att anslaget 3.1 Särskilda jämställdhetsåtgärder minskar från 400 miljoner kronor år 2010 till 35 miljoner år 2011 och 2012. Om detta innebär att regeringen anser sig ha uppfyllt sina jämställdhetspolitiska mål eller om satsningar av mer permanent slag från och med 2011 ska budgeteras på respektive utgiftsområde går inte att utläsa. Vänsterpartiet har flera gånger påpekat det oseriösa i detta sätt att hantera jämställdhetspolitiken och efterlyser en revision på området. Att ingen sådan skett under mandatperioden är anmärkningsvärt. På anslaget 3.1 avsätter Vänsterpartiet medel till tidsbegränsade jämställdhetsprojekt på sammanlagt 180 miljoner kronor. Våra övriga jämställdhetssatsningar budgeteras vi för på respektive utgiftsområde. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 13, 2009/10:A301.

11.13 Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Vänsterpartiet höjer högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen från 680 kronor till 970 kronor per dag i 100 dagar, därefter till 870 kronor. Dessutom höjer vi ersättningsnivån till 80 procent under hela ersättningsperioden. Vi höjer grundbeloppet från 320 till 420 kronor per dag och lägsta nivån i aktivitetsstödet från 220 till 320 kronor per dag. Vi återinför den solidariska finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen och sänker avgifterna till a-kassan genom att slopa arbetslöshetsavgiften. Dessutom återinför vi rätten till skatteavdrag på avgift till a-kassa och fackförening. Det kommer att medföra en kostnad för medlemskap i a-kassan på max 100 kronor per månad, oavsett vilken a-kassa man är medlem i.

För att minska ungdomsarbetslösheten avsätter vi tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet ca 23 000 fler platser i utbildning, praktik, traineeprogram i välfärden och lärlingsutbildning för unga långtidsarbetslösa. Utöver det avsätter vi medel för 12 000 ytterligare platser i arbetsmarknadsutbildning. Vi återinför plusjobben och gröna jobb för långtidsarbetslösa och förstärker anställningsstöden till nyanlända och före detta långtidssjukskrivna. Vi avsätter medel för utbildningsvikariat inom äldreomsorgen med inriktning på att unga arbetslösa med relevant utbildning ska vikariera för personal inom äldreomsorgen som genomgår vidareutbildning. Vi höjer anslaget till Samhall och höjer taket och antalet platser med lönebidrag och offentligt skyddat arbete för personer med funktionsnedsättning.

Vi avvisar nystartsjobben och nyfriskjobben och satsar istället på anställningsstöd med högre subventionsgrad som kräver anvisning av Arbetsförmedlingen. Se även vår särskilda motion 2009/10:A419 om utgiftsområde 14.

11.14 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Studiemedel som går att leva på är en nödvändig förutsättning för att skapa ett rättvist utbildningssystem utan social snedrekrytering och för att höja den

Fel! Okänt namn på

allmänna utbildningsnivån. Studerande med studiemedel har inte kompensats fullt ut för ökade levnadsomkostnader, och många har därför svårt att försörja sig under studietiden. Vänsterpartiet vill återställa studiemedlens värde och föreslår att de ska höjas med 1 200 kronor per månad fr.o.m. 2010.

Vi ökar också antalet platser inom komvux, yrkeshögskolan och högskolan vilket leder till fler studiemedelberättigade och därmed ökade utgifter för studiemedel. Bland annat inför vi ett särskilt studiestöd för deltagare i vår satsning på vuxenutbildning – Kunskapslyft 2.0. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 15, 2009/10:Ub383.

11.15 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Många människor behöver komplettera sin tidigare utbildning eller skaffa sig en yrkesutbildning. Vänsterpartiet föreslår därför Kunskapslyftet 2.0, vilket fullt utbyggt innebär 10 000 fler utbildningsplatser inom komvux. Dessutom har Vänsterpartiet tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet kommit överens om åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten, bl.a. genom att ge bättre möjligheter att studera. Därför tillför vi resurser för 10 000 platser inom komvux, 700 platser vid yrkeshögskolan och 2 500 platser på högskolan.

Vidare avsätter vi totalt 5 miljoner kronor för att stärka arbetet med feministiskt självförsvar ute på skolorna, eftersom tidigare medel för att stärka flickors självförtroende i mycket liten utsträckning gick till projekt som innefattade feministiskt självförsvar trots att det var ett av huvudsyftena. Ytterligare reformer som vi föreslår är att staten övertar ansvaret för lärcentrum och att vi vill att fler examina inom lärarutbildningen ska ges på avancerad nivå.

I budgetpropositionen aviserar regeringen en kommande proposition om att införa studieavgifter för studenter utanför EES-området. För Vänsterpartiet är det en grundläggande princip att utbildning ska vara avgiftsfri för individen. Kunskap är en demokratisk rättighet och när regeringen nu har för avsikt att avgiftsbelägga högskoleutbildning är det steg mot en helt ny syn på utbildning, utbildning som handelsvara, vilket också riskerar att vara ett steg bort från de värden om frihet, jämlikhet, kritisk granskning och vetenskaplighet som högre utbildning står för idag. Vi återkommer dock i den frågan när regeringen lägger fram sin proposition.

Vi förstärker finansieringen av studentinflytande och studiesocial verksamhet, som en följd av riksdagens beslut att avskaffa kårobligatoriet. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 16, 2009/10:Ub350.

11.16 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Årets satsningar inom kulturområdet syftar i första hand till att skapa fler jobb och trygga jobb inom kulturområdet. Vår satsning på så kallade accessjobb

innebär också att vi kan bevara och utveckla kulturarvet och göra det tillgängligt för alla. Vi avsätter mer resurser till den fria scenkonsten, musikarrangörer och bild- och formområdet, men också pengar för att göra det möjligt att lösa frågan om pensioner för sångare och dansare.

Vi vill också satsa på kultur för barn och unga och möjligheter för alla att delta i kulturverksamhet. Vår satsning på samlingslokaler, inte minst i storstädernas förorter, är ett exempel på verksamhet riktad till unga. Ett annat exempel är den satsning på barn- och ungdomskultur genom ett riktat lyft med medel från Svenska Spel som vi bland annat vill använda till att sänka avgifterna till kultur- och musikskolan. Liksom tidigare år avsätter vi medel för att återinföra fri entré till såväl statliga som regionala museer.

Detta är några av våra satsningar inom kulturområdet där jobben, barn och unga och kulturarbetarnas villkor står i centrum.

11.17 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik

Vänsterpartiet vill bland annat införa investeringsstöd för att ge förutsättningar för att bygga 40 000 bostäder per år varav minst hälften ska vara hyresrätter. Anslaget ligger på 500 miljoner kronor år 2010, 1 300 miljoner kronor 2011 och 2 300 miljoner kronor 2012. Vi vill anslå 10 miljoner för att Boverket ska få mer resurser för information till byggherrar kring bättre upphandlingsrutiner, kvalitetskontroll och motverka ekonomisk brottslighet. Statens bostadskreditnämnd bör få ökade resurser, 50 miljoner kronor per år, för att underlätta byggande i glesbygd (anslag 1:1 Statens bostadskreditnämnd). Därtill föreslår Vänsterpartiet att klimatsmarta hus – passivhus och lågenergihus – ska införas som norm för nybyggande av flerbostadshus senast 2012. Vi föreslår att ett nytt anslag, 2:6 Stöd klimatsmarta hus, ska inrättas med syfte att öka informationen och kunskapen hos byggbranschen. För att ytterligare öka produktionen av hyresbostäder och främja en ekologiskt hållbar utveckling anvisar vi 150 miljoner kronor per år till ökad marksanering i tätorter inför byggande av flerbostadshus med hyresrätt. Vi vill tillsätta en nationell samordnare för kooperativa hyresrätter och tillför 2 miljoner kronor per år i detta syfte.

Vi föreslår en satsning på kommunala konsumentvägledare på 45 miljoner kronor per år, eftersom deras arbete i kombination med den kommunala budget- och skuldrådgivningens insatser kan förebygga att människor fastnar i livslånga skuldfällor. För att klargöra bostadsbidragens roll som bostadspolitiskt instrument bör anslaget för bostadsbidrag flyttas tillbaka till utgiftsområde 18. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 18, 2009/10:C374.

11.18 Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Vänsterpartiet vill bidra till att den optimism och folkliga handlingskraft som finns i Sverige tas tillvara. Vänsterpartiet vill demokratisera svensk regional-

Fel! Okänt namn på

politik och svensk landsbygds politik. Det handlar om makt och fördelning av resurser, men också om att mobilisera utvecklingskraften i alla regioner. Vi vill därför skärpa målen och måluppfyllelseerna i regionalpolitiken, stärka de lokala arbetsmarknaderna, infrastruktur, utbildning, servicenivån från statliga verk och myndigheter, hindra lanthandelsdöden m.m. Vi vill också se över möjligheten för återbering från vatten, mineral och vindkraft i de utsatta regionerna. Vi vill också se en ny bred regionalpolitisk utredning. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 19, 2009/10:N208.

11.19 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Vi avvisar regeringens verkningslösa satsning Hållbara städer, som regeringen dessutom själv väljer att avveckla 2011. Vi föreslår istället ett återinförande av Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) som regeringen avvecklat. Klimp beräknas enligt Naturvårdverket leda till minskade utsläpp av växthusgaser på 1,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter om året. Projekten inom Klimp beräknas dessutom minska energianvändningen i Sverige med 1,2 TWh per år och leda till miljöförbättringar inom ramen för flera av de 16 nationella miljö kvalitetsmålen. Vi vill göra en sorsatsning på Klimp och tillföra programmet 700 miljoner kronor per år.

Vi avvisar regeringens kraftiga neddragningar på skyddet av biologisk mångfald och förstärker istället anslaget med 300 miljoner kronor för samtliga år 2010–2012.

Vi är positiva till att regeringen höjt anslaget till havsmiljön i enlighet med vad vi tidigare föreslagit, så att cirka en miljard kronor satsas på havsmiljön under en treårsperiod. Vi vill emellertid använda medlem mer effektivt än regeringen genom att införa ett nytt havsinvesteringsprogram (HIP) som ska erbjuda medfinansiering för miljömässigt kostnadseffektiva åtgärder för minskade utsläpp till haven.

Vi avsätter lika mycket medel som regeringen på internationella klimatinvesteringar, men jämfört med regeringen anser vi att klimatinvesteringarna ska göras i utvecklingsländer och inte vissa EU-länder som regeringen föreslår. Utsläppsminskningar utomlands ska inte heller användas för att nå det svenska nationella klimatmålet, utan genomföras som ett komplement till en svensk ambitiös klimatpolitik som innebär 45 procent minskade utsläpp i Sverige i den icke-handlande sektorn.

11.20 Utgiftsområde 21 Energi

Vi vill inom ramen för vårt förslag om en Green New Deal för Sverige skapa gynnsamma förutsättningar för att en vindkraftsindustri ska kunna växa fram i Sverige. Därför föreslår vi ett branschprogram för vindkraftsindustrin och ger ökade medel för att förenkla och påskynda planeringsprocessen för 50 miljoner kronor per år. Vi vill utreda ett stödssystem för vindkraft till havs och vill till dess förlänga energiskatteavdraget för havsbaserad vindkraft. Vidare vill

se förstärka vindpilotstödet med 130 miljoner kronor per år så att det uppgår till 200 miljoner kronor årligen. Sverige bör ta initiativ till en mellanstatlig satsning på havsbaserad vindkraft.

Vi vill även stimulera solenergiindustrin genom att ta fram planeringsmål för solenergin. Regeringen har olyckligtvis aviserat att den tänker avveckla sina stöd till solenergin. Vi förlänger istället stödet för installation av solvärme med 24 miljoner kronor per år. Dessutom förstärker vi stödet för installation av solceller genom ett nytt anslag ”Stöd för installation av solceller” som uppgår till ca 120 miljoner kronor per år.

Energieffektivisering är den billigaste metoden för att nå klimatmålen.

Vi anser att ett mål på 25 procent effektivare energianvändning bör sättas upp till 2020. Regeringen fasar ut alla stöd som funnits för energieffektiviseringsåtgärder. Vi menar att det program för energieffektivisering som regeringen inför inte räcker för att ta itu med de enorma energieffektiviseringsbehov som finns inte minst inom bostadssektorn. Vi förstärker istället stöden och styrmedlen för energieffektivisering kraftigt. Regeringen avvecklar stödet för konvertering från direktverkande el fr.o.m. 2011.

Vi vill i motsats till regeringen behålla stödet även under 2011 och 2012 och tillsätter 280 miljoner kronor i detta syfte. Därutöver gör vi stora satsningar på energieffektivisering inom bostadssektorn inom andra utgiftsområden, bl.a. vill vi komplettera det befintliga ROT-avdraget med en särskild klimatbonus, införa ett nytt ROT-stöd med klimatprofil för renovering av flerfamiljshus samt införa ett nytt konjunkturellt investeringsstöd för att tidigarelägga investeringar i kommuner som ska gynna särskilt miljö- och energieffektiviseringar och ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. I övrigt stödjer vi den höjning av anslaget till energiforskning som regeringen genomför.

11.21 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Genom att finansiera infrastruktursatsningar via en investeringsbudget istället för att direktavskryva dem frigör vi resurser under utgiftsområdet. Det får till följd att vi kan öka järnvägsinvesteringarna till ca 16 miljarder kronor per år med en total investeringsram på 191 miljarder kronor för perioden 2010–2021. För 2010 betyder det 2,6 miljarder kronor mer än regeringen och för 2011 5,1 och för 2012 5,6 miljarder kronor mer per år. För att minska tågför-seningar, få fler att ta tåget samt att mer gods fraktas på spår vill vi öka banunderhållet med 2,4 miljard kronor till en total nivå på 7,6 miljarder kronor. Vi avsätter också under perioden 2010–2021 totalt 4,8 miljarder kronor för att rädda nedläggningshotade bansträckor och kapillärspår.

Vi vill utöka sjöfartens kapacitet in och ut från Mälaren och avsätter resurser som möjliggör en utbyggnad av Södertälje sluss. Idag är det handelssjöfarten som står för samtliga kostnader för infrastruktur inom sjöfarten. Genom en båtskatt för fritidsbåtar kan vi låta fritidsbåtarna ta sin andel av kostnaderna, samtidigt som en del av en båtskatt kan användas för att sänka skatten på alkylatbensin. Vi har tidigare tillfört Gotlandstrafiken 220 miljoner kronor för

Fel! Okänt namn på

att införa ett så kallat vägpris på färjorna mellan Gotland och fastlandet. Eftersom det nya avtalet sträcker sig till 2015 kan vi inte tillföra dessa medel, men vi anser fortfarande att det ska införas ett vägpris så att gotlänningar kan färdas på samma villkor som övriga i landet.

Till kollektivtrafiken avsätter vi under en treårsperiod nästan 15 miljarder kronor för att ge den lokala och regionala kollektivtrafiken möjlighet att utvecklas under långsiktigt stabila förutsättningar. Ytterligare 4 miljarder tillförs kollektivtrafiken i landsbygden samt även till busstrafiken, men det sker på statens intäktsida. För att få en trafikpolitik där kvinnor och män har bra kommunikationer oavsett var de bor och som leder till att vi får ett hållbart transportsystem som minskar miljöpåverkan både lokalt och globalt, avsätter vi även 1,8 miljarder kronor på årsbasis till två storskaliga försök med klimat-taxa i kollektivtrafiken. Försöken innebär att det inte tas ut några avgifter av resenärerna och genomförs i ett storstads-län och ett glesbygdslän.

För att förbättra vägunderhållet i delar av landet får Vägverket ytterligare ca 0,5 miljarder kronor från 2010 och 0,6 miljarder från och med 2011. Cykeltrafiken får ytterligare 0,5 miljarder kronor per år. Inrikesflyget beläggs med en klimatskatt, samtidigt som Rikstrafiken får ökade medel för att kompensera flygplatser i regioner med sämre tillgång till interregionala resor. Se även vår särskilda motion om utgiftsområde 22, 2009/10:T427.

11.22 Utgiftsområde 24 Näringsliv

Vänsterpartiet vill skapa en riskkapital- och innovationsfond med huvudsaklig miljöteknikinriktning på 5 000 miljoner. Vänsterpartiet anslår 100 miljoner kronor för 2010 till Vinnova för Forska och väx-programmet utöver regeringens förslag. 50 miljoner kronor för innovativ upphandling och 100 miljoner kronor 2010 för startande av demonstrationsanläggningar. Vi vill också stötta bioteknikområdet med 30 miljoner kronor.

Vi ökar också anslaget Näringslivsutveckling för satsningar på såddfinansiering med 50 miljoner kronor, till Kreditgarantiföreningar med 105 miljoner kronor 2010 och till Industriella Utvecklingscentra med 103 miljoner kronor. Dessa senare satsningar beräknas ge sammantaget 13 000 nya jobb på 5–6 år. Från 2011 återställer vi också en satsning på Miljöteknik och Swentec som regeringen tar bort. Vi minskar också kontot för omstrukturering av statligt ägda företag med 23 miljoner kronor. Vi minskar också Konkurrensverkets anslag med 10 miljoner kronor för 2010. Vi föreslår också satsningar på Exportfrämjande verksamhet med 65 miljoner kronor för 2010. Vi ökar också utöver regeringens förslag anslaget till Visit Sweden med 50 miljoner kronor. Vi skapar också ett nytt anslag för stöd till fri programvara med 10 miljoner kronor 2010. Slutligen vill vi skapa av en produktivitsdelegation. Se även vår särskilda motion 2009/10:N381 om utgiftsområde 24.

11.23 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Vänsterpartiet föreslår en kraftig förstärkning av kommunernas och landstingens ekonomi. Det sker framförallt i form av tillfälliga och permanenta generella statsbidrag. Vi menar att utgångspunkten är att uppsägningar i välfärdssektorn förvärrar krisen. Utöver det lägger vi fram ett förslag på ett investeringsstöd till kommunsektorn för att bidra till en vändning av den djupa krisen i byggbranschen.

12 Gemensamt förslag från s, mp och v: Effektivisera statliga myndigheter

De offentliga finanserna måste värnas – även på kort sikt. De jobbskapande investeringarna måste prioriteras. Andra utgifter får stå tillbaka tills Sverige är igenom krisen. Det gäller inte minst skattesänkningar. Vi inom Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet säger blankt nej till vårdslösa skattesänkningar på lånade pengar.

Vi vill vrida och vända på varje skattekrona, så att vi får ut så mycket jobb och välfärd som möjligt. Vi presenterar i detta avsnitt en rad besparingar som vi ser som nödvändiga inom de närmaste åren. Det handlar om att slå ihop och lägga ned myndigheter, effektivisera myndigheters fastighetsförvaltning, öka samordningen mellan myndigheter när det gäller till exempel IT och upphandlingar och satsa på fler jämförelser, så kallad benchmarking, av myndigheternas verksamheter. Dessutom behöver en del anslagssparande hos vissa myndigheter dras in för att finansiera nödvändiga investeringar för jobben och välfärden. Genom att lägga förslag som siktar till lägre administrativa kostnader frigörs resurser som behövs för att förbättra kvaliteten i de offentliga tjänsterna.

En nyckelfråga för att nå effektiva statliga myndigheter är att tillvarata personalens kompetens och idéer kring hur verksamheten kan utvecklas. Därför måste ett program för att effektivisera i statliga myndigheter genomföras i nära samarbete med de anställda i berörda myndigheter.

12.1 Slå samman myndigheter för en effektivare myndighetsstruktur

Under den förra mandatperioden inleddes en större effektivisering av myndighetsstrukturen, när flera av de så kallade myndighetskoncernerna omvandlades till samlade myndigheter. Det gällde till exempel Försäkringskassan och Skatteverket. Sedan dess har också Arbetsförmedlingen slagits ihop till en myndighet. Vi ser ett stort behov av att fortsätta att skapa en effektivare myndighetsstruktur genom att steg för steg omvandla myndighetskoncerner till

Fel! Okänt namn på

samlade myndigheter, slå ihop myndigheter eller lägga ned myndigheter vars arbetsuppgifter kan tas över av andra myndigheter. Omvandlingen av statliga myndigheter ska ske utifrån regional hänsyn och med beaktande av demokratisk insyn.

Vi föreslår att följande myndigheter slås samman:

1. *Polisens alla myndigheter till en samlad polismyndighet.* Flera tidigare utredningar och granskningar har visat på organisatoriska problem och styrningsproblem inom polismyndigheterna. För att nå en effektivare polis är det nu dags att ta ett helhetsgrepp. Vi vill se en polismyndighet istället för dagens 21 länspolismyndigheter. Det är dock viktigt att utveckla nya former för lokalt inflytande vid sammanslagningen.

2. *Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) och Rättsmedicinalverket (RMV), enligt förslag i utredningen Forensiska institutet – Ny myndighet för kriminalteknik, rättsmedicin och rättspsykiatri (SOU 2006:63).*

3. *Statens bostadskreditnämnd (BKN) och Boverket, enligt ett av förslagen i utredningen Myndighet för hållbart samhällsbyggande – En granskning av Boverket (SOU 2009:57).*

4. *Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket.* För att effektivisera den statliga fastighetsförvaltningen föreslås att Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket slås samman.

5. *Överklagandenämnden för högskolan och Högskolans avskiljandenämnd.* Deras verksamhet är redan samlokaliserad till Högskoleverket, men för att effektivisera förvaltningen ytterligare kan dessa två separata myndigheter slås samman till en myndighet.

6. *Riksarkivet och landsarkiven.* Riksarkivet och landsarkiven är den enda återstående myndighetskoncernen när polismyndigheterna har slagits samman till en myndighet. Vi delar förslaget i den kulturpolitiska propositionen och föreslår att denna myndighetskoncern slås samman till en myndighet.

Vi föreslår att följande myndigheter läggs ned:

1. *Nämnden för statligt stöd till trossamfunden (SST).* Denna nämnd fördelar 50 miljoner kronor om året till trossamfunden. Denna bidragsfördelning bör i stället kunna skötas av Ungdomsstyrelsen.

2. *Svenska institutet för Europapolitiska studier (Sieps)*¹⁰⁶. Sieps har i uppdrag att ta fram forskningsbaserade analyser och underlag om Europeiska unionen och Sveriges Europapolitik. Vi gör bedömningen att det nu, efter ett antal år med svenskt EU-medlemskap, inte längre är nödvändigt med någon särskild myndighet för denna verksamhet.

¹⁰⁶ Återfinns under utg.omr. 1.

3. *Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar*¹⁰⁷. Under 2006 föredrogs endast ett ärende för nämnden. Under 2007 höll nämnden inte något sammanträde. Vi vill se över vilken rättslig instans som är bäst lämpad att ta över verksamheten. Det är viktigt att arbetsmarknadens parter får möjlighet att yttra sig i denna process.

4. *Alkohol- och läkemedelssortimentsnämnden*. Denna nämnd har till uppgift att garantera att Systembolaget AB:s och Apoteket AB:s försäljningsmonopol inte är diskriminerande och strider mot gällande EG-rätt. Vi föreslår att dessa uppgifter tas över av Kammarkollegiet, där denna nämnd redan är lokaliserad.

Dessutom föreslår vi att följande myndighetssammanslagningar utreds:

1. *Myndigheter som på olika sätt övervakar marknadens funktionssätt*. Vi vill se en översyn av de olika myndigheter som på olika sätt övervakar marknadens funktionssätt – när det gäller möjligheterna att bättre använda varandras kompetens och resurser för att nå ett bättre resultat. En sådan översyn skulle i första hand beröra Konkurrensverket, Kommerskollegium, Post- och telestyrelsen samt Energimarknadsinspektionen.

2. *Myndigheterna på Socialdepartementets område*. Under Socialdepartementet ligger idag ett flertal myndigheter med ansvarsområden som på olika sätt tangerar varandra. Utredningen Ett effektivare smittskydd (SOU 2009:55) har till exempel konstaterat att uppgiftsfördelningen mellan Smittskyddsinstitutet och Socialstyrelsen är otydlig. Dessutom överlappar vissa av Socialstyrelsens och Folkhälsoinstitutets uppgifter varandra. Vi vill därför att regeringen ska tillsätta en bred översyn av ansvarsfördelningen mellan Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk utvärdering, Statens folkhälsoinstitut, Statens institutionsstyrelse och Tandvårds- och läkemedelsverket i syfte att tydliggöra ansvarsfördelningen och effektivisera myndighetsstrukturen.

Därutöver föreslår vi att den nya myndighet som regeringen föreslår i propositionen "Tid för kultur" (prop. 2009/10:3) avvisas. Vi menar att uppgiften att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser bör vara en fråga för befintliga myndigheter. Vår principiella hållning är att man bör vara mycket restriktiv med att bilda nya myndigheter för verksamhet som redan bedrivs av befintliga myndigheter.

Därutöver bör regeringen uppmana alla statliga myndigheter som har ett förvaltningsanslag som understiger 50 miljoner kronor att motivera varför de ska kvarstå som separata myndigheter – alternativt föreslå vilken annan myndighet de vill gå samman eller samlokaliseras med. Statskontoret bör också få i uppdrag att granska dessa underlag – och lämna ett samlat förslag till regeringen. Detta för att få fram bra beslutsunderlag för fortsatta effektiviseringar av myndighetsstrukturen inför nästa hösts budgetprocess.

¹⁰⁷ Uppdatera skrivningar BP2010 för anslag 2:3 i utg.omr. 14.

Fel! Okänt namn på

Vi bedömer att den totala besparingspotentialen för dessa förändringar främst bör tillfalla myndigheternas verksamheter, men gör bedömningen att det går att föra över 200 miljoner kronor till andra områden 2012 till följd av dessa förändringar.

12.2 Effektivisera myndigheters fastighetsanvändning

Idag använder statliga myndigheter cirka 20 miljarder kronor per år för lokal-kostnader. Enligt Ekonomistyrningsverket betalar vissa statliga myndigheter så mycket som 4 000 kronor per kvadratmeter för sina lokaler. Enligt Arbetsgivarverkets bedömning skulle det vara möjligt att spara in på en femtedel av de statliga myndigheternas lokalyta.

Självklart varierar de olika statliga myndigheternas behov av lokaler med dess verksamhet – och visst kan det finnas anledning till avvikande hyror. Men det är viktigt att ha en effektiv fastighetsanvändning.

Våra förslag:

1. Ge alla myndigheter som avviker uppåt när det gäller lokal-kostnader (både när det gäller kostnad per kvadratmeter och när det gäller antalet kvadratmeter per anställd) i uppdrag att motivera detta i samband med regleringsbrev för 2010. Därefter bör en oberoende myndighet granska förslagen och lämna en plan för att reducera myndigheternas lokalkostnader med 300 miljoner kronor till 2012. Det motsvarar en besparing på cirka 1,5 procent av myndigheternas totala lokalkostnader.
2. Ge Ekonomistyrningsverket i uppdrag att ta fram förslag på hur man kan skapa incitament i den ekonomiska styrningen av myndigheterna för effektivare lokalutnyttjande i statliga myndigheter.
3. Ge alla statliga myndigheter som är placerade utanför Stockholmsregionen i uppdrag att redovisa till regeringen vilka lokaler de har i Stockholm i samband med regleringsbrev för 2010.

12.3 Öka samordningen mellan myndigheter

För att få mer ut av varje satsad skattekrona i den statliga förvaltningen behöver samordningen mellan myndigheterna öka. Det handlar om fler gemensamma administrativa lösningar, fler gemensamma upphandlingar och ökad samlokalisering.

Ekonomistyrningsverket (ESV) har i ett flertal rapporter pekat på betydande möjligheter för fler gemensamma administrativa lösningar mellan myndigheterna. Det handlar till exempel om ekonomi- och personaladministration, IT, inköp, resehantering och personalrekrytering. Myndigheterna borde också i ökad utsträckning kunna utnyttja vissa specialisttjänster gemensamt.

Därutöver skulle de statliga myndigheterna kunna bli bättre på att göra gemensamma upphandlingar. De statliga myndigheterna handlar varje år varor och tjänster för ett värde av cirka 150 miljarder kronor. Samtidigt omsätter den statliga inköpssamordningen endast knappt 8 miljarder kronor¹⁰⁸. Slutligen behöver många mindre myndigheter samlokaliseras med större myndigheter – och ha gemensamma administrativa system för att pressa sina omkostnader.

Förslag:

- ? Alla statliga myndigheter med färre än 500 anställda ges i uppdrag att redovisa till regeringen vilka administrativa system när det gäller ekonomi- och personaladministration, IT, inköp, resehantering och personalrekrytering som de inte samordnar med andra myndigheter i samband med regleringsbrevet för 2010. Ekonomistyrningsverket bör därefter få i uppdrag att ta fram ett konkret förslag till ökad administrativ samordning utifrån myndigheternas underlag.
- ? Ekonomistyrningsverket (ESV) får i uppdrag att öka den statliga inköpssamordningen med 10 procent till 2012 och tilldelas 5 miljoner kronor per år i ökade anslag för 2010 och 2011 för att förbättra informationen och marknadsföringen till övriga statliga myndigheter för att möjliggöra detta.
- ? Alla statliga myndigheter som har färre än 50 anställda och som inte redan är samlokaliserade med andra statliga myndigheter får i uppdrag i samband med regleringsbrevet för 2010 att redovisa vilken myndighet de skulle kunna samlokaliseras med.

Vi bedömer att en ökad statlig inköpssamordning med 10 procent kan minska de statliga kostnaderna för inköpen med cirka 50 miljoner kronor till 2012. Därutöver bedömer vi att ökad samordning vad gäller administrativa system och lokaler kan leda till besparingar av de mindre myndigheternas förvaltningsanslag med ytterligare 100 miljoner kronor till 2012.

¹⁰⁸ Källa: www.avropa.se, Statlig inköpssamordning, Ekonomistyrningsverket.

Fel! Okänt namn

12.4 Benchmarking av statliga myndigheters verksamhet

Regering och riksdag måste ständigt kunna följa upp utvecklingen av myndigheternas förvaltningskostnader och hur produktiviteten i förvaltningen utvecklas. Det är också viktigt att myndigheterna själva kan jämföra sig med andra myndigheter när det gäller kostnader för den interna administrationen. Därför bör det utvecklas administrativa nyckeltal för hela den statliga förvaltningen, så att myndigheterna kan redovisa sina administrativa kostnader på ett enhetligt sätt.

Det är också viktigt att statliga myndigheter tar del av den nya tekniken och följer den förvaltningspolitiska utvecklingen även i andra länder så att de hela tiden använder sig av de mest kostnadseffektiva lösningarna. Vi ser exempelvis att Danmark, Nederländerna och Norge har börjat gå över till att använda fri programvara, d.v.s. program med öppen källkod, i statliga myndigheter. Det finns liknande exempel även i Sverige och vi föreslår att en utredning tillsätts som sammanställer erfarenheter av att gå över till öppna standarder och fri programvara, och som utifrån detta lägger fram förslag till rekommendationer för myndigheter.

Förslag:

- ? Ekonomistyrningsverket (ESV) ges i uppdrag att ta fram administrativa nyckeltal för den statliga förvaltningen, som ska användas av de statliga myndigheterna vid redovisningen av sin verksamhet till regeringen.
- ? Ekonomistyrningsverket (ESV) får i uppdrag att löpande sammanställa och redovisa de administrativa nyckeltalen för myndigheterna på ESV:s webbplats så att de finns lättillgängliga för såväl allmänhet, medier som anställda i den statliga förvaltningen. För detta tilldelas ESV ett tilläggsanslag på 10 miljoner kronor 2012.

12.5 Ansvarsfull hantering av anslagsbehållning

För att myndigheterna ska kunna hålla en effektiv ekonomihantering är det viktigt att de har möjlighet till såväl anslagssparande som anslagskrediter. Om en myndighet ett år inte gör av med hela sitt anslag, till exempel för att en investering blev fördröjd, är det rimligt att myndigheten kan spara denna del av anslaget till kommande år. Men ett högt anslagssparande över många år hos myndigheter kan vara ett tecken på att anslaget i grunden är för högt. Dessutom behöver staten, i det läge Sverige nu är inne i, visa föredöme och prioritera hårt bland utgifterna.

Vid årsskiftet 2009/10 beräknas de statliga myndigheterna totalt sett ha 32,5 miljarder kronor i anslagssparande enligt regeringens budgetproposition. Detta beräknas av regeringen minska med 2,5 miljarder kronor till 30,0 miljarder kronor till årsskiftet 2010/11 och med ytterligare 1,2 miljarder kronor till 28,8 miljarder kronor till årsskiftet 2011/12.

Fel! Okänt namn på

Vi bedömer att en indragning av anslagssparandet hos de myndigheter som bedöms ha ett sådant vid kommande årsskifte på i storleksordningen 5 procent varje år under den kommande treårsperioden bör vara rimligt för att finansiera en del av de insatser som nu behövs för att möta jobbkrisen. Varje enskilt anslagssparande bör dock prövas noggrant. En del områden bör helt undantas, till exempel högskolors och universitets anslagssparande, då dessa medel behövs för att få till stånd fler högskoleplatser, nu när fler söker sig till högskolorna. Därför budgeterar vi endast för hälften av den potentiella besparingen.

Tabell 17

Miljoner kronor

	2010	2011	2012	
Effektivare myndighetsstruktur (utg.omr. 1)			0	0
	-250			
Effektivare lokalanvändning (utg.omr. 1)			0	0
	-300			
Ökad statlig samordning (utg.omr.1, utg.omr. 2)			5	5
	-150			
Benchmarking (utg.omr. 2)	0		0	10
Minskning av anslagsbehållningar			-810	-730
	-710			
Totalt	-805	-725	-1 400	

13 Gemensamt förslag från s, mp och v: Besparingspotential i försvaret

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet är överens om att det finns en betydande besparingspotential i försvaret. Därför föreslår samtliga tre partier en besparing på 2 miljarder kronor 2010, 2011 och 2012.

Stockholm den 6 oktober 2009

Lars Ohly (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Lena Olsson (v)

Ulla Andersson (v)

Jacob Johnson (v)

Elina Linna (v)

Alice Åström (v)